

Ὄρθοδοξη Μαρτυρία

ἔκδοσις Παγκυπρῆς Συλλογῆς Ὄρθοδόξου Παραδόσεως
«οἱ φίλοι τῆς ἁγίας ὀρθῆς»

ἀριθμὸς 116 φθινόπωρο 2018

ΑΡΙΘΜΟΣ 116 ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2018

ὉΡΘΟΔΟΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ἔΚΔΟΣΗ ΠΑΓΚΥΠΡῶΣ ΣΥΛΛΟΓῆΣ ὉΡΘΟΔΟῶΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
«Οἱ Φίλοι Ἰ̅ Ἁγῶ Ὁρῶς»

ISSN 1011 – 1719

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

* * *

Διεύθυνση:

T.K. 25524 - 1310 Λευκωσία

* * *

www.orthodoximartyria.com

* * *

Οἱ συνεργάτες ἔχουν τὴν εὐθύνη τῶν ἀποψεῶν τους.

* * *

Ἐπίσια συνδρομὴ Κύπρου: 7 εὐρώ.

Τιμὴ τεύχους: 3 εὐρώ.

Ἐπίσια συνδρομὴ Ἑλλάδας: 10 εὐρώ.

Ἐπίσια συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ: \$ 10.

Ὁ τραπεζικὸς λογαριασμὸς τοῦ Περιοδικοῦ εἶναι:

Τράπεζα Κύπρου. «Φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὁρῶς»,

173-05-016152, κώδικας πράξης 4222.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ

Α΄ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

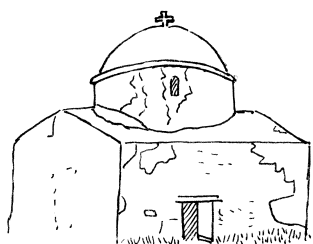
1. Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς, Ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο	1
2. Ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸ», Περί ταπεινοφροσύνης	5
3. Ἀρχιμανδρίτη Ἱερεμίου Γεωργαλῆ, Ὁ Ὅσιος Ἀμφιλόχιος τῆς ἱερᾶς νήσου Πάτμου	8
4. Παναγιώτας Γκίκα-Δοῖτσίνη, Συναντήσεις μέ τὸν Ἅγιο Πορφύριο (β΄)	11
5. Χρῶσανθου Μπρουκάκη, Πόσο μέ βοήθησε ὁ Ἅγιος Παῖσιος	14
6. Ὁ Ἅγιος Παῖσιος γιά τούς φιλενωτικούς	17
7. Π. Ἀθανάσιος Χαμακιώτης ὁ ἐλεήμων	20
8. Γεώργιου Κάκκουρα, Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη καί ἡ τιμὴ της στήν Κύπρο	22
9. Ἀρχιμανδρίτη Ἰωήλ Νικολάου, Ἡ συνίθεια τῆς ἀμαρτίας δέν εἶναι μικρὸ πράγμα	28
10. Μοναχοῦ Δαμασκηνοῦ Γρηγοριάτη, Ὁ μάγος καί ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ	32
11. Σάββα Ἀλεξάνδρου, Τό πάθος τῆς φιλατίας	34
12. Ἀντώνη Πιλλᾶ, Ψηφίδες	36

Β΄ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ (ΑΦΙΕΡΩΜΑ)

13. Συμεὸν Πηγαδουλιώτη, Προλογικὸ σημεῖωμα	40
14. Ἁγίου Ἀμφιλοχίου Μακρῆ, Λόγοι περί προσευχῆς	44
15. Ἀρχιμανδρίτη Γεώργιου Γρηγοριάτη, Μπορεῖς νά πεῖς τό «Πάτερ ἡμῶν»;	47

(Ἡ συνέχεια τῶν περιεχομένων στή 2η σελίδα τοῦ ὀπισθοφύλλου)

16. Πρωτοπρεσβύτερου Ἰωάννου Ἀγγελακόπουλου, Οἱ πρῶτοι Χριστιανοί καί ἡ προσευχή	49
17. Πρωτοπρεσβύτερου Ἰωάννη Κ. Ἰωάννου, Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαυὶδ καί ἡ προσευχή	52
18. Πρωτοπρεσβύτερου Μιχαήλ Εὐθυμίου, Κοινή προσευχή	55
19. Πρεσβύτερου Γεώργιου Βασ. Σχοινᾶ, Ἱεροὶ κανόνες καί προσευχή	58
20. Διάκονου Ἀνδρέα Ματέι, Ὁ Γέρον Κλεόπας Ἡλιέ καί ἡ προσευχή	63
21. Μοναχοῦ Νεόφυτου Γρηγοριάτη, Νοερά προσευχή καί μοναχισμός	67
22. Νικολάου Σ. Πουρνάρα, Ἡ «εὐχὴ τοῦ Ἰησοῦ» στὴ Φιλοκαλία καί σέ νεότερους Νηπιτικούς	69
23. Χριστόδουλου Βασιλειάδη, Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καί ἡ προσευχή	73
24. Δημήτριου Χ. Καππαῖ, Ὁ Ἰησοῦς Χριστός καί ἡ προσευχή κατὰ τὰ ἱερά Εὐαγγέλια	76
25. Δημήτριου Δ. Ρίζου, Ὁ προφῆτης Ἡλίας καί ἡ προσευχή	79
26. Χριστόφορου Ε. Λιναδράκη, Ἡ κατ' ἴδιαν προσευχή	83
27. Μάλαμας Βέργου-Στυλιανοῦ, Προσευχή καί ἀρετές	86
28. Κωνσταντίνου Κυριακίδη, Ὁ Ἅγιος Παῖσιος καί ἡ προσευχή	89
29. Χρυστάλλας Στυλιανοῦ, Οἱ Ἅγιοι μάρτυρες καί ἡ προσευχή	92
30. Βασίλειου Χαραλάμπους, Ἡ νοερά προσευχή γιὰ τοὺς εὐρισκόμενους στὸν κόσμον Ὁρθοδόξους Χριστιανούς	94
31. Χριστάκη Εὐσταθίου, Τὰ παιδιά καί ἡ προσευχή	97
32. Ἀνδρέα Κυριακοῦ, Οἱ Θεεῖς τοῦ π. Ἐπιφάνιου Θεοδωρόπουλου γιὰ τὴν προσευχή	100
33. Παναγιώτη Τελεβάντου, Ἐκκλησιαστικὲς εἰδήσεις	103
34. Βιβλιοπαρουσιάσεις - Βιβλία πού λάβαμε	107

Εἰκόνα ἐξωφύλλου: Φωτογραφία τῆς τοιχογραφίας τοῦ Ἁγίου Ἐπεΐγοντος (Πήγγοντος) ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης, Κακοπετριά, ἐπαρχία Λευκωσίας. Ἔργο τοῦ 14ου αἰῶνος.

Εἰκόνα ὀπισθοφύλλου: Φωτογραφία τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Βάσα Κοιλανίου, ἐπαρχία Λεμεσοῦ. Κτίσμα τοῦ 14ου αἰῶνος.

Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς
Ο ΛΟΓΟΣ ΣΑΡΞ ΕΓΕΝΕΤΟ

Κατά τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο (Ἰωάν. α΄ 14). Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἡ μεγαλύτερα χαρμόσυνη ἀγγελία, τὸ πιό μεγάλο «εὐ-αγγέλιον», πού ἦτο δυνατόν νά δώσῃ ὁ Θεός εἰς τόν ἄνθρωπον καὶ ὁ οὐρανός εἰς τὴν γῆν. Ἐάν θέλετε, ὀλόκληρον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρες λέξεις: «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Ἐξω ἀπὸ αὐτὸ καὶ χωρὶς αὐτό, ἄλλος εὐ-αγγελισμός δέν ὑπάρχει διὰ τόν ἄνθρωπον, οὔτε εἰς αὐτόν οὔτε εἰς τόν ἄλλον κόσμον. Ἐδῶ εὐρίσκεται κάθε τι, τὸ ὅποιον εἶναι αἰώνιως ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν εἰς ὅλους τοὺς κόσμους.

Μοναδικόν χαρμόσυνον μῆνυμα διὰ τὴν ὕλην εἰς ὅλας τὰς μορφάς της. Ἐπὶ τὴν πλέον σκληράν καὶ πυκνὴν ὕλην τοῦ ἀδάμαντος, μέχρι τὴν πλέον λεπτὴν καὶ ἀφανῆ τοῦ ἠλεκτρονίου καὶ φωτονίου.

«Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε Θεο-σὰρξ, οὕτως ὥστε οὔτε ὁ Θεός παύει νά εἶναι Θεός, οὔτε ἡ σὰρξ νά εἶναι σὰρξ. Μόνον πού ἡ σὰρξ ἐν τῇ μυστικῇ ἀλλὰ πραγματικῇ ἐνώσει της μέ τόν Θεόν ζῆ καὶ ἀκτινοβολεῖ ὅλας τὰς τελειότητας τοῦ Θεοῦ.

«Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο» σημαίνει: ὁ Λόγος ἔγινε ψυχὴ, Θεο-ψυχὴ, ἀλλὰ παρά ταῦτα ὁ Θεός παραμένει Θεός καὶ ἡ ψυχὴ ψυχὴ. Μόνον πού ἡ ψυχὴ περιπατεῖ εἰς τοὺς δρόμους τῶν αἰώνιων καὶ χαροποιῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλους τοὺς ὄρατους καὶ ἀόρατους κόσμους.

«Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», σημαίνει καὶ τοῦτο: ὁ Λόγος ἔγινε αἴσθησις, Θεο-αἴσθησις. Ἐν τούτοις, ὁ Θεός δέν παύει νά εἶναι Θεός, ἂν καὶ ἔγινεν ἀνθρωπίνη αἴσθησις, ἐνῶ πάλιν ἡ αἴσθησις παραμένει ἀνθρωπίνη αἴσθησις. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ αἴσθησις ζῆ ὅλον τὸ θεῖον ἄπειρον ὡς ἰδικόν της.

«Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», σημαίνει ἀκόμη καὶ τοῦτο: ὁ Λόγος ἔγινε κτίσμα, Θεο-κτίσμα⁽¹⁾. Μὲ αὐτὸ ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ δέν χάνει τὰ θεῖα της ἰδιώματα, ὅπως καὶ ἡ φύσις τοῦ κτίσματος δέν χάνει τὰ κτιστά της ἰδιώματα. Μόνον πού τὸ κτίσμα περνᾷ διὰ μέσου θαυμαστῶν μεταμορφώσεων, αἱ ὁποῖαι τὸ ὀδηγοῦν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν.

«Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», τέλος, σημαίνει: ὁ Λόγος ἔγινεν ἄνθρωπος, πλήρης ἄνθρωπος, Θεάνθρωπος. Ἐν τούτοις, ὁ Θεός παραμένει εἰς τὰ ὄριά Του καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ ἰδικά του, ἂν καὶ εἶναι ἠνωμένοι στενώτατα, ἀδιαίρετως καὶ ἀχωρίστως. Μόνον πὼς ὁ ἄνθρωπος οικειοποιεῖται ὅλας τὰ ἀπορρήτους τελειότητας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποκτᾷ τὴν θείαν

αἰωνιότητα καί τήν θείαν δόξαν, γίνεται «ὁμόθεος», κατά τήν ἔκφρασιν τῶν Ἁγίων Πατέρων.

Ἦ Θεός Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος διά νά ἐπαναφέρῃ τόν ἄνθρωπον πρὸς τό ἀρχέτυπόν του, πρὸς τόν Δημιουργόν του, διότι ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη εἰς τήν ἀρχήν διά τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔχων τόν χαρακτήρα τοῦ Θεοῦ Λόγου – τήν logosnost (Γεν. α' 26-27. Ἰωάν. α' 9. Κολ. γ' 10). Ἦ Θεός Λόγος ἔγινε σὰρξ διά νά ἐπαναφέρῃ τήν σάρκα εἰς τήν πρωταρχικήν της logosnost, διότι πᾶν ὃ γέγονεν διά τοῦ Θεοῦ Λόγου γέγονεν (Ἰωάν. α' 3. Κολ. α' 16) ἐπειδή ὁ Θεός Λόγος εἶναι ὁ δημιουργός ὅλης τῆς κτίσεως, Αὐτός εἶναι καί τό θεμέλιον ὀλοκλήρου ὅλης τῆς κτίσεως, Αὐτός εἶναι καί τό θεμέλιον ὀλοκλήρου τοῦ κοσμικοῦ οἰκοδομήματος⁽²⁾. Ἦ ἁμαρτία καί τό κακόν ἀποτελοῦν τήν τραγικήν καί παράλογον ἀπόπειραν τοῦ ἀνθρώπου νά ἀπομακρύνῃ τόν Θεόν Λόγον ἐκ τῶν θεμελίων τοῦ σύμπαντος.

Ἦ Θεός Λόγος ἐσαρκώθη διά νά ἐπαναφέρῃ τήν κτίσιν πρὸς τόν Δημιουργόν, διότι Αὐτός εἶναι τό πρῶτον θεμέλιόν της καί ἡ βάση της. Διά τοῦτο δικαίως εὐαγγελίζεται ὁ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος ὅτι ὁ Θεάνθρωπος Χριστός ἀποτελεῖ τό μοναδικόν ἀρραγές καί αἰώνιον θεμέλιον καί ὅτι «*θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θείναι παρά τόν κείμενον*» (Α' Κορ. γ' 11). Ὅποιος θεμελιώνει καί οἰκοδομεῖ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀρραγοῦς καί ἀσαλεύτου Πείρας τοῦ σύμπαντος εἶναι «*ἀνὴρ φρόνιμος*», ἡ προσωπικότης του ἔχει λογοποιηθῆ (ologosena), ἔχει δηλαδή ἐνωθῆ μέ ὅλα τά αἰώνια ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ Λόγου, διά τοῦτο καί παραμένει ἀκλόνητος εἰς ὅλας τὰς θυέλλας καί τὰς καταιγίδας τῶν ἀνθρωπίνων σεισμῶν καί τοῦ χάους (πρβλ. Ματθ. ε' 24-25. Ρωμ. ν' 35-39).

Μέ τήν ἐνανθρώπισιν Του ὁ Θεός Λόγος ἔδειξεν ὅτι ἡ logosnost εἶναι ἡ οὐσία τῆς φύσεώς μας, τό θεμέλιον τοῦ ἀνθρωπίνου εἶναι μας, ἡ βάση τῆς ἀνθρωπίνης μας ζωῆς καί ὑπάρξεως. Ἦ καταγωγή μας εἶναι ἀπό τόν Θεόν, διά τοῦτο καί τό εἶναι μας καί ἡ ζωή μας καί ἡ ὑπαρξίς μας ἐξαρτῶνται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπό τόν Θεόν (πρβλ. Πράξ. ιζ' 28. Κολ. γ' 1-4). Πράγματι, κατά τό ἀρχέτυπόν της καί κατά τήν ἐσωτάτην οὐσίαν της, ὅλη ἡ κτίσις εἶναι ἀπό τόν Λόγον καί διά τόν Λόγον (Κολ. α' 16-17). Εἰς Αὐτόν, δι' Αὐτοῦ καί ἐν Αὐτῷ τά πάντα ἐπαναφέρονται εἰς τήν ἔλλογον (logosni) καταγωγήν καί ὑπαρξίν των: εἰς τήν ἀρχέγονον ἀγιότητα καί τό κάλλος καί τήν δύναμίν των· εἰς ἐκεῖνο τό «*γενηθήτω*» καί «*ἐγένετο*» εἰς τόν ἰδικόν των παραδείσον. Διότι εἰς τόν Λόγον εὐρίσκεται ὁ παράδεισος, ἐνῶ ἐκτός τῆς λογικότητος (van-logosnosti), ἡ κόλασις.

Ἦ αἴσθησις!... Ποῖος ἡμπορεῖ νά μοῦ ἐξηγήσῃ αὐτό τό μυστήριον πού ὑπάρχει ἐντός μου, τήν αἴσθησιν; Μέσα εἰς αὐτό πού ὀνομάζομεν αἴσθησιν, τίς οἶδε ποῖα αἰνίγματα καί ποῖα μυστήρια ἔχει ἐνώσει καί συγχωνεύσει ὁ Θεός!... Αἴσθησις!

Θαυμαστόν καί φοβερόν δῶρον. Δι' αὐτῆς ὁ παράδεισος ἀποδει-

κνύεται παράδεισος, καί ἡ κόλασις κόλασις· δι' αὐτῆς ὁ πόνος φανε-
ροῦται ὡς πόνος, καί ἡ μακαριότης ὡς μακαριότης· ἡ λύπη βιοῦται ὡς
λύπη, καί ἡ χαρά ὡς χαρά· ἡ ἀπόγνωσις ὡς ἀπόγνωσις, καί ἡ ἔξαρσις ὡς
ἔξαρσις.

Ἡ *logosnost* εἶναι τό πρῶτον ἰδίωμα τῆς αἰσθήσεως. Ἐάν ἀπομα-
κρύνετε ἀπό τήν αἴσθησιν τήν *logosnost*, μετατρέπεται αὕτη ἀμέσως εἰς
κόλασιν. Διότι, τί εἶναι κόλασις; Αἴσθησις ἄνευ τοῦ Θεοῦ Λόγου·
αἴσθησις ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεδιώχθη ὁ Θεός. Καί τί εἶναι παράδεισος;
Αἴσθησις τοῦ Θεοῦ⁽³⁾, αἴσθησις ἀνακραθεῖσα μετά τοῦ Θεοῦ καί πλη-
ρωθεῖσα ὑπό τοῦ Θεοῦ Λόγου. Πράγματι, κόλασις εἶναι ἡ ἄ-θεος (ἄ-
θεωμένη), ἡ «καθαρά αἴσθησις», ἐνῶ παράδεισος εἶναι ἡ λογοποιημένη,
ἡ χριστοποιημένη, θεανθρωποποιημένη αἴσθησις.

Ὁ Θεός Λόγος ἔγινεν ἄνθρωπος διά νά ἐπαναφέρῃ τήν ἀνθρωπίνην
αἴσθησις εἰς τήν πρωταρχικήν *logosnost*, τήν ὁποίαν εἶχε καταπιέσει ἡ
ἁμαρτία. Ἐν τῷ ἐνανθρωπήσαντι Θεῷ Λόγῳ ἡ ἰδική μας αἴσθησις ἐπι-
στρέφει πρὸς τόν λόγον τῆς, πρὸς τό νόημά τῆς, πρὸς τό παννόημά τῆς.
Ἐπιστρέφει εἰς τό θεοειδές, τό χριστοειδές, τό πνευματοειδές τῆς⁽⁴⁾. Διά
τοῦ ἐσωτάτου μυστηρίου τῆς ἡ ἀνθρωπίνη αἴσθησις βυθίζεται εἰς τά
ἀπύθμενα βάθη τοῦ Τρισπλίου Θεοῦ καί Κυρίου μας. Αὐτό σημαίνει ὅτι
ἡ αἴσθησις εἶναι πλήρης καί τελεία, μόνον ὅταν μεταμορφωθῇ εἰς Θεο-
αἴσθησιν, εἰς Χριστο-αἴσθησιν, εἰς Πνευματο-αἴσθησιν. Ὁ Θεός Λό-
γος ἔγινε ἄνθρωπος ἀκριβῶς διά νά λογοποιήσῃ τήν ἀνθρωπίνην
αἴσθησιν. Ἐπιστρέφουσα δέ πρὸς τήν *logosnost* ἡ ἀνθρωπίνη αἴσθησις
ἐλευθερώνεται ἀπό τήν ἁμαρτίαν, τό ἀνόπτον, τό παράλογον καί τόν
θάνατον. Καί δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἔρχεται εἰς ἑαυτήν, εἰς τήν πρωταρ-
χικήν οὐσίαν τῆς. Τότε ἡ αἴσθησις εἶναι πεπληρωμένη διά τῆς Θεο-
αισθήσεως, τῆς Χριστο-αισθήσεως.

Ἡ ἀνθρωπίνη αἴσθησις εἶναι ἀληθινή καί γνησία αἴσθησις μόνον
διά τοῦ Θεοῦ, διά τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή διά τῆς Θεο-αισθήσεως, τῆς
Χριστο-αισθήσεως. Ἄνευ τοῦ Θεοῦ Λόγου αὕτη τρελλαίνεται, σπα-
ράσσεται καί τελικῶς νεκροῦται μέσα εἰς τά πάθη, εἰς τήν ἁμαρτίαν, εἰς
τό παράλογον καί τό ἀνόπτον, εἰς τήν λύσσαν καί τήν ἀπελπισίαν, εἰς
τήν ἰδιοτέλειαν, εἰς τό αἰωνίως γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχί καί τό «ἐγένετο».
Πάντοτε γίγνεται καί ποτέ δέν ὑπάρχει πραγματικῶς καί ἀκεραίως. Ἄ-
θεωμένη, ἀ-λογοποιηθεῖσα ἡ ἀνθρωπίνη αἴσθησις συνεχῶς ἀποθνή-
σκει καί ποτέ δέν δύναται νά ἀποθάνῃ. Αὐτός εἶναι ὁ σκώληξ ἐκεῖνος ὁ
ὁποῖος ἀναφέρεται εἰς τό Εὐαγγέλιον, ὅτι «οὐ *τελευτᾷ*», καί αὐτό εἶναι
τό πῦρ τό ὁποῖον «οὐ *σβέννυται*», δηλαδή ἡ κόλασις (πρβλ. Μαρκ. θ'
48).

Ἡ σκέψις!... Ποῖον ἀκατανόπτον μυστήριον κρύπτεται εἰς τήν φύσιν
τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως! Ἐνα μόνον γνωρίζομεν: τόσον ἀκατανόπτος
εἶναι ἡ σκέψις, ὥστε καταλαμβάνει ἱλιγγος τόν ἄνθρωπον εὐθύς ὡς
ἀρχίσῃ νά σκέπτεται περὶ αὐτῆς. Εἰς τήν ἀνίχνευσιν τῆς καταγωγῆς καί

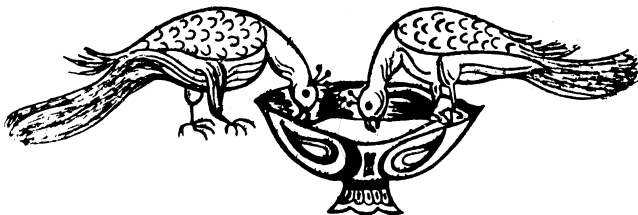
τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως ὁ ἄνθρωπος κινδυνεύει νά τρελλαθῆ, ἐάν δέν καταφύγῃ εἰς τόν Θεόν Λόγον, τόν Θεάνθρωπον Χριστόν, εἰς τόν Ὅποιον καί μόνον τό μυστήριον τῆς σκέψεως εὐρίσκει τήν γλυκύτητα του. Ἐποκεκομμένη ἀπό τόν Θεόν Λόγον ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις χάνει τό νόημά της, τόν λόγο της. Διότι εἰς τήν πρωταρχικήν οὐσίαν της ἔχει ἔλλογον (Logosni) χαρακτήρα.

Δί' ἐμέ ἡ σκέψις, ἡ κάθε σκέψις, εἶναι τό μεγαλύτερον βάσανον πού ὑπάρχει ὑπό τόν οὐρανόν, ἕως ὅτου μεταμορφωθῆ εἰς Θεο-σκέψιν, εἰς Χριστο-σκέψιν, ἕως ὅτου δηλαδή λογοποιηθῆ, νοηματοποιηθῆ εἰς Χριστο-σκέψιν. Ἐνευ τοῦ Λόγου ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις εὐρίσκεται συνεχῶς εἰς τήν ἄλογον (alogosnom) παραφροσύνην, εἰς τό παραλήρημα, εἰς τήν σατανικήν ἀνόητον αὐτοβεβαίωσιν, εἰς ἐκεῖνο τό σατανικόν: ἡ σκέψις διά τήν σκέψιν, ἀναλόγως πρὸς τό *l'art pour l'art*.

Ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις μωραίνεται διά τῆς ἁμαρτίας, ὅπως καί ἡ αἴσθησις. Ὁ μοναδικός ἰατρός καί τό μοναδικόν φάρμακον ἀπό αὐτήν τήν τρέλλαν εἶναι ὁ Θεάνθρωπος, διότι Αὐτός εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός Λόγος. Ἐν Αὐτῷ καί δι' Αὐτοῦ ἐδόθη καί ἐξησφαλίσθη εἰς τήν ἀνθρωπίνην σκέψιν ἡ δυνατότης τῆς ἀπείρου θείας τελειοποιήσεως. Αὐτός ἔγινεν ἄνθρωπος ἀκριβῶς διά νά μή καταντήσῃ τελικῶς καί ἀνεπανορθώτως ὁ πλανήτης οὗτος, ὀδηγούμενος ὑπό γυμνοῦ, τοῦ «καθαροῦ» ἀνθρωπίνου λόγου, ἕνα πλήρες τρελλοκομεῖον. Δέν ἔχετε παρατηρήσει ὅτι, ὅταν ἡ εὐρωπαϊκή ἡπειρος ἀπομακρυνθῆ ἀπό τόν σαρκωθέντα Θεόν Λόγον, βυθίζεται εἰς τήν ἀπανθρωπίαν, εἰς τήν παραφροσύνην, εἰς τήν πολιτισμένην ἀνθρωποφαγίαν, εἰς τούς ὀλεθρίους πολέμους; ἕνας ἄνθρωπος καταπίνει τόν ἄλλον ἄνθρωπον, ἕνα ἔθνος τό ἄλλο ἔθνος, μία φυλή τήν ἄλλην.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Πρβλ. τό «ὅ ὧν γίνεται, ὁ ἄκτιστος κτίζεται, ὁ ἀχώρτος χωρεῖται», τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Θεολόγου (Λόγος 45, 9. PG 36, 633-6).
2. Πρβλ. τοῦ ἁγ. Μαξίμου, PG 91, 668 καί 1308-9.
3. «Αἴσθησις ἐν τῷ Θεῷ» (*Αγ. Ἰσαάκ ὁ Σύρος, Λόγος 38).
4. Εἰς τήν θεοείδειαν, τήν χριστοείδειαν, τήν πνευματοείδειαν.
3. Ἄνθρωπος καί Θεάνθρωπος.

Ἐκ τῶν «Εὐεργετινῶν»
ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

Α'. ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ

Εἶπε κάποτε κάποιος ὁ Ἄββας Ἀντώνιος ὅτι εἶδε ὅλες τίς παγίδες τοῦ διαβόλου ἀπλωμένες πάνω στή γῆ καί ἀφοῦ στέναξε εἶπε: «Ποιός ἄραγε τίς ξεπερνᾷ ὅλες αὐτές;» Καί ἄκουσα μιά φωνή νά μου λέγει: «Ἡ ταπεινοφροσύνη».

2. Ὁ Ἄββας Ἀντώνιος εἶπε κάποτε στόν Ἄββᾶ Ποιμένα:

— Αὐτή εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου, νά ἀναλαμβάνει εὐθύνη γιά τό σφάλμα του ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί νά ἀναμένει τόν πειρασμό μέχρι τήν τελευταία του ἀναπνοή.

3. Κάποτε ἐπαναστάτησαν οἱ δαίμονες ἐναντίον τοῦ Ἄββᾶ Ἀρσενίου καί τόν στενοχωροῦσαν στό κελί του. Ὅταν πλησίασαν αὐτοῖς πού τόν διακονοῦσαν καί στάθηκαν ἔξω ἀπό τό κελί του, τόν ἄκουσαν νά βοᾷ πρὸς τό Θεό καί νά λέει: «Θεέ μου μὴν μέ ἐγκαταλείπεις, διότι τίποτε καλό δέν ἔκανα ἐνώπιόν σου. Δώσε μου ὅμως δύναμη κατά τήν ἀγαθότητα σου, ὥστε νά βάλω μιά καινούργια ἀρχή».

4. Κάποιος ἀδελφός πλησίασε τόν Ἄββᾶ Ἀμμωνᾶ καί τοῦ εἶπε: «Ἄββᾶ, πές μου κάποιον ὠφέλιμο λόγο». Καί ἀφοῦ ὅμως ἔμεινε κοντά του ἑπτὰ μέρες, δέν ἄκουσε ὄ,τιδήποτε ἀπό τό Γέροντα. Ἐπειτα καθώς ἀναχωροῦσε, τόν προέπεμψε ὁ Γέροντας καί τοῦ εἶπε: «Οἱ μέχρι τώρα ἁμαρτίες μου ἔχουν γίνει σκοτεινό τεῖχος ἀνάμεσα σέ ἐμένα καί τό Θεό».

5. Εἶπε ὁ Ἄββας Δανιήλ ὅτι ἡ κόρη κάποιου ἄρχοντα πού ζοῦσε στή Βαβυλώνα εἶχε μέσα της κάποιο δαιμόνιο. Ὁ πατέρα της εἶχε κάποιον μοναχό τόν ὁποῖο ἀγαποῦσε καί ἀπό τόν ὁποῖο ζητοῦσε ὅπως θεραπεύσει τήν κόρη του. Ὁ μοναχός τότε τοῦ εἶπε:

— Κανείς δέν μπορεῖ νά θεραπεύσει τήν κόρη σου παρά μόνο κάποιοι ἀναχωρητές τούς ὁποῖους γνωρίζω καί ἐπειδή ἂν τούς παρακαλέσουμε δέν θά δεχθοῦν νά τό κάνουν ἀπό ταπεινοφροσύνη, γι' αὐτό, λοιπόν, θά κάνουμε τό ἐξῆς. Ὅταν ἔλθουν στήν ἀγορά γιά νά πωλήσουν τά ἀντικείμενά τους νά προσποιηθεῖτε ὅτι θέλετε νά ἀγοράσετε κάτι καί νά τούς καλέσετε στήν οἰκία γιά νά πάρουν τά χρήματά τους. Καί ὅταν ἔλθουν νά τούς ζητήσετε ὅπως προσευχηθοῦν καί πιστεύω ὅτι θά θεραπευτεῖ ἡ κόρη σου.

Ἄφοῦ, λοιπόν, πῆγαν στήν ἀγορά, βρῆκαν ἐκεῖ ἕνα μαθητή κάποι-

ου γέροντα νά κάθεται γιά νά πωλήσει τά σκεύη του. Ἐφοῦ τόν ἔπιασαν μαζί μέ τά ἀντικείμενά του, τόν μετέφεραν στό σπίτι τοῦ ἄρχοντα γιά νά λάβει τά χρήματά του. Μόλις ὁ μοναχός μπῆκε στό σπίτι, τόν συνάντησε ἡ δαιμονιζόμενη κόρη καί τοῦ ἔδωσε ἕνα ράπισμα. Ἀμέσως τότε ὁ μοναχός ἔστρεψε καί τό ἄλλο του μάγουλο, σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ Κυρίου. Ἐφοῦ, λοιπόν, βασανίστηκε ὁ δαίμονας (ἀπό τήν ταπείνωση) φώναξε λέγοντας:

— ὦ βίαι! ἡ ἐντολή τοῦ Ἰησοῦ μέ ἐκδιώκει. Καί ἀμέσως ἐξῆλθε ἀπό τή γυναίκα καί ἐκεῖνη ἔγινε ὑγιής καί συνετή. Ἀναγγέλλθηκε αὐτό στους γέροντες οἱ ὁποῖοι ἐδόξασαν τό Θεό καί εἶπαν ὅτι τίποτε ἄλλο δέν καταβάλλει τόσο τήν ὑπερηφάνεια τοῦ διαβόλου, ὅσο ἡ ταπείνωση ἀπό τήν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ.

6. Εἶπε ὁ Ἀββάς Καρίων ὅτι ἐκοπίασα πολύ περισσότερο ἀπό τόν υἱό μου τό Ζαχαρία, καί δέν ἔφτασα στά μέτρα τῆς ἀρετῆς του, ἐξαιτίας τῆς ταπείνωσης καί τῆς σιωπῆς του.

7. Κάποτε, ἐνῶ καθόταν στή σκήτη του ὁ Ἀββάς Ζαχαρίας, εἶδε μία ὀπτασία καί ἀφοῦ σηκώθηκε τό ἀνέφερε στό γέροντά του, τόν Ἀββᾶ Καρίωνα. Ὁ δέ γέροντας ἐπειδή ἀσχολεῖτο μέ τήν πρακτική ἄσκηση τῶν ἀρετῶν, δέν ἦταν γνώστης, περί αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἐφοῦ λοιπόν σηκώθηκε τόν ἔδειρε λέγοντας ὅτι προέρχεται ἀπό τούς δαίμονες ἡ ὀπτασία αὐτή. Ἐπειδή ὅμως ἡ ὀπτασία αὐτή ἐξακολουθοῦσε νά παραμένει, ὁ Ἀββάς Ζαχαρίας σηκώθηκε τή νύχτα καί πῆγε στόν Ἀββᾶ Ποιμένα καί τοῦ ἀνέφερε τό γεγονός καί πῶς αὐτό καίει τά σπλάχνα του. Ὁ Γέροντας τότε ἀντιλήφθηκε ὅτι εἶναι ἀπό τό Θεό καί τοῦ λέει:

— Πήγαινε νά συναντήσεις τόν τάδε γέροντα καί ὅτι αὐτός σου πει νά κάνεις.

Ὁ Ἀββάς Ζαχαρίας πῆγε, λοιπόν, πρὸς αὐτόν τό γέροντα, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀκόμα ὁ Ἀββάς Ζαχαρίας τοῦ πεῖ ὅ,τιδήποτε, πρόλαβε καί τοῦ εἶπε τά πάντα καί ὅτι ἡ ὀπτασία αὐτή εἶναι ἀπό τό Θεό καί στό τέλος τοῦ εἶπε: «ἀλλά πήγαινε νά ὑποταχθεῖς στόν πνευματικό σου Πατέρα».

8. Εἶπε κάποτε ὁ Ἀββάς Μωϋσῆς στόν Ἀββᾶ Ζαχαρία:

— Πές μου τί νά κάνω;

Ἐφοῦ τόν ἄκουσε ἐκεῖνος, ἔπεσε στά πόδια του λέγοντας:

— Ἐσύ μέ ρωτᾷς, πάτερ;

Καί τοῦ λέγει ὁ Γέροντας:

— Πίστεψέ με, παιδί μου Ζαχαρία, εἶδα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον νά κατεβαίνει ἐπάνω σου καί ἐξαιτίας αὐτοῦ ἀναγκάζομαι νά σέ ρωτήσω.

Τότε, λοιπόν, ὁ Ζαχαρίας ἀφοῦ πῆρε ἀπό τό κεφάλι του τό κουκούλιον, τό ἔβαλε κάτω ἀπό τά πόδια του καί ἀφοῦ τό καταπάτησε εἶπε:

— Ἄν ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά συντριβεῖ μέ αὐτόν τόν τρόπο δέν μπορεῖ νά εἶναι μοναχός.

9. Ὁ Ἄββας Ποιμὴν διηγήθηκε ὅτι ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πεθάνει ὁ Ἄββας Ζαχαρίας, τὸν ρώτησε ὁ Ἄββας Μωϋσής:

– Τί βλέπεις;

Ἐκεῖνος τότε ἀπάντησε:

– Δέν εἶναι προτιμότερη ἢ σιωπή, πάτερ;

Καί εἶπεν ὁ γέροντας.

– Ναί τέκνον, σιώπα.

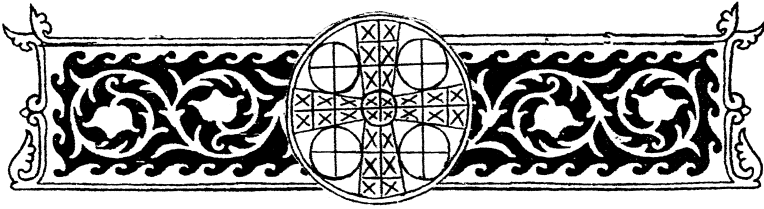
Κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου του, ὁ Ἄββας Ἰσίδωρος πού καθόταν ἐκεῖ, κοίταξε πρὸς τὸν οὐρανὸ καί εἶπε:

– Εὐφραίνου τέκνον μου Ζαχαρία, διότι σοῦ ἔχουν ἀνοιχθεῖ οἱ πύλες τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

10. Εἶπε κάποτε ὁ Ἄββας Εὐάγγριος ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ κατάκριση τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἀπόδοση στὴ Δημοτικὴ: ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΟΛΕΑΣ
Θεολόγος

Ἀρχιμ. Ἱερεμία Γεωργαλῆ

Ο ΟΣΙΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΝΗΣΟΥ ΠΑΤΜΟΥ.

Ὁ ἀγαπημένος υἱός τοῦ ἀγαπημένου Μαθητοῦ

Σδού καρά ἡμῖν γέγονε μεγάλη, ἥτις ἔσται παντί τῷ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματι». Ὡς φωνή ὑδάτων πολλῶν ἐξερχομένη ἐκ τοῦ σεβασμίου Συνοδικοῦ τῆς Μητρός Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἠκούσθη ἡ συνοδική ἀπόφαση τῆς ἀγιοκατατάξεως τοῦ Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Ἀμφιλοχίου Μακρή, τοῦ θαυμαστοῦ Γέροντος τῆς ἱερᾶς νήσου Πάτμου.

Ἀπό καιροῦ ἀναμένοντες τὴν ἀπόφαση τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, ἡ ἐνορία τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης — Ὁσίου Νικοδήμου Βεροίας, μέ τὴν εὐλογία καὶ τὴν ἀπόφαση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κ. Παντελεήμονος, προετοίμασε στό πνευματικό της κέντρο παρεκκλήσιο τό ὁποῖο ἀφιέρωσε στόν Ὁσιο Γέροντα Ἀμφιλόχιο Μακρή. «Γέροντα ποῦ φέρνεις τῆς ψυχῆς τοὺς ρεμβασμούς, ἀλήθεια στή γῆ πατεῖς καί εἶσαι στοὺς οὐρανοὺς». Σ' αὐτό τό δίστιχο, ὁ πρωτογίος τοῦ ὁσίου Γέροντος Ἀμφιλοχίου τῆς Πάτμου, ὁ μακαριστός Προηγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Ἀρχιμανδρίτης Παῦλος Νικηταρᾶς, συμπυκνώνει ὅλη τὴν ἡγιασμένη βιοτὴ τοῦ μακαρίου τούτου Γέροντος.

Ὁ Γέροντας Ἀμφιλόχιος τῆς Πάτμου ὑπῆρξε σημεῖο μέγα γιὰ τὸν παρελθόντα πολύπαθο 20ο αἰῶνα. Ὡς ἡγαπημένος τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὡς ἐραστής τῆς μοναχικῆς πολιτείας τοῦ Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Χριστοδούλου τοῦ Λατρηνοῦ, ὡς γνήσιο τέκνο καὶ ἀκριβῆς συνειστής τῆς κολλυβαδικῆς παραδόσεως, ὡς τέκνο πνευματικό τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, ὡς φλογερός ἱεραπόστολος καὶ γενναῖος πατριώτης, πορεύθηκε τὴν στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰσῆλθε νικητῆς καὶ τροπαιοφόρος στὴν αἰώνια Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας οὐκ ἔσται τέλος.

Ὁ Ὁσιος Γέροντας Ἀμφιλόχιος τῆς Πάτμου ὑπῆρξε κυρίως καὶ πρωτίστως νηπτικός Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας, κεκαθαρμένος τῶν παθῶν τῆς σαρκός καὶ τοῦ πνεύματος, φωτισμένος ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος νοῦς, ἐργάτης καὶ καθηγητῆς τῆς νοερᾶς προσευχῆς, ὀρθόδοξος μοναχός διὰ τοῦτο καὶ γνήσιος ἱεραπόστολος. Ἐλεγε χαρακτηριστικά ὁ Γέροντας, ἀποκαλύπτοντας τὸν ἡσυχαστικὸ τρόπο τῆς ζωῆς του: «Ἡ εὐχὴ εἶναι ἡ βάση τῆς τελειότητος. Δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος καθαρ-

μου καὶ ἁγιασμοῦ ἀπὸ τὴν νοερά προσευχή. Αὐτὴ ἐγένισε τὸν Παράδεισο ἀπὸ Ἁγίους ἀνθρώπους. Παρεκάλεσα τὸν Κύριο νὰ σᾶς δώσει τὸ χάρισμα τῆς εὐχῆς. Δέν ἔχω ἄλλο δῶρο νὰ σᾶς δώσω. Θέλω αὐτὸ πού θεωρῶ τὸ πιό πολύτιμο νὰ σᾶς τὸ παραδώσω».

Γεννημένος τὸ 1889 στὸ ἱερό νησί τῆς Πάτμου, ἀνατράφηκε, ὑπὸ τῶν ἀειμνήσιων καὶ θεοσεβῶν γονέων του, ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. Συντόνισε τὴν παιδική του καρδιά μὲ τὰ ἡδύλαλα σήμαντρα καὶ τίς μεγαλοπρεπεῖς καμπάνες τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Θεολόγου. Τὸ Μάρτιο τοῦ 1906 εἰσέρχεται, ὡς δόκιμος, στὸ Μεγάλο Μοναστήρι καὶ στίς 27 Αὐγούστου τοῦ ἰδίου ἔτους κείρεται μοναχός μὲ τὸ ὄνομα Ἄμφιλόχιος. Ἡ Φιλοκαλία, τὰ ἀσκητικά κείμενα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου ἦταν τὸ ἐντρύφημά του. Ἐλάχιστο ἦταν τὸ φαγητό του, συνεχεῖς οἱ μετάνοιες, μιά σανίδα τὸ κρεβάτι του, πρῶτος στήν ἀκολουθία, ὄρθιος στὸ στασίδι του, ὑπάκουος στοὺς γεροντάδες, εὐγενής στοὺς τρόπους, σεμνός στὸ ἦθος, ἱεροπρεπῆς στὸ ὕφος, ἀσκητικός στὸ φρόνημα.

Τὸ 1911 μὲ λαχτάρᾳ ἐπισκέπεται τὸ Ἅγιον Ὄρος. Στίς 23 Μαρτίου 1913 στὸ ἐρημητήριο τοῦ Ἁπολλῶ κείρεται μεγάλσχημος μοναχός ἀπὸ τὸν αὐστηρό Πνευματικό, Ἱερομόναχο Μακάριο Ἀντωνιάδην. Τὸν Μάιο τοῦ 1913 γίνεται προσκυνητὴς τῶν Ἁγίων Τόπων. Συνδέεται μετὰ ἱεροῦ συνδέσμου μὲ τὸν Ἅγιο Νεκτάριο. Μετὰ ἀπὸ ἀπόφαση τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Μονῆς χειροτονεῖται Διάκονος καὶ ἐν συνεχείᾳ Πρεσβύτερος. Ὑπηρετεῖ ὡς ἐφημέριος τῆς Μεγάλης Μονῆς, Προϊστάμενος τοῦ Προσκυνημάτος τῆς Παναγίας τῆς Διασωζούσης καὶ τοῦ Ἱεροῦ Σπηλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Τὸ 1935 ψηφίζεται, ὑπὸ τῆς Πατριαρχῆς Ἀδελφότητος, Καθηγούμενος καὶ Πατριαρχικός Ἐξάρχος Πάτμου. Ἀντιστέκεται μὲ σθένος στὰ σχέδια τῶν Ἰταλῶν κατακτητῶν, στήν προσπάθεια, δηλαδή, ἐξιταλισμοῦ τῆς Δωδεκανήσου καὶ τῆς αὐτονομίσης τῶν νησιῶν ἀπὸ τὴν Μητέρα Ἐκκλησία, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ὑπαγωγῆς αὐτῶν στὸν Πάπα τῆς Ρώμης. Γί' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα του ἐξορίσθηκε ἀπὸ τὴν Πάτμο, ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατακτητῶν. Τὴν ἴδια περίοδο ἀρχίζει νὰ ὀργανώνει τὸ ἱερό γυναικεῖο κοινόβιο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὑπὸ ἀντίξοες συνθῆκες, μὲ τὴν ἄμεση συνεργασία τῆς πνευματικῆς του κόρης, τῆς δασκάλας ἀπὸ τὴν Κάλυμνο, Καλλιόπης Γούναρη, τῆς μετέπειτα πρώτης Ἡγουμένης τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, Εὐστοχίας μοναχῆς.

Ὁ Γέροντας Ἄμφιλόχιος τῆς Πάτμου ἴδρυσε μονές, ἀνέστησε μοναστήρια, ἐξαπέστειλε ἱεραποστόλους, ἀναζωπύρωσε τὸ μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως, καλλιέργησε τὴ νοερά προσευχή, περιέθαλψε ὄρφανὰ, σπούδασε παιδιά, ἐλέησε πτωχοὺς, νουθέτησε ἰσχυροὺς, ἴδρυσε πρῶτος κατηχητικὰ σχολεῖα, προσέφερε στήν Ἐκκλησία πλειάδα πνευματικῶν του τέκνων κληρικῶν, μοναχῶν καὶ λαϊκῶν.

Ἠγάπησε τὴν φύση καὶ εἶναι ἐκεῖνος πού πρῶτος φύτευσε πεῦκα

στὴν ἄνδρην γῆ τῆς Πάτμου. Δέν ἔπαψε ποτέ, μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, νὰ περιδιαβαίνει τὰ ἠγαπημένα του Δωδεκάνησα, καὶ ὄχι μόνο, καὶ ὡς φιλόστοργος πατὴρ νὰ ἐξομολογεῖ, νὰ θεραπεύει, νὰ παρηγορεῖ, νὰ ἐνισχύει, νὰ ἐνθουσιάζει, νὰ εὐλογεῖ, νὰ ἀγιάζει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μοναδικοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.

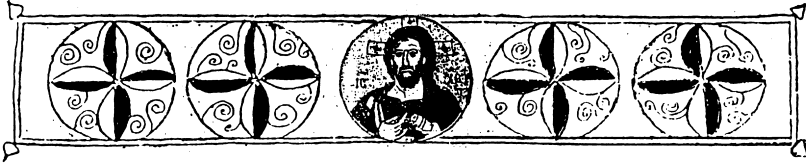
Στὶς 16 Ἀπριλίου 1970 ἡ μακαρία του ψυχὴ, ὀλοφώτεινη καὶ λαμπερὴ, ἀπῆλθε ἐκ τῶν προσκαιρῶν καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτικὰ εἰς τὰς οὐρανίους μονάς. Τὰ σημεῖα τῶν θεοδωρῶν χαρισμάτων του καὶ τῆς ἀγιότητός του ἦταν ἐμφανῆ καὶ ἐγνωσμένα πρὶν, ἀκόμα, ἀπὸ τὴν μακαρία κοίμησίν του. Ἐγραφε τὸ Πάσχα τοῦ 1991 ὁ τότε Χαλκηδόνος καὶ νῦν Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος: «Ἡ Πάτμος εἶναι ἱερό νησί ἀπὸ τὸν 1^ο μ.Χ. αἰῶνα, ἀλλὰ ὁ π. Ἀμφιλόχιος μὲ τὴν ἀγία ζωὴ του τὴν ἔκανε ἀκόμη πιὸ ἱερή. Ὁ Γέροντας ὑπῆρξε ἕνας σύγχρονος Ἅγιος, γιατί εἶχε πίστη, ὑπομονή, ταπεινοφροσύνη, σωφροσύνη, πνευματικὴ ἀγάπη καὶ ἄλλες ἀρετές, ἴδιες τῶν Ἁγίων. Ὁ π. Ἀμφιλόχιος ἦταν ιδεώδης πνευματικὸς πατὴρ, γιατί εἶχε ἐπιτύχει ὁ ἴδιος τὴν ἀγιότητα».

Ἡ ἐπίσημη ἀγιοκατάταξη τοῦ Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Ἀμφιλοχίου Μακρὴ χαρὰς πολλῆς ἐπλήρωσε τὰ φιλόθεα καὶ φιλάγια τέκνα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Τούς λόγους τοῦ μακαριστοῦ Προηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Πάτμου, Ἐπισκόπου Τράλλεων κυροῦ Ἰσιδώρου ἐπαναμβάνοντες λέγομεν: «Σκιρτῶν ἐρρίγησεν ὁ Αἰγαῖος Πόντος, δεχθεῖς ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ τὴν θωπεῖαν τῆς ἀπὸ Βοσπόρου ἐκκυθείσης αὔρας, φερούσης αὐτῷ αἴσια ἀπὸ Εὐξείνου ἀκούσματα».

Ἦσσιε Γέροντα Ἀμφιλόχιε, πρέσβευε ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

Ἀρχιμανδρίτης ΙΕΡΕΜΙΑΣ ΓΕΩΡΓΑΛΗΣ

Παναγιώτας Γκίκα - Δοϊτσίνη

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΠΟΡΦΥΡΙΟ (Β')

ήν προορατικότητα καί τή χάρη τοῦ Γέροντα δείχνει ἄλλο ἓνα περιστατικό, πού θά σᾶς διηγηθῶ.

Ξεκινήσαμε μέ τή φίλη μου Μαρία πάλι γιά τό μοναστήρι τοῦ Γέροντα. Τό αὐτοκίνητό μου δέν πήγαινε καλά καί ὁ ἄνδρας μου εἶχε ἀντιρρήσεις ἄν ἔπρεπε νά τό ἐμπιστευθῶ γιά νά κάνει τόσο δρόμο μέχρι τόν Ὁρωπό. Ἐμεῖς ὅμως εἶχαμε τόση λαχτάρα νά δοῦμε τό Γέροντα πού ἀψηφίσαμε τόν κίνδυνο.

Τά πράγματα ἀπέδειξαν τό λάθος μας. Μόλις φθάσαμε στήν ἀρχή τοῦ χωματόδρομου τῶν Ἀγράφων, γιά ὅσους ξέρουν ἀπό τό τοπίο, ἔγινε ἓνας μέγας θόρυβος μέσα στή μηχανή, ἓνας κρότος καί τό αὐτοκίνητο σταμάτησε. Οὔτε μπροστά πήγαινε οὔτε πίσω. Ἐνα ὑδροφόρο κατέβαινε ἀπό τό Μοναστήρι. Γνώριζα τόν ὁδηγό.

— Κύριε Βαγγέλη, τόν παρακάλεσα, γιά κοίτα τί ἔπαθε αὐτό τό αὐτοκίνητο.

Κατέβηκε ἀπ' τό τιμόνι του, ἔπεσε κάτω ἀπ' τό χαλασμένο δικό μου αὐτοκίνητο καί ἄρχισε νά σκαλίζει τή μηχανή. Στό τέλος ἀπελπίστηκε.

— Δέν γίνεται τίποτα, εἶπε.

Εἶχε ἀρχίσει νά σκοτεινιάζει. Κλείσαμε τό αὐτοκίνητο καί κινήσαμε μέ τά πόδια γιά τό Γέροντα.

Μόλις μέ εἶδε ὁ Γέροντας, χωρίς νά τοῦ πῶ τίποτα, μέ πρόλαβε πάλι.

— Τί θά μοῦ πεῖς πάλι; Γιατί ἀφήνεις κάθε ἀνίδεο νά σκαλίζει τή μηχανή τοῦ αὐτοκινήτου; Μέ μάλωσε.

Ἦστερα μέ λυπήθηκε, καθώς φαινόμενον σάν χαμένη, καθώς ἀναλογιζόμενον τή νύχτα πού ἔφτανε, τήν ἀπόσταση, ἀλλά καί τίς ἀντιρρήσεις πρὶν ξεκινήσω.

— Θά σέ στείλω σπίτι σου, μέ διαβεβαίωσε. Θά σέ βοηθήσει ἡ Τροχαία καί ἡ ΕΛΠΑ θά πάρει τό αὐτοκίνητό σου. Μή φοβᾶσαι, ὅλα θά πᾶνε καλά.

— Πῶς παπούλη; Εἶπα σάν χαμένη πάλι. Ψυχή δέν ὑπάρχει γύρω.

Ἐὸ Γέροντας μέ ἀνέχτηκε μέ ὑπομονή.

— Κάτω στήν πόρτα σέ περιμένει κάποιος νά σέ ὁδηγήσει στήν Τροχαία, εἶπε.

Πράγματι. Ἀφοῦ μᾶς εὐλόγησε φύγαμε. Στήν πόρτα ἔξω ἀπό τό

Μοναστήρι μᾶς περίμενε, ἄγνωστο πῶς, ἓνα ἰδιωτικό αὐτοκίνητο. Ὁδηγοῦσε ἓνας νέος σιωπηλός. Μᾶς ἄφησε μπροστά στήν Τροχαία τῆς Μαλακάσας - χωρίς νά τοῦ τό ποῦμε ἐμεῖς.

Μᾶς περίμενε ὁ διοικητής, πού μᾶς μάλωσε γιατί ἀργήσαμε.

— Ἀργήσαμε; τόν ρώτησα. Μά ἐσεῖς πού τό ξέρατε;

— Δέν τηλεφωνήσατε; μᾶς ρώτησε.

Στήν ἄρνησή μου ρώτησε πάλι κάτωχρος:

— Ἀπό τό Γέροντα ἔρχεσθε;

— Ναί, τοῦ εἶπα.

Δέν εἶπε τίποτ' ἄλλο. Εἶχε καταλάβει.

Ἡ ΕΛΠΑ ὅμως πῶς εἰδοποιήθηκε; Ὁ ὁδηγός τοῦ αὐτοκινήτου τῆς ΕΛΠΑ μᾶς εἶπε ὅτι ἔχασε τό δρόμο γιά πρώτη φορά στή ζωή του καί παιδευόταν ὥρα γύρω - κάνοντας γύρους - ἀπό τήν Τροχαία. Πήραμε τό αὐτοκίνητό μου, ἀφοῦ τό δέσαμε μέ τίς ἀλυσίδες καί ἀνεβήκαμε στό αὐτοκίνητο τῆς ΕΛΠΑ μέ κατεύθυνση τήν Ἀθήνα.

— Πιστεύεις; ρώτησα τόν ὁδηγό.

— Δέν ξέρω, μοῦ ἀπάντησε ἀπότομα. Σκέφτομαι τώρα ἂν θά βροῦμε συνεργεῖο στίς Τρεῖς Γέφυρες, πού μοῦ λές, ἀνοικτό τέτοια ὥρα. Αὐτά κλείνουν στίς πέντε.

Ὅταν φθάσαμε ὅμως στό συνεργεῖο ὁ κύριος Φαλιέρος, πού εἶχε τό συνεργεῖο, ἀγωνιζόταν ἀκόμα νά κλείσει τήν πόρτα, πού ἐπί ἀρκετή ὥρα προσπαθοῦσε νά τήν κλείσει. Εἶχε ἀρκετά παιδευτεῖ. Δέν ἔφευγε βέβαια ν' ἀφήσει ἐκτεθειμένα τ' αὐτοκίνητα τά ξένα. Ὅμως ἡ πόρτα ἔκλεισε χωρίς κανένα πρόβλημα, μόλις πῆρε τό αὐτοκίνητό μου μέσα.

Ὁ σωφέρ τῆς ΕΛΠΑ μάζεψε τίς ἀλυσίδες τοῦ ρυμουλκοῦ αὐτοκινήτου.

— Ἄκουσε, μοῦ εἶπε σχεδόν ἀπότομα. Θά σᾶς βγάλω στόν κεντρικό δρόμο νά πάρετε ἓνα ταξί. Ἐχω ραντεβού στό Περιστερί.

Τήν ἴδια ὥρα ὅμως τό μεγάφωνο τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ τόν εἰδοποιοῦσε πῶς ἔπρεπε νά πάει στό Χαλάνδρι μέσω Ἀμαρουσίου. Ἔτσι, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ Γέροντας, μᾶς ἄφησε μπροστά στήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας στό Μαροῦσι.

* * *

Ἦρθαν ὥρες πικρές στή ζωή μου, πού τίς μοιράστηκα μαζί μέ τόν Γέροντα, καθώς μέ δάκρυα τόν ἰκέτευα νά μέ βοηθήσει. Εἶχε φθάσει σέ μεγάλα πνευματικά μέτρα. Καί εἶχε ἀληθινά χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πόσες φορές τόν ἄκουσα, τό ἅγιο στόμα του, νά μοῦ μιλά γιά τή δύναμη τῆς νοερᾶς προσευχῆς, γιά τή μετάνοια, γιά τήν ἀγάπη

πρός τούς ἐχθρούς. γιά τό καθήκον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ πού πρέπει νά διδάσκει μέ τό παράδειγμα, γιά τή συγχωρητικότητα πού πρέπει νά δείχνουμε σέ ὅσους μᾶς πληγώνουν! Πόσες φορές δέν τόν κούρασα ἐνῶ ἦταν ἀσθενής! Καί κείνος ἔδειχνε τόση ἀνοχή, τόση ἀγάπη!

Ἦθελε κάποτε νά φύγει γιά τό Ἅγιον Ὄρος γιατί σέ κάτι σκῆτες, μοῦ εἶπε, ὑπῆρχαν μοναχοί πού κρύωναν καί ἤθελε νά τούς πάει κουβέρτες. Καί τούς τίς πῆγε. Χωρίς νά σκεφθεῖ οὔτε τίς πολλές του ἀσθένειες οὔτε τήν ἀδύνατη κράση του.

Μιά ἀπό τίς τελευταῖες φορές πού τόν εἶδα μοῦ εἶπε:

— Ἄκου, Παναγιώτα. Ἐχεις πολύ καλό πνευματικό. Ἐσύ δέν πρέπει πιά νά ξανάρθεις.

Πικράθηκα. Πικράθηκα πολύ ἐκείνη τή στιγμή. Τί λέει ἄραγε; Μέ διώχνει; Γιατί;

Τώρα ξέρω. Ξέρω πῶς ἦταν ἡ πνευματική διαθήκη του. Πράγματι ὁ πνευματικός μου εἶναι ἐκεῖνος πού σηκώνει τώρα τό βάρος ἀπ' ὅλες τίς ἀδυναμίες μου. Ἡ εὐχή τοῦ Γέροντα ἄς κάνει πιο ἑλαφρό τό βαρὺ καί ἐπίμοχθο ἔργο του.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΓΚΙΚΑ - ΔΟΪΤΣΙΝΗ

Χρυσανθου Μπρουκάκη

ΠΟΣΟ ΜΕ ΒΟΗΘΗΣΕ Ο ΟΣΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ

ρώτη φορά αντίκρισα τόν π. Παΐσιο, στις 2 Ὀκτωβρίου τοῦ 1986. Πήγαμε τρεῖς καί ἕνα παιδάκι. Ὅταν φθάσαμε στήν πόρτα του, εἶπε στό παιδάκι: «Γιατί δέν μου ἔφερες ἕνα ψάρι ἀπό τήν λίμνη;» (ἦταν αὐτοί ἀπό τήν Καστοριά καί ἐγώ ἀπό τήν Καβάλα).

»Ὅταν ἦρθε ἡ σειρά μου νά μιλήσουμε μέ τόν Γέροντα, τοῦ μίλησα, τοῦ εἶπα πολλά, δέν ἤμουνα πολύ θρησκός, γιά τήν ἀκρίβεια καθόλου. Τοῦ εἶπα, «ὅτι πιστεύω ὅτι ὁ Χριστός ἦταν ἕνα ἱστορικό πρόσωπο» καί ὅταν τελείωσα τοῦ εἶπα: «Τί λές, παπούλη, θά γίνουν αὐτά πού εἶπαμε;». Μέ χτύπησε στήν πλάτη καί μοῦ εἶπε: «Μήν στενοχωριέσαι, βρέ Χρυσανθε ἐγώ θά προσεύχομαι γιά σένα καί γιά τούς ἄλλους». Ὅσο γιά τό παιδάκι εἶχε πολύ σοβαρά προβλήματα ὑγείας καί ὁ π. Παΐσιος εἶπε στόν πατέρα του, ὅταν θά πάνε Ξηροποτάμου νά κοινωνήσει. Πράγματι, ἔτσι κάνανε. Τήν ἄλλη μέρα μέ πῆραν τηλεφώνο καί μοῦ εἶπαν ὅτι τό παιδάκι ἔγινε καλά.

Ὅταν βγῆκα ἀπό τό Ἅγιον Ὅρος ἤμουνα ἀρνάκι, δέν μέ ἀναγνώριζαν οἱ φίλοι μου. Μοῦ εἶπε: «ὁ θεῖος σου ἦταν καλόγερος καί ἔχεις τό ὄνομά του». Πράγματι ἦταν καλόγερος.

Ἄλλη φορά πού πῆγα καί τόν εἶδα, μοῦ εἶπε: «Πρόσεξε καλά, ἄλλα σου λέω καί ἄλλα πᾶς καί λές». Φαίνεται ὅτι κάτι παραποίησα καλοπροαίρετα καί μετά τήν κοίμησή του, πολλοί μοῦ εἶπαν νά τούς πῶ κάποια πράγματα. Φοβόμουν μήπως καλοπροαίρετα πῶ κάτι ἄλλοιῶς. Τώρα μέ τήν εὐχή καί παρότρυνση τοῦ Γέροντά μου, θά τά πῶ ὅλα ὅσα ἔζησα κοντά σ' αὐτόν τόν μεγάλο Ἅγιο πού ἄλλαξε ριζικά τήν ζωή μου καί τήν ζωή τῆς οἰκογενείας μου.

Κάποτε πού πῆγα στόν π. Παΐσιο ἦταν ἀπογευματάκι. Στό κελλί του μέσα εἶχε σκοτεινιάσει, τοῦ ζήτησα ἕνα κομποσκοῖνι, δέν ἔβλεπε καλά, εἶχε καί τό πρόβλημα μέ τό ἕνα του μάτι καί δέν μπορούσε νά τό τελειώσει. Μπερδεύτηκε λίγο, σταμάτησε λίγο καί μοῦ λέει: «Κάποτε, ἦταν ἕνας ράφτης καί ἐμφανίστηκε μπροστά του ἕνα δαιμονάκι μικρό, πολύ μικρό καί τοῦ λέει ὁ ράφτης:

— Ἐσύ εἶσαι πολύ μικρό, μιά σταλιά, τί μπορεῖς νά κάνεις; ποιόν μπορεῖς νά πειράξεις; Καί τοῦ ἀπαντᾷ τό διαβολάκι:

— Ξέρεις ἐγώ τί κάνω; Πηγαίνω στους ράφτες καί μπερδεύω τίς κλωστές καί αὐτοί βλασφημοῦν τόν Χριστό καί τήν Παναγία. Τί μεγαλύτερο ἀπό τήν βλασφημία;

Ἄλλη φορά, πῆγα μ' ἕνα Ἀρχιμανδρίτη καί τοῦ λέει ὁ π. Παῖσιος: “Ἐσένα θά σέ κεράσω γλυκά δεσποτικά. Τόν Χρύσανθο λουκούμια”. Μετά ἀπό λίγα χρόνια, ὁ παπούλης ἔγινε Δεσπότης.

Τοῦ παραπάνω παπούλη πέθανε ἡ μητέρα του. Θά πῆγαινα στόν π. Παῖσιο καί μοῦ λέει: “πές του ὅτι πέθανε ἡ μητέρα μου”. Ὅταν τό εἶπα στόν Γέροντα, μοῦ λέει: “δέν πέθανε, εἶναι καλά ἐκεῖ πού εἶναι, πολύ καλά”.

Ἡ ἀγάπη μου γιά τόν π. Παῖσιο ἦταν μεγάλη. Συζητούσαμε πράγματα προσωπικά καί τοῦ ζήτησα νά μέ βοηθήσει νά βρῶ μιά κοπέλλα νά κάνω οἰκογένεια. Μοῦ λέει:

- Θέλεις νά βγεῖς στήν Οὐρανούπολη νά τήν γνωρίσεις;
  - Ὅχι, τοῦ λέω, μέ ἀγάπη παιδιοῦ, θά προτιμοῦσα στήν Καβάλα.
- Τήν ἐπόμενη φορά πού πῆγα, μοῦ ξαναεἶπε:
- Θέλεις νά βγεῖς στήν Οὐρανούπολη νά τήν γνωρίσεις;
  - Ὅχι, τοῦ λέω.
  - Θέλεις νά περάσεις ἀπό τήν Ἱερισσό νά τήν γνωρίσεις;
  - Ὅχι, τοῦ λέω. Προτιμῶ στήν Καβάλα.

Κάποια στιγμή πού ἤρθα πρωτομαγιά, μοῦ λέει:

- Τράβα στήν Καβάλα, ὁ Θεός σου ἐτοιμάζει κοπέλλα.
- Ὅταν θά ξανάρθω, τοῦ λέω, θά τήν ἔχω γνωρίσει;
- Φύγε, μοῦ λέει, τώρα.

Καί ἔφυγα. Πέρασε λίγος καιρός καί εἶδα τόν π. Παῖσιο στόν ὕπνο μου, νά μοῦ λέει νά πάω νά ζητήσω μιά συγκεκριμένη κοπέλλα ἀπό τούς γονεῖς της, τούς ὁποίους γνώριζα ἐξ ἀποστάσεως. Σηκώθηκα καί πῆγα καί τήν ζήτησα. Μοῦ εἶπαν, θά τό σκεφθοῦν καί θά μοῦ ἀπαντήσουν. Τό σκέφθηκα καί μοῦ εἶπαν ὄχι. Ἐγώ στενοχωρέθηκα πολύ καί πῆγα πού ἄλλοῦ; στόν π. Παῖσιο. Ἦταν καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ, π. Δαμιανός. Μοῦ λέει ὁ π. Παῖσιος.

- Πᾶρε εὐχή καί φύγε.
- Καί τί θά γίνει; τοῦ λέω ἐπίμονα.
- Φύγε, μοῦ λέει, θά σοῦ τηλεφωνήσω.

Ἐφυγα, πῆγα σπίτι μου καί περίμενα. Εἶχα πολλούς ἄσχημους λογισμούς ὅσο περνοῦσαν οἱ μέρες, ὥσπου κάποια μέρα, μέ φώναξαν οἱ γονεῖς της καί μοῦ εἶπαν ὅτι μετάνιωσαν καί θά μοῦ τό δώσουν τό κορίτσι.

Πέρασε λίγος καιρός καί πῆγα στόν παπούλη. Μόλις μέ εἶδε, μοῦ εἶπε: “δέν πιστεύω νά ἔχεις παράπονο ἀπό τό κορίτσι πού σοῦ βρῆκα, λαχεῖο συντακτῶν εἶναι”.

Λίγο πρὶν γεννηθεῖ ὁ δεύτερος γυιός μου, μοῦ λέει ὁ π. Παῖσιος: —

— “Όταν θά γεννηθεῖ αὐτό τό παιδί, θά ῥθει μεγάλη εὐλογία στό σπίτι σου”. Πράγματι ὅταν γεννήθηκε, τά πράγματα στόν μπαξέ, ἐνῶ τήν προηγούμενη ἦταν ἀπούλητα, μετά τήν γέννηση ἄρχισαν νά πουλιῶνται καί δέν προλάβαινα νά μαζεύω. Ἐπίσης ὁ πατέρας μου, μοῦ ἔδωσε κάποια πράγματα νά μέ βοηθήσει.

Κάποτε, πῆγα στόν π. Παῖσιο τέλος καλοκαιριοῦ καί μοῦ λέει: “Θά κάνει πολύ κρύος φέτος τόν χειμῶνα, δέν θά μείνει τίποτα ὄρθιο”. Φύτευα στά θερμοκήπια μαϊντανά, ὅλο τόν χειμῶνα τά μοσχοπουλοῦσα, ἀπό τότε μοῦ ἔλεγε τί καιρό θά κάνει τόν χειμῶνα καί κανόνιζα τί νά φυτέψω.

Πολλές φορές, τόν ἔβλεπα στόν ὕπνο μου γιά κάποια θέματα πού μέ ἀπασχολοῦσαν πολύ. Ὅταν πῆγαινα στό κελλί του, μοῦ ἔλεγε: “Τί ἦρθες νά κάνεις; ἀφοῦ τά εἶπαμε”.

Τοῦ εἶπα κάποτε, νά μοῦ δώσει ἕνα “πάσο” ὅταν βγαίνει στό Μοναστήρι νά πηγαίνω νά τόν βλέπω. Μοῦ λέει, “πάσο,” καί μοῦ δίνει ἕνα μπάτσο φιλικό καί μετά μοῦ λέει: “ὅταν θά ἔρχεσαι θά σέ βλέπω”. Πράγματι, ὅταν μετά ἀπό καιρό βγῆκε, πῆγα μέ τήν οἰκογένειά μου νά τόν δῶ. Μᾶς περίμενε στήν πόρτα τοῦ Μοναστηριοῦ.

Κάποια ἄλλη φορά, πηγαίνοντας στό Μοναστήρι νά τόν δοῦμε, συζητώντας μέ τήν γυναίκα μου, λέγαμε: “Ἄραγε πόσα παιδιά εἶναι καλό νά κάνεις;”.

Ὅταν φθάσαμε χωρίς νά τοῦ ποῦμε τίποτα, λέει στήν γυναίκα μου: “Ἰωάννα, τόσα” καί τῆς δίνει μία κούφτα σταυρουδάκια (ἐννιαΐ ἦταν).

Εἶχα κάποτε προβλήματα υγείας. Μοῦ πονοῦσε ἡ μέση μου φοβερά, ἔκανα ἐνέσεις. Πῆγα στόν παπούλη καί τό εἶπα. “Δέν ἔχεις τίποτε”, μοῦ λέει. Πράγματι ἡ μέση μου δέν μέ ξαναενόχλησε. Ἐχει ὅμως ἕνα καρούμπαλο, νά μὴν ξεχνῶ.

Κάποια ἄλλη φορά, ἔτρεχε τό αὐτί μου ὑγρά. Πῆγα στόν παπούλη καί τό εἶπα. Μέ χაΐδεψε τό αὐτί καί μοῦ εἶπε: “καί σύρμα νά βάλεις δέν θά σέ ξαναενοχλήσει». Πράγματι, ἔγινε ὅπως μοῦ εἶπε.

Πῆγα κάποτε στόν π. Παῖσιο. Ἦταν ἀγανακτισμένος, κρατοῦσε ἕνα γράμμα καί μοῦ λέει: “μοῦ ἔστειλε μιά γυναίκα ἕνα γράμμα, εἶχε φίλους καί θά χώριζε μέ τόν ἄνδρα τῆς. Τῆς ἔστειλα γράμμα καί τῆς εἶπα νά τά σταματήσει αὐτά καί δέν θά χωρίσει. Αὐτή συνέχισε καί χώρισε”. Μοῦ ἔστειλε μετά γράμμα καί μοῦ ἔλεγε: “εἶσαι καί ἅγιος καί μοῦ εἶπες δέν θά χωρίσω” καί μοῦ λέει ὁ παπούλης: “ἐγὼ τῆς εἶπα νά σταματήσει νά κάνει αὐτό πού ἔκανε καί αὐτή συνέχισε. Φταίω ἐγώ;”.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΜΠΡΟΥΚΑΚΗΣ

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΙΛΕΝΩΤΙΚΟΥΣ

ν Ἁγίῳ Ὁρει τῆ 23ῃ Ἰανουαρίου 1969. Σεβαστέ Πάτερ Χαράλαμπε,

Ἐπειδή βλέπω τόν μεγάλο σάλον, πού γίνεται εἰς τήν Ἐκκλησίαν μας, ἐξ αἰτίας τῶν διαφόρων φιλενωτικῶν κινήσεων καί τῶν ἐπαφῶν τοῦ Πατριάρχου μετά τοῦ Πάπα, ἐπόνεσα κι ἐγώ σάν τέκνον Της καί ἐθεώρησα καλόν, ἐκτός ἀπό τίς προσευχές μου, νά στείλω κι ἕνα μικρό κομματάκι κλωστή (πού ἔχω σάν φτωχός Μοναχός), διά νά χρησιμοποιηθῆ κι αὐτό, ἔστω καί γιά μία βελονιά, διά τό πολυκομματιασμένο φόρεμα τῆς Μητέρα μας. Πιστεύω ὅτι θά κάμετε ἀγάπην καί θά τό χρησιμοποιήσετε διά μέσου τοῦ θρησκευτικοῦ σας φύλλου. Σᾶς εὐχαριστῶ.

Θά ἤθελα νά ζητήσω συγγνώμην ἐν πρώτοι ἀπ' ὅλους, πού τολμῶ νά γράψω κάτι, ἐνῶ δέν εἶμαι οὔτε ἅγιος, οὔτε θεολόγος. Φαντάζομαι ὅτι θά μέ καταλάβουν ὅλοι, ὅτι τά γραφόμενά μου δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἕνας βαθύς μου πόνος διά τήν γραμμὴν καί κοσμικὴν ἀγάπην δυστυχῶς τοῦ πατέρα μου κ. Ἀθηναγόρα. Ὅπως φαίνεται, ἀγάπησε μίαν ἄλλην γυναίκα μοντέρναν, πού λέγεται Παπική Ἐκκλησία, διότι ἡ ὀρθόδοξος Μητέρα μας δέν τοῦ κάμνει καμμίαν ἐντύπωση, ἐπειδή εἶναι πολύ σεμνή. Αὐτή ἡ ἀγάπη, πού ἀκούσθηκε ἀπό τήν Πόλι, βρῆκε ἀπήχηση σέ πολλά παιδιά του, πού τήν ζοῦν εἰς τὰς πόλεις. Ἄλλωστε αὐτό εἶναι καί τό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας: ἡ οἰκογένεια νά χάσῃ τό ἱερό νόημά της ἀπό τέτοιου εἴδους ἀγάπες, πού ὡς σκοπόν ἔχουν τήν διάλυσιν καί ὄχι τήν ἔνωσιν...

Μέ μία τέτοια περίπου κοσμική ἀγάπη καί ὁ Πατριάρχης μας φθάνει στή Ρώμη. Ἐνῶ θά ἔπρεπε νά δείξῃ ἀγάπην πρῶτα σέ μᾶς τά παιδιά του καί στή Μητέρα μας Ἐκκλησία, αὐτός, δυστυχῶς, ἔστειλε τήν ἀγάπην του πολύ μακριά. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά ἀναπαύσῃ μὲν ὅλα τά κοσμικά παιδιά, πού ἀγαποῦν τόν κόσμον καί ἔχουν τήν κοσμικὴν αὐτὴν ἀγάπην, νά κατασκανδαλίσῃ, ὅμως, ὅλους ἐμᾶς, τά τέκνα τῆς Ὁρθοδοξίας, μικρά καί μεγάλα, πού ἔχουν φόβον Θεοῦ.

Μετά λύπης μου, ἀπό ὅσους φιλενωτικούς ἔχω γνωρίσει, δέν εἶδα νά ἔχουν οὔτε ψίχα πνευματική, οὔτε φλοιό. Ξέρουν, ὅμως, νά ὀμιλοῦν γιά ἀγάπην καί ἐνότητα, ἐνῶ οἱ ἴδιοι δέν εἶναι ἐνωμένοι μέ τόν Θεόν, διότι δέν Τόν ἔχουν ἀγαπήσει.

Θά ἤθελα νά παρακαλέσω θερμά ὅλους τούς φιλενωτικούς ἀδελ-

φούς μας: Ἐπειδή τό θέμα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι κάτι τό πνευματικόν καί ἀνάγκη ἔχουμε πνευματικῆς ἀγάπης, ἄς τό ἀφήσουμε σέ αὐτούς πού ἀγαπήσανε πολύ τόν Θεόν καί εἶναι θεολόγοι, σάν τούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, καί ὄχι νομολόγοι, πού προσφέρανε καί προσφέρουν ὀλόκληρον τόν ἑαυτόν τους εἰς τήν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας (ἀντί μεγάλης λαμπάδας), τούς ὁποίους ἄναψε τό πῦρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καί ὄχι ὁ ἀναπτήρας τοῦ νεκρόρου. Ἄς γνωρίζωμεν ὅτι δέν ὑπάρχουν μόνον φυσικοί νόμοι, ἀλλά καί πνευματικοί. Ἐπομένως ἡ μέλλουσα ὀργή τοῦ Θεοῦ δέν μπορεῖ νά ἀντιμετωπισθῆ μέ συνεταιρισμόν ἀμαρτωλῶν (διότι διπλῆν ὀργήν θά λάβωμεν), ἀλλά μέ μετάνοιαν καί τήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου.

Ἐπίσης ἄς γνωρίσωμεν καλά ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας δέν ἔχει καμμίαν ἔλλειψιν. Ἡ μόνη ἔλλειψις πού παρουσιάζεται εἶναι ἡ ἔλλειψις σοβαρῶν ἱεραρχῶν καί ποιμένων μέ πατερικές ἀρχές· εἶναι ὀλίγοι οἱ ἐκλεκτοί, ὅμως δέν εἶναι ἀνησυχητικόν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί Αὐτός τήν κυβερνάει. Δέν εἶναι ναός, πού κτίζεται ἀπό πέτρες, ἄμμο καί ἀσβέστη ἀπό εὐσεβεῖς καί καταστρέφεται μέ φωτιά βαρβάρων, ἀλλά εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός· *«καί ὁ πεσῶν ἐπί τόν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται ἐφ' ὃν δ' ἄν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν»* (Ματθ. κα' 44-45). Ὁ Κύριος, ὅταν θά πρέπη, θά παρουσιάσῃ τούς Μάρκους τούς Εὐγενικούς καί τούς Γρηγορίου Παλαμᾶδες, διά νά συγκεντρώσουν ὅλα τά κατασκανδαλισμένα ἀδέλφια μας, διά νά ὁμολογήσουν τήν Ὁρθόδοξον Πίστιν, νά στερεώσουν τήν Παράδοσιν καί νά δώσουν χαράν μεγάλην εἰς τήν Μητέρα μας.

Εἰς τούς καιρούς μας βλέπομεν ὅτι πολλά πιστά τέκνα τῆς Ἐκκλησίας μας, Μοναχοί καί λαϊκοί, ἔχουν δυστυχῶς ἀποσχισθῆ ἀπό αὐτήν ἐξ αἰτίας τῶν φιλενωτικῶν. Ἔχω τήν γνώμην ὅτι δέν εἶναι καθόλου καλόν νά ἀποχωρίζωμεθα ἀπό τήν Ἐκκλησίαν κάθε φοράν πού θά πταίῃ ὁ Πατριάρχης· ἀλλά ἀπό μέσα, κοντά στήν Μητέρα Ἐκκλησία ἔχει καθῆκον καί ὑποχρέωσι ὁ καθένας ν' ἀγωνίζεται μέ τόν τρόπον του. Τό νά διακόψῃ τό μνημόσυνον τοῦ Πατριάρχου, νά ἀποσχισθῆ καί νά δημιουργήσῃ ἰδικήν του Ἐκκλησίαν καί νά ἐξακολουθῆ νά ὁμιλῇ ὑβρίζοντας τόν Πατριάρχην, αὐτό, νομίζω, εἶναι παράλογον.

Ἐάν διά τήν α' ἢ τήν β' λοξοδρομία τῶν κατά καιρούς Πατριαρχῶν χωρίζωμεθα καί κάνωμε δικές μας Ἐκκλησίες - Θεός φυλάξοι! -, θά ξεπεράσωμε καί τούς Προτεστάντες ἀκόμη. Εὐκόλα χωρίζεται κανεῖς καί δύσκολα ἐπιστρέφει. Δυστυχῶς, ἔχουμε πολλές «Ἐκκλησίες» στήν ἐποχή μας. Δημιουργήθηκαν εἴτε ἀπό μεγάλες ὀμάδες ἢ καί ἀπό ἕνα ἄτομο ἀκόμη. Ἐπειδή συνέβη στό Καλύβι των (ὁμιλῶ διά τά ἐν Ἁγίῳ Ὁρει συμβαίνοντα) νά ὑπάρχη καί ναός, ἐνόμισαν ὅτιμποροῦν νά κάνουν καί δική τους ἀνεξάρτητη Ἐκκλησία. Ἐάν οἱ φιλενωτικοί δίνουν τό πρῶτο πλῆγμα στήν Ἐκκλησία, αὐτοί, οἱ ἀνωτέρω, δίνουν τό δεύτερο. Ἄς εὐχνηθοῦμε νά δώσῃ ὁ Θεός τόν φωτισμόν Του σέ ὅλους μας καί εἰς τόν Πατριάρχην μας κ. Ἀθηναγόραν, διά νά γίνῃ πρῶτον ἡ ἔνωσις

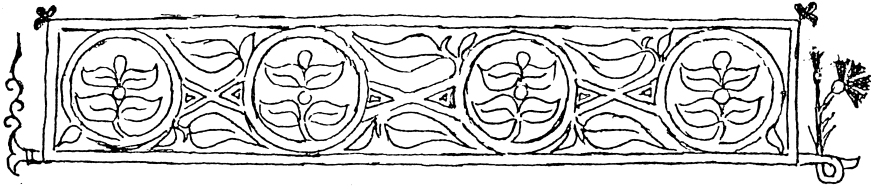
αὐτῶν τῶν «ἐκκλησιῶν», νά πραγματοποιηθῆ ἡ γαλήνη ἀνάμεσα στό σκανδαλισμένο Ὁρθόδοξο πλήρωμα, ἡ εἰρήνη καί ἡ ἀγάπη μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καί κατόπιν ἄς γίνῃ σκέψις διά τήν ἔνωσιν μετά τῶν ἄλλων «Ὁμολογιῶν», ἐάν καί ἐφ' ὅσον εἰλικρινῶς ἐπιθυμοῦν ν' ἀσπασθοῦν τό Ὁρθόδοξον Δόγμα.

Θά ἤθελα ἀκόμη νά εἰπῶ ὅτι ὑπάρχει καί μιᾷ τρίτῃ μερίδα μέσα εἰς τήν Ἐκκλησίαν μας. Εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ἀδελφοί, πού παραμένουν μέν πιστά τέκνα Αὐτῆς, δέν ἔχουν ὅμως συμφωνίαν πνευματικὴν ἀναμεταξύ τους. Ἀσχολοῦνται μέ τήν κριτικὴν ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου καί ὄχι διά τό γενικώτερον καλόν τοῦ ἀγῶνος. Παρακολουθεῖ δέ ὁ ἓνας τόν ἄλλον (περισσότερον ἀπό τόν ἑαυτόν του) εἰς τό τί θά εἰπῆ ἢ τί θά γράψῃ, διά νά τόν κτυπήσῃ κατόπιν ἀλύπτητα. Ἐνῶ ὁ ἴδιος, ἂν ἔλεγε ἢ ἔγραφε τό ἴδιο πράγμα, θά τό ὑπεστήριζε καί μέ πολλές μάλιστα μαρτυρίες τῆς Ἀγίας Γραφῆς καί τῶν Πατέρων. Τό κακό πού γίνεται εἶναι μεγάλο, διότι ἀφ' ἑνός μέν ἀδικεῖ τόν πλησίον του, ἀφ' ἑτέρου δέ καί τόν γκρεμίζει μπροστά στά μάτια τῶν ἄλλων πιστῶν. Πολλές φορές σπέρνει καί τήν ἀπιστία στίς ψυχές τῶν ἀδυνάτων, διότι τοὺς σκανδαλίζει. Δυστυχῶς, μερικοί ἀπό ἐμᾶς ἔχουν παράλογες ἀπαιτήσεις ἀπό τοὺς ἄλλους. Θέλουμε οἱ ἄλλοι νά ἔχουν τόν ἴδιο μέ ἐμᾶς πνευματικόν χαρακτήρα. Ὅταν κάποιος ἄλλος δέν συμφωνῆ μέ τόν χαρακτήρα μας, δηλαδή ἢ εἶναι ὀλίγον ἐπιεικής ἢ ὀλίγον ὀξύς, ἀμέσως βγάζομε τό συμπέρασμα ὅτι δέν εἶναι πνευματικός ἄνθρωπος. Ὅλοι χρειάζονται εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Ὅλοι οἱ Πατέρες προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς Αὐτήν. Καί οἱ ἥπιοι χαρακτήρες καί οἱ αὐστηροί. Ὅπως διά τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπαραίτητα καί τὰ γλυκά καί ξινά καί τὰ πικρά ἀκόμη ραδίκια (τό καθένα ἔχει τίς δικές του οὐσίες καί βιταμίνες), ἔτσι καί διά τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλοι εἶναι ἀπαραίτητοι. Ὁ ἓνας συμπληρώνει τόν πνευματικόν χαρακτήρα τοῦ ἄλλου καί ὄλοι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά ἀνεχώμεθα ὄχι μόνον τόν πνευματικόν του χαρακτήρα, ἀλλά ἀκόμη καί τίς ἀδυναμίες, πού ἔχει σάν ἄνθρωπος.

Καί πάλιν ἔρχομαι νά ζητήσω εἰλικρινῶς συγγνώμην ἀπό ὄλους, διότι ἐτόλμησα νά γράψω. Ἐγώ εἶμαι ἓνας ἀπλός Μοναχός καί τό ἔργον μου εἶναι νά προσπαθῶ, ὅσον μπορῶ, νά ἀπεκδύωμαι τόν παλαιόν ἄνθρωπον καί νά βοηθῶ τοὺς ἄλλους καί τήν Ἐκκλησίαν μέσῳ τοῦ Θεοῦ διά τῆς προσευχῆς. Ἀλλ' ἐπειδή ἔφθασαν μέχρι τό ἐρημητήριο μου θλιβερές εἰδήσεις διά τήν Ἀγίαν Ὁρθοδοξίαν μας, ἐπόνεσα πολύ καί ἐθεώρησα καλό νά γράψω αὐτά πού ἔνοιωθα.

Ἄς εὐχνηθοῦμε ὄλοι νά δώσῃ ὁ Θεός τήν χάριν Του καί ὁ καθένας μας ἄς βοηθήσῃ μέ τόν τροπον του διά τήν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας μας.

Μέ πολύν σεβασμόν πρὸς ὄλους
Ἐνας Μοναχός Ἐρημίτης
(ΓΕΡΩΝ ΠΑΪΣΙΟΣ)

Π. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΑΜΑΚΙΩΤΗΣ Ο ΕΛΕΗΜΩΝ

Γέροντας Ἄθανάσιος, ὁ ταπεινὸς λευΐτης τῆς Νερατζιώτισσας στό Μαρούσι, ἔμοιαζε ἀπόλυτα μέ τόν φιλόνητο Κύριό μας. Ἦταν ἡ εἰκόνα τῆς ἔμπρακτης ἀγάπης, τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς συμπάθειας, ἦταν «εἰς τύπον καί τόπον Χριστοῦ». Ζοῦσε πραγματικά σέ ἕναν παροξυσμό ψυχικῆς κενώσεως στίς ἀνάγκες τοῦ πλησίον, αὐτοπροσφερόταν στούς ἐνδεεῖς, στά μοναχικά πρόσωπα, στούς ἀξιοπρεπεῖς, τούς ὁποίους οἱ συνθηκῆς τῆς ζωῆς κατίντησαν νεοπτώχους, ἐμπεριστάτους. Καί ὁ Θεός τοῦ ἐλέους καί τῶν οἰκτιρῶν δέν ἄφηνε ποτέ τά χέρια τοῦ Γέροντος ἀδειανά.

— Κοιμᾶμαι, ἔλεγε χαριτολογώντας, φτωχός καί ζυπνάω πλούσιος. Χρήματα δέν ἔχω καί χωρίς χρήματα δέν μένω.

Καί δέν τά ὑπολόγιζε τά χρήματα ὁ Γέροντας. Αὐτά εἶναι γιά νά ἀλλάζουν χέρια καί νά καλύπτουν ἀνάγκες, ἔλεγε. Ἡ μοναδική ἀξία πού ἔχουν εἶναι ὅτι μέ αὐτά μπορούμε νά ἀγοράσουμε Παράδεισο. Ἡ «ἐλεημοσύνη ἐξιλάσεται ἁμαρτίας» (Σοφ. Σειρ. γ' 30), μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπό τό βάρος πολλῶν ἁμαρτιῶν καί μᾶς καθαρίζει καί μᾶς ἀγνίζει. Μᾶς ἀνοίγει τίς πόρτες τοῦ Παραδείσου.

Ἢταν μᾶς ἔρχονται χρήματα νά μήν καιρόμαστε ἄσκοπα. Νά προβληματιζόμαστε γιά τή σωστή τους χρήση. Ἄλλωστε καί ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μέ τή γραφίδα τοῦ προφητάνακτος Δαβίδ, δέν λέει: «Ὁ ἐλεήμων ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τόν αἰῶνα» (Ψαλμ. ρια' 9); Γι' αὐτό καί στήν ἐπί τοῦ Ὁρους ὁμιλία του ὁ παντελεήμων Θεάνθρωπος διακηρύσσει: «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοί ἐλεηθήσονται» (Ματθ. ε' 7).

Τά χρήματα ὁ Γέροντας Ἄθανάσιος δέν ἤθελε νά μένουν ἐπάνω του. Τά ἐνοιωθε μίσημα. Αὐτά, ἔλεγε, σταύρωσαν τόν Χριστό μας. Αὐτά φέρνουν πρόσκαιρη εὐτυχία, ἀλλά μόνιμη δυστυχία στόν κόσμο. Ἄλλοίμονο σέ αὐτούς πού τά φυλάνε. Ἦχουν φιδιά στόν κόρφο τους.

Χαρακτηριστικό τῆς φιλονητοσύνης καί τῆς ἐλεήμονος καρδιάς τοῦ Γέροντος εἶναι τό ἐξῆς περιστατικό. Κάποια μέρα τόν ἐπισκέφθηκε ἀπελπισμένη μία χήρα γυναῖκα. Κινδύνευε νά τῆς κάνουν ἔξωση, ἐπειδή δέν εἶχε νά πληρώσει τό ἐνοίκιο. Ὁ Γέροντας τή συμπόνεσε, ἀλλά ἐκεῖνη τή στιγμή δέν εἶχε καθόλου χρήματα.

— Παιδί μου, τῆς εἶπε, δέν ἔχω δραχμή στήν τσέπη μου. Ὅμως μή

φύγεις. Κάθισε έξω στους πάγκους νά δῶ τί μπορεῖ νά γίνει.

Ἦ ὁ εὐσπλαχνος Γέροντας κατέφυγε μέ θέρμη στήν ἀγαπημένη του προσευχή. Γιατί ἄφησες, Θεέ μου, τά παιδιά σου νά ἔλθουν σέ τέτοια δυστυχία; Λυπήσου, Κύριε, καί αὐτή τή δούλη σου καί μὴν ἐπιτρέψεις νά τήν πετάξουν στό δρόμο!

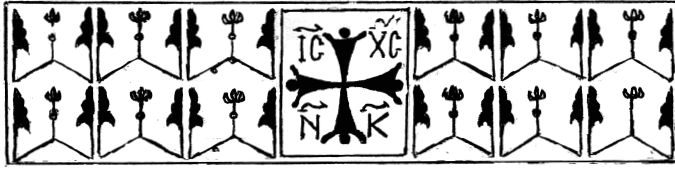
Σέ λίγο μία εὐκατάστατη κυρία κατέφθασε καί τοῦ παρέδωσε ἕνα φάκελο μέ σεβαστό ποσό. Ἦ ὁ Γέροντας οὔτε ἄνοιξε τόν φάκελο νά δεῖ πόσα χρήματα περιεῖχε. Φώναξε μέ χαρά τή χήρα καί τῆς τά παρέδωσε. Ἦ ἡ γυναίκα ἀνοίγοντας τόν φάκελο ἔμεινε ἄφωνη. Μέ τό ποσό τοῦ περιεχομένου του ξωφλοῦσε τόν ἰδιοκτίτη της.

Ἦ ἡ φιλανθρωπία καί ἡ συμπόνοια τοῦ Γέροντος Ἰθασανασίου δέν σταματοῦσε μόνο στό δόσιμο χρημάτων. Ἦ προσωπική προσφορά εἶχε μεγαλύτερη ἀξία. Ἦ ἐπιδίωκε νά ἔρχεται ἀρωγός σέ κάθε ἐμπερίστατο, κάθε κινδυνεύοντα. Ἦ ἦταν εὐσυμπάθητος μέ τούς ἀρρώστους, μέ τούς ἀνίατα ἀσθενεῖς, τούς κατάκοιτους ἠλικιωμένους, αὐτούς πού δύσκολα κάνουν ἀκόμη καί στοιχειώδεις κινήσεις. Ἦ ἔτρεχε νά βοηθήσει αὐτούς οἱ ὅποιοι ἤθελαν κάποιον δίπλα τους, νά τούς συμπαρασταθεῖ στήν καθημερινότητά τους. Ἦ ἔχουν ἀναφερθεῖ ζωντανά παραδείγματα ἀσθενῶν πού συχνά ἐπισκεπτόταν ὁ Γέροντας, καί τῶν ὁποίων οἱ συγγενεῖς καί οἱ οἰκεῖοι συνέπασχαν μαζί τους. Ἦ ἦταν ὁ ἀρωγός σέ ἀσθενεῖς καί στούς συνοδούς τους, πού καί αὐτοί χρειάζονταν στήριξη καί ἀγάπη. Ἦ ἦταν ὁ ἄγγελος παρηγοριᾶς τῶν ἐγκαταλειμμένων φυματικῶν τῆς περιοχῆς. Τούς πῆγαινε αὐγά καί ἄλλα τρόφιμα καί ἔπαιρνε τά λερωμένα ρούχα τους, τά ἔπλενε, τά σιδέρωνε καί τούς τά πῆγαινε μέ τά πόδια ἀπό τό Μαρούσι στά Μελίσσια. Καί ὅλα αὐτά «ἐν τῷ κρυπτῷ». Ἦ ἡ φιλανθρωπία καί ἡ προσωπική προσφορά δέν διαλαλεῖται, δέν διατυμπανίζεται, δέν διαφημίζεται. Ὅσο, ὅμως, καί ἄν κρυβόταν, ὁ Θεός ἐπέτρεπε, πρὸς οἰκοδομή τῶν πιστῶν νά φανερόνται οἱ πάμπολλες εὐεργεσίες του. Ἦ ἄν καί σίγουρα πολλά ἔμειναν κρυφά.

Πρὶν κοιμηθεῖ τόν ὕπνο τῶν δικαίων στίς 17 Αὐγούστου τοῦ 1967, ἔλεγε: Γυμνός ἦρθα, γυμνός καί θά φύγω. Γι' αὐτό καί πρὶν παραδώσει τήν ψυχούλα του στά χέρια τοῦ πανελεήμονος καί πανοικτίρμονος Θεοῦ μας, δέχθηκε ἐπίσκεψη τῆς προσωποποιημένης ἐλεημοσύνης. Ἦ ἡ μοναχὴ πού τόν ὑπηρετοῦσε στίς τελευταῖες στιγμές του τόν ρώτησε ποιός τόν ἐπισκέφθηκε, καί τῆς εἶπε:

- Ἦ ἐλεημοσύνη, παιδί μου!
- Καί τί τῆς εἶπατε, ρώτησε ἐκείνη;
- Τῆς εἶπα ὅ,τι εἶχα τό ἔδωσα. Δέν ἔχω τίποτα ἄλλο!

Γεώργιου Κάκκουρα

Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΙ Η ΤΙΜΗ ΤΗΣ ΣΤΗ ΣΑΛΑΜΙΝΑ

Α'. ΒΙΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ.

Ἁγία Αἰκατερίνη εἶναι μία ἀπό τίς πιά ἀγαππητές μορφές τοῦ ἀγιολογίου τῆς Ἐκκλησίας. Ἐζησε στά χρόνια τοῦ δυσσεβῆ διώκτη αὐτοκράτορα Μαξιμίνου (306-311). Καταγόταν ἀπό τήν Ἀλεξάνδρεια καί ἦταν κόρη τοῦ ἄρχοντα τῆς πόλης Κώνστα. Φημιζόταν γιά τό ἐξωτερικό της κάλλος καί τή φυσική της ὁμορφιά. ἐκεῖνο ὅμως πού τήν κατέστησε γνωστή στήν ἀλεξανδρινή κοινωνία ἦταν ἡ μεγάλη της σοφία καί μόρφωση. Γνώριζε τήν ὅλη ἐλληνική καί ρωμαϊκή παιδεία τῆς ἐποχῆς της. Μία μαρτυρία τοῦ ἱστορικοῦ Εὐσέβιου πού ἀποδίδεται στό πρόσωπο τῆς ἁγίας ἀναφέρει πώς καί ὁ ἴδιος ὁ Μαξιμίνος τήν ζήτησε γιά γυναίκα του. Ἡ ἁγία ὅμως ἦταν ἤδη πρό πολλοῦ «νύμφη Χριστοῦ». Ἐτυμολογικά μάλιστα τό ὄνομα Αἰκατερίνη ἐρμηνεύεται ἀπό τούς ἀγιολόγους ὡς Ἀεικαθαρίνα, δηλ. πάντοτε καθαρή, προσωνυμία πού δόθηκε στήν ἁγία ἐξαιτίας τῆς ἀγνότητάς της καί τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν της. Κατά διαταγή τοῦ αὐτοκράτορα ἡ χριστιανή δεκαοκτάχρονη πάνσοφη Αἰκατερίνη κλήθηκε πρός συζήτηση γιά τήν πίστη της μέ εἰδωλολάτρες φιλοσόφους ἀπό τήν ὁποία ἐξῆλθε νικήτρια μέ ἀποτέλεσμα πολλοί νά γίνουν χριστιανοί. Κατά διαταγή τοῦ αὐτοκράτορα πολλοί ἀπό αὐτούς θανατώθηκαν καί ἡ ἁγία κλείστηκε στή φυλακή. Καί σέ αὐτή τή φυλακή ἡ ἁγία συνέχισε τό εὐαγγελικό της ἔργο προσελκύνοντας πολλούς στήν πίστη τοῦ Χριστοῦ. Μετά τίς κολακεῖες ἄρχισαν τά μαρτύρια μέ ἀποκορύφωμα τόν τροχό μέ τά αἰχμηρά καρφιά, ὁ ὁποῖος καί καταστράφηκε μέ θαυμαστό τρόπο. (Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη παριστάνεται συνήθως στή βυζαντινὴ ἀγιογραφία ἔχοντας δίπλα της τόν τροχό τοῦ μαρτυρίου). Ὑστερα ἀπό αὐτά διατάχθηκε ὁ ἀποκεφαλισμός τῆς ἁγίας. Τό ἱερό της λείψανο μετακομίσθη στό Ὅρος Σινᾶ, ὅπου καί φυλάσσεται στόν ἐκεῖ ναό, ἀφιερωμένο στό ἅγιο ὄνομά της. Ἡ μνήμη της τελεῖται στίς 25 Νοεμβρίου.

Β'. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.

Σύμφωνα καί μέ τόν Ἀγγλο ἱστορικό Ἰ. Χάκκετ (Ἱστορία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Κατά μετάφρασιν καί συμπλήρωσιν Χαριλάου Ἰ. Παπαϊωάννου, τ. 2, Πειραιᾶς 1927, σσ. 171-175) ἡ «κυπριακή Ἐκκλησία παρά τήν ἀβεβαιότητα ὑφ' ἧς περιβάλλεται ἡ ὕπαρξις αὐτῆς (τῆς ἁγίας), θεωρεῖ τήν Αἰκατερίναν ὡς ἓνα τῶν ἐνδοξοτάτων

αὐτῆς ὁμολογητῶν καί μαρτύρων». Ἡ ἄποψη αὐτή στηρίζεται σέ μία παράδοση τῆς ὁποίας μᾶλλον τά ἐρείσματα συναντοῦμε σέ μεσαιωνικούς ξένους καί Κύπριους χρονογράφους ἢ καί προσκυνητές τῆς Κύπρου. Πιθανόν βέβαια αὐτοί νά ἀντλοῦν ἀπό τήν προφορική παλαιότερή τους τοπική παράδοση.

Τήν πρώτη γνωστή σωζόμενη γραπτή μαρτυρία τή βρίσκουμε σέ ἀναφορά Γερμανοῦ ἐπισκέπτη στήν Κύπρο μεταξύ τῶν ἐτῶν 1332-1342 (1340;). Πρόκειται γιά τόν ἱερέα τοῦ ναοῦ τοῦ Ζοῦχεν (Suchen) πού μετά ἀπό προσκύνημά του στούς Ἅγίου Τόπους ἦρθε στήν Κύπρο (τό ταξιδιωτικό του κείμενο ἐκδόθηκε γιά πρώτη φορά τόν 15ο αἰώνα). Γράφει λοιπόν πώς, «Κοντά στήν Ἀμμόχωστο βρίσκεται ἀκόμη μία πόλη ἀποκαλούμενη Κωνσταντία ἢ Σαλαμίς... Ἐδῶ ἐπίσης γεννήθηκε ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, καί ἐξακολουθεῖ νά δεικνύεται ἐδῶ τό παρεκκλήσι της» (βλ. Ἄ. Παυλίδη, Ἡ Κύπρος ἀνά τούς αἰῶνες. Μέσα ἀπό τά κείμενα ξένων ἐπισκεπτῶν της, τ. Α΄, σ. 98).

Δεύτερη γραπτή ἀναφορά γιά τό κάστρο καί τό σπίτι πού γεννήθηκε ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, κόρη τοῦ βασιλιᾶ τῆς Κωνσταντίας Κωνσταντίνου, ἀνήκει σέ Ἄγγλο ἄγνωστο περιηγητή πού ἐπισκέφθηκε τήν ἀρχαία πόλη τό 1344. (βλ. *Excerpta Cyprica-Κυπριακά Χρονικά*, τ. Α-Β, Λάρνακα, 1924, σ. 8).

Στή συνέχεια ἀπό ἓνα δεύτερο ξένο προσκυνητή τῆς Κύπρου, πού πρῶτα πέρασε ἀπό τούς Ἅγίου Τόπους, τήν Ἀλεξάνδρεια, τό Κάιρο καί τή Μονή τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στό Σινᾶ, πληροφοροῦμαστε ἐκτεταμένα καί ἐνδιαφέροντα γιά τό θέμα μας. Ὁ προσκυνητής αὐτός, ὁ Νικόλα Ντί Μαρτόνι, ἦταν νοτάριος, γραμματέας, στήν περιοχὴ τῆς νότιας Ἰταλίας, στήν Καρινόλα τῆς Καμπανίας. Γράφει στό ταξιδιωτικό του ἔργο (δημοσιεύθηκε πολύ ἀργότερα τό 1895) ὅτι: «Στίς 27 μηνός Νοεμβρίου 1394 ἀποβιβάστηκα στήν Ἀμμόχωστο... καί λόγω του ὅτι, διά τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μοῦ ἐπέτρεψε νά πράξω τοῦτο, εἶδα ὅλη τήν ἱστορία τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης καί ὅλα ὅσα ἔπραξε, καθώς καί στήν Ἀλεξάνδρεια, τόν τόπο τῆς φυλακίσεως καί τοῦ ἐνδόξου μαρτυρίου πού ὑπέστη πρὸς τιμὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ τροχοῦ μεταξύ ἐκείνων τῶν δύο σπηλῶν, ὅπως στήν ἐκκλησία της, ὁπότε τό ἐνδοξο σῶμα της ἐτοποθετήθη ἀπό τούς ἁγίους ἀγγέλους ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐκείνου τοῦ μεγάλου ὄρους, καί ἀκολουθῶς τό ἅγιο σῶμα τῆς ἀνελήφθη, ἀπό αὐτό τό ὑψηλό ὄρος στή δική της ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, θέλησα ἐπίσης νά δῶ τόν τόπο τῆς γεννήσεώς της. Γιά τό λόγο αὐτό, κατὰ τήν πέμπτη ἡμέρα τοῦ Δεκεμβρίου τῆς τρίτης Ἰνδικτιῶνος, πῆγα σ' ἐκείνη τήν ἀρχαία πόλη τήν Κωνσταντία... κτισμένη ἀπό τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντίνον, πατέρα τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ἀλλά τώρα εἶναι τελείως κατεστραμμένη, καί πῆγα στόν τόπο ὅπου ἓνας μορεῖ νά δεῖ τό φρούριο τῆς πόλης νά ὀρθώνεται, πού φαίνεται νά εἶναι μεγάλου μεγέθους, καί ἐκεῖ, στήν ἴδια εὐθεία, εἶναι αὐτό τό δωμάτιο, τώρα κατεστραμμένο, ὅπου γεννήθηκε ἡ ἁγία Αἰκατερίνη. Κοντά σ' αὐτό

ὀρθώνεται ἓνα εὐπρεπές παρεκκλήσι, στοῦ ὁποῖο ὁ λαός τῆς Ἄμμοκώστου πηγαίνει συχνά καί μέ μεγάλη εὐλάβεια... Ἄναφορικά μέ τήν ἁγία Αἰκατερίνη, μοῦ εἶπαν μία ἱστορία σ' ἐκείνη τήν πόλη τῆς Ἄμμοκώστου γιά τό πῶς, ὅταν μεγάλωσε καί ἔγινε ἡ ὠραιότερη καί σοφώτερη τῶν γυναικῶν, ὁ πατέρας καί ἡ μητέρα τῆς θέλησαν νά τήν παντρέψουν, καί ἡ ἁγία, πού ἦταν συνεπαρμένη μέ τή θεία ἀγάπη, εἶπε τά ἑξῆς: «Δέν θά δεχθῶ σύζυγο, ἐκτός ἄν βρῶ κάποιον τόσο ὠραῖο καί σοφό καί πλούσιο ὅπως εἶμαι ἐγώ». Τελικά ἡ αὐτοκράτειρα, ἡ μητέρα τῆς Αἰκατερίνης, βλέποντας ὅτι αὐτή ἦταν ἡ θέληση τῆς κόρης τῆς, εἶπε: «...Σ' ἓνα νησί στή θάλασσα, ὅχι μακριά ἀπό ἐδῶ, βρίσκεται ἓνας ἐρημίτης πού ὑπηρετεῖ τόν Θεό, πῆγαινε σ' αὐτόν καί ρώτησέ τον γιά ἓνα σύζυγο προικισμένο μέ ἀξίωμα, ὁμορφιά καί ὑγεία, ὅπως ἐσύ». Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη ἀπάντησε: «Εἶμαι ἔτοιμη». Καί πῆγε σ' αὐτό τόν ἐρημίτη καί τόν ρώτησε γιά ἓνα τέτοιο σύζυγο. Αὐτός τῆς εἶπε: «Δέν μπορῶ νά σοῦ πῶ γιά ἓνα σύζυγο πού θά μπορούσες νά πάρεις, ἐκτός ἀπό ἕνα πού εἶναι σοφός καί πολυμαθής, ὠραῖος καί πλούσιος ὅπως ἐπιθυμεῖς». Τότε εἶπε ἡ ἁγία Αἰκατερίνη: «Ποιός εἶναι αὐτός γιά τόν ὁποῖο ὁμιλεῖς;» Ὁ ἐρημίτης εἶπε: «Εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός». Τότε εἶπε ἡ ἁγία Αἰκατερίνη: «Καί ἐπιθυμῶ Αὐτόν ὡς μνηστήρα καί Κύριό μου, καί νά ὑπηρετῶ μόνον Ἐκεῖνον». Καί καθώς στεκόταν ἐκεῖ, ἓνας ἄγγελος τοῦ Κυρίου κατέβηκε κατά τή διάρκεια τῆς νύκτας ἀπό τόν οὐρανό, καί ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τήν ἐμνηστεύθη μέ δαχτυλίδι, καί τήν ἐδέχθη ὡς νύμφη τοῦ Χριστοῦ. Καί ἔτσι ἦταν στίς ἑξί τοῦ μηνός Δεκεμβρίου πού πῆγα αὐτοπροσώπως στοῦ ἐν λόγῳ νησί, ὅπου ἡ ἁγία Αἰκατερίνη ἐμνηστεύθη μέ τόν Κύριο διά τοῦ ἀγγέλου, τό ὁποῖο νησί βρίσκεται σέ ἀπόσταση δύο τοξοβολῶν ἀπό τήν Ἄμμοκωστο, καί κοντά στοῦ λιμάνι. Τό νησί ἔχει ἕκταση ἑνός περίπου μοδίου καί ἐκεῖ βρίσκεται ἐκκλησία ἀφιερωμένη στήν ἁγία Αἰκατερίνη, πολύ εὐπρεπής. (Ἄ. Παυλίδη, Ἡ Κύπρος ἀνά τούς αἰῶνες..., σ. 110).

Γιά νησάκι τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ἔξω ἀπό τό λιμάνι τῆς Ἄμμοκώστου κάνει λόγο καί ὁ Κύπριος χρονογράφος Λεόντιος Μαχαιρᾶς (1360-1450) ὅταν καταγράφει τίς πρώτες ἀψιμαχίες Γενουατῶν καί Κυπρίων στήν Ἄμμοκωστο πού ἄρχισαν τό 1373. Τότε «Πολλοί Γενουβίσοι ἐλαβῶθησαν πικρά, καί τοιοῦτοι ἐπεθάνασιν, καί πισαυρίου ἐκατέβησαν καί ἐθάψαν τους εἰς τό νησί εἰς τήν Σάντα Κατερίνα». (Χρονικόν, 362). Τό νησάκι αὐτό πρέπει νά εἶναι μᾶλλον ὁ ἓνας ἀπό τούς δύο μεγάλους βράχους πού βρίσκονται στή θάλασσα, μπροστά ἀπό τό λιμάνι τῆς Ἄμμοκώστου.

Ὁ Ἄγγλος περιηγητής τοῦ 18ου αἰῶνα Ρίτσαρντ Πόκοκ πού ἐπισκέφθηκε τήν Κύπρο τό 1738 καταγράφει τήν προϋπάρχουσα κυπριακή παράδοση περί τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης μέ ἀξιοσημειώτες ἄλλες δύο μεσαιωνικές μαρτυρίες. Πρόκειται γιά τίς ἀναφορές τοῦ Φέλιξ Φάμπερ (1485) καί Τζών Λόκ (1553) πού γράφουν ὅτι ἐπισκέφθησαν τόν τόπο ὅπου γεννήθηκε ἡ ἁγία Αἰκατερίνη στή Σαλαμίνα καί εἶδαν τό παρεκ-

κλήσιό της εκεί.

Ἐν τῷ Ἰ. Χάκκεττ παραθέτει τὴν ἐνδιαφέρουσα κυπριακὴ παράδοση πού κατέγραψε ὁ Στέφανος Λουζιανός (1537-1590) γιὰ τὴν ἁγία Αἰκατερίνη στὴ Χωρογραφία του μέ τὴν παρατήρηση: «Ἡ ἐξῆς διήγησις τοῦ Λουζιανιανῆς περὶ αὐτῆς, καίπερ διαστισομένη ὑπὸ ψηλαφητῶν ἀνακριβειῶν, ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐπικώριον παράδοσιν. Περί τῷ 290, τοῦ Διοκκλητιανοῦ ὄντος αὐτοκράτορος, ἦτο ἐν Κύπρῳ βασιλεὺς Κώνστας τις, ὅστις καὶ τὴν Σαλαμίνα Κωνσταντίαν μετωνόμασε. Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Διοκκλητιανοῦ καταστολὴν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τὸν Ἀχιλλέα ἐγερθείσης ἐπαναστάσεως, ὁ Κώνστας μετετέθη ἐκ Κύπρου εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου, καταλιπὼν τὴν διοίκησιν τῆς νήσου εἰς τινὰ τῶν ἀδελφῶν. Ἀποθανὼν δ' ὁ Κώνστας ἐν Αἰγύπτῳ κατέλιπε μικρὰν θυγατέρα, ἣτις ἤχθη πρὸς τὸν ἐν Κύπρῳ θεῖον αὐτῆς. Ἡ διοίκησις τῆς Αἰγύπτου εἶχεν ἀνατεθῆ τότε εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Διοκκλητιανοῦ Μαξέντιον. Ὁ θεῖος τῆς Αἰκατερίνης μαθὼν ὅτι ἡ ἀνεψία αὐτοῦ ἦτο χριστιανὴ καὶ γινώσκων τὴν ἀπέχθειαν τοῦ τε Διοκκλητιανοῦ καὶ τοῦ Μαξεντίου πρὸς τὴν πίστιν ταύτην, ἐφυλάκισεν αὐτὴν πρῶτον ἐν Σαλαμίῃ καὶ εἶτα ἐν Πάφῳ, ὅθεν ἀπέστειλεν αὐτὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Αὕτη ἦλθεν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ πατρὸς αὐτῆς, συναντήσασα δὲ ἐκεῖ τὸν Μαξέντιον ὠνειδίσεν αὐτὸν διὰ τὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμὸν, ἐφ' οὗτος ὑπέβαλεν αὐτὴν εἰς μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐπειδὴ δέ, ἐπάγεται ὁ Λουζιανιανός, τὸ μαρτύριον συνέβη ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ, διὰ τοῦτο ἡ Αἰκατερίνα ἐθεωρήθη ὡς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης καταγομένης». (Lusignano Stefano, *Chorograffia et breve historia universale dell'isola de Cipro*, Bologna, 1953). Ὁ Λουζιανιανός καὶ πάλι ὅταν ἀλλοῦ ἀναφέρεται στὴν ξηρασία πού ἐπληξε γιὰ 36 χρόνια τὴν Κύπρο πρὶν τὸν ἐρχομὸ τῆς ἁγίας Ἐλένης στό νησί, ἀποδίδει αὐτὴ ὡς τιμωρία τοῦ Θεοῦ ἐξαιτίας τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύπριος ἱστορικός τοῦ 18ου αἰῶνα, ὁ Κυρκώτης Ἀρχιμανδρίτης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κυπριανός, στό ἔργο του Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου (Ἐνετία, 1788), στό κεφάλαιο «Περὶ Γυναικῶν ἁγίων ξένων καὶ ἐντοπίων» παραθέτει τὴν προϋπάρχουσα παράδοση γιὰ τὴν ἁγία Αἰκατερίνη μέ δικές του ἀξιόσημειότες παρατηρήσεις. Ἡ ἀναφορά τοῦ Κυπριανοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἁγία Αἰκατερίνα, πολλοὶ θέλουσι νὰ εἶναι Κύπριος γέννημα, αὐτῆς τῆς Ἀμμοκούστου, ἢ τὸ πάλαι Κωνσταντίας. Ὁ πατὴρ αὐτῆς ὠνομάζετο Κώνστας, καὶ βασιλεὺς τῆς Κύπρου, ἐπὶ τῆς Δεσποτείας τῶν Ρωμάνων, ἐξ οὗ καὶ ἡ Ἀμμόκουστος Κωνσταντία ἐπωνομάσθη. Τοῦτον ἐπειδὴ ὑπόπτεισαν σύμφωνον μετὰ τῶν Περσῶν, οἱ Ρωμάνοι Βασιλεῖς, δικαίως ἢ ἀδίκως ὑστέρησαν τῆς βασιλείας τῆς Κύπρου, καὶ ἐξώρισαν αὐτὸν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης μεταλλαγῆς τοῦ τόπου κρίνουσι τὴν ἁγίαν ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρειαν, συμπεραίνεται, ὅτι εἰς τὴν καταδρομὴν τοῦ πατρὸς τῆς νὰ ἦτο παιδοπούλα, καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν οὕσα νὰ ἐσπούδαξεν, ἐπειδὴ ἐκεῖ ἦνθη τότε ἡ σοφία, καὶ ἡ ἐπιστήμη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῆς φαίνεται, ὅτι νὰ ἐφέρθη ἡ ἁγία εἰς Κύπρον πάλιν, φεύγουσα τὴν ὀρμὴν

τῶν διωκτῶν τῆς πίστεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ Κύπρος ἦν ὑποκειμένη εἰς τὴν Ρώμην, καθὼς καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια τότε, μεγαλυνηθεῖσα καὶ βλέπουσα νά τυραννοῦσι τούς Χριστιανούς, ζήλω θεῖῳ κινουμένη ἀπεφάσισε τὸν μαρτυρικόν θάνατον. Ὅθεν παρηρσία κηρύττουσα τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἐβάλλθη εἰς τὴν φυλακὴν ὑπὸ τοῦ Ἄρχοντος τῆς Ἀμμοχώστου πρῶτον, ἐξ οὗ καὶ φυλακὴ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ἐπωνομάσθη, ἡ πλησίον τῆς παλαιᾶς Ἀμμοχούστου ἐπαλιθοσκέπαστος, ἢ πεντελιθοσκέπαστος, ἐκεῖθεν διὰ προστάγματος τοῦ Μαξιμίνου Τυρράνου ὄντος εἰς Ἀλεξάνδρειαν, κατὰ κάποιον τρόπον ἐχθροῦ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἐφέρθη ἀπὸ τῆς φυλακῆς εἰς τὴν Πάφον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθα καὶ ἐμαρτύρησεν. Ὁ Μεταφραστής (σημ. ἐννοεῖ τὸν ἅγ. Συμεὼν τὸ Μεταφραστή, τὸ συγγραφεὴ ἀγιολογικῶν ἔργων -10ος αἰώνας), ὅπου διηγεῖται τὸ αὐτῆς μαρτύριον, δέν ἐφρόντισε διὰ τὸν τόπον, ὅπου ἐγεννήθη, ἀλλὰ τὸν τόπον ὅπου ἐμαρτύρησε, καθὼς καὶ ἄλλα του πολλὰ ἐπαράβλεψε. Ἰώσιππος Φλάβιος, Κλαύδιος, Αἴλιος, Ἀριστείδης, Ἰούλιος Πολυδεύκης, καὶ ἄλλοι δέν ὀνομάζουσι τὴν Ἀλεξανδρινὴν, οἱ ὅποιοι εἶναι παλαιότεροι τοῦ Μεταφραστοῦ ἱστορικοὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων».

Γ'. Η ΦΥΛΑΚΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΣΤΗ ΣΑΛΑΜΙΝΑ.

Παρατηροῦμε πὼς τίς παλαιότερες μεσαιωνικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸν τόπο, ἢ κάστρο, ἢ σπίτι πού γεννήθηκε ἡ ἁγία, στή Σαλαμίνα ἢ Κωνσταντία (κοντὰ στήν Ἀμμοχώστο), πού συναντήσαμε στοὺς ξένους περιηγητές, οἱ ἐγχώριοι ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι ὅπως ὁ Λουζινιανός καὶ ὁ Ἄρχιμ. Κυπριανός, τὰ προσδιορίζουν ὡς Φυλακὴ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης. Ὁ Κυπριανός μάλιστα ὅταν γράφει γιὰ τὴ Σαλαμίνα περιγράφει ἀρκετὰ τὴ φυλακὴ αὐτή. Καὶ ὁ Ἰ. Χάκκετ ἀναγκάζεται νά σημειώσει πὼς «Παρά τὰ ἐρείπια τῆς Σαλαμίνας ὑπάρχει μικρὸν κυκλώπειον οἰκοδόμημα καλούμενον “φυλακὴ τῆς ἁγ. Αἰκατερίνης” εἰς βεβαίωσιν τῆς παραδόσεως».

Πραγματικά, ὑπάρχει στήν περιοχὴ ἐκείνη, καὶ συγκεκριμένα στή νεκρόπολιν τῆς Σαλαμίνας (βόρεια τοῦ χωριοῦ Ἐγκωμ καὶ νότια τῆς Μονῆς τοῦ Ἁπ. Βαρνάβα), «παρεκκλήσι». Πρὶν τὴν τουρκικὴ εἰσβολὴ τοῦ 1974 ὑπῆρχε ἐκεῖ εἰκόνα τῆς ἁγίας καὶ σ' αὐτὸ μάλιστα τελεῖτο ἡ θεία Λειτουργία κατὰ τὴ μέρα τῆς ἑορτῆς τῆς καὶ τὸ ὅποιο ὀνομάζεται ἀπὸ τούς κατοίκους, ἰδίως τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν τοπικὴ παράδοση, ὡς ἡ «φυλακὴ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης».

Ἀπὸ τούς ἀρχαιολόγους θεωρεῖτο ὡς ὁ τάφος ὑπ' ἀριθμὸ 50 τῆς νεκρόπολης τῆς Σαλαμίνας. Τὸ 1965 ὅμως, ὕστερα ἀπὸ ἀνασκαφές, ἀποκαλύφθηκε στὰ ἀνατολικά τοῦ μνημείου αὐτοῦ μεγάλος δρόμος, μέ πλευρικούς χριστοὺς τοίχους καὶ μέ δύο σκελετοὺς θυσιασμένων ἀλόγων στό δάπεδό του. Τὰ εὐρήματα καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ὀδήγησαν στή χρονολόγησιν τοῦ μνημείου στόν 7ο π.Χ. αἰώνα. Ὁ ἀρχικός ταφικός θάλαμος του εἶναι τετράπλευρος. Τὸ προπύλαιον τοῦ τάφου σώζεται ἀκέ-

ραιο. Στά ρωμαϊκά χρόνια προστέθηκε καμαρωτή ὀροφή. Τό ὄλο οἰκοδόμημα εἶναι κτισμένο μέ ὀγκόλιθους.

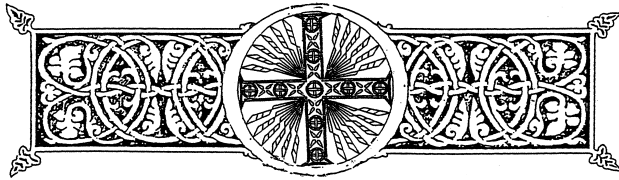
Δ'. ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ.

Τρεῖς εἶναι οἱ σημαντικότερες ἐκκλησίες στήν Κύπρο ἀφιερωμένες στήν ἁγία Αἰκατερίνη. Ἡ ἀρχαιότερη πού σώζεται κτίστηκε ἀπό τοὺς Λατίνους, μᾶλλον γύρω στά 1230, στή Λευκωσία. Θεωρεῖτο τό πιό σημαντικό γοθικό κτίσμα μετά τόν καθεδρικό ναό τῶν Φράγκων τῆς Ἁγίας Σοφίας. Στό ναό αὐτό πρέπει νά ὑφίστατο καί Μοναστήρι. Μετά τήν κατάκτηση τῆς Κύπρου ἀπό τοὺς Τούρκους τό 1571 ἔγινε τζαμί. Τώρα βρίσκεται στήν κατεχόμενη ἀπό Τούρκους καί πάλι πόλη.

Δύο ἄλλες ὀρθόδοξες ἐκκλησίες τῆς ἁγίας χρονολογοῦνται στόν 15ο αἰώνα. Ἡ μία βρίσκεται στό χωριό Τέρρα τῆς Πάφου καί εἶναι γνωστή ὡς Ἁγία Αἰκατερίνη τῆς Φυτέφκιας καί ἡ ἄλλη ἐπίσης στήν Πάφο στό χωριό Τάλα. Καί στοὺς δύο ναοὺς ὑπάρχουν ὑπολείμματα τοικογραφιῶν τοῦ 15ου αἰώνα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΚΟΥΡΑΣ
 Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας

Ἀρχιμανδρίτη Ἰωήλ Νικολάου

Η ΣΥΝΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΙΚΡΟΝ ΠΡΑΓΜΑ

ταν, κάποτε, ένας πατέρας παρουσίασε στον Χριστό το δαιμονισμένο γιό του για να τον παρακαλέσει να τον κάνει καλά, ὁ Χριστός τοῦ ὑπέβαλε τὴν ἐρώτηση «πόσος χρόνος ἐστίν;» δηλ. πόσος χρόνος πέρασε ἀπὸ τότε πού ἀρρώστησε, θέλοντας νὰ μᾶς δηλώσει ὅτι ὅσο περισσότερο χρόνο ἀφήνουμε μιά ἁμαρτία, ἕνα πάθος ἀθεράπευτο, τόσο περισσότερο ἐπιρραζει ψυχὴ, νοῦ, καρδιά καὶ σῶμα. Τότε ὁ ἄνθρωπος, ἀντὶ νὰ σκέφτεται τὴν ψυχὴ του, ν' ἀγαπᾷ τὸ Θεό, νὰ θυμᾶται τὴν ἀξία τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν ἀξία καὶ σημασία τῆς ὑπακοῆς στοῦ θέλῃμα τοῦ Θεοῦ, ὅλα αὐτὰ τὰ κλωτσᾷ, τὰ ποδοπατᾷ, τὰ παραμερίζει, τὰ καταφρονεῖ.

«Πόσος χρόνος ἐστίν;» Δηλ. πόσο ἄφησες τὸ κακό νὰ ριζώσει μέσα σου; Τί περιθώριο σοῦ μένει ἀπὸ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ὑποδούλωση στοῦ κακοῦ; Τί ζημιὰ, πόσο κακό κάνει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ παρέλευση τοῦ χρόνου;

Ὁ Μέγας Βασίλειος γράφει ὅτι ἡ συνήθεια πού παγιώθηκε μέ τὴν πάροδο μακροῦ χρόνου γίνεται δεύτερη φύση· γι' αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὸς ὁ πόλεμος νὰ νικήσει κάποιος τὴ συνήθεια. Εὐτυχησμένοι καὶ ἄξιοι πολλῶν ἐγκωμίων εἶναι ὅποιος πρὶν γεράσει ἡ ἁμαρτία, τῆς κόβει τὰ νεῦρα καὶ πρὶν τὸν νεκρώσει τὴ θανατώνει.

Ὅπως ἕνα καινούργιο δοχεῖο, ἀπὸ ὅ,τι βάλεις στὴν ἀρχὴ καὶ τὸ ἀφήσεις νὰ πολυκαιρίσει παίρνει τὴν ὁσμὴ του, καὶ ὕστερα ὅσο καὶ ἂν τὸ πλύνεις μέ τίποτα δὲν μπορεῖς νὰ ἀφαιρέσεις ἐκείνη τὴν εὐωδιά ἢ δυσωδιά, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ ἁμαρτία ὅταν πολυκαιρίσει στὴν καρδιά, ὅταν γίνῃ συνήθεια, δύσκολα ἢ καθόλου δέ χωρίζεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ριζώνει ἡ συνήθεια τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας.

Ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος στοῦ βιβλίου τῶν Ἐξομολογήσεων γράφει μέ πολὺ πόνος ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι δεσμὰ, ἀλυσίδες πού σφιχτοδέχουν χειροπόδαρα τὸν ἄνθρωπο καὶ γίνονται σκληρὸς, ἄσπλαγκνος καὶ ἀνελεήμονας τύραννος.

Πόση δυσχέρεια ὑπάρχει γιὰ νὰ κόψει κάποιος μιά παλιά συνήθεια! Τί δυσκολία, τί πόλεμος, ἐκτός ἐάν κάποιος ἔχει ἀπὸ νωρὴς ἀγωνισθεῖ πνευματικά. Διότι ὁ πονηρὸς λογισμὸς γεννᾷ ἡδονή, ἀπὸ αὐτὴν πάλι γεννᾶται ἡ συγκατάθεση, ἀπὸ τὴ συγκατάθεση ἡ πράξη, ἀπὸ τὴν πράξη ἡ συνήθεια, ἀπὸ τὴ συνήθεια ἡ ἀνάγκη καὶ ἀπ' αὐτὴν ἀκολουθεῖ ὁ πνευ-

ματικός θάνατος. Λέει ο άπόστολος Παύλος «τά όγώνια (έπακόλουθα καί άμοιβή) τής άμαρτίας είναι θάνατος» (Ρωμ. στ' 23).

Ο άνθρωπος πού ή άμαρτία του έχει γίνει συνήθεια αισθάνεται πώς βρίσκεται σέ μία σκοτεινή φυλακή καί τριγυρίζει νά βρεϊ τήν πόρτα, πού τήν έχει όμως κλεισμένη ή πονηρή συνήθεια. Γι' αυτό αναβάλλει συνεχώς νά βρεϊ τήν πόρτα τής έλευθερίας καί βρίσκει τό θάνατο τής παντελούς άπώλειας, όπως έχει γραφεί «συνήθειαν λαβούσα ή άμαρτία, έλκει εις παντελή άπώλειαν».

Ο θυμός, ή μνησικακία, ή πορνεία, ή άσωτεία, ή μέθη, ή φιλαργυρία, ή κενοδοξία, ή ανθρωπαρέσκεια καί τόσα άλλα είναι πάθη έπονειδιστα καί θανατηφόρα, πού όδηγούν στό σκοτάδι τής άμαρτίας εξαιτίας τής καταραμένης συνήθειας, πού δέν αφήνει τόν άνθρωπο νά φύγει καί νά άποκοπεί από τήν άμαρτία κάνοντας τά πάθη νά άποκτούν ρίζες. Ο άνθρωπος γίνεται ευάλωτος, επειδή ανοίγει δρόμο ή μία άμαρτία στην άλλη, τόν εξαναγκάζει νά κάνει εκείνα πού δέ θέλει καί τόν όδηγεί στην άπόγνωση καί στην άπελπισία (δέν ύπάρχει νόημα, δέν ύπάρχει έλπίδα).

Ο άγιος Αυγουστίνος παρομοιάζει τήν κακή συνήθεια τής άμαρτίας μέ ύπνο βαθύ πού όταν ξυπνήσει ο άνθρωπος, θέλει νά περπατήσει, αλλά έμποδίζεται από τό βάρος του ύπνου. Θέλει νά επιστρέψει στό Θεό καί επιθυμεί νά αφήσει τίς άμαρτίες του, όμως έμποδίζεται από τή συνήθεια. Καμμία φορά φαίνεται πώς επιστρέφει, αλλά ή επιστροφή του δέν είναι άληθινή είναι επίπλαστη. Όπως όταν πέσει ή βροχή στή γη φαίνονται πώς βρέχονται καί οί πέτρες, αλλά μόνο άπ' έξω, ενώ έσωτερικά είναι κατάξερρες από τή δροσιά τής βροχής, τό ίδιο γίνεται καί σ' εκείνους πού ή καρδιά τους σκληρύνθηκε από τήν πονηρή συνήθεια. Έξωτερικά φαίνονται πώς δέχθηκαν τή θεία δροσιά τής μετάνοιας γι' αυτό καί πολλές φορές αναστενάζουν καί κλαίνε, όμως από μέσα ή καρδιά τους είναι ξερή καί έρημη, επειδή ή πονηρή συνήθεια δέν επιτρέπει στή δροσιά του θείου λόγου νά φθάσει στα ένδότερα μέρη τής ψυχής.

Χρειάζεται, επίσης, νά μίν καταφρονούμε τή μικρή συνήθεια γιά νά μίν κυριευθούμε από τή μεγάλη. Κάποιος, όταν τόν έπαιρναν νά τόν εκτελέσουν επειδή είχε κάνει ληστεία, στό δρόμο συνάντησε τή μητέρα του καί παρακάλεσε τούς δημίους νά του επιτρέψουν νά τήν πλησιάσει. Προσποιήθηκε ότι θέλει κάτι νά τής πεί κρυφά στό αυτί καί έκοψε μέ τά δόντια του τό αυτί της, πράγμα πού τάραξε τούς παρευρισκομένους. «Αυτή», τούς ειπε «είναι ή αίτία τής συμφοράς μου». Διότι, άν μου έκοβε τή συνήθεια πού είχα παιδί νά κλέβω αυγά από τό κοτέτσι του γείτονα καί νά τά πηγαίνω στό σπίτι, δέ θά έφθανα σήμερα σ' αυτή τήν άξιοθρήνητη καί τραγική κατάσταση.

Η συνήθεια τής άμαρτίας μοιάζει μ' ένα παιγνίδι τών παιδιών. Πιάνουν καμμία φορά κανένα άγριο πουλί καί τό δένουν από τό πόδι μέ

κλωστή. Τό αφήνουν νά πετάξει καί αὐτό πετᾶ στό ὕψος γιά νά φύγει, ἀλλά ἐκεῖνα τό τραβοῦν πάλι χαμηλά. Τό ἴδιο παιγνίδι κάνει καί ὁ διάβολος μέ ἐκείνους πού ἔχει δεμένους μέ τό σχοινί τῆς συνήθειας. Πολλές φορές τούς αφήνει νά πετάξουν στό ὕψος τῆς ἀρετῆς ἐνῶ βρίσκονται ἀκόμα μέσα στά πάθη, στά δεσμά τῶν προηγούμενων ἀμαρτιῶν. Ἀρχίζουν νά ἐγκρατεύονται, νά νηστεύουν, νά κατηγοροῦν τή ζωή πού ἔκαναν στή δουλεία τῆς ἀμαρτίας καί ἐπαινοῦν τήν ἐλευθερία τῆς ἀρετῆς. Ὅμως, ἐνῶ κάνουν αὐτό τό καλό ξεκίνημα τῆς ἀρετῆς, πάλι γκρεμίζονται στό βάραθρο τῆς κακίας, ἐπειδή ὁ διάβολος τούς ἔχει δεμένους μέ τό σχοινί τῆς συνήθειας. Τούς αφήνει νά πετάξουν λίγο μόνο στό ὕψος τῆς ἀρετῆς, γιά νά τούς ντροπιάσει καί νά χαρεῖ ὁ ἴδιος ἐμπαίζοντας τούς ταλαίπωρους ἀπό τή συνήθεια τῆς ἀμαρτίας.

Βλέποντας ὁ Πλάτωνας κάποιο φίλο του νά παίξει ἕνα τυχερό παιγνίδι μέ ζάρια ἄρχισε ἀμέσως νά τόν ἐπιπλήττει δριμύτητα καί νά τόν βρίζει ἀνελέπτα. Ὁ φίλος του ἀπόρησε γιά τήν ὑπερβολική ἀντίδρασή του. Τό μόνο πού τοῦ εἶπε ἦταν πῶς γιά ἕνα τόσο μικρό πρᾶγμα μέ βρίζεις καί μέ κατηγορεῖς καί μάλιστα μπροστά σέ τόσους ἀνθρώπους; Γιά τόση λίγη παρηγοριά πού δίνω στό σῶμα μου μέ τό ἀθῶο αὐτό παιγνίδι μέ ἐξευτελίζεις καί μέ ντροπιάζεις; Ὁ Πλάτωνας τοῦ ἀπάντησε: «μικρό τό ἀμάρτημα πού κάνεις, ὅμως, ὅταν γίνει συνήθεια δέν θά εἶναι πιά μικρό πρᾶγμα, ἀλλά θανατηφόρο, θά σοῦ κλείνει τά μάτια γιά νά μὴν βλέπεις τό γιατί τῆς ψυχῆς σου».

Ἡ συνήθεια θανατώνει καθημερινά πολλούς. Παραλύει τήν ψυχή. Εἶναι ἡ ἄλυσίδα πού δένει ὁ διάβολος τόν ἀνθρώπο πάνω στό κρεββάτι τῆς ἀναισθησίας ἀθεράπευτα καί θανατηφόρα.

Τά μέσα μέ τά ὁποῖα μπορεῖ κανεῖς νά κόψει τά νεῦρα κάθε πονηρῆς συνήθειας εἶναι τρία:

Α. ἡ ἀκατάπαυστη ἐκζήτηση τῆς χάρις καί τῆς δύναμης τοῦ Χριστοῦ, πού συνοδεύεται μέ τήν ἀποχή ἀπό τό κακό, τό μῖσος κατά τῆς ἀμαρτίας, τή συντριβή τῆς καρδιάς, τή συμμετοχή στό μυστήριο τῆς Μετανοίας καί Ἐξομολόγησης, τήν πολλή προσευχή, τή θέληση τοῦ ἀνθρώπου νά σκύβει τό κεφάλι καί τά θερμά δάκρυα.

Τέτοια δύναμη ἔχει ἡ πονηρή συνήθεια τῆς ἀμαρτίας, ὥστε νά χρειάζεται τήν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ γιά νά τήν κόψει. Ἡ ἀμαρτία εἶναι μιά δύναμη φοβερή. Γιά νά νικηθεῖ χρειάζεται μιά ἄλλη δύναμη ὑπερκόσμου, θεϊκή.

Β. ἡ ἐπιθυμία καί ἡ ἀγάπη τῶν ἀντιθέτων τῆς ἀμαρτίας ἀρετῶν.

Θέλεις νά νικήσεις τή μέθη καί τήν πολυφαγία; Τό δραστικό φάρμακο εἶναι ἡ ἀγάπη καί ἡ ἐπιθυμία τῆς νηστείας.

Εἶσαι δεμένος μέ τό πάθος τῆς πορνείας καί τῆς μοιχείας καί τῆς ἀσωτείας; Τό φάρμακο εἶναι ἡ ἐγκράτεια καί ἡ καθαρότητα.

Σέ κυριεύει τό πάθος τῆς μνησικακίας, τοῦ μίσους καί τῆς ἔχθρας;

ἀγάπησε τὴν ἀμνησικακία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐαγγελικὴ ζωὴ.

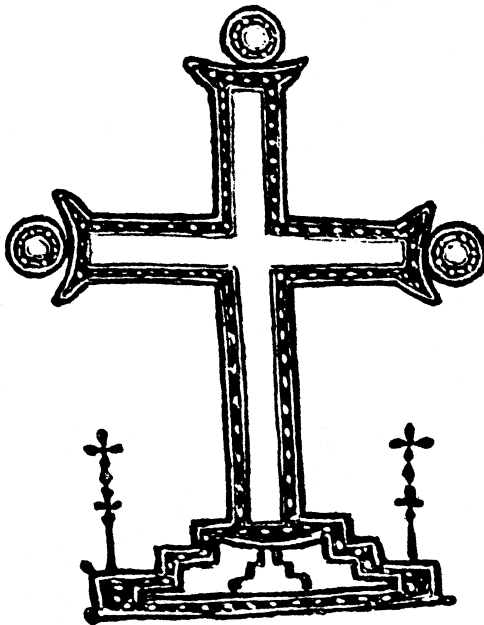
Σέ πολεμαίει ἡ φιλαργυρία; Τό φάρμακο εἶναι ἡ φιλανθρωπία καί ἡ ἐλεημοσύνη.

Ἔχεις διαβολικὴ ἀλαζονεία καὶ ὑπερηφάνεια; Ἐγάπησε τὴν ταπεινοφροσύνη. «Τά ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἰάματα». Θεράπευσε τά ὀλέθρια πάθη μέ τίς ἀντίθετες ἀρετές.

Γ. ἡ καλιναγώγηση, ἡ πλήρης ὑποταγή τοῦ σώματος. Νά πεινάσει καί λίγο, νά διψάσει, νά γυμνωθεῖ, νά κοπιάσει, νά κακοπαθήσει, νά καταφρονθεῖ. Νά τό μεταχειρίζεσαι σάν δούλο. Γι' αὐτό ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει: «Ἐγὼ ὑποπιάζω μου τό σῶμα (ταλαιπωρῶ τό κορμί μου μέ σκληρές ἀσκήσεις) καί δουλαγωγῶ (προκειμένου νά τό καλιναγωγῆσω)» (Α΄ Κορ. 1΄ 27).

Τό ἀφεντικό εἶναι ἡ ψυχή. Μή λυπηθεῖς τή σάρκα γιά νά κερδίσεις τὴν ψυχή. «Τό δέ σῶμα γῆ καί φθείρεται· μή νικήσῃ τό χεῖρον τὴν κρείττονα» (β΄ σιχηρὸ Κυριακῆ Ἑσπέρας ἤχος α΄). «Ἐπερορᾶν μέν σαρκός, παρέρχεται γάρ· ἐπιμελεῖσθαι δέ ψυχῆς πράγματος ἀθανάτου» (Ἐπολυτίκιον Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, ἤχος πλ. δ΄).

Ἀρχιμανδρίτης ΙΩΗΛ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Μοναχοῦ Δαμασκηνοῦ Γρηγοριάτη

Ο ΜΑΓΟΣ ΚΑΙ Η ΧΑΡΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

τό ἱεραποστολικό Κλιμάκιο τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς μέ ἔδρα τήν πόλη Κανάγκα, στό ὁποῖο προΐσταται ὁ ἴδιος ὁ Μητροπολίτης μας, ἕνας μαθητής γυμνασίου, πέρασε ἕνα πρωινό ἔξω ἀπό μία Ὁρθόδοξη ἐκκλησία. Ἀπό περιέργεια μπῆκε μέσα. Ἄκουσε τίς ὠραίες ψαλμωδίες, εἶδε τήν κατασκευαστικότητα τοῦ ἱεροῦ χώρου, τήν εὐλάβεια τῶν ὁμογενῶν του καί παραξελεύθηκε γιά τήν προέλευση καί τήν ἀποστολή αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ρώτησε κι ἔμαθε περισσότερα γιά τήν Ἐκκλησία μας καί δέν ἄργησε νά γραφθεῖ στούς καταλόγους τῶν Κατηκουμένων. Μετά ἀπό ἕξι περίπου μήνες βαπτίσθηκε ἐν ἀγνοία τῶν γονεῶν του, οἱ ὁποῖοι σημειωτέον ἦσαν φανατικοί εἰδωλολάτρες. Πράγματι ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος τόν στερέωσε στήν Ὁρθόδοξη Πίστη καί τόν ἔπεισε ὅτι αὐτή εἶναι ἡ ἀληθινή Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ὁ ἄνθρωπος μπορεί νά βρεῖ τή σωτηρία τῆς ψυχῆς του. Μέ χαρά, λοιπόν, ἀνήγγειλε τό γεγονός αὐτό στούς γονεῖς του καί προσπάθησε νά τούς πείσει ὅτι πρέπει κι αὐτοί νά ἀκολουθήσουν αὐτήν τήν Ἐκκλησία, ἄν πράγματι θέλουν νά ζήσουν καί στήν ἄλλη ζωή αἰωνίως.

Οἱ γονεῖς του καί ιδιαίτερα ὁ πατέρας του τόσο πολύ ἐξοργίσθηκε, ὥστε ὄχι μόνο κτύπησε τό γυιό του, ἀλλά ἔτρεξε καί στό μάγο (πρόεδρο) τοῦ χωριοῦ του νά ζήτησει τή βοήθειά του γιά τήν ἐπιστροφή, τό ταχύτερο, τοῦ παιδιοῦ του στήν πατροπαράδοτη πίστη τους. Ὁ μάγος τόν πληροφόρησε ὅτι δέν ἔχει τή δύναμη νά τό κάνει αὐτό, διότι μία ἀνώτερη δύναμη σκεπάζει τούς Ὁρθοδόξους ἀπ' τή στιγμή κατά τήν ὁποία βαπτίζονται καί κατόπιν. Ὅμως, θά προσπαθήσει. Τότε ὁ πατέρας βαθεία ταραγμένος καί ἀπελπισμένος δέν δίστασε νά ζητήσει ἀπ' τό μάγο τό φόνο τοῦ παιδιοῦ του... διότι ἡ πράξι του αὐτή εἶναι προσβολή στούς θεούς τῶν προγόνων τους. Ὑποσχέθηκε, βέβαια, στό μάγο ὅτι, ἄν ἐκτελέσει τήν ἐπιθυμία του, θά τόν πληρώσει ὅ,τι καί νά τοῦ ζητήσει. Ὁ μάγος τοῦ ἔδωσε ἐλπίδες καί ὑποσχέσεις καί ἄρχισε τό ἔργο του ἐπικαλούμενος τή βήθεια τοῦ σατανᾶ.

Τήν ἐπομένη τό πρωῒ ὁ νεοβάπτιστος νέος πήγαινε στό σχολεῖο του. Καθ' ὁδόν ξαφνιάσθηκε καί σταμάτησε ἀπότομα. Εἶδε νά ἔρχονται μέ ταχύτητα κατεπάνω του δύο βόες. Μέσα στήν ταραχή καί στήν ἀμνηχανία του, ἔκανε τό σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, ἐπικαλούμενος τή δύναμη τοῦ Χριστοῦ, ὅπως εἶχε διδαχθεῖ ἀπ' τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας.

Τό ἀποτέλεσμα ἦταν θαυματικότερο καί ἀποτελεσματικότερο. Οἱ

βόες ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω, σάν νά τούς ἔδιωχνε μιά ἀόρατη δύναμη. Ὁ νέος μέ τή δύναμη τοῦ Σταυροῦ εἶχε νικήσει τούς δαίμονες (βόες), πού εἶχαν σταλεῖ ἀπ' τό μάγο νά τόν κατασπαράξουν. Μετά τὰ μαθήματά του στό σχολεῖο ἐπέστρεψε στό σπίτι του. Μέ πολλή χαρά ἀνεκοίνωσε στους γονεῖς του τό πῶς διασώθηκε ἀπό βέβαιο θάνατο ἐξαιτίας δύο μεγάλων φιδιών... Ὁ πατέρας του φάνηκε ὅτι χάρηκε ἀπ' αὐτή τή διάσωση τοῦ γυιό του, χωρίς νά φανερώσει κάτι ἀπ' τό μυστικό του σχέδιο πού εἶχε ἐτοιμάσει ἐναντίον τοῦ παιδιοῦ του. Μετά τό μεσημβρινό φαγητό ἔτρεξε στό μάγο καί τόν ρώτησε μέ ἀπορία:

— Χθές, κ. πρόεδρε, εἶχαμε καταστρώσει τό πρόγραμμα μαζί καί τήν ὑπόθεση τῆς πληρωμῆς σου γιά τό φόνο τοῦ παιδιοῦ μου, πού ἐπαναστάτησε καί ἐγκατέλειψε τήν πίστη τῶν προγόνων μας. Τί ἔκανες, λοιπόν;

— Σήμερα, φίλε μου, ἔστειλα στό γυιό σου, τήν ὥρα πού πήγαινε στό σχολεῖο δύο δαίμονες μέ τή μορφή δύο βοῶν γιά νά τόν πνίξουν. Καί περιμένω νά μάθω τί ἀπόγινε.

— Εἶναι ἀλήθεια αὐτό. Τά φίδια ἐμφανίσθηκαν, ἀλλά πρὶν ὀρμήσουν καί κουλουριασθοῦν στό σῶμα τοῦ παιδιοῦ μου, αὐτό ἔκανε ἓνα σημεῖο τό ὁποῖο τό λένε οἱ Χριστιανοί Σταυρό, κι ἀμέσως τὰ φίδια γύρισαν πίσω καί ἐξαφανίσθηκαν.

— Σοῦ τό ἔλεγα, φίλε μου, ὅτι στους Ὁρθόδοξους Χριστιανούς ὑπάρχει μιά ἀκατανίκητη δύναμη, ἡ ὁποία καταστρέφει τὰ ἔργα μας, ὅπου ἐμφανισθοῦν αὐτοί καί ἡ Ἐκκλησία τους, ἐμεῖς δέν ἔχουμε πλέον τή δύναμη νά κάνουμε τίποτε, διότι μᾶς νικά ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ τους...

Ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ ἔφυγε σοβαρά προβληματισμένος μετά ἀπ' αὐτή τή συνάντηση μέ τό μάγο. Γιατί πρώτη φορά ἄρχισε νά ἀμφιβάλλει γιά τή δύναμη τῆς προγονικῆς θρησκείας του. Πῆρε τό γυιό του κι ἄρχισε νά τόν ρωτᾷ ποῖο εἶναι αὐτό τό δυνατό σημεῖο καί πῶς ἔφυγαν οἱ βόες ἀπό κοντά του...

Ὁ Θεός ἐδῶ ἔκανε ἓνα πολύ μεγαλύτερο θαῦμα... Σήμερα οἱ γονεῖς αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ εἶναι Ὁρθόδοξοι καί πιστοί Χριστιανοί. Εὐχαριστοῦν τό Χριστό καί τό γυιό τους πού μέ τό παθημά του αὐτό διδάχθηκαν γιά τή μοναδικότητα τῆς Ἐκκλησίας μας, διδάχθηκαν καί βαπτίσθηκαν γιά τήν αἰώνια σωτηρία τῆς ψυχῆς τους. Δόξα στό Φιλάνθρωπο Θεό μας χιλιάδες φορές».

Μοναχός ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΗΣ

Σάββα Ἀλεξάνδρου
ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΑΥΤΙΑΣ

ν κάποιος ρίξει μιά ματιά στήν εικόνα τοῦ σύγχρονου κόσμου, θά βυθιστεῖ σέ ἀπογοήτευση. Στίς μέρες μας ἐπικρατεῖ ὁ ἄκρατος ἀτομικισμός. Στόν 21ο αἰώνα μεσουρανοῦν ὁ ρασισμός, οἱ φυλετικές διακρίσεις, ἡ οἰκονομική ἀνισότητα καί ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό ἄνθρωπο. Πέρα ἀπό αὐτό, τό οἰκοσύστημα, μέ τίς κλιματολογικές ἀλλαγές καί τήν ὅλη εἰκόνα πού παρουσιάζει, βάνουσα κακοποιημένο ἀπό τόν σύγχρονο ἄνθρωπο πού προσβλέπει στό κέρδος, δείχνει πώς ἡ φιλαυτία, δηλαδή ὁ ἀτομικισμός τοῦ ἀνθρώπου, θά ᾿ναι καί ἡ αἰτία τῆς τελικῆς καταστροφῆς του.

Ἐπί τῷ ἀτομικισμῷ λοιπόν ἢ ἄλλως πώς ἡ φιλαυτία, ὅπως ἀποκαλεῖται στήν ἐκκλησιαστική γλῶσσα, ἀποτελεῖ γιά τούς θεοφόρους Πατέρες τήν αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, καί τοῦ φυσικοῦ καί τοῦ ἠθικοῦ κακοῦ.

Τί εἶναι ὁμως ἡ φιλαυτία; Ἀπαντᾷ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης: «Φιλαυτία ἐστίν ἡ ἄλογος φιλία πρὸς τό σῶμα. Αὕτη γάρ ἡμᾶς μακράν τοῦ Θεοῦ ποιεῖ καί τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ στερεῖ». Φιλαυτία εἶναι ἡ ἀρρωστημένη προσκόλλησις στό ἐγώ. Αὕτη μᾶς ἀπομακρύνει ἀπό τόν Θεό καί μᾶς στερεῖ τή Βασιλεία Του.

Στήν πατερική γραμματεία τονίζεται ἰδιαίτερα τό γεγονός πώς αὐτό τό ψυχικό πάθος ἀποτελεῖ σύμπτωμα τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου καί συνέπεια τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος τό ὁποῖο, κατά τόν Ἅγιο Συμεῶν τόν Νέο Θεολόγο, δέν ἦταν τίποτε ἄλλο παρά ἡ τάσις αὐτόνομης ἰσοθεΐας καί συνάμα ἡ ἀδυναμία συγγνώμης.

Ἐπί τῷ Ἅγιου Μάξιμου ὁ Ὁμολογητής, μέγας φιλοκαλικός Πατέρας τῆς Ἀνατολῆς, τονίζει: «Ἀρχή πάντων τῶν παθῶν ἡ φιλαυτία ἐστίν, ἔσχατον δέ ἡ ὑπερηφάνεια». Δηλαδή ἀφειρηρία καί ἔναυσμα ὅλων τῶν παθῶν εἶναι ὁ ἀτομικισμός καί ἀποκορύφωμά τους ἡ ἔπαρση καί ἡ ἀλαζονεία.

Ἀξιόλογη εἶναι ἐπίσης καί ἡ θεολογική τοποθέτησις τοῦ Ἁγίου Πέτρου τοῦ Δαμασκνοῦ, ὅπως αὕτη διατυπώνεται στόν Γ΄ τόμο τῆς «Φιλοκαλίας»: «Φιλαυτία ἐστίν τό ἀγαπᾶν τά ἴδια θελήματα καί νοήματα δι' ὧν ἡ τελεία ἀγνωσία τῶν τοῦ Θεοῦ δωρῶν καί τῶν δικῶν του πταισμάτων».

Φιλαυτία εἶναι τό νά θέλεις νά γίνεται τό δικό σου θέλημα ἢ τό ἴδιον θέλημα, ὅπως ἀποκαλεῖται στήν πατερική ὀρολογία. Ἀκριβῶς, αὕτη ἡ

ἐμμονή ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἄγνοια τῶν δώρων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν δικῶν του πταισμάτων.

Ὁ ἄνθρωπος ξεχνᾷ τὸ σπουδαιότερο δῶρο πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός καὶ πού δέν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ εἶναι Εἰκόνα Του καὶ πὼς μόνο τότε πραγματώνεται καὶ ὀλοκληρώνεται, ὅταν λειτουργεῖ ὡς πρόσωπο, δηλαδή σέ κοινωνία μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους κι ὄχι ὅταν λειτουργεῖ ὡς ἄτομο, δηλαδή ἐγωκεντρικά.

Κατά τούς θεοφόρους Πατέρες ἀπότοκος τῆς φιλαυτίας εἶναι ἡ πλεονεξία. Λέει γ' αὐτὴν ὁ Μέγας Βασίλειος: «Ἡ πλεονεξία σάν τύραννος μπῆκε στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐτὰ πού δόθηκαν, γιὰ νά εἶναι κοινὰ γιὰ ὅλους τὰ σφετερίστηκε γιὰ τὸ δικό της ὄφελος».

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο μπορεῖ κάποιος νά κατανοήσει τὴ γενεσιουργὸ αἰτία τῆς οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας καὶ τὴ φτωχοποίηση τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν ἀπαράδεκτη τάση τῆς ἐκμετάλλευσης ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο.

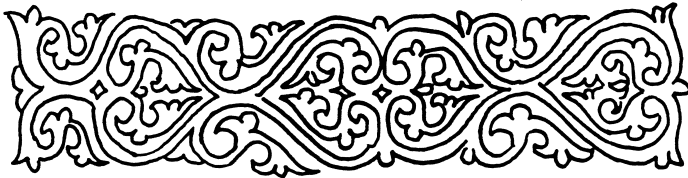
Εἶναι τραγικό τὸ γεγονός ὅτι σήμερα μιλοῦμε γιὰ δουλεμπόρους ἀλλὰ καὶ δούλους, πού δέν εἶναι ἄλλοι ἀπὸ τούς τραγικούς λαθρομετανάστες οἱ ὁποῖοι, στὴν προσδοκία τους γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον, εἴτε πνίγονται στὰ νερά τῆς θάλασσας, εἴτε καταλήγουν φτηνά ἐργατικά χέρια σέ διάφορες εὐρωπαϊκὲς χώρες, ἀντικείμενα μιᾶς ἀπαράδεκτης ἐκμετάλλευσης.

Ὁ Ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος λέει πὼς: «Ἡ μιὰ ἀρετὴ γεννᾷ τὴν ἄλλη, ὅπως καὶ τὸ ἀντίθετο, τὸ ἓνα πάθος γεννᾷ τὸ ἄλλο».

Ἔτσι, λοιπόν, γέννημα τῆς πλεονεξίας εἶναι ἡ φιλαργυρία ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Ὅσιο Εὐπρέπιο, νηπτικὸ Πατέρα τῆς Ἀνατολῆς: «Αὐτὴ ἐστὶν τὸ μὴ πιστεῦσαι τῷ Θεῷ ὅστις ποιεῖται σου φροντίδα». Φιλαργυρία εἶναι τὸ νά μὴν πιστεύεις πὼς ὁ Θεός θά σέ φροντίσει ἀλλὰ ἡ τσέπη σου, τὴν ὁποία θεοποιεῖς.

Ἡ Ἐκκλησία προβάλλει ὡς μέσο ὑπέρβασης τοῦ πάθους τῆς φιλαυτίας, τὴν ἐκκοπή τοῦ ἰδίου θελήματος. Ἔτσι λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος στὴ σχέση του μέ τὸν συνάνθρωπό του καὶ τὸ οἰκοσύστημα καθοδηγεῖται ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, ὅπως αὐτὴ ἀποτυπώνεται στὰ περίφημα «Ἀσκητικά» του. «Καρδιά ἐλεήμων εἶναι ἐκείνη ἡ καρδιά πού καίγεται ἀπὸ συμπάθεια γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ γιὰ αὐτὰ τὰ δέντρα, τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ ἀγαπητικὴ θύμηση τοῦ κτιστοῦ κόσμου φέρνει δάκρυα στὰ μάτια καὶ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο ἀνίκανο νά βλάψει ἔστω καὶ τὸ παραμικρό καὶ τὸ πιο ἀσήμαντο κτίσμα».

ΣΑΒΒΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Ἐπιτάφιος τοῦ Ἁγίου Πιλλᾶ

ΨΗΦΙΔΕΣ

Α΄

(Μικρό σχόλιο σέ εἰκόνα βυζαντινῆ τῆς Θείας Γέννησης)

Ἡ εἰκόνα δείχνει τοὺς ποιμένες τῆς Βηθλεέμ. Στροβιλιζόμενοι μέσα σέ βίαιη πνοή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συστρέφονται ὡς σέ συναγερμό καί ἔκτακτῃ ἐτοιμότητα. Ὁ ἕνας δείχνει πρὸς Ἄνατολᾶς ὅπου ἀνέτειλε τό Φῶς τό τῆς γνώσεως, ἡ ἐξ ὕψους Ἄνατολή κι ὁ ἄλλος δείχνει πρὸς τόν οὐρανόν ἀπάνω ἕναν οὐρανό μπλάβο, βαθύ, μυστηριώδη, ὡσάν κύμα θείου γνόφου. Εἶναι ντυμένοι ἀπλά ὅπως ἀπλή καί ἀπερήφανη ἦταν κι ἡ ζωή τους.

Ἡ σοβαρότητα, ὁ πόνος καί μόχθος καί μιὰ ἀγωνία θεία σμίγουν στήν ἔκφραση τοῦ προσώπου τους. Γύρω - γύρω πυκνά κλαδιά, θαλασσινά, σκόρπια ὡσάν τὰ βᾶγια μέ τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νά Τόν προϋπαντήσουν μέ τό «Εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος» οἱ Ἰουδαῖοι λίγο πρὶν τή Σταύρωση. Κι ἡ ἄψυχη φύση δέχεται ἐορτάζουσα μέ βᾶγια τόν Λυτρωτή τῆς, τόν ἐρχόμενον ταπεινά μέσα στήν τύρβη τοῦ κόσμου.

Ἡ θέση τῶν προσώπων τους ὡσάν σέ βαθύ λαγγάδι - ἀπέκασμα τῆς κοιλάδας αὐτῆς τοῦ κλαθμῶνος ὅπου ἔφτασεν ὁ Λυτρωτής, ἡ μόνη παρηγορία καί προσδοκία μέσα στόν ἀλύτρωτό βίο αἰῶνων πολλῶν.

Β΄

Συνάντησα τόν καλό λευῖτην Παπαγιάννη, ἱεουργό σέ ὀρεινή κοινότητα τῆς Ἐπαρχίας. Ἄσπρος ἀφρός τ' ἄσπρα μαλλιά του ἀπό τὰ κύματα τῶν χρόνων καί τῶν βασάνων γύρω ἀπό τοὺς κροτάφους του. Τό μόνον ἀντιαισθητικόν στό πρόσωπόν του ἦταν κάτι μαῦρα γυαλιά γιά τόν ἥλιο, τὰ ὁποῖα σκοτεινίαζαν τό γαλήνιο καί γλυκό φῶς τῆς ἔκφρασής του. Χαρά τῆς συναντήσεως, ἀλλά καί στοχασμός γιά τήν ἀναχώρησι· ὅταν κι αὐτός θά φύγει κάποτε, τοῦ εὐχομαι τὰ χέρια του, πού ὑπηρέτησαν τόν Κύριο καί τοὺς συνανθρώπους του - μέ ἥλιο καί κίονια καί βροχές -, νά εἶναι, ἂν ὄχι ἄμωμα, ἀνάλαφρα σάν περιστέρια μπροστά στό Δικαιοκρίτη. Ἐπί αὐτά τὰ χέρια ἔλαβα εὐχὴν ἀπλή, πατρική καί ἐγκάρδια, καί προχώρησα.

Γ΄

Καλή λίαν ἡ μελέτη τοῦ Θείου Λόγου· εἶναι τρυφή καί τροφή τῆς ψυ-

κῆς πού ποθεῖ τόν Θεόν καί συγχρόνως καθρέφτης τῆς συνείδησης ἄσφαλος. Εἶναι ὑπενθύμιση τῶν πτώσεων, τῶν παραλείψεων καί ἐν ταυτῷ παρηγορία, κλήση γιά φορά πρὸς τὰ ἄνω. Τί ὥραϊο νά συνομιλεῖς μέ τούς Ἁγίους Εὐαγγελιστές κι ἄλλους πατέρες! Τό θέμα ὅμως εἶναι: εἶσαι ἄξιος νά συνομιλεῖς μέ τούς φορεῖς αὐτοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί λαμβάνεις μέ τόν νοῦ καί τήν καρδιά σου τὰ θεηγόρα Τους ρήματα;

Δ´

Στά Χολέτρια, μικρό κι ἀπόμακρο χωριό τῆς Πάφου ὅπου ὑπηρετήσα δυό χρόνια δάσκαλος, σῆμα κατατεθέν στή μνήμη μου εἶναι ὁ πολίος λευίτης Παπαλάζαρος.

Δέν γίνεται νά γυρίσω μέ τή σκέψη στόν τόπο αὐτόν καί νά μὴν εἶναι ἐκεῖ δίπλα, φυλακίτορας καί καταστατός, ὁ καλός αὐτός, πολύτεκνος, πολύφροντις καί πολυβασανισμένος ἱερέας· φορεῖ μαῦρο ράσο ἀλλά μαύρισε συχνά κι ἡ καρδιά του ἀπό τή θλίψη πού ἔχασε δύο τέκνα ἀπό τὰ πολλά πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ὡς ἐπίσης καί ἀπό τή θλίψη γιά τήν ἀπονία, καί ἀχαριστία αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Ὁ Παπαλάζαρος ἐπισκεπτόταν ἀρκετές φορές τό σχολεῖο, πάντα μέ καλή διάθεση καί σκοπό· κι ἔμοιαζεν μέ τὰ ράσα του πού ἀνέμιζαν, σάν χελιδόνι πού ἀνοίγει τὰ μαῦρα φτερά του νά σκεπάσει τὰ νοσσία, τὰ μικρά σκολιαρόπαιδα. Εἶχε πάντα λόγο καλό στά χεῖλη γιά δασκάλους καί παιδιά. Ἦθελε τό καλό μικρῶν καί μεγάλων. Ἔτσι ἔπαιξε τό ρόλο του σωστά σάν πνευματικός πατέρας. Ζώντας ὁ ἴδιος μέσα σέ σκληρή βιοπάλη καί ὀλιγογράμματος, ἔτρεφε μεγάλη ἀγάπη γιά τή μόρφωση καί εἶχε περί πολλοῦ τούς δασκάλους πού φρόντιζαν γιά τήν παιδείη τῶν νεαρῶν βλαστῶν. Εἶναι λειτουργός στόν ναό τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, πού μιά φορά, καθὼς μοῦ ἰστόρησε, τότε γλύτωσε ἀπό μεγάλη πώση, θανάσιμη. Ἄς τόν παρακαλεῖ καί γιά ὄλους ἐμᾶς γιά τούς τόσους κινδύνους πού πάντα ἐλλοχεύουν.

Ε´

Τήν ἐπαύριον τῆς ἑορτῆς τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Μαρίας ἐπισκέφτηκα φιλική πολύτεκνη οἰκογένεια (10 παιδιά).

Πατέρας καί μητέρα ἔγιναν συνεργοί Θεοῦ, τήρησαν καλά τόν νόμον Του κι ἔταξαν τούς ἑαυτούς των θυσία. Μά ὦ τί χαρά καί δόξα! Εἶχαν χαρά καί εὐφροσύνη μέσα στήν κούρασή τους καί τὰ παιδιά, ἔξυπνα καί λαλίστατα, κύκλω τῆς τραπέζης ἔδιναν τόνο ζωῆς, χαρά καί ὁμορφιά.

Βέβαια πολλά εἶναι τὰ βάσανα καί τὰ προβλήματα πού αὐτοί τὰ γνωρίζουν καλύτερα χωρὶς νά παραπονιοῦνται ποτέ, ζώντας ὅπωςδήποτε τοῦ Θεοῦ τήν παρουσία καί βοήθεια.

“Όταν πέφτει ἡ νύχτα βάλαμο κι ἀνάπαυση γιὰ τό μόχθο τῆς ζωῆς - καί θά κοιμοῦνται στά κρεβατάκια τους, σίγουρα ἡ καρδιά τους θ’ ἀγρυπνᾷ κι ἐλπίδες θ’ ἀνθίζουν βαθιά τους. Πόσοι ἄγγελοι θά καταφτάνουν ἐκεῖ, γιὰ νά φυλᾶνε τόν ὕπνο τους μά καί τόν ὕπνο τῶν καλῶν γονιῶν, πού τόσο κουράζονται σ’ αὐτό τόν τίμιο καί δύσκολον ἀγώνα!

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ

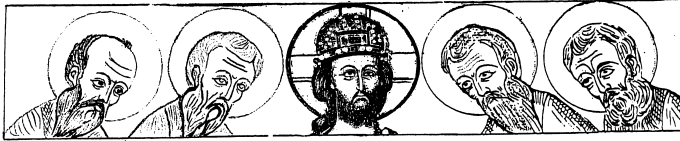
Φιλόλογος

πνεῦμα φωτισ χείρα ε· κ· θ· η· ζ·

ΠΕΡΙ
ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
(ΑΦΙΕΡΩΜΑ)

Συμεών Πηγαδουλιώτη
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ανας ἄνθρωπος πού γνώρισε ἐμπειρικά τήν ἀξία τῆς προσευχῆς, ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος, προσπαθεῖ νά μᾶς καθοδηγήσει ἐνθέως καί ἀπλανῶς στό ζωτικό αὐτό τομέα ἐπιστρατεύοντας τό παράδειγμα τοῦ πύρινου προφήτη, τοῦ Ἠλίας τοῦ Θεσβίτη. Σημειώνει χαρακτηριστικά στήν Καθολική του Ἐπιστολή: «*Ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν, καί προσευχῆ προσυζατο τοῦ μή βρέξει καί οὐκ ἔβρεξεν ἐπί τῆς γῆς ἐνιαυτούς τρεῖς καί μῖνας ἕξ. Καί πάλιν προσυζατο καί ὁ οὐρανός υἱτόν ἔδωκε καί ἡ γῆ ἐβλάστισε τόν καρπόν αὐτῆς*» (Ἰακ. ε' 17).

Ἀπέραντο καί ταυτοχρόνως δυσχερές τό παρόν θέμα, δέν παύει νά ἀποτελεῖ ἀείποτε βασικό δομικό στοιχεῖο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Χωρίς ἀμφιβολία ὁ διφρηλάτης Ἠλίας ἀποτελεῖ ἐξαιρετικό παράδειγμα προσευχομένου ἀνθρώπου, γιατί σέ ὅλες τίς φάσεις τῆς ζωῆς του, ὅπως μᾶς ἀποκαλύπτει ἡ Γραφή, ἀπευθύνεται στό Θεό. Ἄν ἀναδιφήσει κανεῖς στά βιβλία Γ' καί Δ' Βασιλειῶν, μέ τήν πρώτη ματιά ἐντοπίζει τή δύναμη τῆς προσευχῆς τοῦ Προφήτη. Ὁ Ἠλίας μέ προσευχή κλίνει τοὺς οὐρανοὺς γιά ν' ἀντιληφθεῖ ὁ βασιλιάς Ἀχαάβ καί οἱ παρασυρθέντες στήν εἰδωλολατρία Ἰσραηλίτες τό μέγεθος τοῦ ἀτοπήματός τους. Γεμᾶτος ἀγωνία κι ἀπογοητευμένος ἀπό τήν ἀποστασία τοῦ λαοῦ ἀπευθύνεται μέ προσευχή στό Θεό γιά νά λάβει τήν ἐξ ὕψους παρηγορία. Πάλι μέ προσευχή στό ὄρος Κάρμηλο ἀποδεινύει στοὺς συμπατριῶτες του τήν ἀνυπαρξία τοῦ ψεύτικου θεοῦ Βάαλ καί τό ὅτι ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι Θεός ζῶν καί ἀκούει τοὺς φοβουμένους αὐτόν. Μέ προσευχή ἀνοίγει ξανά τοὺς οὐρανοὺς καί ἡ βροχή ξεδιψᾷ τό λαό πού ἀντιλήφθηκε τό μάταιο τῆς προσκόλλησής στά εἰδῶλα τῶν ἔθνῶν. Ἀπό τήν ἄλλη, τόση δύναμη ἔχει ἡ προσευχή του, πού ἀνιστᾷ τό νεκρό γιό τῆς χήρας στά Σαρεπτά τῆς Φοινίκης.

Ἀναφερθήκαμε στόν ζηλωτή Ἠλία, διότι ἡ στάση του ἔναντι τῆς προσευχῆς δέν ἀποτελεῖ ἐξαίρεση ἀλλά κανόνα. Γενικά ἡ ζωή πάντων τῶν Ἁγίων, πάλαι τε καί ἐπ' ἑσχάτων, εἶναι ζωή προσευχομένων ἀνθρώπων. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ δέν σταμάτησε προσευχόμενος τήν πορεία τοῦ ἥλιου μέ τή φράση: «*σιτίω ὁ ἥλιος κατά Γαβαῶν καί ἡ σελήνη κατά φάραγγαν Αἰλῶν*» (Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 1' 12) μέχρι νά ὀλοκληρώσουν τή νίκη τους οἱ Ἰσραηλίτες; Μήπως ὁ Δαυίδ δέν ὑπῆρξε ἄνθρωπος προσευχῆς; Καίτοι βασιλιάς πλήθους ἀνθρώπων, λαοῦ πολυαριθμοῦ, μέ φόρτο ἐργασίας ἀσύλληπτο καί ποικίλες ἀσχολίες καί φροντί-

δες ὧν οὐκ ἔστι ἀριθμός, ἔβρισκε χρόνο νά προσεύχεται, ὅπως ὁμολογεῖ στούς Ψαλμούς: «*Ἐπάκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σοι*» (Ψαλμ. ρι' 164). Ἡ προσευχή τοῦ προφήτη Δανιήλ πού τόν ὀδήγησε στήν παράβαση τῆς διαταγῆς τοῦ Δαρείου μέ ἄμεσο ἐπακόλουθο νά εὕρεθεῖ στό λάκκο τῶν λεόντων μιλάει ἀπό μόνη της. Ποιός μπορεί νά ἀγνοήσει τή μεγαλειώδη προσευχή τοῦ Ἰαζαρία ἐν μέσῳ τῆς καμίνου τοῦ πυρός τῆς καιομένης; Στό βιβλίο τοῦ Δανιήλ παρουσιάζεται κι ἡ συγκλονιστική προσευχή τῆς Σωσάννας τήν ὥρα πού ὀδηγεῖται στήν ἄδικη καταδίκη. Ἡ προσευχή τοῦ προφήτη Ἰωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους γεμίζει τόν πιστό μέ δέος καί ἔκσταση. Στό βιβλίο τῆς Ἑσθήρ βλέπουμε τήν πρωταγωνίστρια νά ἀπευθύνεται μέ ἐκτενῆ προσευχή στό Θεό ἀγωνιώντας γιά τήν τύχη τοῦ λαοῦ της (Ἑσθήρ δ' 17λ-17ω), ἀλλά καί τόν Μαρδοχαῖο (Ἑσθήρ δ' 17β-17θ). Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Τωβίτ ξεχωρίζουμε τήν προσευχή τοῦ Τωβία καί τῆς Σάρρας (Τωβ. ν' 4-8), ἐνῶ ἀπό τό βιβλίο τῶν Κριτῶν μνημονεύουμε τίς προσευχές τοῦ Σαμφῶν (Κριτ. ιε' 18 καί ις' 28) ἀλλά καί τή βωβή προσευχή τῆς Ἄννας τῆς μητέρας τοῦ προφήτη Σαμουήλ (Α' Βασ. α' 10-14). Κατά τά ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ βλέπουμε τό βασιλιά Σολομώντα νά προσεύχεται μέ θέρμη στό Θεό (Γ' Βασ. ν' 23-53). Κοντολογίς ἡ στάση τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ στήν Παλαιά Διαθήκη συνοψίζεται στή φράση: *«κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή»*.

Στά ἱερά εὐαγγέλια ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστός γίνεται «τύπος καί ὑπογραμμός» ἡμῶν τῶν πιστῶν καί στόν τομέα τῆς προσευχῆς. Τόν συναντᾶμε νά προσεύχεται πλεῖστες ὄσες φορές. Μᾶς παραδίδει μάλιστα καί μιά προσευχή - πρότυπο πού ἐμπεριέχει τά βασικά δεδομένα μιᾶς κατά Θεόν προσευχῆς, ὅσον ἀφορᾶ τόν τρόπο, ἀλλά καί τό περιεχόμενο, τήν κυριακή προσευχή, δηλ. τό «Πάτερ ἡμῶν». Εἶναι ἀδύνατο νά μᾶς διαφεύγει ἡ συγκλονιστική του προσευχή στόν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ λίγο πρίν ἀπό τό ἐκούσιο Πάθος. Ἀπό τά εὐαγγέλια ἀντλοῦμε καί τό παράδειγμα τοῦ τυφλοῦ Βαρτίμαου, πού μέ τήν ἐπίμονή του σύντομη προσευχή «*Υἱέ Δαβίδ, ἐλεήσον με*» (Μαρκ. ι' 47) ἤλκυσε τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί εἶδε τό φῶς του. Πληροφοροῦμαστε ἐπίσης ὅτι ἡ Ἄννα, ἡ κόρη τοῦ Φανουήλ, λάτρευε τόν Θεόν «*νηστεύσας καί δεήσασα*» (Λουκ. β' 37).

Οἱ Ἅγιοι Ἀποστόλοι, ὅπως ἦταν φυσικό, μιμήθηκαν τό Χριστό. Μποροῦμε ἐδῶ νά μνημονεύσουμε τήν προσευχή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στή Μίλητο (Πράξ, κ' 36), ἀλλά καί τήν προσευχή τῶν Ἀποστόλων πρό τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ματθία στή θέση τοῦ Ἰούδα (Πράξ. α' 24-25). Μήπως ἡ θαυμαστή διάσωση τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἀπό τά χέρια τοῦ Ἡρώδη δέν ἦταν ἀποτέλεσμα ἐκτενοῦς ὁμαδικῆς προσευχῆς τῶν Χριστιανῶν τῶν Ἱεροσολύμων; Ἡ ὁμαδική προσευχή ἦταν μόνιμο γεγονός στίς συνάξεις τῶν πρώτων Χριστιανῶν, μᾶς ἀναφέρουν οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. «*Ἦσαν δέ προσκαρτεροῦντες τῇ διδασκῇ τῶν Ἀποστόλων, τῇ κοινωνίᾳ, τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καί ταῖς προσευχαῖς*»

(Πράξ. β' 42).

Ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου διασώθηκε ἡ προσευχή τοῦ ἁγίου πρὶν νὰ τὸν παραδώσουν οἱ εἰδωλολάτρες στὴν πυρά. «Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατέρας τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ εὐλογητοῦ παιδιοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο σέ γνωρίσαμε βαθειά, ὁ Θεὸς τῶν ἀγγέλων καὶ δυνάμεων καὶ πάσης τῆς κτίσεως καὶ ὅλων τῶν δικαίων πού ζοῦν ἐνώπιόν σου, σ' εὐχαριστῶ πού μέ ἀξιώνεις μ' αὐτὴ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα, ὥστε νὰ συγκαταριθμηθῶ στους μάρτυρές σου πού ἤπιαν ἀπὸ τὸ ποτήριο τοῦ Χριστοῦ σου εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος μέσα στὴν ἀθαρσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἶθε νὰ γίνω δεκτὸς ἀνάμεσα στους μάρτυρές σου σήμερα σέ μιά θυσία πλοῦσια κι εὐπρόσδεκτη, ὅπως προετοίμασες καὶ προφανέρωσες κι ἐξεπλήρωσες, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀψευδὴς Θεός. Γι' αὐτὸ γιὰ ὅλα σέ αἰνῶ, σέ εὐλογῶ, σέ δοξάζω διὰ τοῦ αἰωνίου καὶ ἐπουρανίου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀγαπητοῦ σου υἱοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου σέ σένα μαζί του καὶ μαζί μέ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀπονέμεται δόξα καὶ τώρα καὶ στους μέλλοντες αἰῶνες. Ἄμήν».

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης προσπαθεῖ νὰ ἀνάψει μέσα μας τὴ φλόγα τῆς προσευχῆς δηλώνοντας χαρακτηριστικὰ ὅτι ἀποτελεῖ «τροφή τῆς ψυχῆς». Τονίζει ἐμφαντικὰ γιὰ ποιούς λόγους εἶναι ἀπαραίτητη ἡ προσευχή: α') γιὰ τὴ συντήρηση τῆς υἰείας τῆς ψυχῆς, β') γιὰ νὰ ἔχουμε τὴ θεία βοήθεια καὶ συμμαχία στὴν ἐργασία μας, γ') γιὰ ν' ἀσφαλίσουμε τὴν ἀσχολία μας ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἄν προηγεῖται ἡ προσευχή στὴν κάθε προσπάθειά μας, δέν ἔχει πέρασμα ἡ ἁμαρτία, δ') γιὰτὶ μέ τὴν προσευχή συμβιώνουμε μέ τὸ Θεὸ κι ἀποχωριζόμαστε τὸ διάβολο, ε') γιὰτὶ ἡ προσευχή μᾶς καθαρίζει ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη.

Ἀσφαλέςτατα ὅλοι οἱ ἅγιοι μιλοῦν γιὰ τὴν προσευχή, γιὰτὶ ἔχουν τὴν ἐμπειρία ἀπὸ τὰ ὀφέλη της. Δέν ἀναφέρει ἡ ἕμνηλογία γιὰ τοὺς ὁσίους ὅτι «νηστεία, ἀγρυπνία, προσευχῆ, οὐράνια χαρίσματα λαβών»; Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἁγίους τῶν ἡμερῶν μας, ὁ ἅγιος Παῖσιος ὁ ἁγιορείτης, σημειώνει σ' ἓνα τοῦ βιβλίου (Ἐπιστολές σ. 116-126) τὰ ἑξῆς γιὰ τὴν ἀξία τῆς προσευχῆς: «Δέν ὑπάρχουν μακαριώτεροι ἄνθρωποι ἀπὸ ἐκείνους πού ἔπιασαν ἐπαφή μέ τὸν Οὐράνιο Σταθμὸ καὶ εἶναι δικτυωμένοι μέ εὐλάβεια μέ τὸ Θεό. Ὅπως δέν ὑπάρχουν πιὸ δυστυχισμένοι ἀπὸ ἐκείνους πού ἔκοψαν τὴν ἐπαφή τους μέ τὸ Θεό καὶ γυρίζουν ζαλισμένοι τὸν κόσμο καὶ τὰ κουμπιά τῶν σταθμῶν τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ξεχάσουν λίγο τὸ πολὺ τους ἄγχος τῆς ἐκτροχιασμένης τους ζωῆς». Ὁ ἅγιος μιλάει ὄχι ἀκαδημαϊκὰ ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὴν πολὺχρονη ἐμπειρία του.

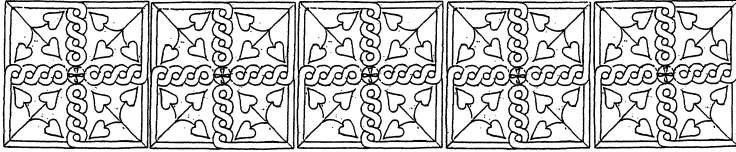
Σημειώνει ἐπίσης τὰ ἑξῆς ἀξιοπρόσεκτα γιὰ τὴ νοερά προσευχή: «μακάριοι εἶναι ὅσοι ἔχουν στὴν καρδιά τους ἄξονα τὸ Χριστό καὶ περιστρέφονται καρούμενοι γύρω ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὄνομα Του νοερῶς, ἀδιαλείπτως, μέ τὸ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με».

Γιά τίς προϋποθέσεις τῆς προσευχῆς σημειώνει τά πιά κάτω: «Ἡ πνευματική μελέτη θερμαίνει τήν ψυχή καί τήν πιέζει φιλότιμα γιά προσευχή καί ἀγώνα. Ἡ μελέτη τοῦ ἑαυτοῦ μας φέρνει τήν ταπείνωση καί τήν ἀνάγκη τῆς προσευχῆς, τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό πρὶν νά ἀρχίσουμε νά μετῶμε τά κομποσκοίνια, καλό εἶναι νά μετρήσουμε πρῶτα τίς πολλές μας ἁμαρτίες καί τίς πολλές εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ».

Κλείνοντας ὑποβάλλω τήν πιά κάτω ἐρώτηση: Δικαιοῦται ὁ Χριστιανός νά προσεύχεται μαζί μέ αἰρετικούς κι ἀλλόθρησκους; Ἡ ἀπάντηση πού ἔδωσε διαχρονικά ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀρνητική. Ἡ συμπροσευχή γίνεται μόνο ὅπου ὑπάρχει «εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα». Πλεῖστοι ὅσοι κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ἀπαγορεύουν αὐστηρά τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς. Ὁ μέ κανὼν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀναφέρει: «Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἰρετικοῖς συνευξάμενος, μόνον, ἀφοριζέσθω εἰ δέ επέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τι καθαιρείσθω». Ὁ κανὼν λγ' τῆς ἐν Λαοδικεῖα Συνόδου τονίζει: «Ὅτι οὐ δεῖ αἰρετικοῖς ἢ σχισματικοῖς συνεύχεσθαι». Ὅλοι ἐκεῖνοι πού καταπατοῦν τίς ἐντολές τῆς Ἐκκλησίας καί περιφρονοῦν σκαιότατα τίς ἀποφάσεις τῶν Ἁγίων Πατέρων καί τούς ἱερούς Κανόνες ἀπλούστατα «θησαυρίζουν ὀργήν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καί δικαιοκρισίας Θεοῦ» (Ρωμ. β' 5).

ΣΥΜΕΩΝ ΠΗΓΑΔΟΥΛΙΩΤΗΣ

Ἁγίου Ἀμφιλόχιου Μακροῦ
ΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ταν καλλιεργήσετε τὴν εὐχὴν, δέν σᾶς πειράζουν οἱ ἄνεμοι τοῦ πειρασμοῦ. Ἐξασθενεῖ ἡ δύναμις του, δέν μπορεί νά σᾶς κάμῃ τίποτε (Φεβρουάριος 1965).

- Ἡ προσευχή ἄς σοῦ εἶναι τεῖχος, ἀσπίς καί θώρακας (Νοέμβ. 21-1965).
- Ἐμεῖς πρέπει νά ἔχωμεν ὑπομονήν καί προσευχήν (Μάρτ. 1964).
- Τό τέλος τῆς ζωῆς μου ἐγγίζει. Σᾶς παρακαλῶ ὅλοι νά ζήσετε βίον ἅγιον, νά βαδίσετε σέ γραμμές ἅγιες γιά νά βοηθήσετε τὴν Ἐκκλησίαν καί τὴν Ἑλλάδα μας. Αἱ καρδίαι σας νά γίνουν θυμιατήρια, πού θά ἀνεβαίνει ἡ προσευχή σας εἰς τόν θρόνον τοῦ Θεοῦ (Νάρθηκας Ἁγ. Ἀντωνίου - Μάρτ. 1966).
- Ἡ νοερά προσευχή ἀφομοιώνει, συνδέει, ἀγιάζει.
- Ὅταν εἰς τὴν ψυχὴν ἀνάψῃ ἡ πυρκαϊά τῆς εὐχῆς ὅλα τὰ ξηρά καίονται καί ἐξαφανίζονται.
- Ἡ νοερά προσευχή εἶναι ἡ βάση τῆς τελειότητος.
- Ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς πνευματικῆς ἀνυψώσεως εἶναι ἡ νοερά προσευχή.
- Εἰς τὴν ἀρχὴ τῆς εὐχῆς αἰσθάνεσαι χαρά, ἔπειτα γλυκύτητα καί στό τέλος σάν καρπός ἔρχονται τὰ δάκρυα. Διότι αἰσθάνεσαι πλέον τὴν παρουσίαν τοῦ Ἰησοῦ.
- Ὅταν θά καλλιεργήσετε τὴν εὐχὴν δέν θά κουράζεσθε, δέν θά ταράττεσθε, δέν θά νυστάζετε εἰς τὰς ἀκολουθίας, διότι τό σῶμα σας θά εἶναι πλέον ἔνδυμα. Τό φόρεμα οὔτε λυπᾶται, οὔτε κρυώνει, οὔτε κουράζεται... Ὅσες ὥρες καί νά στέκωμαι δέν κουράζομαι (9-10-1967).
- Εὐρισκόμεθα σ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν, διότι ὁ Μοναχισμός ἔχασε τόν χρωματισμόν του, τὴν νοεράν προσευχήν.
- Ἐμπρός παιδιά, νά καλλιεργήσετε τὴν εὐχὴν. Αὐτὴ ἐγένετο τόν Παράδεισον ἀπὸ τόσους ἁγίους ἀνθρώπους.
- Δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος καθαρμοῦ καί ἁγιασμοῦ ἀπὸ τὴν νοεράν προσευχήν. Καλοὶ εἶναι καί οἱ ψαλμοὶ (οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι), ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς λέγομεν γιά νά ἐλκύωμεν καί νά συγκινοῦμεν τόν κόσμον. Ἐμεῖς πρέπει νά ὁμιλοῦμεν εἰς τὸν Βασιλέα μυστικά εἰς τό

αὐτί του. Αὐτοί πού ψάλλουν ὁμοιάζουν μέ ἀνθρώπους, πού εὐρίσκονται ἔξω ἀπό τό παλάτι τοῦ Βασιλέως καί φωνάζουν διάφορα ἄσματα γιά νά δείξουν τόν ἐνθουσιασμόν τους. Εὐχαριστεῖται βέβαια ὁ Βασιλιάς καί ἀπό αὐτά, ἀφοῦ γίνονται διά τό πρόσωπόν του, ἀλλά εὐφραίνεται καί προσέχει περισσότερο τούς μουσικούς τῆς αὐλῆς του, αὐτούς πού τοῦ ὁμιλοῦν εἰς τό αὐτί του.

- Ἡ ὑπακοή ὅταν τῆς ἀφαιρέσεις τήν κρυπτήν ἐργασίαν, τήν εὐχήν, δέν ἔχει ἀξίαν. Καί ὁ κομμουνισμός ὑπακούει εἰς τήν ἰδεολογίαν του, ἀλλά τί εἶναι;
- Ἡ εὐχή εἶναι τό σωσίβιον τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματός μας. Καί εἰς ὠκεανόν ἀκόμη νά εὐρεθῆς μέ βάρκα νά ταξιδεύης ἄφοβα.
- Διά τῆς εὐχῆς γίνεται ὁ ἄνθρωπος σάν παιδί. Τόν ἐπαναφέρει εἰς τήν ἀπλότητα καί τήν ἀθωότητα πού εἶχεν ὁ Ἄδάμ εἰς τόν Παράδεισον πρό τῆς πώσεως. Παύει τήν διαφορὰν τοῦ ἑτέρου φύλου. Ἀποκτᾷ ἀκατανόητον διά τούς κοσμικούς τήν εὐλογημένην ἀγίαν ἀπάθειαν (6-8-1967).
- Μέ τήν εὐχήν ἀγιάζεις τόν τόπον πού κάθεται καί τό ἔργον πού κάνεις.
- Πρόσεξε, τώρα ὁ διάβολος στενοχωρεῖται πού τόν πολεμᾷς μέ τήν εὐχήν. Θά προσπαθῆ νά σοῦ ἀποσπᾷ τόν νοῦν σου μέ διάφορες σκέψεις.
- Ὅλοι οἱ πειρασμοί σου, πρέπει νά ξέρης, εἶναι διά νά σέ ἐμποδίσουν ἀπό τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ (29-10-1967).
- Μεταλαμβάνετε συχνά, προσεύχεσθε θερμῶς ἐν τῇ καρδίᾳ σας, ὑπομένετε καί θά ἴδῃτε χέρι δυνατό νά σᾶς κρατᾷ.
- Ὅταν θά καλλιεργήσετε τήν νοεράν προσευχήν, θά γίνετε πλέον παιδιά τοῦ παλατιοῦ. Θά ξεύρετε τήν γλῶσσαν τοῦ Βασιλέως καί τούς βασιλικούς τρόπους. Τότε μόνον μέ ἓνα νεῦμα θά ἔχη ἅγια σκιρτήματα ἡ καρδιά σας.
- Καλλιεργήσετε τήν εὐχήν. Αὐτή θά σᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τόν Παράδεισον. Θά βλέπετε τήν χάριν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμοφανῶς, θά ἀποκτήσετε τήν χαράν τοῦ Οὐρανοῦ (1-1-1968).
- Παρεκάλεσα τόν Κύριον νά σᾶς δώσῃ τό χάρισμα τῆς εὐχῆς. Δέν ἔχω ἄλλο δῶρον νά σᾶς δώσω. Θέλω αὐτό πού θεωρῶ τό πῶς πολῦτιμο νά σᾶς τό παραδώσω.
- Ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος κάνει τόν ἄνθρωπον νά ἐκπέμπῃ ἀκτίνας..... θά πρέπει ὅμως ὁ ἄλλος νά ἔχη καλόν δέκτην διά νά τό καταλάβῃ, διά νά πάρῃ εἶδησι τήν θερμότητα τῶν ἀκτίνων.
- Ὁ ἄνθρωπος διά τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ εἶναι πάντα χαρούμενος, γεμᾶτος καί φωτισμένος.
- Διά τῆς εὐχῆς θά κερδίσης τό πᾶν. Καθαρίζεται ὁ ἄνθρωπος,

λαμπρύνεται, αγιάζεται. Προσπάθησε κάθε στιγμή νά αναπνέης τόν καθαρόν αὐτόν ἀέρα τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ.

- Τότε ὁ Μοναχός ἔχει τήν πραγματικήν χαράν, ὅταν ἔχη διά τῆς εὐχῆς τόν Χριστόν ἐν τῇ καρδίᾳ του.
- Νά προσεύχησθε νά μοῦ δίδῃ ὁ Θεός ὑπομονήν, θερμήν προσευχήν καί ἀναβάσεις πρὸς τόν Χριστόν μας.
- Θά λεπυνθῆτε καί θά πετᾶτε μέ τήν εὐχήν.

Θά αισθάνεσθε ζωντανήν τήν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ μας μέσα καί γύρω σας (Ἰ. Ἀπρίλιος 1968).

Εἶναι βασιλικός ὁ ἄνθρωπος πού ἐνώνεται μέ τόν Θεόν.

Εἶναι τότε πολύ προσεκτικός εἰς τοὺς λόγους του. Ἐπιθυμεῖ νά μή διακόπη τήν μυστικήν συνομιλίαν τοῦ Βασιλέως καί ὅσες φορές οἱ ἄλλοι, πού τόν πλησιάζουν, δέν τόν καταλαβαίνουν, τόν κουράζει πολύ.

- Ἐπιθυμῶ νά ἰδρῦσετε σταθμούς προσευχῆς εἰς τὰ νησιά μας.
- Θέλω ν' ἀκούω μέσα σας τήν φωνήν τοῦ Κυρίου. Ἐπί τῇ καρδίᾳ σας νά ὁμιλῇ ὁ Κύριος. Νά εἴσθε θρόνοι Κυρίου, διά τῆς εὐχῆς.
- Ἡ πνευματική ζωὴ ἔχει χαρές μεγάλας. Πετᾶς, φεύγεις ἀπ' τόν κόσμον, δέν λογαριάζεις τίποτε... Γίνεσθε παιδιά πού κατοικεῖ ὁ Θεός εἰς τήν καρδίαν σας.
- Ἡ προσευχή ὅλα τὰ τακτοποιεῖ. Τήν θάλασσα μπορεῖ νά τήν περπατᾶς. Ἐκμηδενίζει τὰς ἀποστάσεις. Τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων μεταβάλλει. Δίδει θάρρος, πίστιν καί ὑπομονήν εἰς τήν ζωήν μας πάντοτε (Ἰ. Ἀπρ. 1968).
- Τήν ἔνωσιν τῆς ψυχῆς σας μετά τοῦ Θεοῦ νά φροντίσετε.
- Ὅταν θά βαδίσετε στίς γραμμῆς τῆς προσευχῆς, τῆς σιωπῆς καί τῆς μελέτης, θά δῆτε νά κατοικῇ ὁ Χριστός ἐν τῇ καρδίᾳ σας (16-9-1968).
- Ἡ Παναγία νά σέ διαφυλάτῃ, ὁ Χριστός νά κατοικήσῃ εἰς τήν καρδίαν σου. Αὐτό εἶναι παιδί μου ἡ τελειότης. Θέλω ὅταν σέ πλησιάζω νά μοῦ μιλᾷ ὁ Χριστός ἀπό τήν καρδίαν σου καί σύ πάλιν νά ἀκούς τόν Νυμφίον σου νά σοῦ ὁμιλῇ μέσα ἀπό τήν δικήν μου ψυχὴν καί τότε εἶναι τό πραγματικό μυστικό πανηγύρι (2-5-1968).

Ἄρχιμανδρίτη Γεώργιου Γρηγοριάτη

ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΠΕΙΣ ΤΟ «ΠΑΤΕΡ ΗΜΩΝ»;

Πέν μπορείς νά ἀπευθύνεσαι στὸν Θεὸν καὶ νά λέγεις «Πάτερ», ἐάν οἱ σχέσεις σου μέ Αὐτόν δέν εἶναι σχέσεις υἱοῦ πρὸς Πατέρα, καὶ ἐάν δέν τὸν τιμᾶς ὡς πατέρα σου, ὑπακούοντας στὸν λόγο Του.

Δέν μπορείς νά λέγεις τὸ «*ἡμῶν*» ἀφ' ὅσον δέν ἐνδιαφέρεσαι γιὰ τοὺς ἀδελφούς σου, ἀλλὰ ζεῖς ἀποκλειστικά καὶ μόνον γιὰ τὸν ἑαυτό σου.

Δέν μπορείς νά προφέρεις «*ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*», ἐφ' ὅσον τόσο πολὺ σέ ἀπασχολοῦν τὰ ἐγκόσμια πράγματα, ὥστε νά μὴ σοῦ περισσεύει τίποτε πού νά τὸ καταθέσεις στὸν οὐρανὸ γιὰ μεθαῦριο.

Δέν μπορείς νά προφέρεις τὸ «*ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου*», ἐφ' ὅσον σὺ δέν προσπαθεῖς νά ἀγιάσεις τὴν ζωὴ σου.

Δέν μπορείς νά λέγεις «*ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου*», ὅταν σέ κάθε στιγμή καὶ σέ κάθε πρᾶξι σου ἐμποδίζεις καὶ ἐπιβραδύνεις τὴν ἐπικράτησι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ στή γῆ μας.

Δέν μπορείς νά λέγεις «*γενηθήτω τὸ θέλημά σου*», ὅταν σέ κάθε ζήτημα περιφρονεῖς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ προτιμᾶς τὸ δικό σου θέλημα.

Δέν μπορείς νά λέγεις «*ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*», ἐφ' ὅσον δέν ἀφιερώνεις τὴν ἐπίγεια ζωὴ σου στήν ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κυρίου.

Δέν μπορείς νά λέγεις «*τόν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον*», ὅταν συχνά λησμονεῖς τὸ τί σοῦ ἔδωσε μέχρι τώρα ὁ Θεός, καὶ γι' αὐτὸ ἀμφιβάλλεις ἂν καὶ μελλοντικά θά σοῦ ἐξοικονομήσει τίς ἀνάγκες σου.

Δέν μπορείς νά λέγεις «*καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφιέμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν*», ὅταν διατηρεῖς μνησικακία καὶ ἐκδίκηση στήν ψυχὴ σου γιὰ τοὺς ἐχθρούς σου.

Δέν μπορείς νά λέγεις «*καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν*», ὅταν θεληματικά ἐκθέτεις τὸν ἑαυτόν σου σέ ἠθικούς κινδύνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους δύσκολα κατόπιν μπορείς νά ξεφύγεις.

Δέν μπορείς νά λέγεις «*ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ*», ὅταν δέν ἀποφεύγεις τὰ αἴτια καὶ τίς ἀφορμές τῆς ἁμαρτίας.

Δέν μπορείς νά λέγεις «*ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία*», ἐφ' ὅσον σὺ δέν

τόν δέχθηκες ακόμα νά κυβερνήσει τή ζωή σου.

Δέν μπορείς νά λέγεις «καί ἡ δύναμις», ὅταν ὀλιγοπιστεῖς καί ἀποθαρρύνεσαι στίς θλίψεις σου καί δέν ἐμπιστεύεσαι στήν παντοδύναμη προστασία Του.

Δέν μπορείς νά λέγεις «καί ἡ δόξα», ἐφ' ὅσον σύ γιά ὅ,τι κάνεις, προσπαθεῖς νά συγκεντρώσεις στόν ἑαυτό σου τήν δόξα καί τόν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων.

Δέν μπορείς νά λέγεις «νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων», ἀφ' ὅσον ὁ ὀρίζων τῶν σκέψεων καί ἐπιδιώξεων σου περιορίζεται στά στενά ὅρια τῆς παρουσίας ζωῆς.

Δέν μπορείς νά καταλήξεις στό «Ἀμήν», ὅταν δέν εἶσαι ἀποφασισμένος νά πεῖς ὅτι θά ἀκολουθήσεις πιστά τά ὅσα ὁμολόγησες στήν προσευχή σου, ὅ,τιδήποτε καί ἄν σοῦ στοιχίσει αὐτό.

Ἀρχιμανδρίτης ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΗΣ

Πρωτοπρεσβύτερου Ἁγγελου Ἀγγελακόπουλου
ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ὅτι πάντες ἦσαν προσκατεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευκῇ καὶ τῇ δεήσει»¹.

Μόλις ὁ Χριστὸς ἀνελήφθη στοὺς οὐρανοὺς, οἱ μαθητὲς ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν στὰ Ἱεροσόλυμα. Ὁπωσδήποτε ἦταν θλιμμένοι ἀπὸ τὸν ἀποχωρισμὸ, ὑπερίσχυε ὅμως ἡ μεγάλη ἐλπίδα, πού ἐνστάλαξε στὴν καρδιά τους ὁ Χριστὸς, ὅταν εἶπε νὰ παραμείνουν στὰ Ἱεροσόλυμα, γιὰ νὰ λάβουν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Πράγματι οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι ἔμειναν στὰ Ἱεροσόλυμα. Μαζί τους ἦταν ἡ Παναγία, οἱ μυροφόρες γυναῖκες καὶ οἱ ἑβδομήντα μαθητὲς, ἑκατὸν εἴκοσι ἐν ὄλῳ ψυχές. Αὐτοὶ ἦταν, ὅσοι ἔμειναν πιστοὶ στὸν Χριστό. Ὅλοι αὐτοὶ ἦταν ὁμόψυχοι. Εἶχαν μαζευτεῖ σ' ἓνα ὑπερῶο, μεγάλο χῶρο στὸν ἐπάνω ὄροφο ἑνὸς σπιτιοῦ, καὶ προσεύχονταν. Ὅλοι αὐτοὶ, μέ μία ψυχὴ καὶ μία καρδιά, ἀκούραστα προσεύχονταν καὶ δέονταν στὸν Θεό. Μὲ τὸ παράδειγμά τους μᾶς διδάσκουν κι ἐμᾶς ὅτι πρέπει νὰ προσευχόμαστε.

Ἄλλά, τί εἶναι ἡ προσευχή; Εἶναι μιά μεγάλη δύναμη, ἓνα ἀπαραίτητο μέσον, ὅπως εἶναι τὸ τηλέφωνο. Ὅταν θέλουμε νὰ ἐπικοινωνήσουμε μέ κάποιον δικό μας στὴν Αὐστραλία ἢ στὴν Ἀμερική ἢ στὴ Γερμανία, σηκώνουμε τὸ ἀκουστικό, ἀνοίγουμε γραμμὴ, καὶ συνδεόμαστε. Κι ὅταν ἀκούσουμε τὴν φωνὴ τοῦ πατέρα μας, τῆς μητέρας μας, τοῦ δικοῦ μας ἀνθρώπου, πού εἶναι τόσο μακριά, εὐχαριστιόμαστε. Ἐνα εἶδος, λοιπόν, τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας, πού ἐνώνει τὴν γῆ μέ τὸν οὐρανὸ, εἶναι ἡ προσευχή. Ἐάν εἶναι ἀναγκαῖο καὶ εὐχάριστο ν' ἀκοῦμε τὴν φωνὴ τῶν ἀνθρώπων μας ἀπὸ μιά μακρινὴ χώρα, πόσο περισσότερο ἀναγκαῖο καὶ εὐχάριστο εἶναι τὸ νὰ ἐπικοινωνοῦμε μέ τὸν Θεό; Ἄλλά, ἐνῶ τηλέφωνο ἔχουμε ὅλοι, καὶ, ἂν μᾶς λείπει, στενοχωριώμαστε, «τηλέφωνο» προσευχῆς δέν ἔχουμε. Ἐνῶ αὐτὸ τὸ «τηλέφωνο» πρέπει νὰ βρίσκεται σέ διαρκῆ καὶ ἀνεμπόδιση λειτουργία, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ μπορεῖ νὰ ἐπικοινωνεῖ μέ τὸν Θεό, τὸν Δημιουργὸ καὶ Σωτῆρα του.

Τί ἔχει ἄραγε νὰ πεῖ ὁ ἄνθρωπος στὸν Θεό; Ποιό μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ θέμα τῆς «τηλεφωνικῆς» τους συνομιλίας; Ἄλλοτε μὲν, ὅταν βλέπει τὰ ἔξοχα δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, νὰ Τὸν δοξολογεῖ καὶ νὰ λέγει «δόξα σοι, ὁ Θεός!» Ὅταν πάλι ἀναλογίζεται τίς ἀπειρες εὐεργεσίες Του, νὰ Τὸν εὐχαριστεῖ. Κι ὅταν νιώθει τίς ποικίλες ἀνθρώπινες ἀνάγκες, νὰ παρακαλεῖ τὸν Θεό. Ἡ προσευχή εἶναι ἄλλοτε δοξολογία, ἄλλοτε εὐχαριστία, καὶ ἄλλοτε δέηση.

Προσεύχονταν καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι. Καὶ κατόπιν προσευχῆς ἀ-

νέδειξαν τόν ἀντικαταστάτη τοῦ προδότη Ἰούδα, τόν Ἀπόστολο Ματθαίον. Προσευχόταν ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος. Προσεύχονταν ὅλοι οἱ ἅγιοι. Δέν ὑπάρχει ἅγιος, πού δέν προσευχόταν. Ἡ Ἀγιότητα καί προσευχή εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένα. Προσεύχονταν, ὅταν, μικρά παιδιά, γνώριζαν πρώτη φορά τόν Κύριο. Προσεύχονταν, ὅταν, ἄνδρες πλέον, ἔβγαιναν στή ζωή καί ἔπιαναν δουλειά ἢ πήγαιναν ὡς στρατιῶτες στόν πόλεμο. Προσεύχονταν ἰδίως, ὅταν κατελάμβαναν κάποιο ἀξίωμα τῆς πολιτικῆς ἢ τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας. Προσεύχονταν ἀκόμη περισσότερο οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, ὅταν γινόταν διωγμός καί τούς ἔπιαναν, τούς ἔδεναν, τούς ἔριχναν στίς φυλακές, τούς δίκασαν, τούς πίεζαν νά θυσιάσουν στά εἶδωλα. Θερμότερα, ὅμως, προσευχόταν, ὅταν τούς ὀδηγοῦσαν πλέον στά μαρτύρια καί στόν θάνατο. Τότε ἔλεγαν τίς πιά δυνατές προσευχές. Ὅλο προσευχή ἦταν ἡ ζωή τους. Καί ἡ ὡραιότερη προσευχή τους ποιά ἦταν; Ὅταν συγχωροῦσαν ὅλους καί παρακαλοῦσαν καί γι' αὐτούς τούς δημίους τους, τότε ἐπαναλάμβαναν καί αὐτοί τά λόγια τοῦ Κυρίου τους: «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γάρ οἶδασι τί ποιοῦσι»².

Ἐνῶ, λοιπόν, οἱ πρῶτοι Χριστιανοί προσευχόταν ὑπέρ τῶν διωκτῶν, τῶν δημίων τους, ὑπέρ τῶν αἰρετικῶν, τῶν σχισματικῶν καί τῶν ἀλλοθρήσκων, ὥστε νά γνωρίσουν τόν ἀληθινό Θεό, νά μετανοήσουν, νά ἐπιστρέψουν καί νά ἐνταχθοῦν στήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία Του, ἐντούτοις ποτέ δέν συμπροσευχήθηκαν, δέν τέλεσαν προμελετημένως καί σκοπίμως καμμία κοινή προσευχή καί λατρεία μαζί τους. Διότι, ἡ κοινή προσευχή καί λατρεία προϋποθέτει τήν κοινή ὀρθόδοξη πίστη στόν Ἅγιο Τριαδικό Θεό. Οἱ αἰρετικοί καί ἀλλόθρησκοι δέν ἔχουν κοινή πίστη μέ τούς Ὁρθόδοξους Χριστιανούς. Ἐπομένως, δέν ἐπιτρέπεται ἡ συμπροσευχή μεταξύ τους. Γιά τό θέμα αὐτό τῆς ἀπαγόρευσης τῆς συμπροσευχῆς ὑπάρχουν ἀρκετοί Ἱεροί Κανόνες τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τῶν Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τῶν ἁγίων Πατέρων, οἱ ὁποῖοι τιμωροῦν παιδαγωγικῶς τούς παρανομήσαντας. Ἄν εἶναι κληρικοί, ἐπιβάλλεται τό ἐπίτιμο τῆς καθαρῆσεως ἢ ἄν εἶναι λαϊκοί τό ἐπίτιμο τοῦ ἀφορισμοῦ³.

Ὅλα τά ἀνωτέρω μᾶς διδάσκουν ὅτι πρέπει νά προσευχόμαστε. Ἐμεῖς, λοιπόν, οἱ σύγχρονοι Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί προσευχόμαστε; Ἰδού τό μεγάλο ἐρώτημα. Δυστυχῶς, σ' ἐμᾶς ἡ προσευχή ἔχει παραμεληθεῖ, ἔχει ἀτονήσει, ἔχει ἐξασθενήσει, ἔχει γίνει νεκρή. Πέρα ἀπό κανένα σταυρό, πού κάνουμε, δέν αισθανόμαστε τήν ἀνάγκη τακτικῆς προσευχῆς, πού εἶναι ἡ μεγαλύτερη δύναμη στόν κόσμο. Δέν προσευχόμαστε ὡς ἐπί τό πλεῖστον. Ξημερώνει ὁ Θεός τήν ἡμέρα; Προσευχή δέν κάνουμε. Πᾶμε στήν ἐργασία; Προσευχή δέν κάνουμε. Γυρίζουμε ἀπό τήν ἐργασία; Προσευχή δέν κάνουμε. Καθόμαστε στό τραπέζι; Προσευχή δέν κάνουμε. Νυχτώνει; Προσευχή δέν κάνουμε. Πᾶμε γιά ὕπνο; Προσευχή δέν κάνουμε. Χτυπάει ἡ καμπάνα τήν Κυριακή; Δέν πηγαίνουμε στό ναό νά προσευχηθοῦμε. Μόνο τά Χριστούγεννα, τό Πάσχα, τόν Δεκαπενταῦγουστο καί παρόμοιες μεγάλες ἐορτές, γεμίζουν οἱ ναοί.

Τόν ἄλλο χρόνο ξέρετε πῶς ζοῦμε; Σάν τὰ ζῶα. Διότι, ἄνθρωπος χωρίς προσευχή δέν ὀνομάζεται ἄνθρωπος. Αὐτό εἶναι μία μεγάλη ἔλλειψη.

ἮΟχι μόνο δέν προσευχόμαστε, ἀλλά φαινόμαστε καί ἀχάριστοι. Διότι, πολλοί ἀνοίγουν τό ἀπύλωτο στόμα τους καί βλασφημοῦν τόν Χριστόν, τήν Παναγία, τὰ ἱερά καί τὰ ὅσια, τὰ πάντα. Δέν ἀφήνουν τίποτα ὄρθιο. Τή μπουκιά ἔχουμε μέσ' στό στόμα καί τόν Χριστό βλαστημάμε!

Παραλλήλως, τὰ ἀνωτέρω μᾶς διδάσκουν ὅτι δέν πρέπει νά συμπροσευχόμαστε οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί μέ τούς πάσης φύσεως αἵρετικούς (Παπικούς, Προτεστάντες, Μονοφυσίτες, Οἰκουμενιστές) ἢ μέ σχισματικούς (Ζηλωτές Παλαιομερολογίτες (Γ.Ο.Χ.), σχισματικούς τῶν Σκοπίων, σχισματικούς τοῦ λεγομένου «Πατριαρχείου» τοῦ Κιέβου) ἢ μέ ἀλλοθρήσκους (Ἰουδαίους, Μουσουλμάνους, εἰδωλολάτρες, ἀνατολικές θρησκείες, Μασόνους, Σιωνιστές).

Δυστυχῶς, ὅμως, παρά τήν σαφῆ καί κρυστάλλινη ἀποστολική, συνοδική καί ἀγιοπατερική ἀπαγόρευση τῶν συμπροσευχῶν, αὐτές ἔχουν πλέον γίνει καθεστῶς μέσα στά πλαίσια τῶν παναιρέσεων τοῦ διαχριστιανικοῦ καί διαθρησκευτικοῦ συγκρητιστικοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ὡς ἓνα μέσον γιά τήν ψευδῆ ἔνωση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τίς αἵρετικές ομάδες καί τίς θρησκείες. Στήν ἐποχή μας οἱ ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων οἰκουμενιστές ἔχουν ἀφήσει τήν προσευχή πρός τόν Ἅγιο Τριαδικό Θεό καί ἐπιδίδονται σ' ἓναν οἴστρο καί σ' ἓνα ὄργιο συμπροσευχῶν μέ αἵρετικούς καί ἀλλοθρήσκους.

ἮΟμως, δέν θά μείνει ἀτιμώρητη αὐτή ἡ ἀσέβεια. Δέν θά μείνει ἀτιμώρητη ἡ ἀπιστία, ἡ περιφρόνηση, ἡ πορνεία, ἡ μοικεία, ἡ ὁμοφυλοφιλία, ἡ βλασφημία τῶν θείων, οἱ ἐκτρώσεις, τὰ διαζύγια, ἡ ἀδικία, ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ἀδυνάτων, ὁ Οἰκουμενισμός, οἱ συμπροσευχές.

Γιά αὐτό, ἄς συνηθίσουμε κι ἐμεῖς νά προσευχόμαστε, ὅπως προσεύχονταν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Τό ὠραιότερο, πού ἔχουμε νά κάνουμε εἶναι ν' ἀγοράσουμε ἓνα Προσευχητάριο ἢ μία Σύνοψη ἢ ἓνα Συνέκδημο, καί νά προσευχόμεθα. Νά μάθουμε καί τὰ παιδιά μας νά προσεύχονται.

ἮΑς προσευχόμαστε, λοιπόν, ὥστε αὐτό πού λένε οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, νά πραγματοποιηθεῖ καί σ' ἐμᾶς: *«Οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν τῇ προσευχῇ καί τῇ δεήσει».*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Πράξ. 1, 14.

2. Λουκ. 23, 34.

3. Σχ. βλ. Πρωτοπρεσβ. Ἰ. Ἀναστάσιος Γκοτσόπουλος, *Ἡ συμπροσευχή μέ αἵρετικούς: προσεγγίζοντας τήν κανονική τάξη τῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Θεοδρομία, Θεσ/κη 2009.

Πρωτοπρεσβύτερος ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Πρωτοπρεσβύτερου Ἰωάννη Κ. Ἰωάννου

ΟΙ ΨΑΛΜΟΙ ΤΟΥ ΔΑΥΙΔ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

σύγχρονος γέροντας Ἅγιος Παῖσιος ὁ Ἁγιορείτης (†1994), ἀκολουθώντας μιά εὐλογημένη παράδοση αἰώνων, ἀλλά κυρίως τό παράδειγμα τοῦ «Γέροντα» του, Ὁσίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκη (†1924), χρησιμοποιοῦσε τό Ψαλτήρι, τούς ψαλμούς τοῦ Δαυίδ, στήν καθημερινή του προσευχή πρὸς τόν Θεό.

«Ἡ μόνη λύση ἡ προσευχή εἶναι, ἀλλιῶς δέ γίνεται. Πάντως τό Ψαλτήρι πολύ βοηθάει. Εἶναι κεραυνός γιά τόν διάβολο. Πόση παρηγοριά βρίσκω μέ τό Ψαλτήρι!» (Γ. Παῖσιος).

Γιά τήν σύγχρονη χρήση τοῦ τρισχιλιετοῦς ἱεροῦ ψαλτηρίου τοῦ Δαυίδ μιᾶ ὁ τελευταῖος τῶν ἁγίων γερόντων ἀνακηρυχθεῖς Ἅγιος Παῖσιος, ἀλλά καί τόσοι ἄλλοι γέροντες ἀσκητές καί ἐν τῷ κόσμῳ πατέρες. Ἄρα μέσα στήν Ἐκκλησία οἱ ψαλμοί τοῦ Δαυίδ ἔχουν διαρκή καί διαχρονική παρουσία. Θά λέγαμε ὅτι εἶναι ἡ ραχοκοκαλιά τῶν ἀκολουθιῶν, τῆς ὁμαδικῆς καί προσωπικῆς προσευχῆς τῶν πιστῶν.

ΟΙ ΨΑΛΜΟΙ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ:

Ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ θέτει σάν βάση του τόν 103ο ψαλμό (Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τόν Κύριον...) ἀλλά καί τά καθίσματα καί τά κεκραγάρια μέ τήν στιχολογία τούς (Ψάλμ. 140), διανθίζουν τήν ὅλη ἀκολουθία. Τό Ἀπόδειπνο (μεγάλο καί μικρό), ἀλλά καί ἡ ἀκολουθία τῶν μικρῶν καί μεγάλων Ὁρῶν, ἀποτελοῦνται κατά κύριο λόγο ἀπό ψαλμούς τοῦ Δαυίδ. Τό Μεσονυκτικό κάνει ἀρχή μέ τόν σπουδαιότερο καί γνωστότατο Πεντηκοστό (Ν΄ Ψαλμό) τῆς Μετανοίας, «Ἐλέησόν με ὁ Θεός...». Συνεχίζει δέ μέ τόν «Ἄμωμο». Τόν βαθυστόχαστο καί ὠραιότατο ὕμνο πού ἀποδίδεται σέ τρεῖς στάσεις, καί προκαλεῖ τόσο δέος καί περισυλλογή κατά τήν ὥρα τῆς ἀκολουθίας τῆς κηδεῖας τῶν προσφιλῶν μας προσώπων (- Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ..., - Αἱ χεῖρες σου ἐποίησαν μέ καί ἔπλασαν με..., - Ἐπίβλεπον ἐπ' ἐμέ καί ἐλέησόν με...).

Ὁ περίφημος καί συγκλονιστικός «Ἐξάψαλμος» ἀπαγγέλλεται, μέτ' εὐλαβείας καί φόβου Θεοῦ, ἐνῶ οἱ ἀκροώμενοι, ἐν πάσῃ σιωπῇ καί κατανύξει, ἀπολαμβάνουν τά λεγόμενα, λίαν πρῶι, κατά τήν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου. Προϊούσης τῆς ἀκολουθίας καί ἐάν πρόκειται περί ἀγρυπνίας, μετά τήν β΄ στάση τῆς στιχολογίας ψάλλονται πολυέλαιοι, ἀνάλογα μέ τό εἶδος τῆς ἐορτῆς καί τῆς πανηγύρεως, καί' ἐπιλογήν ἀπό τούς ψαλμούς τοῦ Δαυίδ, ἐνῶ πρὸς τό τέλος τοῦ Ὁρθρου ἀκούγονται τά πασαπνοάρια μέ τήν ὁμορφη στιχολογία τους (Ψαλμοί 148, 149) ὅπου τό

κάθε κτίσμα του Κυρίου αναπέμπει «αἶνον καὶ δοξολογίαν» πρὸς τὸν Δημιουργὸ τῶν πάντων.

Γενικότερα σέ ὅλα τὰ μυστήρια καὶ τίς ἀκολουθίες συνδυάζονται ἀνάλογα μέ τήν περίπτωση σχετικοί Ψαλμοί, μέ ἀποκορύφωμα τήν Θεία Λειτουργία, ὅπου ἡ χρήση τοῦ Ψαλτηρίου ἐγκαινιάζει τό θεῖο καί ἀπολυτρωτικό σχέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας τοῦ Κυρίου μας. Ὅπως γνωρίζουμε, ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ Χριστοῦ ἐμπεριέχονται διαδοχικά στήν θεματολογία τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἡ Γέννηση, ἡ Βάπτισμα, ἡ διδασκαλία, ἡ πορεία πρὸς τό πάθος, ἡ Σταύρωση, ἡ Ταφή, ἡ Ἀνάσταση καί ἡ Ἀνάληψη, διαδραματίζονται ἐνώπιόν μας καί ἀποτελοῦν, κατά τούς Πατέρες, τήν «συγκεφαλαίωση τῆς Θείας Οἰκονομίας».

Ὅλα αὐτά ὅμως δέν θά ἐτελοῦντο ποτέ, ἐάν δέν προϋπῆρχε ἡ κατάλληλη προετοιμασία διά τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἔτσι, μέσα στά πλαίσια τῆς Θείας Λειτουργίας προηγεῖται ἡ πανέμορφη «Ἀκολουθία τῶν Τυπικῶν καί τῶν Μακαρισμῶν», πάλι σέ τρεῖς στάσεις πρὸς τιμή τῆς Ἁγίας Τριάδος, πού δυστυχῶς σήμερα στίς ἐνορίες παραλείπεται. Παραμένουν ὡστόσο οἱ στίχοι καί τὰ ἐφύμνια πού μᾶς θυμίζουν (σύμφωνα μέ τήν πιό πάνω θεωρία), τήν προετοιμασία γιά τόν ἐρχομό τοῦ Μεσσία στόν κόσμο ὡς Μονογενοῦς Υἱοῦ, ἐνῶ ὑμνεῖται ἡ Παναγία Μητέρα μας ὡς πρόξενος τῆς σωτηρίας μας. Κατά παρόμοιο τρόπο οἱ Ψαλμοί τοῦ Δαυῖδ προτάσσονται τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου (στίχοι στό Ἀλληλούια) καί τῆς Μετάδοσης τῶν Τιμίων Δώρων (Κοινωνικό). Κάθε φορά δηλαδή, πού ἐπεται ζωντανά ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου.

Εἶναι ἀξιωματικόν καί ἡ χρήση τῶν Ψαλμῶν κατά τήν Ἁγία καί Μεγάλη Ἑβδομάδα πού δίνουν ξεχωριστό κάλλος σέ ὅλες τίς ἀκολουθίες: - Τόν Κύριον ὑμνεῖτε καί ὑπερυψοῦτε... (Ψάλμ. 151), - Ἀγαθόν τό ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ... (Ψάλμ. 91), - Ἀναστήτω ὁ Θεός καί διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί αὐτοῦ... (Ψάλμ. 67), εἶναι μερικά ἀπό τά ὁμορφότερα ἀκούσματα πού μαζί μέ τόσα ἄλλα, συγκινοῦν κάθε εὐλογημένη ψυχή πού ζεῖ τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα.

ΟΙ ΨΑΛΜΟΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΖΩΗ:

Πέρα ἀπό τήν λειτουργική χρήση τῶν ψαλμῶν μπορεῖ κάποιος νά τούς χρησιμοποιήσει γιά τήν καθημερινή του προσευχή. Ἐκτός ἀπό τούς ἀσκητές, ὑπάρχουν πιστοί χριστιανοί στόν κόσμο πού ἀπαγγέλλουν ὀλόκληρους Ψαλμούς, εἰδικότερα τόν πασίγνωστο Ν΄ ψαλμό τῆς Μετανοίας, δημιουργώντας στήν ψυχή τους στιγμές κατανύξεως καί πνευματικῆς ἀνατάσεως. Ἐνώνονται μέ τά οὐράνια ἐνῶ διάγουν τόν καθημερινό τους βίο στά ἐπίγεια.

Ὅπως προαναφέραμε, ὁ ἐκ τῶν συγχρόνων ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας ὀσιότατος Πατήρ Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης, ἐξήγησε σέ ποιές περιπτώσεις τῶν καθημερινῶν μας ἀσχολιῶν καί δυσκολιῶν ἐνδείκνυται ἕνας πρὸς ἕνα, ὁ κάθε Ψαλμός τοῦ Δαυῖδ. Ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος θαυμα-

τουργοῦσε σέ ὅποιον ζητοῦσε τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, διαβάζοντας ἕνα Ψαλμό, μιά εὐχή καί ἕνα Εὐαγγέλιο, πού ὁ ἴδιος θεωροῦσε ὅτι ἄρμοζε σέ κάθε περίστασι. Αὐτή εἶναι ἡ δοκιμασμένη πράξι τῆς Ἐκκλησίας γιά αἰῶνες τώρα, γιά ἐκείνους πού ἐπικαλοῦνται μέ καθαρή καί ἀδολίευτη πίστι τήν θεία ἐπέμβασι στή ζωή τους.

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΙΑ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ

Διερωτᾶται κανεῖς: - Γιατί ἄραγε οἱ Ψαλμοί τοῦ Δαυίδ νά εἶναι τόσο δημοφιλεῖς, γιατί νά εἶναι τόσο ἀγαπητοί καί προσφιλεῖς καί τόσο διαχρονικοί; - Οἱ Ψαλμοί ἔχουν ἀνεκτίμητη ἀξία ὡς ποιητικά ἔργα τῆς ἐβραϊκῆς ἐποχῆς, πού ὅμως μποροῦν νά ἀντικατοπρίσουν τήν κάθε ἀνθρώπινη ψυχή ὁποιασδήποτε ἐποχῆς, λόγω τοῦ πανανθρώπινου χαρακτήρα τους. Παρουσιάζεται ἀνάμεσα στούς στίχους μέ λυρικό τρόπο καί σέ βάθος, ὁ ἕνας καί μοναδικός Θεός, ὡς πολυέλεος, μακρόθυμος καί δικαιοτάτος. Κατάσπαρτοι εἶναι οἱ Ψαλμοί ἀπό χριστολογικές προφητεῖες γιά τόν ἐπερχόμενο Μεσσία τῆς ἀνθρωπότητας πού θά ὑβριστεῖ, θά σταυρωθεῖ καί θά ἀναστηθεῖ, συστήνοντας τήν αἰῶνια καί ἀκατάλυτη Βασιλεία του. Ἀπό τήν ἄλλη ἀποκαλύπτεται ἡ ἀνθρώπινη μικρότητα καί ἀθλιότητα, ἡ ἀπιστία καί ἀποστασία, ἡ ἁμαρτία καί τά βάσανα καί τέλος ἡ πρόσκλησι γιά μετάνοια, ἀλλαγῆ συναισθημάτων καί ἀφοσίωσι στόν ἄπειρο καί τελειότατο Θεό. Ἀπό ὅλα αὐτά καταδεικνύεται ἀπερίφραστα καί ἡ θεοπνευστία τοῦ βιβλίου τῶν Ψαλμῶν.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ

Ὅλα τά πῖό πάνω τά ὀφείλουμε βέβαια στήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, πού παραχώρησε τέτοια σοφία καί δύναμη, στήν σπάνια καί ἐμβληματική προσωπικότητα τοῦ Δαυίδ, μιά κιλιετία πρὶν τήν γέννησι τοῦ Χριστοῦ. Βασιλιάς καί προφήτης (προφητάναξ) μέ πολλά χαρίσματα καί ἀρετές, πρᾶος καί μεγαλόψυχος, πού ἀγαποῦσε τόν λαό καί τήν πατρίδα του, μέ λεπτή καί εὐαίσθητη ψυχή καί μέ μιά γνήσια καί πληθωρική θρησκευτικότητα, στήν ὁποία ὀφείλεται καί τό ἀπαράμιλλο σέ πνευματικό βάθος καί ποιητική ὁμορφιά ἔργο τῶν Ψαλμῶν. Σάν ἄνθρωπος ὅμως μέ σαρκικές ὀρμές ὁ Δαυίδ, δέν μπόρεσε νά καλιναγωγήσει τό πάθος του, ἐπιθυμώντας γυναῖκα παντρεμένη, τήν Βηρσαβέε, σπάνιας σωματικῆς ὁμορφιάς πού γιά νά τήν ἔχει μόνιμα, τό θολωμένο τοῦ μυαλό, συνέλαβε σχέδιο σατανικό. Νά ἐξοντώσει μέ δόλιο τρόπο τόν νόμιμο σύζυγό της, τόν πιστό καί γενναῖο ἀξιωματικό του Οὐρία, ἀφήνοντάς τον ἐκτεθειμένο στή μάχη. Ἡ ζωή του πλέον ὑπῆρξε τρικυμιώδης. Ἀφοῦ ἄνοιξε τά μάτια τῆς ψυχῆς του, κατανόησε τό διπλό του ἁμάρτημα καί μέ συντριβή καρδίας, συνέγραψε ψαλμούς μετανοίας.

Πρωτοπρεσβύτερος ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ
Ἐφημέριος Κυπερούνας (Θεολόγος - Ἐκπαιδευτικός)

Πρωτοπρεσβύτερου Μιχαήλ Εὐθυμίου

ΚΟΙΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Αίνεῖτε τὸν Κύριον ἐν τῶν οὐρανῶν... πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ... πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ» (Ψαλμ. ρη' 1-2). «Πᾶσα πνοή αἰνεσάτω τὸν Κύριον» (Ψαλμ. ρν' 6). Ὁ Κύριος μᾶς ὑπόδειξε τὴ δύναμιν τῆς ὁμαδικῆς καὶ κοινῆς προσευχῆς λέγοντας: «*Ἐάν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντός πράγματος, οὗ ἂν αἰτήσωται*» (Ματθ. ιη' 19-20). Στὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία Του, δίδαξε τὰ πλήθη νὰ προσεύχονται «*ἐν τῷ κρυπτῷ*». Ἡ προσευχή νὰ γίνεται στὴ μόνωση, στὸ «*ταμείον*», «*καὶ κλείσας τὴν θύραν σου...*» (Ματθ. στ' 5). «*Σέ ὑμνοῦμεν σέ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε, καὶ δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν*» (Θ. Λειτουργία).

Φαίνεται ὅτι ἡ κοινὴ καὶ κατὰ μόνος προσευχή, προϋποθέτουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ μάθει νὰ προσεύχεται πρὸς τὸν «*Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς*». Μόνος, φέροντας ὅλες τὶς ἀνάγκες καὶ ἀδυναμίες του μπροστὰ στὸν οὐράνιο Πατέρα του, σέ μιὰ οἰκεία καὶ προσωπικὴ ἐπικοινωνία. Ταυτόχρονα ὅμως, δέν πρέπει νὰ παραλείπει καὶ τὴν ὁμαδικὴ προσευχή.

Κανένας δέν εἶναι Χριστιανὸς ἀπὸ μόνος του, παρὰ μόνο ὡς μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀκόμη καὶ στὴ μόνωση στὸ «*ταμείον*» ὁ Χριστιανὸς προσεύχεται σάν μέλος τῆς λυτρωμένης κοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ εἶναι μέσα στὴν Ἐκκλησία πού μαθαίνει τὴν ἄσκηση τῆς προσευχῆς. Καὶ οἱ δύο μορφές προσευχῆς εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ συμπληρωματικές, εἶναι ὀργανικά ἐνωμένες μαζί, σάν δύο ἀδιαίρετες ὀψεις τῆς ἴδιας πράξης τῆς προσευχῆς. Ἡ μιὰ χωρὶς τὴν ἄλλη μπορεῖ ἀκόμη νὰ γίνῃ ἐπικίνδυνη καὶ παραπλανητικὴ. Ἡ προσωπικὴ προσευχή μπορεῖ νὰ ἐκφυλιστεῖ, καί, ὅταν ἐκεῖνοι πού δέν ἔχουν προηγουμένη προσωπικὴ ἐξάσκηση προσπαθοῦν νὰ ἐνωθοῦν σέ προσευχή μέ ἄλλους, τὸ ἀποτέλεσμα μπορεῖ νὰ εἶναι ὄχι μιὰ ἀληθινὴ κοινὴ προσευχή, ἀλλὰ μάλλον μιὰ αἰρετικὴ προσευχή ἢ μιὰ προσευχή ὄχλου ὄχι ἢ προσευχή μιᾶς κοινωνίας ἀτόμων, ἀλλὰ ἐνός ἀπρόσωπου πλήθους, ἢ διαφορετικὰ μιὰ ἀπλή τυπικότητα καὶ ἐπίδειξη. Γι' αὐτὸ εἶναι κανόνας τῆς Ἐκκλησίας οἱ πιστοὶ νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὴν κοινὴ προσευχή μέ τὴν προσωπικὴ προσευχή στὸ «*ταμείον*».

Ἡ κατὰ μόνος προσευχή, εἶναι μιὰ προετοιμασία, κι ὄχι μόνον, πού διευκολύνει τὰ ἄτομα νὰ ἀλληλοσυναντηθοῦν καὶ νὰ ἐνωθοῦν, ὡς μιὰ κοινωνία, καὶ νὰ προσφέρουν τὶς κοινές ἰκεσίες «*ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μῆ*

καρδιά». Ἐκὼς καὶ στό «ταμειῶν» ὁ Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ προσεύχεται μόνο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Ποτέ δὲν εἶναι μόνος, ὅταν πέφτει στὰ γόνατα μπροστὰ στὸν Πατέρα, καὶ ὁ Πατέρας δὲν εἶναι μόνο δικὸς του πατέρας, ἀλλὰ κοινὸς Πατέρας ὅλων μας. Πρέπει νὰ ἔχει ὑπ' ὄψη τὸ γεγονός, ὅτι πολλοὶ ἄλλοι τὴν ἴδια ὥρα εἶναι ἐπίσης στὰ γόνατα μπροστὰ στὸν ἴδιο οὐράνιο Πατέρα, καὶ ὁ καθένας πρέπει νὰ φέρει πρὸς τὸ Θεὸ ὄχι μόνο τίς προσωπικὲς του ἀνάγκες, ἢ αἰτήσεις, ἢ θλίψεις. Ἡ ἴδια ἢ προσωπικὴ προσευχὴ πρέπει νὰ εἶναι «καθολικὴ», δηλαδή περιεκτικὴ καὶ γενικὴ. Ἡ προσευχόμενὴ καρδιά πρέπει νὰ μεγαλώσει, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀγκαλιάσει ὅλες τίς ἀνάγκες καὶ θλίψεις ὁλόκληρης τῆς πάσχουσας ἀνθρωπότητας. Καὶ μόνο μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα μποροῦν τὰ ἄτομα νὰ ἀλληλοσυναντηθοῦν πραγματικὰ ὡς «ἀδελφοί» καὶ νὰ «συμφωνήσουν» σχετικὰ μέ κάτι, πού πρόκειται νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Κύριο. Ἐκὼς τὴν ἄλλη μπορεῖ νὰ λεχθεῖ ὅτι ἡ κοινὴ προσευχὴ εἶναι ἐπίσης προσωπικὴ ὑποχρέωση, ἢ προσωπικὴ ὑπεθυνότητα ὁποιοῦδήποτε, πού μοιράζεται τὴν κοινὴν ζωὴ τῶν λυτρωμένων. Αὐτὸς ὁ κοινὸς χαρακτήρας ὅλης τῆς χριστιανικῆς λατρείας καὶ προσευχῆς ὑπογραμμίστηκε ἤδη ἔντονα ἀπὸ τὸν Ἅγιο Κυπριανὸ στὴν ἀξιοθαύμαστη ἐρμηνεία του τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. Ἐνα κείμενο, πού θὰ ἔπρεπε νὰ διαβαστεῖ καὶ νὰ ξαναδιαβαστεῖ ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανούς.

Πόσο ὠφελεῖ ἡ προσευχὴ τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν, πού ἀποτελεῖ ἐκδήλωση ἀγάπης, τὸ ἀποδεικνύει ὁ Ἅπ. Παῦλος. Αὐτὸς πού στὸν παράδεισο ἀνῆλθε καὶ «ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα» (Β' Κορ. ιβ' 4), πού κατανίκησε ὅλα τὰ φυσικὰ ἔνστικτα, πού σέ μεγάλο ὕψος πνευματικῆς τελειότητας εὐρίσκετο, εἶχε ἀνάγκη τῶν προσευχῶν τῶν μαθητῶν του καὶ τοὺς ἔλεγε: «προσεύχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα ρυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούτων, προσεύχεσθε, ἵνα μοιδοθῆ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου» (Ρωμ. ιε' 30-31. Ἐφεσ. στ' 19). Βλέπουμε τὸν Ἅπ. Παῦλον, σχεδὸν πάντοτε, νὰ ζητεῖ τίς προσευχὰς τῶν μαθητῶν του καὶ νὰ τοὺς εὐχαριστεῖ ὅταν προσεύχονταν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐάν ἡ προσευχὴ τῶν πολλῶν ἀπὸ τὸν Ἅπ. Παῦλο ἀπὸ τόσους κινδύνους, δὲν πρέπει καὶ ἐμεῖς ἐξ αὐτῆς νὰ ἐλπίζουμε ἀνάλογη προστασία καὶ μεγάλα ὀφέλη; Βεβαίως πρέπει. Διότι, ὅταν προσευχόμεστε μόνοι, ἡ προσευχὴ μας δὲν ἔχει μεγάλη δύναμη ἐνῶ, ὅταν προσευχόμεστε πολλοὶ μαζί, αὐτὴ γίνεται ἰσχυρότερη λόγω τῆς ἐνώσεως μετὰ τῶν ἄλλων καὶ εἰσακουόμαστε εὐκολότερα ἀπὸ τὸ Θεό. Καὶ ὁ ἐπίγειος βασιλέας, πού πολλές φορές δὲν κάμφθηκε ἀπὸ τὴν παράκληση ἑνός, ὑπὲρ καταδίκου σέ θάνατο, ὅταν λαὸς ὁλόκληρης πόλης τὸν παρεκάλεσε, εἰσάκουσε τὴν παράκλησή τους καὶ τοῦ χάρισε τὴν ζωὴ. Τόση δύναμη ἔχει ἡ ὁμαδικὴ παράκληση! Γι' αὐτὸ στὴν Ἐκκλησία πάντοτε συγκεντρωνόμαστε πρὸς προσευχὴν, γιὰ νὰ προσελκύσουμε εὐκολότερα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, διότι, ἐπαυλαμβάνων καὶ πάλι, ἡ ἀτομικὴ προσευχὴ δὲν ἔχει τὴν δύναμη τῆς ὁμαδικῆς, προσώπων συνδεδεμένων διὰ τῆς ἀγάπης, αὐτὴν δὲ πρό πάντων εἰσακούει ὁ Θεός.

Αυτά λέγονται για να δοθεῖ μιὰ ἀπάντηση σ' αὐτούς πού λένε: «γιατί νά πάω στήν ἐκκλησία; Μήπως δέ μπορῶ στό σπίτι μου νά προσευχηθῶ;». Βεβαίως μπορεῖς. Ἄλλ' ἢ ἐκεῖ προσευχή δέν ἔχει τή δύναμη ἐκείνης πού γίνεται στήν ἐκκλησία, ἀπό κοινοῦ μέ τά ἄλλα μέλη μας, πού ἀναπέμπεται ἀπό τό πλῆθος τῶν πιστῶν, ἀπό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, μέ μία ψυχή, παρουσία τῶν ἱερέων, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν στό Θεό τίς προσευχές τοῦ ἐκκλησιάσματος.

Ἡ προσευχή τοῦ πλῆθους ἔχει μεγάλη δύναμη. Αὐτό ὑπονοεῖ ἡ Ἁγία Γραφή ὅταν λέει: «προσευχή ἐκτενής πρός τόν Θεόν ἐγένετο ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ὑπέρ αὐτοῦ» (Πράξ. 1β' 5). Τόσο ἰσχυρή ἦταν ἡ προσευχή αὐτή, ὥστε ἂν καί ἡ φυλακή ἦταν κλειστή, καί ὁ Πέτρος ἦταν σιδηροδέσμιος καί κοιμόταν μεταξύ δύο φυλάκων, τόν ἀπελευθέρωσε. Νά τονισθεῖ ἐδῶ, ὅτι τή δύναμη στήν προσευχή δέν τή δίνει ἀπλῶς ὁ μέγας ἀριθμός τῶν συμπροσευχομένων, ἀλλ' ἡ προσθήκη τῆς ἀρετῆς τούτων σέ αὐτήν.

Δέν εἶναι δέ ἐκπληκτικό τό ὅτι κληρός καί λαός ἀπό κοινοῦ προσεύχονται, ἀφοῦ ὑπάρχει καί τό ἐκπληκτικότερο, καί τοῦτο εἶναι τό ὅτι οἱ προσευχές καί οἱ ὕμνοι ἱερέως καί λαοῦ ἀπό κοινοῦ μέ τούς ὕμνους τῶν Χερουβεὶμ καί τῶν ἄλλων οὐρανίων Δυναμέων ἀνέρχονται στόν Θεό.

Αὐτά ἔχοντας ὑπ' ὄψιν, ἄς εἴμαστε προσεκτικοί καί ἄς μή λησμονοῦμε, ὅτι οἱ πιστοί πάντες μετά τοῦ κλήρου ἀποτελοῦμε ἓνα σῶμα, τήν Ἐκκλησία, διαφέρουμε δέ μεταξύ μας, ὅσο τό ἓνα μέλος τοῦ σώματος ἀπό τό ἄλλο. Ἡ κοινή ἐν τῷ ναῷ λατρεία —στά πλαίσια τῆς ὁποίας πάντοτε τελοῦνται τά ἱερά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας— ἐξασφαλίζει τήν ἀγιαστική καί σώζουσα χάρη τῆς «κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», τήν χάρη τῶν Μυστηρίων, πού προϋποθέτουν εἰδικό Λειτουργό μέ ἀποτολική διαδοχή καί κανονική ἱερωσύνη.

Ἡ κοινή ἐπίκληση τοῦ «Κύριε ἐλέησον». Ἡ ἔμπρακτη ὁμολογία τοῦ «δεόμεθά Σου». Ἡ σφραγιστήρια εὐχή τοῦ «Ἀμήν», δηλώνουν τό κοινόν τῆς προσευχῆς. Ἡ κοινή λατρεία εἶναι ἡ συγκλονιστική ἐμπειρία τῆς εὐρύτερης καί βαθύτερης ἐν Θεῷ «ἀλληλεγγύης».

«Πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντί εὐχαριστεῖτε» (Α' Θεσ. ε' 16).

Πρωτοπρεσβύτερος ΜΙΧΑΗΛ ΕΥΘΥΜΙΟΥ
Θεολόγος, Νομικός

Πρεσβύτερου Γεώργιου Βασ. Σχοινᾶ

ΙΕΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Ἴναι ἄκρως ἐπιτακτικό, κατά τήν γνώμη τοῦ γράφοντος, ἀντί ἄλλης εἰσαγωγῆς στό θέμα, νά γίνει, καταρχάς, μία ἀποσαφήνιση πού ἀφορᾶ στους Ἱεροῦς Κανόνες. Οἱ Ἱεροί Κανόνες εἶναι τό σύνολο τῶν κανονισμῶν πού ἀφοροῦν σέ θέματα τῆς Ἐκκλησίας μας. Οἱ Ἱεροί Κανόνες εἶναι θησαυρισμένοι σέ συλλογές, γνωστότερη, ἀπό τίς ὁποῖες εἶναι τό Πηδάλιον τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου. Διαφαίνεται, δυστυχῶς, σήμερα στό κῶρο τῆς Ἐκκλησίας μία τάση τέτοιου εἴδους βιβλία νά θεωροῦνται ἀπό ἀπαρχαιωμένα ἕως σκοταδιστικά καί μεσαιωνικά κατάλοιπα. Αὐτή ἡ γνώμη, ὅμως, δείχνει τουλάχιστον ἀμάθεια, καθώς προέρχεται προφανῶς ἀπό τήν λανθασμένη ἀντίληψη ὅτι οἱ Ἱεροί Κανόνες εἶναι ὅπως ἓνα κοσμικό Ποινικό Δίκαιο μέ περιπτώσιολογίες καί ἀνάλογες ποινές, τό ὁποῖο – ἐπιπλέον – τάχα δέν συνάδει μέ τό «αὐθεντικό πνεῦμα» τῆς Ἐκκλησίας πού ἀγαπᾶ καί οἰκονομεῖ.

Ἡ ἀνάγνωση, ὅμως, καί μόνο μέρους τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἀποδεικνύει πῶς ἡ συλλογή αὐτή εἶναι κάθε ἄλλο παρά ἓνα ποινολόγιο πού ταιριάζει σέ «φονταμενταλιστές ὑπερορθόδοξους». Οἱ Κανόνες, ὅπως λέει καί ἡ λέξη, εἶναι ἓνας χάρακας πού χαρίζει τήν εὐθεία, δείχνει τόν ἴσιο δρόμο. Γί' αὐτό καί εὐστοχα ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὀνομάζει τήν συλλογή Πηδάλιο, δείχνοντας πῶς οἱ Ἱεροί Κανόνες δέν εἶναι τό τί δέν πρέπει νά κάνεις καί πῶς θά τιμωρηθεῖς, ἀλλά καθορίζουν μιά σωστή πλεύση, τό πῶς, πού καί πότε γίνεται κάθε τί μέσα στήν Ἐκκλησία, ἐξγώντας ἐπιπλέον καί τό γιατί.

Ἐρχόμενοι, ὅμως, στό θέμα μας, θά ρωτοῦσε κάποιος: Χρειάζεται καθορισμό ἢ προσευχή; Ἡ προσευχή χρειάζεται καθορισμό μέ τήν ἔννοια τοῦ κανονισμοῦ, τῆς χάραξης μιᾶς εὐθείας ὁδοῦ πού ἀποτρέπει τόν πιστό νά παρεκκλίνει καί τόν προφυλάσσει ἀπό πρακτικές πού θά ζημιώσουν τήν ψυχή του. Ποιός, ὅμως, θά μοῦ ὑποδείξει τόν εὐθύ δρόμο; Σέ μιά ἐποχή πολυγνωσίας καί ὀρθολογισμοῦ τό ἐρώτημα αὐτό τῆς ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό, δέν προσεγγίζεται μέ τήν γνώση, ἀλλά μέ τήν ταπείνωση ἢ ὁποία ἐκφράζεται στήν ἀκράδαντη ἐμπιστοσύνη στήν ἐμπειρία τῶν Ἁγίων πού ἔζησαν τό μυστήριο τῆς προσευχῆς σέ μεγάλο βάθος, διαβαίνοντας σταδιακά τίς ἀλάνθαστες ἀτραπούς τίς ὁποῖες καί μᾶς παρέδωσαν.

Πρῶτα ἀπό ὅλα, ὅμως, θά πρέπει νά θυμηθοῦμε ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος

δίδαξε πῶς πρέπει νά προσευχόμεστε, μᾶς ἔδωσε, δηλαδή, κανόνες. Μᾶς παρέδωσε τήν Κυριακή Προσευχή¹, μᾶς προέτρεψε νά μή βαπτολογοῦμε², μᾶς παρότρυνε: «*εἴσελθε εἰς τό ταμειῖον σου*»³, ἐνῶ ὁ ἴδιος σάν ζωντανό παράδειγμα μᾶς παρέδωσε τύπους προσευχῆς, ὅπως τήν σαρανταήμερο πρὶν τήν διδασκαλία του, τίς τακτικές προσευχές στήν συναγωγή καί στό Ναό καί τήν «ὑπερφυᾶ προσευχή» πρὶν τήν Σταύρωσή Του.

Μιμούμενοι τό παράδειγμά του οἱ Μαθητές Του καί Ἄποστολοι μᾶς παρέδωσαν μέ τήν σειρά τους κανόνες προσευχῆς. Τό «*ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε*»⁴ ἴσως εἶναι ὁ πιό γνωστός κανόνας πού ἐντοπίζουμε στίς Ἐπιστολές τοῦ Ἁπ. Παύλου καθῶς «*ἡ προσευχή εἶναι ἡ πηγή τῆς ὑπάρξεώς μας καί ἡ πιό οἰκεία μορφή τῆς ζωῆς μας*»⁵. Ἐκτός, ὅμως, ἀπό κατευθύνσεις πού δόθηκαν ἀπευθείας ἀπό τά ἀποστολικά στόματα μέσα στήν Καινή Διαθήκη, ἔχουμε πλῆθος κανόνων προσευχῆς πού εἶναι ἄγραφοι καί δέν ἀναφέρονται πουθενά στήν Ἁγία Γραφή. Αὐτοί οἱ κανόνες ἀποτελοῦν ἕνα μικρό μέρος ἀπό ἕνα μεγαλύτερο σύνολο κανόνων πού συγκροτοῦν τό σῶμα τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως. Ἡ Ἐκκλησία μας στηρίζεται σέ αὐτήν τήν Παράδοση καί πιστεύει σέ αὐτήν γιατί «ἡ Παράδοσις ζῆ καί ζωοποιεῖ τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ» πού εἶναι «θεανθρώπινος ὀργανισμός» καί, πάνω ἀπό ὅλα, «προέρχεται ἀπό τόν Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι «*χθές καί σήμερον ὁ αὐτός καί εἰς τοὺς αἰῶνας*» (Ἐβρ. 1γ' 8)»⁶. Αὐτούς πού θεωροῦν πῶς ὅλα ὅσα γίνονται στήν Ἐκκλησία πρέπει νά στηρίζονται μόνο στήν Ἁγία Γραφή ἀποστομῶναι χαρακτηριστικά ὁ Μέγας Βασίλειος ὑπενθυμίζοντας κανόνες ἄγραφους προσευχῆς καί λατρείας πού εἶναι ἀδιανόητο νά ἐξαλειφθοῦν μέ τήν αἰτιολογία ὅτι δέν ἀναφέρονται σέ κανένα γραπτό κείμενο, ὅπως τό νά κάνουμε τόν σταυρό μας, τό νά προσευχόμεστε πρὸς ἀνατολᾶς ἢ τοὺς τρόπους τέλεσης τῶν Μυστηρίων⁷.

Ἐπάνω ἀκριβῶς σέ αὐτήν τήν Ἀποστολική Παράδοση ἐδράζεται καί τό σύνολο τῶν Ἱερῶν Κανόνων πού εἶναι ρυθμίσεις σέ τρέχοντα ζητήματα πού λαμβάνουν διαχρονικό χαρακτήρα. Ἡ Παράδοση δέν σταμάτησε στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, ἀλλά συνεχίζει ὡς τίς μέρες μας μέσω τῆς Ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Ἔτσι ἔχουμε Ἱερούς Κανόνες ἀπό Ἁγίους Πατέρες κάθε φορά πού προκύπτει ἕνα θέμα ἀνά τοὺς αἰῶνες μέ κυριότερο ὄγκο κανόνων αὐτὸν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὁ ἀναγνώστης, λοιπόν, πρὶν ἀνατρέξει στοὺς Ἱερούς Κανόνες γιά κάθε θέμα, ὀφείλει νά ἔχει ἐνστερνιασθεῖ αὐτό τό πνεῦμα προσέγγισης.

Ἄν οἱ Κυριακοί καί οἱ Ἀποστολικοί λόγοι τῶν Γραφῶν καθορίζουν κυρίως τήν ἀτομική διάσταση τῆς προσευχῆς, οἱ Ἱεροὶ Κανόνες ἐπικεντρώνονται περισσότερο στήν συλλογική διάστασή της, αὐτήν πού ἐμφανίζεται στήν δημόσια λατρεία μέ ἀποκορύφωμα τήν Θεία Λειτουργία. Ἔτσι ἔχουμε Κανόνες γιά διάφορες πτυχές τῆς Θείας Λατρείας καί σέ αὐτό τό σημεῖο ἐρχόμεστε στίς συγκεκριμένες παραπομπές.

Πρῶτον, ἔχουμε Ἱερούς Κανόνες πού καθορίζουν πῶς πρέπει νά προσευχόμαστε⁸.

- α) Τό νά μή κλίνουμε γόνυ κατά τήν προσευχή μας σέ συγκεκριμένες μέρες καί περιόδους (Α΄ Οἰκουμ. Σύνοδος: Κ΄, ΣΤ΄ Οἰκουμ. Σύνοδος: 90ος, Ἁγ. Πέτρου Ἀλεξανδρείας: ΙΕ΄).
- β) Τό νά μή συμπροσευχόμαστε μέ αίρειτικούς καί Ἰουδαίους (Ἁγίων Ἀποστόλων: Ι΄, ΙΑ΄, ΜΕ΄, ΞΕ΄, Ζ΄ Οἰκουμ. Σύνοδος: Η΄, ἐν Λαοδικεία: ΛΓ΄, Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας: Ἐρώτησις Θ΄).
- γ) Τό νά χρησιμοποιοῦνται μόνο τά καθορισμένα βιβλία ψαλμῶν καί προσευχῆς κατά τήν λατρεία (ἐν Λαοδικεία: ΝΘ΄).
- δ) Τό νά λέγονται μέ σωστό τρόπο καί ὀλόκληρες οἱ εὐχές ἀπό τούς ἱερεῖς (ἐν Καρθαγένη: ΡΙΔ΄).
- ε) Τό νά γίνονται ἐκτενεῖς δεήσεις καί προσευχές γιά αὐτούς πού παρεξέκλιναν ἀπό τόν ὀρθό δρόμο (Α΄ Οἰκουμ. Σύνοδος: ΙΒ΄).
- στ) Τό νά μή προσέρχεται στήν κοινή προσευχή ὁ δαιμονισμένος (Ἁγίων Ἀποστόλων: ΟΘ΄).
- ζ) Τό νά παραμένουν σέ ὀλόκληρη τήν λατρεία καί κοινή προσευχή οἱ πιστοί καί ὄχι μόνο σέ ἓνα μέρος της (Ἁγίων Ἀποστόλων: Θ΄).
- η) Τό νά ψέλνουν στίς κοινές προσευχές μόνο οἱ διορισμένοι ψάλτες καί ἀπό καθορισμένα βιβλία (ἐν Λαοδικεία: ΙΕ΄).
- θ) Τό νά ἐναλλάσσεται ἡ ψαλμωδία μέ ἀνάγνωση καί εὐχές κατά τήν λατρεία καί κοινή προσευχή (ἐν Λαοδικεία: ΙΖ΄).
- ι) Τό νά γίνεται προσευχή γιά αὐτούς πού μπῆκαν σέ κίνδυνο καί πειρασμό ἐπιπόλαια (Ἁγ. Πέτρου Ἀλεξανδρείας: Θ΄).
- ια) Τό νά ψάλλουμε καί νά προσευχόμαστε μέ εὐλάβεια μέσα στόν ναό (ΣΤ΄ Οἰκουμ. Σύνοδος: ΟΕ΄).

Ἐχουμε, ἐπίσης, κανόνες πού καθορίζουν τό *πότε* πρέπει νά προσευχόμαστε.

Δυό κανόνες τῆς Στ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καθορίζουν τήν ἐπιτεταμένη καί συνεχῆ προσευχή χωρίς καμιά ἄλλη βιωτική ἐνασχόληση

- α) κατά τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα (ΠΘ΄)
- β) καί κατά τήν Διακαινίσμο (ΗΣΤ΄).

Τέλος, ἔχουμε καί κανόνα πού καθορίζει τό *πού* πρέπει νά προσευχόμαστε.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νεοκαισαρείας καθορίζει τούς τέσσερις τόπους προσευχῆς στό ναό, ἀνάλογα μέ τήν πνευματική κατάσταση τοῦ κάθε πιστοῦ (προσκλαίοντες, κατηχούμενοι, κτλ.) (ΙΑ΄).

Οἱ παραπάνω κανόνες δείχνουν τήν προσπάθεια ἐπιβολῆς εὐταξίας στήν Θεία Λατρεία, ἄρα προσεγγίζουν τό θέμα τῆς προσευχῆς στή συλ-

λογική του διάσταση, ὅπως προειπώθηκε. ἕνας ἀπό αὐτούς τούς κανόνες, ὅμως, ἀξίζει νά ἐπισημανθεῖ, καθὼς ἐκφράζει καί συνοψίζει τό βαθύτερο πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν προσευχή τόσο σέ συλλογικό ὅσο καί σέ ἀτομικό ἐπίπεδο. Ὁ ΟΕ΄ τῆς ΣΤ΄ Οἴκου. Συνόδου λέει:

«Τούς ἐπί τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις παραγινομένους, βουλόμεθα, μήτε βοαῖς ἀτάκτοις κεκρῆσθαι, καί τήν φύσιν πρός κραυγήν ἐκβιάζεσθαι, μήτε τί ἐπιλέγειν τῶν μή ἐκκλησία ἀρμοδίων τε καί οἰκείων. ἀλλά μετά πολλῆς προσοχῆς, καί κατανύξεως τάς τοιαύτας ψαλμωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ Θεῷ. Εὐλαβεῖς γάρ ἔσσεσθαι τούς υἱούς Ἰσραήλ τό ἱερόν ἐδίδαξε λόγιον»⁹.

Ἡ ἀναφορά γίνεται στήν ψαλμωδία, ἀλλά τό πνεῦμα τοῦ κανόνα κάλλιστα ἐπεκτείνεται στήν προσευχή τοῦ πιστοῦ ὁ ὁποῖος ἐνώπιον τοῦ παντογνώστου Θεοῦ πρέπει νά στέκεται καί νά ἐκφράζεται μέ εὐλάβεια, προσοχή καί κατάνυξη, καί ὄχι μέ ἀνάρμοστες καί ἀκατάληπτες φωνές ἐπιδειξιomanίας. Ὁ ἐρμηνευτής ἐπεξηγεῖ: *«Ὁποῖος παρακαλεῖ καί δέεται, πρέπει νά ἔχη ἦθος ταπεινόν καί κατανενυγμένον»* καί ὄχι *«θρασύ καί ἀνευλαβές»¹⁰*. Καί ὑπενθυμίζει: *«Λέγει ὁ προφήτης Δαβίδ, “ψάλλετε συνετῶς”. Τοῦτο δέ τό ρητόν ἐρμηνεύων ὁ Μέγας Βασίλειος (“Ὅροι κατ’ ἐπιτομήν, σοθ’) λέγει: ἡ σύνεσις τῶν λόγων τῆς Ἁγίας Γραφῆς παρομοιάζει με τήν ποιότητα τῶν φαγητῶν ὅπου τρώγει στό στόμα. [...] Ἄνίσως λοιπόν ἡ ψυχή τινός διακρίνη τήν δύναμιν τοῦ κάθε λόγου, καθὼς ἡ γεῦσις διακρίνει τήν ποιότητα κάθε φαγητοῦ, οὗτος ἀναπληρώνει τήν δαβιτικὴν αὐτὴν ἐντολή»¹¹.*

Ταιριάζει σέ αὐτόν τόν κανόνα ἡ παραβολή Φαρισαίου καί Τελώνου γιά τήν θεάρεστη προσευχή. Μποροῦμε, ὅμως, νά ἐπαληθεύσουμε καί δύο ἀκόμα στοιχεῖα. Πρῶτον, ὅτι οἱ κανόνες δέν εἶναι ξερὴ νομολογία, ἀλλά διδάσκουν —καί, μάλιστα, στήν περίπτωσή μας ὀρθό ἦθος προσευχῆς—, καί, δεύτερον, ὅτι, ἔμμεσα, πάντα ἀντικατοπτρίζεται ὁ εὐαγγελικός λόγος, ὁ λόγος τοῦ Κυρίου μας ἐπάνω στό θέμα.

Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες εἶναι γραπτό τεκμήριο τῆς Παράδοσης τῆς Ἐκκλησίας μας καί ὄχι κάποια νομολογία ἐν εἴδει Ποινικοῦ Δικαίου. Ἐκφράζει τό ζωντανό πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας πού βασίζεται στήν φωνή τῶν Ἁγίων Πατέρων, πού βασίζεται μέ τήν σειρά της στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους καί καταλήγει πάντα στήν φωνή τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ προσευχή, ἡ ἐπικοινωνία μας μέ τόν Θεό, διδάσκεται, κατευθύνεται καί κανονίζεται ἀπό τόν ἴδιο τόν Κύριο, ἀπό τούς Μαθητές Του καί ἀπό τούς Ἁγίους Πατέρες μέσα ἀπό τήν Ἁγία Γραφή, ἀλλά καί τούς Ἱερούς Κανόνες, οἱ ὁποῖοι συγκεκριμένα, ρυθμίζουν τήν εὐταξία τῆς κοινῆς λατρείας, ἀλλά συνάμα διδάσκουν ἦθος στόν τρόπο προσευχῆς. Ὁ πιστός δέν ἀνακαλύπτει τίς ὁδούς τοῦ Κυρίου —καί ἐν προκειμένῳ τῆς προσευχῆς— μόνος του, ἀλλά βασιζόμενος στήν Ἱερά Παράδοση καί ἔτσι βαδίζει ὀρθά καί μέ σύνεση. Ὁ Κύριος, ἐξάλλου, θά τοῦ ἀποκαλύπτει πάντα τήν ἀλήθεια ὅταν ταπεινά δεηθεῖ: *«Γνώρισόν μοι*

ἔδον ἐν ἧ̅ πορεύσομαι»¹²... «συνέτισόν με καί ἐξερευνήσω τόν νόμον σου καί φυλάξω αὐτόν ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου»¹³.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Μαθ. στίχ. 9-13.
2. Μαθ. στίχ. 7.
3. Μαθ. στίχ. 6.
4. Α΄ Θεσσ. ε΄ 17.
5. Π. Εὐδοκίμοφ, *Ἡ προσευχή τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1982, σελ. 22.
6. Ν. Π. Βασιλειάδης, *Ἡ Ὁρθοδοξία ἐλπίς τοῦ κόσμου*, Τόμος Α΄, ἐκδ. Ὁ Σωτήρ, Ἀθήνα, 2004, σελ. 141.
7. Μ. Βασιλείου, *Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* 66, PG 32, 188Α-129Α. (ἀνάλυση καί ἐρμηνεία βλ. Ἀγαπίου Ἱερομονάχου καί Νικοδήμου Μοναχοῦ, *Πηδάλιον*, ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθήνα, 1970, σελ. 643-649).
8. Δέν γίνεται παραπομπή σέ συγκεκριμένη συλλογή Ἱερῶν Κανόνων, ἔτσι ὥστε ὁ ἀναγνώστης νά μπορεῖ νά ἀνατρέξει σέ ὅποιαδήποτε εὐκαιρῆ ἔκδοση.
9. Ἀγαπίου Ἱερομονάχου..., ὁ.π., σελ. 285-286.
10. Ἀγαπίου Ἱερομονάχου..., ὁ.π., σελ. 286.
11. Ἀγαπίου Ἱερομονάχου..., ὁ.π., σελ. 286-287.
12. Ψαλμ. ΡΜΒ΄ (142), 8.
13. Ψαλμ. ΡΙΗ΄ (118), 34.

Πρεσβύτερος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΣ. ΣΧΟΙΝΑΣ
Ἀρχιτέκτων Μηχανικός ΕΜΠ, Msc.

Διάκονου Ἀνδρέα Ματέϊ

Ο ΓΕΡΩΝ ΚΛΕΟΠΑΣ ΗΛΙΕ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Ἀρχιμανδρίτης Κλεόπας Ἡλίου, πνευματικός πατέρας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σιχαστρία (Sihăstria), εἶναι γνωστός τόσο στή Ρουμανία ὅσο καί στόν ὑπόλοιπο κόσμο, ὡς μιά μεγάλη πνευματική προσωπικότητα, ὡς ἄνθρωπος συνεχοῦς προσευχῆς καί ἐκκλησιαστικός συγγραφέας τοῦ ρουμανικοῦ μοναχισμοῦ.

Γεννήθηκε στίς 10 Ἀπριλίου 1912 στό χωριό Σούλιτσα (Sulița) τῆς ἐπαρχίας Μποτοσάνι, ἡ ὁποία βρίσκεται στό βορειοανατολικό ἄκρο τῆς Μολδαβίας. Τό ὄνομά του ἦταν Κωνσταντῖνος καί ἦταν τό πέμπτο παιδί ἀπό τά δέκα. Οἱ γονεῖς του, Ἀλέξανδρος καί Ἄννα, ἀποτέλεσαν γιά τόν μικρό Κωνσταντῖνο τό πρῶτο ζωντανό πρότυπο χριστιανικοῦ βίου. Τό σπῆτι τους ἦταν σάν ἓνα μικρό ἐκκλησάκι. Ὁ ἴδιος ὁ π. Κλεόπας, ἐνθυμούμενος τά παιδικά του χρόνια, ἔλεγε ὅτι εἶχαν ἓνα δωμάτιο μόνο μέ εἰκόνες, ὅπου προσεύχονταν. Τά μεσάνυχτα ξυπνοῦσε ὅλη ἡ οἰκογένεια καί προσευχόταν, διάβазαν ἀπό τό Ψαλτήρι, ἔκαναν ἑκατοστάδες μετάνοιες καί ἔπειτα πῆγαιναν νά κοιμηθοῦν.

Ἐτσι, ὁ π. Κλεόπας ἔμαθε παιδιόθεν τήν ἀξία τῆς προσευχῆς καί τῆς ἄσκησης. Γί' αὐτό τό λόγο ὅταν ἔγινε καθηγούμενος τῆς τότε ἐρημητικῆς σκήτης Σιχαστρία τό 1945, ἡ πνευματική ζωή τῆς Σιχαστρία γνώρισε μιά τέτοια ἀνθηση πού ὁ Πατριάρχης Ἰουστινιανός (1948–1977) τόν ἀπέστειλε τό 1948, μαζί μέ ἄλλους μοναχοῦς, στή Μονή Σλάτινα τῆς ἐπαρχίας Σουτσεάβα γιά νά ἐφαρμόσει καί ἐκεῖ τή μοναστική ζωή τῆς Σιχαστρία, πράγμα τό ὁποῖο κατάφερε.

Ὁ διωγμός τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος ἐξανάγκασε τόν γέροντα Κλεόπα νά μετακινηθεῖ μέσα στό δάσος καί νά ζήσει σέ μιά καλύβα κάτω ἀπό τή γῆ. Τό 1964 ἐπανῆλθε στή Μονή Σιχαστρία, ὅπου ἔμεινε μέχρι τήν ἡμέρα τῆς κοιμήσεώς του στίς 2 Δεκεμβρίου 1998.

Ὁ π. Κλεόπας γιά πάνω ἀπό μισό αἰῶνα ἀφιέρωσε τό χρόνο του στήν προσευχή καί τήν ἄσκηση, στήν ὑπακοή καί τήν ἡσυχία, στή συγγραφή βιβλίων, στήν ἐξομολόγηση, στήν πνευματική καθοδήγηση καί στήν ἐλεημοσύνη. Μιά ζωή ἀφιερωμένη στόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία. Δυστυχῶς τά περισσότερα κηρύγματα, οἱ ὁμιλίες καί οἱ διδασχές πού ἀπυῆθνε στό ναό, στό κελί του ἢ ἔξω, μπροστά σέ δεκάδες χιλιάδες πιστοῦς δέν γράφτηκαν. Ὅμως ἐκτός ἀπό τά βιβλία πού ὁ ἴδιος ἔγραψε, μαζεύτηκαν πάρα πολλές ἠχογραφήσεις πιστῶν σέ παλιές κασέτες

μέ τά λόγια του.

Όταν τό 1929 μπήκε δόκιμος στή Μονή Σικαστρία, τό πρώτο διακόνημα πού τοῦ ἀνατέθηκε ἦταν ἡ βόσκηση τῶν προβάτων. Ἐκεῖ, μέσα στήν ὁμορφη φύση καί τόν καθαρό οὐρανό διάβαζε τήν Ἁγία Γραφή καί μελετοῦσε τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτό καί ὅταν μιλοῦσε γιά τήν προσευχή πάντοτε παρουσίαζε πατερικά χωρία, γιά νά ἐνισχύσει περισσότερο αὐτά πού ἔλεγε.

Μιλώντας πρός τόν κόσμο πού ἐρχόταν νά τόν ἀκούσει ἔλεγε τά παρακάτω: «Ἡ προσευχή εἶναι ἡ μητέρα καί ἡ βασίλισσα ὅλων τῶν καλῶν πράξεων. Ἄλλά πῶς ἄραγε μπορεῖ νά εἶναι μητέρα ὅλων τῶν καλῶν πράξεων; Ἀφοῦ ὁ μεγάλος Ἀπόστολος Παῦλος λέει: «*νυνί δέ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τά τρία ταῦτα μείζων δέ τούτων ἡ ἀγάπη*» (Α΄ Κορ. ιγ' 13). Ἴδου λοιπόν ὅτι σύμφωνα μέ τόν Ἀπόστολο Παῦλο ὄχι ἡ προσευχή, ἀλλά ἡ ἀγάπη εἶναι ἀνώτερη. Γιατί ὅμως οἱ Ἁγιοί Πατέρες μᾶς εἶπαν ὅτι ἡ προσευχή εἶναι ἡ μάνα ὅλων τῶν ἀγαθῶν πράξεων; Ἐπειδή αὐτή φέρνει στή ψυχή μας τήν ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη γιά τόν Θεό καί γιά τούς ἀνθρώπους δέν ἔρχεται μέ ἄλλο τρόπο μέσα στή ψυχή μας, παρά μόνο μέσω τῆς προσευχῆς. Γιά παράδειγμα: ἄν στενοχώρησες κάποιον ἢ κάποιος σέ θύμωσε ἐσένα καί ἀρχίσεις νά τόν μνημονεύεις στήν προσευχή, θά δεῖς ὅτι σιγά – σιγά θά φύγει τό μῖσος ἀπό τή μέση. Μέσω τῆς προσευχῆς κόβεται ἡ ἔχθρα καί ἀμέσως κερδίζεις τόν ἄλλον καί τόν φέρνεις κοντά σου. Γι' αὐτό καί ὁ Ἁγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής λέει ὅτι, ὅταν θά δεῖς κάποιον ὅτι σέ μισεῖ ἢ σέ ἀδικεῖ, εἶτε δίκαια, εἶτε ἀδίκαια, νά ἀρχίσεις νά τόν μνημονεύεις στήν προσευχή σου. Ἄλλά ὄχι νά προσεύχεσαι γιά τό κακό τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἐπειδή τότε τό κακό θά πέσει ἐπάνω σου. Νά λές ἔτσι: «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλό, καί τόν ἀδελφό μου (τάδε), ἐπειδή γιά τίς δικές μου ἁμαρτίες θύμωσε μαζί μου. Διότι ὁ ἀδελφός μου εἶναι ὁ καθρέπτης μου καί βλέπει τίς κακίες μου» .... Ἡ προσευχή ὄχι μόνο πλησιάζει τόν ἄνθρωπο κοντά στόν Θεό, ἀλλά τόν ἐνώνει μέ τόν Θεό στό ἴδιο πνεῦμα. Αὐτό λέει καί ὁ Ἁγιος Παῦλος: «*ὁ κολλώμενος τῇ πόρῃ ἐν σώμα ἔστιν... ὁ δέ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμά ἔστι*» (Α΄ Κορ. ς' 16-17).

(...) Νά ξέρετε ὅτι ἡ προσευχή τοῦ στόματος, σύμφωνα μέ τόν ἱερό Πατέρα, τόν Γρηγόριο Νύσσης, εἶναι τό πιό ἀπόμακρο σύνορο τῆς προσευχῆς, ἢ καλύτερα, εἶναι ἡ πρώτη βαθμίδα στήν κλίμακα τῆς προσευχῆς ἀπό τίς ἐπτά. Βέβαια ἡ προσευχή, ὅσον ἀφορᾷ τήν πρόοδό της, δέν ἔχει ὅρια ἀφοῦ ἐνώνεται μέ τόν Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπεριόριστος. Ἐμεῖς διαβάζουμε τίς προσευχές μέ τό στόμα, καί ἔτσι πρέπει νά τίς μάθουμε σάν νά εἴμαστε στήν πρώτη τάξη. Ὁ ἄνθρωπος ξεκινᾷ ἀπό τήν προσευχή τοῦ στόματος καί ἀνυψώνεται μέχρι τή θεϊκή θεωρία (θεοπτία). Τώρα ὅμως θά μιλήσουμε γιά τίς βαθμίδες τῆς προσευχῆς ἔτσι ὅπως μᾶς διδάσκουν οἱ Ἁγιοί Πατέρες. Ὅταν λοιπόν προσευχόμαστε μέ τό στόμα βρισκόμαστε στήν ἀρχή τῆς πορείας τῆς προσευχῆς. Πρέ-

πει νά προχωρήσουμε τήν προσευχή μας από τή γλώσσα καί τό στόμα πρὸς τόν νοῦν, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ μας ἔχει δύο βασικὰ στοιχεῖα, ὅπως μᾶς διδάσκει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς στὸ δογματικὸ του ἔργο «Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως»: τὸν νοῦν καί τὴν καρδιά. Ὁ νοῦς ἐκπνιγάζει συνεχῶς λογισμοὺς. Ἡ καρδιά εἶναι τὸ ἐργαλεῖο τῶν συναισθημάτων, τῶν πνευματικῶν αἰσθήσεων. Ὅταν προσεύχεσαι μὲ τὸ στόμα καί λές «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τὸν ἁματωλόν» ἢ τὸ «Πάτερ ἡμῶν...» ἢ κάποια ἄλλη προσευχή καί μὲ τὸν νοῦ τὴν κατανοεῖς, τότε πέρασες στὴν ἐπόμενη βαθμίδα, δηλαδὴ στή νοερά προσευχή. Καί ἂν αὐτὴν τὴν προσευχή, τὴν ὁποία λές μὲ τὸ στόμα καί κατανοεῖς μὲ τὸν νοῦν, τὴν ὀδηγήσεις μέχρι ἐκεῖ πού μπορεῖς νά τὴν νιώσεις μὲ τὴν καρδιά τότε ἀνέβηκες ἀκόμα ἓνα σκαλοπάτι, δηλαδὴ ἔφτασες στὴν καρδιακὴ προσευχή. Ὅμως στὴν καρδιακὴ προσευχή, ὅπως λέει ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, μόλις καί φθάνει ἓνας ἀπὸ τοὺς δέκα χιλιάδες».

Στὰ σκαλοπάτια πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν καρδιακὴ προσευχή εἶναι ἀκόμα δυσκολότερο νά φθάσει κανεὶς. «Ἡ πρώτη βαθμίδα πῶ πάνω εἶναι τῆς αὐτενεργούμενης / ἀδιάλειπτης προσευχῆς. Ὀνομάζεται ἔτσι ἐπειδὴ ὅταν περάσει ἀρκετὸς καιρὸς ἡ καρδιά ἀρχίζει νά προσεύχεται χωρὶς τὸ στόμα. Εἶναι αὐτὸ πού γράφει στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων: «Ἐγὼ καθεύδω καί ἡ καρδιά μου ἀγρυπνεῖ» (Ἄσ. Ἄσ. ε' 2). Εἶναι ὅπως τὸ ρολόγι τὸ ὁποῖο λειτουργεῖ ἀπὸ μόνο του. Γι' αὐτὴν τὴν προσευχή μιλοῦσε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὅταν ἔλεγε «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε» (Α' Θεσ. ε' 17) ...

Ἐπάρχει καί ἄλλο σκαλοπάτι πῶ πάνω. Ἐκεῖνο τῆς διορατικῆς προσευχῆς. Τί σημαίνει αὐτό; Θυμήσου τὸν Ἅγιο Ἀντώνιο τὸν Μέγα. Ἐνῶ ἦταν στή Θηβαΐδα, μπόρεσε νά δεῖ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀσκητῆ Ἀμμοῦν, ὁ ὁποῖος ζοῦσε στή Νιτρία καί πού μόλις εἶχε πεθάνει. Ὅταν τὸν ρώτησαν οἱ γύρω γιατί ἄρχισε νά κάνει τὸ σταυρὸ του ἐκεῖνος τοὺς ἀπάντησε: «Ὁ Ἀμμοῦν, ὁ ἀδελφός μας, ὁ μέγας στύλος τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ καί προσκύνησα τὴν ψυχὴ του». Ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει τὴν διορατικὴ προσευχή μπορεῖ νά διακρίνει τίς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, μπορεῖ νά δεῖ τοὺς ἀγγέλους καί τοὺς διαβόλους...

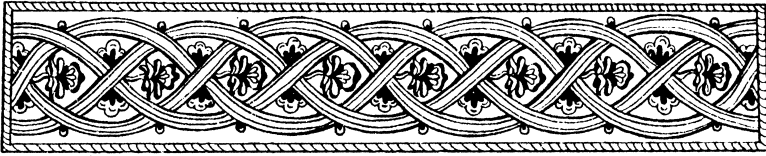
Πῶ πάνω ἀπὸ τὴ διορατικὴ προσευχή εἶναι ἡ ἐκστατικὴ προσευχή μὲ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος ἀνεβαίνει μὲ τὸν νοῦ στὸν οὐρανὸ. Ἡ τελευταία βαθμίδα εἶναι ἡ πνευματικὴ προσευχή. Οἱ Πατέρες τὴν ὀνομάζουν θεϊκὴ θεωρία ἢ θεοπτία. Γι' αὐτὴν τὴν προσευχή μιλοῦσε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους: «οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων εἶτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἶτε ἐκτός τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν ἄρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ... καί ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι» (Β' Κορ. 1β' 2-4). Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνώτατη προσευχή γιὰ τὴν ὁποία ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος ἔλεγε ὅτι ἀξιώνεται νά φτάσει μόλις ἓνας ἀπὸ κάθε γενεά. Ἐνας

προχωρημένος άνθρωπος τῆς προσευχῆς περνᾷ ἀπό ὅλες αὐτές τίς βαθμίδες μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ἀπό μόνος του δέν ἔχει τή δύναμη νά ἀνεβεῖ τά σκαλοπάτια τῆς προσευχῆς. Στόν ἄνθρωπο ἀνί- κει μόνο ἡ προαίρεση καί ἡ θέληση».

Μέ αὐτά τά ἀπλά λόγια ἀλλά γεμάτα σοφία μιλοῦσε ὁ Γέροντας στούς ἀνθρώπους πού ἔρχονταν νά τόν ἀκούσουν. Καί τά λόγια του εἶχαν κύρος ἐπειδή ὁ λόγος του ἦταν βιωματικός, δηλαδή μιλοῦσε σάν ἄνθρωπος πού εἶχε τήν ἐμπειρία τῶν διδασκαλιῶν του.

Διάκονος ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΤΕΪ

Μοναχοῦ Νεόφυτου Γρηγοριάτη

ΝΟΕΡΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

Ὅρισμένες πτυχές τοῦ θέματος

Η νοερά, ἢ μονολόγιστος, ἢ καρδιακή, ἢ νηπτική προσευχή, τό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με», εἶναι ἡ κύρια ἐργασία καί πνευματική καί σωματική, τοῦ ἀληθινοῦ μοναχοῦ, μαζί μέ τήν ἀδιάκριτη ὑπακοή στόν πνευματικό καθοδηγητή καί ἐξομολόγο πατέρα καί Γέροντά του ὁ καθένας: «1) Ἡ ὑπακοή εἶναι ζωή καί ἡ ἀνυπακοή εἶναι θάνατος, κόλαση. 2) Ἡ ὑπακοή μόνη της σώζει τόν ἄνθρωπο, ὀρθόδοξο λαϊκό καί μοναχό. Ἡ νοερά προσευχή μόνη της δέν σώζει, σέ κολάζει. Σέ ὀδηγεῖ στήν πλάνη, στόν διάβολο, στό ἐγωϊστικό θέλημα καί φρόνημά σου, στήν αὐτοδικαίωση, αὐτονόμηση, αὐτοειδωλοποίηση, αὐτοθέωση, αὐτοκτονία νέων, νεανίδων, ἀνδρῶν, γυναικῶν. 3) Ὁ συνδυασμός ὑπακοῆς καί νοεράς προσευχῆς, ἀγιάζει, μεταμορφώνει καί θεώνει, κάνει θεό κατά χάριν τόν Ὁρθόδοξο χριστιανό, μοναχό καί κληρικό».

Μεταξύ ἄλλων, αὐτά μᾶς εἶπε τόν Ἰούλιο τοῦ 1976, στό ἡσυχαστικό κελλί του «Ὁ Ὅσιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος» στά Κατουνάκια Ἁγίου Ὁρους, ὁ μακαριστός ἅγιος Γέροντας παπα-Ἐφραίμ ὁ Κατουνακιώτης, ὁ ὁποῖος στό τέλος κατέληξε ὡς ἐξῆς: «Ἡ ὑπακοή, ἡ παρθενία, ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ νοερά προσευχή, ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ κάθαρση τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος ἀπό τά πάθη, τόν ἐγωϊσμό, τόν διάβολο, τήν ἁμαρτία καί μετά ὁ φωτισμός τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πού ὀδηγεῖ στήν θεία ἔλλαμψη καί κένωση, ἂν ἀπομονωθοῦν ἀπό τήν μυστηριακή, εὐχαριστιακή, ζωή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τότε ὀδηγοῦν στό σχίσμα, στήν αἵρεση, στήν ἀπομάκρυνση ἀπό τόν Χριστό, τήν Παναγία καί τούς Ἁγίους».

Πολλοί, τονίζουν μόνο τήν νοερά προσευχή καί ἄλλοι, μόνο τήν ζωή, μέσα στά Θεία Μυστήρια τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τό σωστό εἶναι νά συνδυάζονται ἡ νοερά προσευχή, ἡ ὑπακοή καί ἡ μυστηριακή, εὐχαριστιακή, ἐκκλησιαστική ζωή καί πίστη ἁγία. Ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, Χριστοῦ. «Ὁ πιστεύσας καί βαπτισθείς, σωθήσεται. Ὁ δέ ἀπιστήσας, κατακριθήσεται». Θέλουμε νά πούμε, ὅπως ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος, ὅτι αὐτός πού ἔχει ὀρθόδοξη ζωή καί ὄχι ὀρθόδοξη πίστη, δέν σώζεται. Αὐτός πού ἔχει ὀρθόδοξη πίστη καί ὄχι ὀρθόδοξη ζωή, πάλι δέν σώζεται. Γιά νά σώσει ἕνας ἄνθρωπος, κληρικός, ἢ μοναχός,

ἢ λαϊκός, τό σῶμα του καί τήν ψυχή του, πρέπει νά βαπτισθεῖ ὀρθόδοξως καί ἀνατολικῶς καί μετὰ, νά ἔχει καί ὀρθόδοξη πίστη καί ὀρθόδοξη ζωή, ἐν μετανοίᾳ καί ἐξομολογήσει καί Θεία Εὐχαριστία καί Θεία Κοινωνία, λέγουν οἱ Ἅγιοί μας Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος καί Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης καί Ἀγιορείτης. Αὐτά πού ἀναφέραμε ὡς τώρα, περιλαμβάνονται στά θεολογικά κείμενα - ἀποφάσεις, στόν Ἀγιορειτικό Τόμο (1341 μ.Χ.) καί στήν Θ' (9η) Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1341, 1347, 1351 μ.Χ.), πού ἀνεκηρύχθησαν ὡς ὀρθόδοξη καθολική, οἰκουμενική θεολογία, «κτῆμα ἐς αἰί», τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητας, ὑπέρ τῶν ἱερῶς ἠσυχασόντων, Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἰδίως τῶν μοναχῶν καί τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὡς μοναστικοῦ κέντρου, παγκοσμίου, θεολογικοῦ, ἐκκλησιαστικοῦ, πνευματικοῦ, λειτουργιοποιημένου, ἀσκητικοῦ, ἠσυχαστικοῦ καί κοινωνικοπολιτικοποιημένου τρόπου ὀρθοδόξου ζωῆς, σκέψεως, φρονήματος καί κατευθύνσεως.

Ζητοῦμε συγγνώμην, διότι ἀκόμη εἴμαστε ἀποτυχημένοι ἄνθρωποι, ἀποτυχημένοι Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ἀποτυχημένοι Ἀγιορεῖτες μοναχοί μεγάλοσχημοί, ἀποτυχημένοι Ἑλληνορθόδοξοι Κύπριοι, οἱ χειρότεροι ἄνθρωποι καί χειρότεροι θεολόγοι, πού ἐμφανίσθηκαν ποτέ στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Ἐλπίζουμε ὅμως πλήρως στήν ἄπειρη εὐσπλαχνία καί πανάγιον ἔλεος τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μας, πού ἐδημιούργησε τό Σύμπαν, ἀπό ἀνεκλάλητη ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι «θά τείνη εὐήκοον οὖς» (θά μᾶς ἀκούσει μέ καλή, ἀγαπητική διάθεση) καί θά μᾶς βάλει, μετὰ τήν τελική Κρίση καί Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ, στόν Παράδεισο τῆς θείας τρυφῆς, θείου ἔρωτος, τῆς θείας ἀπολαύσεως, τῆς θεᾶς τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν. Γένοιτο.

Μοναχός ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΗΣ

Νικόλαου Σ. Πουρναρά

Η «ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ»

ΣΤΗ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΣΕ ΝΕΟΤΕΡΟΥΣ ΝΗΠΤΙΚΟΥΣ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΤΟΥ

ιά νά μιλήσουμε γιά προσευχή, δηλαδή νοερή, καρδιακή και ἐν γένει ὑπαρξιακή ἐπικοινωνία μέ τό Θεό, πρέπει νά δεχθούμε τήν ὑπαρξη προσωπικοῦ Θεοῦ. Ἐάν ὁ Θεός δέν εἶναι πρόσωπο, προσωπική ὄντοτητα, εἶναι ἀδύνατη κάθε τέτοια ἐπικοινωνία. Δέν μπορεῖ π.χ. νά ἐπικοινωνήσει κανείς μέ κάποια «άνωτέρα δύναμη», ἢ κάποιο «ὑπερβατικό ὑπερπροσωπικό ἀπόλυτο». Μέ αὐτή τήν προϋπόθεση προσεγγίζεται τό θέμα μέσα ἀπό μερικές – γιά τό περιορισμένο τοῦ χώρου – καί ἐκλογήν μας θέσεις καί ἐμπειρίες τῶν νηπτικῶν Πατέρων τῆς Φιλοκαλίας, ἀλλά καί τοῦ ἐξόχως ἐκπροσώπου ἐκ τῶν νεοτέρων καί συγχρόνων νηπτικῶν Σωφρονίου Σαχάρωφ (†1993). Τό θέμα περιλαμβάνει τά τμήματα: Α΄. Σπουδαιότητα τῆς εὐχῆς. Β΄. Σύνθεση καί παράδοσή της.

Α΄. ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ

Ὁ Ἡσυχίος ὁ Πρεσβύτερος λέει ὅτι μεγάλο πραγματικά ἀγαθό παραλάβαμε ἀπό τήν πείρα (τῶν Πατέρων), τό νά ἐπικαλεῖται συνέχεια, ὅποιος θέλει νά καθαρῖσει τήν καρδιά του τόν Κύριο Ἰησοῦ, ἐναντίον τῶν νοητῶν ἐχθρῶν. Καί κοίταξε πόσο σύμφωνος εἶναι ὁ λόγος, πού ἐγώ ἐκ πείρας ἔχω εἰπεῖ, μέ τίς μαρτυρίες τῆς Γραφῆς. Νά ἐτοιμάζεσαι, λέει ἡ Γραφή, νά ἐπικαλεῖσαι τό ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου (Ἄμωσ, δ΄ 12-13)¹. Καί ὁ Ἀπόστολος: Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε (Α΄ Θεσσ. ε΄ 17). Καί ὁ Κύριος λέει: Χωρίς Ἐμένα δέν μπορεῖτε νά κάνετε τίποτε. Ἐκεῖνος πού μένει ἐνωμένος μαζί Μου κι Ἐγώ μέ αὐτόν, αὐτός καρποφορεῖ πολύ (Ἰω. 1ε΄ 5)².

Οἱ Κάλλιστος καί Ἰγνάτιος Ξανθόπουλοι καί ὁ σύγχρονός μας Σωφρόνιος Σαχάρωφ ἀναφέρονται σέ χωρία τῆς Γραφῆς: Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός μᾶς εἶπε ὅτι ἕως τώρα δέν ζητήσατε κάτι ἀπό τόν Πατέρα στό ὄνομά μου. Ὅ,τι ζητήσετε ἀπό τό Πατέρα στό ὄνομά Μου θά σᾶς τό δώσει (Ἰω. 1ς΄ 24 καί 1ε΄ 16). Αὐτό τό διαπιστώνουν καί οἱ μαθητές: Κύριε, καί τά δαιμόνια ὑποτάσσονται σ΄ ἐμᾶς μέ τήν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματός Σου (Λουκ. θ΄ 17). Καί εἶδαμε κάποιον πού στό ὄνομά Σου ἔβγαζε δαιμόνια (Λουκ. θ΄ 49). Οἱ Ἀπόστολοι ὅλες τίς θεραπείες τίς ἔκαναν

στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Πρβλ. Πράξ. γ' 6, καί δ' 26-33, ιδιαίτερα στό στίχο 30). Καί ὁ Ἀπόστολος Πέτρος βεβαιώνει ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλο ὄνομα κάτω ἀπό τόν οὐρανό, δοσμένο (καί ἀποκάλυψη Θεοῦ) μέ τό ὅποιο μπορούμε νά σωθοῦμε. Ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ Χριστός βεβαιώνει: τό Ἅγιο Πνεῦμα θά τό στείλει ὁ Πατέρας στό ὄνομά Μου (Ἰω. 1δ' 26)³.

Ἐπίσης ὁ ἴδιος Ἰησοῦς λέει ἀναφερόμενος στόν Ψαλμωδό, ὅτι μέ τό νά φωνάζουμε συνέχεια τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἀποδιώχνουμε ἀπό ἐμᾶς τήν ἀκάθαρτη λησμονιά πού φθείρει τά μέγιστα τήν καρδιακή ἡσυχία, ὅπως φθείρει τό νερό τή φωτιά. Γι' αὐτό μοναχέ (χριστιανέ), μὴ κοιμᾶσαι στό θάνατο ἀπό τήν ἀμέλεια, ἀλλά μέ τό ὄνομα τοῦ Κυρίου νά μαστιγώνεις τούς ἐχθρούς, καί ὅπως ἔχει εἰπεῖ κάποιος σοφός, τό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ νά προσκολληθεῖ στήν ἀναπνοή σου, καί τότε θά γνωρίσεις τήν ὠφέλεια τῆς ἡσυχίας⁴.

Ἐπίσης ὁ Ἁγίος Ἰωάννης ὁ Πρεσβύτερος κρίνει τόσο σπουδαία τήν εὐχή, ὥστε νά προτρέπει, ὅταν τή λέμε, νά πετάξουμε ὅλα τά ἄλλα, ἐκτός ἀπό τή ζωή καί τήν ἀναπνοή⁵.

Ἐπίσης ὁ Ἁγίος Νικήτας μᾶς βεβαιώνει ὅτι τίποτε ἄλλο δέν κάνει τόσο ἀχώριστη σύντροφος μέ τό Θεό, ὅσο ἡ καθαρῆ καί αὐτῆ εὐχή. Αὐτή ξέρει ἀκόμη νά ἐνώνει μέ τό Λόγο (Χριστό) ἐκεῖνον πού προσεύχεται ἀπερίσπαστα μέ τή χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁶.

Β: ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΥΧΗΣ

Ἡ εὐχή αὐτή εἶναι ἡ φράση: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱέ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλό· ἢ συντομότερα: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱέ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με· ἢ ἀκόμη συντομότερα: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με· ἢ πῶς συντομότερα: Κύριε, ἐλέησόν με· ἢ τό δεύτερο μέρος στόν πληθυντικό: ἐλέησον ἡμᾶς.

Ἐπίσης ὁ Ἁγίος Σαχάρωφ μᾶς λέει ὅτι οἱ Πατέρες μᾶς διδάσκουν νά προσευχόμαστε διά τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ, χωρίς νά μεταβάλλουμε συχνά τόν τύπο τῆς προσευχῆς. Χρησιμοποιεῖ ὅμως πλεῖστες παραλλαγές, πού κρίνει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο, ἀπό καιρό σέ καιρό, νά χρησιμοποιοῦμε ὅλοι γιά τήν ἀνανέωση τῆς προσευχῆς. Κι αὐτό σίγουρα εἶναι ἀπό τήν ἐμπειρία του, ἀφοῦ μέ αὐτή τήν εὐχή ἔφτανε μέχρι τήν ὄραση τοῦ ἀκτίστου Φωτός⁷.

Ἡ λέξη Κύριος ἀναφέρεται πλειστάκις στήν Π. Διαθήκη. Ἐπίσης ὁ Θεός στήν πρώτη ἐντολή τοῦ Δεκαλόγου παρουσιάζει, συστήνει τόν ἑαυτό Του στό λαό τοῦ Ἰσραήλ μέ τά λόγια: «ἐγώ εἰμί Κύριος ὁ Θεός Σου» (Ἐξ. κ' 2). Καί ὁ Ψαλμωδός λέει: «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου», κ.λ.π. Ἐπίσης ὁ Ἁγίος Παῦλος ἐπίσης «μᾶς κάνει γνωστό ὅτι οὐδεὶς δύναται νά εἰπεῖ Κύριον (τόν) Ἰησοῦν, ἐάν δέν εἶναι φωτισμένος ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα». Οἱ Μαθητές Του τόν ἀποκαλοῦν Κύριο. Ἐπίσης ὁ Ἁγίος Ἰωάννης ὁ Πρεσβύτερος λέει: «ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁμιλοῦν τόν Κύριον καί οὐκ ἔχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου» (Ἰω. 1π' 10).

λος Πέτρος βεβαιώνει ότι ο Θεός «καί Κύριον καί Χριστόν Αὐτόν ἐποίησε» (Πράξ. β' 36)⁸.

Ὁ Ἄνωνυμος ἅγιος, στό «Λόγος Θαυμάσιος...» μᾶς λέει ὅτι τὰ ὀνόματα βρίσκονται στή Γραφή μέ τήν τάξη πού εἶναι στήν εὐχή. Πρῶτα εἰπώθηκε τό Κύριος⁹, ὕστερα τό Ἰησοῦς καί ὕστερα τό Χριστός. Ὅταν ἔγινε ἀπό τό Γαβριήλ ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου τῆς εἶπε: Θά καλέσεις τό ὄνομά Του Ἰησοῦ (Λουκ. α' 31). Γιατί ἐνῶ ἦταν Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, Κύριος καί ἐξουσιαστής τῶν ἀπάντων καί Θεός, θέλησε γιά τήν ἄκρα ἀγαθότητα καί εὐσπλαχνία νά γίνει ἄνθρωπος, γιά νά σώσει τόν ἄνθρωπο, καί γ' αὐτό ὀνομάστηκε Ἰησοῦς, πού θέλει νά εἰπεῖ (αὐτό τό ὄνομα) σωτήρας καί λυτρωτής τοῦ ἀνθρώπου.

Τό Χριστός φανερώνει τή θέωση τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πού πῆρε ὁ Κύριός μας καί σαρκώθηκε καί ἔγινε ἄνθρωπος¹⁰. Οἱ Κάλλιστος καί Ἰγνάτιος Ξανθόπουλοι παρατηροῦν ὅτι ὁ Πέτρος στήν ἐρώτηση γιά ποιόν τόν νομίζουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶναι, ἀπάντησε μέ τή μακαριότητα ὁμολογία, ὅτι Σύ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος (Ματθ. ις' 16)¹¹. Ὁ ἴδιος ἐμπόδιζε τούς μαθητές καί δέν τούς ἄφηνε νά τόν λένε Χριστό. Ὅμως ὕστερα ἀπό τό πάθος καί τήν Ἀνάστασή Του, μέ πολύ θάρρος τόν ὀνόμαζε ὁ Ἀπόστολος Πέτρος Χριστό (Πράξ. β' 36). Γ' αὐτό καί οἱ θεόσοφοι Πατέρες παρέλαβαν μέ τή σειρά πού εἰπώθηκαν αὐτά τὰ ὀνόματα, καί μᾶς παρέδωκαν τήν εὐχή: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με¹².

Τό Υἱέ τοῦ Θεοῦ, λέει πάλι ὁ Ἄνωνυμος, εἶναι ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος στόν Πέτρο, κι ὄχι ἐπινόηση κάποιου ἀνθρώπου πού ἔχει θνητή σάρκα καί αἷμα (Ματθ. ις' 17)¹³. Παρατηροῦν ἐπίσης οἱ Πατέρες ὅτι σέ πολλά σημεῖα τῶν Εὐαγγελίων ὀνομάζεται ὁ Ἰησοῦς Υἱός τοῦ Θεοῦ ὅπως καί ὁ Ἰωάννης μαρτυρεῖ, ὅτι «ταῦτα γέγραπται ἵνα πιστεύσετε ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστίν ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ...» (Ἰω. κ' 31). Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι καί ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας Τόν παρουσιάζει δύο φορές ὡς Υἱό Του καί μάλιστα ἀγαπητό (στή Βάπτισμα καί στή Μεταμόρφωση), ἀλλά καί τὰ ἴδια τὰ δαιμόνια Τόν ὁμολογοῦν ὡς Υἱό τοῦ Θεοῦ (Λουκ. ν' 28).

Τά λόγια συνεπῶς αὐτά τῆς εὐχῆς ὑπάρχουν μέσα στή Γραφή καί τὰ πρωτοεῖπαν καί οἱ τρεῖς κορυφαῖοι Ἀπόστολοι. Ἀπό αὐτούς ἐμεῖς τὰ παραλάβουμε σάν πατροπαράδοτη κληρονομιά, ἡ ὁποία εἶναι ἀποκαλύψεις καί χρησιμοῖ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί φωνές τοῦ Θεοῦ¹⁴.

Μᾶς παρέδωκαν, λέει ὁ ἴδιος Ἄνωνυμος, καί τό Ἐλέησόν με, γιά νά γνωρίζουμε τὰ μέτρα μας, τήν πνευματική μας κατάσταση, γιά τό ὅτι χρειαζόμαστε τό μέγα καί πλούσιο ἔλεος τοῦ Ἁγίου Θεοῦ, γιατί εἴμαστε σάν ἐκεῖνο τόν τυφλό πού λέει τό ἱερό Εὐαγγέλιο, ὁ ὁποῖος ἔχοντας πόθο νά λάβει τό φῶς τῶν ματιῶν του, φώναζε ὅταν περνοῦσε ἀπό κοντά ὁ Κύριός μας καί ἔλεγε: Ἰησοῦ, ἐλέησόν με (Μάρκ. ι' 47). Ἔτσι καί ἐμεῖς σάν τυφλοί πού εἴμαστε στήν ψυχή, νά παρακαλοῦμε τό Θεό

νά δείξει το ἔλεός Του σ' ἐμᾶς καί νά τόν ἰδοῦμε νοερά. Καί γι' αὐτό μᾶς ὄρισαν νά λέμε καί τό ἐλέησόν με. Ἄλλοι πάλι θέλοντας κι ἐδῶ νά φυλάξουν τήν ἀγάπη τοῦ πλησίον, λένε ἔτσι τήν εὐχή: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἐτσι παρακαλοῦν γιά ὄλους τούς ἀδελφούς τους, ἐπειδή ξέρουν ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι τό πλήρωμα τοῦ Νόμου καί τῶν Προφητῶν (Ρωμ. ιγ' 10 πρβλ. καί Ματθ. κβ' 40)¹⁵.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Ὁ Ἰσραηλιτικός λαός δέν ἐπιτρεπόταν νά προφέρει τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ὁ προφήτης λέει «νά προετοιμάζεσαι, Ἰσραήλ, νά ἐπικαλεῖσαι τό Θεό σου... καί τό ὄνομά μου εἶναι Κύριος ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ», προβλέποντας τό δικαίωμα πού μᾶς ἔδωσε ὁ Χριστός.

2. *Φιλοκαλία*, τόμ. Α', σσ. 150-151, ξβ', ἔκδοση «Ἀστήρ», (στό ἐξῆς *Φιλοκ.* τ...). ΝΙΚ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, *Φιλοκαλία*, ἀλφαβητικό ἀπάνθισμα (ἀπό παλαιούς καί νεότερους καί σύγχρονους πατέρες καί γέροντες, κατά θέματα), στή λέξη εὐχή ἀριθμ. 11, (στό ἐξῆς Ν. Π. ἀρ...).

3. Σ. ΣΑΧΑΡΩΦ, *Περί προσευχῆς*, σσ. 124, 127 καί *Φιλοκ.* τόμ. Δ', σ. 203, ἰ'. Ν. Π. ἀριθμ. 11, στή σημείωση τοῦ ἀνθολογίσαντος.

4. *Φιλοκ.* τ. Α', σ. 156, ρ'. Ν. Π. ἀριθμ. 15.

5. *Φιλοκ.* τ. Β', σ. 297, 93, Ν. Π. ἀριθμ. 24.

6. *Φιλοκ.* τ. Α', σ. 315, ξθ'. Ν. Π. ἀριθμ. 32.

7. *Περί προσευχῆς*, σ. 196. Μερικές ἀπό αὐτές εἶναι: ...Υἱέ τοῦ Θ. τοῦ Ζῶντος... Ἰησοῦ σῶσον με... Ἰησοῦ ὁ Θεός μου. Κύριε Παντοκράτορ... ἐλέησον ἡμᾶς καί τόν κόσμον Σου. Κύριε Ἰ. Χριστέ, σῶσον ἡμᾶς. Κύριε Ἰησοῦ, ὁ Σωτήρ μου, ἐλέησον, ἐλέησόν με τόν ἐλεεινόν. Κύριε Ἰ. Χριστέ, συνάναρχε Υἱέ τοῦ Πατρός ἐλέησόν με: ἐλθέ καί σκύνωσον ἐν ἐμοί μετά τοῦ Πατρός καί τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου κατά τήν ἐντολήν (ὑπόσχεσή) Σου (βλ. Ἰω. ιδ' 23)... Κύριε, Ἰησοῦ, Υἱέ μονογενές τοῦ προαιωνίου Πατρός, ἐλέησον ἡμᾶς. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς καί τήν Ἐκκλησίαν Σου, καί τόν κόσμον Σου πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἀποστόλων καί πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος Ἁγίων Σου. Κύριε Ἰησοῦ, σῶσον με καταποντιζόμενον, ὡς ἔσωσας τόν Πέτρον. Κύριε Ἰ. Χριστέ, ὁ Μέγας καί Ἅγιος Θεός, Σύ Αὐτός δίδαξόν με τήν ταπεινωσίαν Σου... δέομαί Σου, ἐλέησόν με τόν ἀμαρτωλόν (σσ. 162-196).

8. Πρβλ. ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΩΝ, *Φιλοκ.* τόμ. Δ', σ. 248, μθ' καί 249, ν'. Ν. Π. ἀρ. 48, 49.

9. Γι' αὐτό μιλήσαμε πιά πάνω.

10. ΑΝΩΝΥΜΟΣ ἅγιος, *Φιλοκ.* τ. Ε', σ. 67, 15-35), Ν. Π. ἀριθμ. 52, σ. 506.

11. Ὡπ. καί ὑπ. 8, σ. 249, ν'. Ν. Π. ἀριθμ. 49.

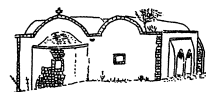
12. Ὡπου καί ὑποσ. 10 ἀνωτέρω, καί στό τέλος τῆς παραγράφου πού ἀφορᾶ τό «Κύριος» Ν. Π. ἀρ. 52, σ. 506-507.

13. *Φιλοκ.* τόμ. Ε', σσ. 63-68. Ν. Π. ἀρ. 52, σ. 505.

14. Στό ἴδιο. Ν. Π. 52, σ. 504.

15. Στό ἴδιο Ν. Π., 52, σ. 505.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ
Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας

Χριστόδουλου Βασιλειάδη

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

(Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καί Ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου)

Μέσα σέ ὅλη τήν Ἁγία Γραφή καί ἰδιαίτερα στό βιβλίο τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, περιγράφεται ἡ ἐπιμελής καί συνεκτική ἐξάσκηση τῆς προσευχῆς, τήν ὁποία ἐφάρμοζαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί, πού ἦσαν ἐξαιρετικά φωτισμένοι, ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς τους πίστεως στόν Κύριο. Στό βιβλίο τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρεται ὅτι ὅταν αὐτοί παρεκάλεσαν τόν Θεό, ἐσείσθη ὁ τόπος, στόν ὁποῖο ἦσαν συγκεντρωμένοι, καί ἔλαβαν πλουσίως ὅλοι Ἅγιο Πνεῦμα, διαποτίσθηκαν ἀπό αὐτό καί ἐκήρυσσαν τό λόγο τοῦ Θεοῦ μέ θάρρος¹. Οἱ καρποί τῆς συνεχοῦς προσευχῆς ἀναφέρονται ἐδῶ, πού εἶναι ἡ ἔκχυση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σ' αὐτούς πού προσεύχονται.

Γιά τόν Ἀπόστολο Παῦλο καί Σίλα ἀναφέρεται ὅτι στή φυλακή τῶν Φιλίππων κατά τό μεσονύκτιο προσευχόντουσαν καί ἔψαλλαν ὕμνους πρὸς τόν Θεό. Τούς ἄκουαν δέ μέ προσοχή οἱ φυλακισμένοι. Ξαφνικά ὁμως ἔγινε μεγάλος σεισμός, ὥστε ἐκλονίστηκαν τά θεμέλια τῆς φυλακῆς καί ἀνοίχτηκαν ἀμέσως μόνες τους ὅλες οἱ πόρτες καί ἔπεσαν ὅλα τά δεσμά τῶν φυλακισμένων².

Ἄν ἀκολουθήσουμε τό ἴδιο στήν ἴδια σειρά στίς Ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, θά δοῦμε πόσο ἀναγκαῖα εἶναι ἡ προσευχή σέ ὅλες τίς περιστάσεις, πῶς τό Ἅγιο Πνεῦμα μᾶς βοηθεῖ νά προσευχώμαστε, πῶς ὅλοι ὀφείλουμε νά προσευχώμαστε «ἐν Πνεύματι», πόσο ἀναγκαῖα γιά τήν προσευχή εἶναι ἡ ἐσωτερική γαλήνη καί εἰρήνη καί πόσο ἀναγκαῖο εἶναι τό νά προσευχώμαστε «ἀδιαλείπτως». Ἐν κατακλείδι θά μπορούσαμε νά παρατηρήσουμε ὅτι ὅλοι μας ὀφείλουμε νά προσευχώμαστε ὄχι μόνο γιά τόν ἑαυτό μας ἀλλά καί γιά τό συνάνθρωπό μας³.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα μᾶς βοηθεῖ ἐπίσης σέ ὅλες τίς ἀδυναμίες μας, καί ἀπαλύνει τούς κόπους καί τούς πόνους καί τίς θλίψεις μας. Εἰδικότερα δέ, ἐπειδή ἐμεῖς δέν γνωρίζουμε πῶς πρέπει νά προσευχηθοῦμε καί τί νά ζητήσουμε στήν προσευχή μας, αὐτό τό Ἅγιο Πνεῦμα μεσιτεύει μέ τό παραπάνω γιά ἐμᾶς, ἐμπνέει στίς καρδίες μας στεναγμούς ἱερῆς κατανούξεως, πού δέν εἶναι δυνατόν νά ἐκφραστοῦν μέ λόγια καί οἱ ὁποῖοι μᾶς ὑψώνουν πρὸς τόν

Θεό⁴.

Ἡ Ἀκόμη ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, θέλοντας νά τονίση ὅτι ὅλοι μας ὀφείλουμε νά προσευχόμεσθε «ἐν πνεύματι», ἀναφέρει ὅτι πρέπει νά παρακαλοῦμε τόν Κύριο μέ κάθε προσευχή καί δέση νά μᾶς βοηθήσῃ γιά νά ἀξιοποιήσουμε τόν πνευματικό μας ὀπλισμό, προσευχόμενοι σέ κάθε καιρό μέ τό φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πρέπει νά ἐπιμένουμε πολύ σέ αὐτό τό ἔργο τῆς προσευχῆς καί νά εἴμαστε ἀγρυπνοί μέ κάθε ἐγκατέρρηση καί μέ δέση γιά ὅλους τούς χριστιανούς⁵.

Ἡ ἐσωτερική γαλήνη καί εἰρήνη εἶναι ἀναγκαῖες γιά τήν προσευχή. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή τονίζει ὅτι δέ πρέπει νά ἀφήνουμε καθόλου τόν ἑαυτό μας νά καταληφθῇ ἀπό ἀγωνιώδεις μέριμνες καί φροντίδες, ἀλλά γιά κάθε τι πού μᾶς χρειάζεται ἢ γιά κάθε δυσκολία, πού παρουσιάζεται μπροστά μας, νά γνωστοποιῦμε τά αἰτήματά μας στόν Θεό διά μέσου τῆς προσευχῆς καί τῆς δεήσεως, οἱ ὁποῖες πρέπει νά συνοδεύονται πάντοτε μέ ἔκφραση εὐγνωμοσύνης καί εὐχαριστίας γιά τά ὑλικά καί πνευματικά ἀγαθά, πού μᾶς δίνει ὁ Θεός. Καί ἡ εἰρήνη, πού χαρίζει ὁ Θεός στούς ἀνθρώπους του καί ἡ ὁποία, ἀφοῦ εἶναι τέλεια καί ὑπερφυσική, ξεπερνάει τόν νοῦ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν ἀγγέλων, θά φρουρήσῃ τίς καρδιές μας, τά φρονήματα καί τίς σκέψεις μας διά μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁶.

Ἡ προσευχή πρέπει νά εἶναι ἀδιάλειπτος καί ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου νά εἶναι συνεχῶς στραμμένος πρὸς τόν Θεό. Λέγει ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν πρὸς τούς Θεσσαλονικεῖς ὅτι πρέπει συνεχῶς καί ἀκατάπαυστα νά προσευχόμεσθε πρὸς τόν Θεό⁷. Ὅλοι μας ὀφείλουμε νά προσευχόμεσθε ὄχι μόνο γιά τόν ἑαυτό μας ἀλλά καί γιά ὅλους τούς ἄλλους συνανθρώπους μας. Γράφοντας πρὸς τόν Τιμόθεο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, συνιστᾷ τήν προσευχή γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους, γιά τούς βασιλεῖς καί γιά ὅλους ἐκείνους πού κατέχουν ἀξιώματα καί θέσεις μέσα στήν κοινωνία, ὥστε νά τούς φωτίσῃ ὁ Θεός νά κυβερνοῦν μέ σύνεση, γιά νά διερχόμεσθε τή ζωή μας εἰρηνική καί ἥσυχη μέ κάθε εὐσέβεια καί σεμνότητα. Διότι τό νά προσευχόμεσθε γιά τήν πρόοδο καί τή σωτηρία τῶν ἄλλων, αὐτό εἶναι καλό, εὐάρεστο καί εὐπρόσδεκτο μπροστά στόν Σωτήρα μας, ὁ ὁποῖος θέλει νά σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, νά προχωρήσουν καί νά λάβουν πλήρη καί καθαρή γνώση τῆς ἀλήθειας. Διότι ἕνας εἶναι ὁ Θεός, Θεός ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀνθρώπων, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, πού ἔγινε ἄνθρωπος γιά τή σωτηρία μας⁸.

Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων μᾶς ἀπεικονίζονται ἡ ἐφαρμογή τῆς προσευχῆς καί τά ἀποτελέσματά της ἐνῶ στίς Ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου βλέπουμε τούς καρπούς τῆς προσευχῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι συνδεδεμένοι ἀναπόσπαστα μέ τήν προσευχή. Τελικά ἡ Ἁγία Γραφή ἀναδεικνύεται στό μεγαλύτερο διδάσκαλο τῆς προσευχῆς καί ὁδοδείκτη γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

ΣΕΙΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Βλ. Πράξ. 4, 31: «καί δευθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καί ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καί ἐλάλουν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρησίας». Βλ. ἐπίσης «Οἱ περιπέτειες ἐνός προσκυντοῦ», μφρ. Παντελεήμονος Καρανικόλα (μπτρ. Κορίνθου), ἐκδ. Παπαδημητρίου 202006, σ. 202.

2. Βλ. Πράξ. ις´ 25-26: «Κατά δέ τό μεσονύκτιον Παῦλος καί Σίλας προσευκόμενοι ὕμνου τόν Θεόν ἐπικροῶντο δέ αὐτῶν οἱ δέσμοι. Ἄφνω δέ σεισμός ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τά θεμέλια τοῦ δεσμοτηρίου, ἀνεφάχθησαν τέ παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι καί πάντων δέ δεσμά ἀνέθη».

3. Βλ. «Οἱ περιπέτειες ἐνός προσκυντοῦ», μφρ. Παντελεήμονος Καρανικόλα (μπτρ. Κορίνθου), ἐκδ. Παπαδημητρίου 202006, σσ. 202-203.

4. Βλ. Ρωμ. ν´ 26: «ᾧ σαύτως δέ καί τό Πνεῦμα συναυτιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενεῖαις ἡμῶν τό γάρ τί προσευξώμεθα καθ´ ὃ δεῖ οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ´ αὐτό τό Πνεῦμα ὑπερεντυγάνει ὑπέρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις».

5. Βλ. Ἐφ. ζ´ 18: «διά πάσης προσευκῆς καί δεήσεως, προσευκόμενοι ἐν παντί καιρῷ ἐν Πνεύματι, καί εἰς αὐτό τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκατερήσει καί δεήσει περί πάντων τῶν ἁγίων».

6. Βλ. Φιλ. δ´ 6-7: «μηδέν μεριμνᾶτε, ἀλλ´ ἐν παντί τῇ προσευκῇ καί τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τά αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζεσθω πρός τόν Θεόν. Καί ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τās καρδίας ὑμῶν καί τά νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

7. Α´ Θεσ. ε´ 17: «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε».

8. Βλ. Α´ Τιμόθ. β´ 1-5: «Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιῆσθαι δεήσεις, προσευκάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπέρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπέρ βασιλέων καί πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καί ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καί σεμνότητι. Τοῦτο γάρ καλόν καί ἀποδεκτόν ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, εἷς γάρ Θεός, εἷς καί μεσίτης Θεοῦ καί ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστός Ἰησοῦς».

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Δημητρίου Χ. Καππαῖ

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΚΑΤΑ ΤΑ ΙΕΡΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Ἴναι σέ ὄλους γνωστό ὅτι ὀλόκληρη ἡ ζωή τοῦ Χριστοῦ ἦταν μιὰ διαρκῆς προσευχή. Ἐάν ἀνατρέξουμε στά ἱερά κείμενα τῶν εὐαγγελίων, θά δοῦμε τόν Κύριο νά προσεύχεται καθημερινά, νύκτα καί ἡμέρα: «...ἡμέρας καί νυκτός» (Λουκ. ιη´ 7).

Στό παρόν ἄρθρο θά προσπαθήσουμε, στόν κῶρο πού ἔχουμε, νά ἐπισημάνουμε τίς περιπτώσεις ἐκεῖνες, πού δείχνουν τή μεγάλη σημασία πού ἀποδίδει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός στήν προσευχή. Πρέπει νά ἀναφέρουμε ἀκόμη ὅτι ἡ προσευχή τοῦ Ἰησοῦ ἀφορᾷ ἰδιαίτερα τήν ἀποστολή του ἢ ἀκόμη τήν παιδαγωγία τῶν μαθητῶν. Ἐπίσης ὅλες οἱ σωζόμενες προσευχές τοῦ Χριστοῦ χαρακτηρίζονται ὡς «τύπος καί ὑπογραμμός προσευχῆς» (Ματθ. ζ´ 9-13)¹.

Προτοῦ ἀναφερθοῦμε λεπτομερέστερα στά πιά πάνω, θά πρέπει νά τονίσουμε τή μεγάλη σημασία τῆς προσευχῆς στή ζωή μας. Ἡ προσευχή εἶναι τρόπος ἐπικοινωνίας καί σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό². Εἶναι τό μέσο μέ τό ὁποῖο δοξολογοῦμε τήν ἀπειρη δύναμη, ἀγαθότητα, σοφία καί ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί τό μέσο γιά νά τόν εὐχαριστήσουμε γιά τίς ἀναρίθμητες εὐεργεσίες πού μᾶς προσφέρει. Μέ τήν προσευχή ἀγιαζόμαστε καί φωτιζόμαστε, γιά ν´ ἀποφύγουμε τήν ἁμαρτία καί τό κακό. Ἡ προσευχή μᾶς βοηθᾷ ἐπίσης νά ἀποκτήσουμε τήν ἀρετή, τό ἀγαθό καί νά προοδεύσουμε στήν κατά Θεόν ζωή καί πολιτεία.

Ἐάν ἀνατρέξουμε στά ἀγιογραφικά κείμενα, θά διαπιστώσουμε τή μεγάλη ἀξία πού εἶχε ἡ προσευχή στή ζωή τῶν Ἁγίων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα προσευχῆς, ὁ βασιλιάς Δαβίδ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἄφησε τούς θεῖους του Ψαλμούς, πού εἶναι δείγματα τῆς τέλει πίστεως, ἀφοσιώσεως, ἀγάπης καί ἐλπίδας πρὸς τόν Θεό. Ἐπίσης, ὁ προφήτης Δανιὴλ προτίμησε νά ριχθεῖ στόν λάκκο τῶν λεόντων, παρά νά παραλείψει γιά λίγο διάστημα τό ἱερό καθῆκον τῆς προσευχῆς. Βλέπουμε ὅτι ἡ προσευχή ἔχει μεγάλη καί σπουδαία σημασία γιά τή θρησκευτική καί ἠθική πορεία τοῦ ἀνθρώπου³.

Αὐτό ἄλλωστε μᾶς τό τονίζει καί ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ τούς ἱερούς Εὐαγγελιστές, ἀπέδιδε τεράστια σημασία στήν προσευχή, ὅπως προαναφέραμε, τήν ὁποία τοποθετεῖ στά κορυφαία τῆς διδασκαλίας του⁴. Ὁ ἴδιος, πρῖν ἀπό κάθε σημαντικό γεγονός τῆς ζωῆς

του, προετοιμαζόταν μέ τήν προσευχή. Ἦδη ἀπό τήν ἀρχή τοῦ δημόσιου βίου του ξεκινᾷ μέ τήν τεσσαρακονθήμερον προσευχή στήν ἔρημο⁵. Συχνά προσεύχεται στό ὄρος «κατ' ἰδίαν»: «καί ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τό ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι...» (Ματθ. ιδ' 23). Ἐπίσης, προσευχόταν μόνος, ἀκόμη καί ὅταν ὅλος ὁ κόσμος τόν ἀναζητοῦσε: «καί ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτόν προσευχόμενον καταμόνας...» (Λουκ. θ' 18). Πολλές φορές μάλιστα διανυκτέρευε προσευχόμενος. Συχνά ἀναχωροῦσε πολύ πρῶτῃ σέ ἔρημους τόπους, γιά νά προσευχηθεῖ: «... Αὐτός δέ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καί προσευχόμενος» (Λουκ. ε' 16). Προσευχόταν μαζί μέ τοὺς μαθητές Του. Προσευχόταν καί στόν Ναό μαζί μέ τοὺς ἄλλους. Λαμβάνει ἀκόμη μέρος στίς καθιερωμένες κοινές προσευχές τοῦ λαοῦ στίς συναγωγές: «καί αὐτός ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν δοξαζόμενος ὑπό πάντων» (Λουκ. δ' 15).

Ἡ διδασκαλία του γιά τήν προσευχή ἐπεκτείνεται πρῶτιστα στόν τρόπο τῆς προσευχῆς παρά στήν ἀνάγκη γιά προσευχή, τήν ὁποία θεωρεῖ αὐτονόητη. Ἐπίσης, μᾶς τονίζει ὅτι ἡ προσευχή δέν πρέπει νά γίνεται ἐπιδεικτικά, γιά νά μᾶς βλέπουν οἱ ἄνθρωποι καί νά θαυμάζουν τήν ἀγιότητά μας. Αὐτή ἡ προσευχή, λέγει ὁ Χριστός, μισθό δέν ἔχει. Γιά νά εἶναι ἡ προσευχή μας ὁσμή εὐωδίας πνευματικῆς, εὐπρόσδεκτης στόν Θεό, ὀφείλει νά εἶναι ταπεινή καί ἀθόρυβη, «ἐν τῷ κρυπτῷ», μακριά ἀπό τά μάτια τῶν ἀνθρώπων. «Καί ὁ Πατήρ... ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει ἡμῖν ἐν τῷ φανερῷ» (Ματθ. ζ' 6).

Ὅπως παρατηρεῖται μέσα σιά Εὐαγγέλια, ὁ Χριστός σπάνια λέει «προσεύχομαι». Γενικά λέει «αἰτοῦμαι» καί μιά φορά «θέλω»: «πάτερ, οὐς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμί ἐγώ κάκεινοι ὡς μετ' ἐμοῦ...» (*Ἰω. ιζ' 24). Ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς ἐπικεντρώνει τίς ἀναφορές του στίς προσευχές τοῦ Κυρίου κατά τή Βάπτισή Του ἀπό τόν Ἰωάννη τόν Πρόδρομο (Λουκ. γ' 21), πρὶν ἀπό τήν ἐκλογή τῶν Δώδεκα (Λουκ. θ' 12), στή Μεταμόρφωση (Λουκ. θ' 29) καί πρὶν ἀπό τή διδασκαλία τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» (Λουκ. ια' 1).

Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός τονίζει σέ ὅλους μας ὅτι ἡ προσευχή μας πρέπει νά ὀφείλει νά εἶναι ἕνας ἐγκάρδιος διάλογος ἀγάπης μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί ἡμῶν. Μᾶς συνιστᾷ ἀκόμη καί μᾶς διδάσκει πῶς πρέπει νά προσευχόμαστε: «οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς...» (Ματθ. ζ' 9). Καί ἀλλοῦ πάλι λέει: «αἰτεῖτε καί δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καί εὕρησεται· κρούετε, καί ἀνοιγήσεται ὑμῖν...» (Ματθ. ζ' 7-8). Εἶναι σημαντικό νά ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Χριστός, γιά νά διδάξει τοὺς μαθητές του νά προσεύχονται πάντοτε καί νά μὴν ἀποκάμουν κατά τήν προσευχή, τοὺς διηγῆθηκε τήν παραβολή τοῦ ἄδικου Κριτῆ (Λουκ. ιη' 1-8)⁶.

Τέλος, πρὶν ἀπό τό Πάθος του ὁ Κύριος κορυφώνει τήν προσευχή του, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπό τόν Μυστικό Δεῖπνο καί συνεχίζεται ἐντονότερη στόν κῆπο τῆς Γεσθημανῆ. Ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς προσεύχεται καί θέλει νά προσευχηθοῦν μαζί του καί οἱ μαθητές στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Ἡ

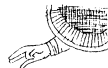
στιγμή αυτή συνοψίζει όλη τή χριστιανική προσευχή: «*Καί ἔλεγεν ἄββα ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε τό ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγώ θέλω, ἀλλ' εἴ τι σύ...*» (Μάρκ. ιδ' 36). Τήν προσευχή αυτή συνεχίζει σιωπηλός πορευόμενος πρὸς τόν Γολγοθᾶ καί τήν τελειώνει πάνω στόν σταυρό τήν ὥρα πού παραδίδει τό πνεῦμα (Λουκ. κγ' 46).

Μιμούμενοι οἱ ἀπόστολοι τόν Χριστό προσεύχονταν καί αὐτοί, ὅπως ὁ Κύριος, καί τόνιζαν τή σημασία τῆς προσευκῆς στούς πρώτους Χριστιανούς. Τό ἴδιο ἔπραξαν καί οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας καί ὅλοι οἱ Ἅγιοι. Ἡ προσευχή, ὅπως ἀποδεικνύεται, εἶναι ἐντολή θεία, ἡ ὁποία ἐκφράζει τό θεῖο θέλημα, καί ταυτόχρονα καθήκον ἡμῶν σπουδαιότατον. Ὅχι γιατί ὁ Θεός ἔχει ἀνάγκη τήν προσευχή μας, ἀλλά ἐπειδή ἐμεῖς ἔχουμε ἀνάγκη νά προσευχόμαστε, ἀφοῦ διά τῆς προσευκῆς ἐρχόμαστε σέ κοινωνία μέ Αὐτόν. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ προσευχή πρὸς τόν Θεό εἶναι γιά μᾶς πολύ ὠφέλιμη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Βλ. Γ. Κωνταντίνου, *Λεξικόν τῶν Ἁγίων Γραφῶν*, Ἀθῆναι 1973, σ. 826.
2. «Ἡ Προσευχή εἶναι ὁ μυστικός ἀγωγός πού συνδέει τόν ἄνθρωπο μέ τόν Δημιουργό του...» Περισσ. γιά τό θέμα τῆς προσευκῆς βλ. Εὐθυμίου, Ἐπισκόπου Ἀχελώου, «Προσευχή». *Μικρό Χριστιανικό Λεξικό*, β' ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθῆναι 1995, σ. 167.
3. Βλ. Παναγιώτη Χ. Δημητρόπουλου, «Προσευχή», Ἐρησκειτική καί Ἡθική Ἐγκυκλοπαιδεία, Τόμ. 10ος, Ἀθῆναι, στ. 640 κ.ε.
4. Βλ. *Λεξικόν Βιβλικῆς Θεολογίας*, Μεταφρασμένο ἀπό τά Γαλλικά μέ τήν ἐποπτεία τῶν Σάββα Ἀγουρίδη, Σταύρου Βαρτανιάν, Γεωργίου Γρατσέα, Γαβριήλ Μαραγκοῦ, Γεωργίου Ρηγοπούλου, Σεβαστιανοῦ Φρέρν, Καίτης Χιωτέλλη «Προσευχή», Ἀθῆναι 1980, σ. 858-860.
5. «Μέ τήν ἔξοδό του στήν ἔρημο, ὁ Ἰησοῦς θέλησε βέβαια νά προετοιμασθεῖ γιά τή δημόσια δράση του, ἀλλά θέλησε καί νά ζήσει τά διάφορα στάδια τῆς πορείας τοῦ Ἰσραήλ, ἀπό τήν ἔρημο τῶν πειρασμῶν πρὸς τή γῆ τῆς Ἐπαγγελίας...», Περισσ. γιά τήν προσευχή βλ. Λάμπρου Χ. Τσιάρα, Πρωτοπρεσβυτέρου, *Ἐσπερινές Ὁμιλίες* «Κύριε δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι» (Λουκ. ια' 1), Ἱερά Μητρόπολη Ἰωαννίνων 2015.
6. Γιά τή σημασία τῆς παραβολῆς αὐτῆς σέ σχέση μέ τήν προσευχή, βλ. Ἐπισκόπου Καρπασίας Χριστοφόρου, *Ὁ Παραβολικός Λόγος τοῦ Κυρίου, ἐρμηνεῖα στίς παραβολές τοῦ Χριστοῦ*, τόμ. Β', ἔκδ. Ἱεράς Μονῆς Τροοδιτίσσης, Κύπρος 2009, σ. 207-227.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΚΑΠΠΑΗΣ
Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας

Δημήτριου Π. Ρίζου

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ ΚΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

πό τήν καθολική ἐπιστολή τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου εἶναι ἐπιλεγμένη ἢ περικοπή, ἡ ὁποία ἐκφωνεῖται ὡς ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τήν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου. Καί' αὐτήν μᾶς προβάλλει ὡς ὑποδείγματα ζωῆς καί συμπεριφορᾶς, εἰδικά σέ περιπτώσεις δοκιμασιῶν καί πειρασμῶν, σέ ἐμᾶς τοὺς χριστιανούς τοὺς Προφήτες. Διότι εἶναι παλαιότεροι τῶν Ἀποστόλων καί ἦσαν «*ὑπό Ἁγίου Πνεύματος φερόμενοι ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι*». Στήν ἀναγιγνωσκομένη περικοπή προβάλλεται ὡς ὑπόδειγμα ὑπομονῆς ὁ Δίκαιος Ἰώβ, καί ὡς ἄνθρωπος προσευκῆς ὁ Προφήτης Ἡλίας. Γράφει ὁ ἅγιος Ἰάκωβος:

«*Ἡλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν, καί προσευχή προσύξατο τοῦ μή βρέξαι, καί οὐκ ἔβρεξεν ἐπί τῆς γῆς ἑνιαυτούς τρεῖς καί μῆνας ἕξ· καί πάλιν προσύξατο, καί ὁ οὐρανός ὑετόν ἔδωκε καί ἡ γῆ ἐβλάστησε τόν καρπὸν αὐτῆς*». Εἶναι τόσο ἀπλό τό κείμενο πού δέν χρειάζεται μετάφραση. Ὅμως δέν μπορῶ νά μὴν ἐκφράσω τόν θαυμασμό μου γιά τήν συγκατάβαση τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, μέ τήν ὁποία πετυχαίνει νά ἀκουμπήσει τήν καρδιά τοῦ πιστοῦ καί νά τήν ἐνθαρρύνει. Ὁ κατά πάντα θαυμαστός προφήτης, πού κατόρθωσε τόσα μέ τήν προσευχή του, ἦταν ἄνθρωπος σάν ἐμᾶς, «*ὁμοιοπαθῆς*», δέν ἦταν ἀμέτοχος τῶν ἀνθρωπίνων, δέν ἦταν ξένος τῶν δικῶν μας ἀδυναμιῶν, ἦταν ὁμως ἄνθρωπος τῆς προσευκῆς.

Ὁ προφήτης Ἡλίας καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ἀπό τήν ἐποχή τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὁ ἕνας καί ἀπό τῆς Καινῆς ὁ ἄλλος, μέ πάμπολλα κοινά χαρακτηριστικά, εἶναι ὑποδείγματα, γιά τήν ἄσκηση καί τήν προσευχή. Ὅσοι ἐπισκεφθήκατε τόν «*χειμάρρον Χορράθ ἐπί προσώπου τοῦ Ἰορδάνου*», καί ἀνεβήκατε στό μοναστήρι τοῦ Χοτζεβᾶ, προσκυνήσατε τό σπήλαιο πού τό πότισε μέ δάκρυα προσευκῆς ὁ προφήτης Ἡλίας. Ἐκεῖ, στήν μόνωση τῆς ἐρήμου, μέ τήν ἄσκηση καί τήν προσευχή, ζοῦσε τήν συνεχῆ ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό. Διαβάζοντας τά βιβλία τῶν Βασιλειῶν στήν Π. Δ. μένομε ἐκπληκτοί γιά τήν ἄμεση ἐπικοινωνία, ἀλλά καί γιά τήν μεγάλη παρηρσία πού ἔχει ὁ προσευχητικός του λόγος.

Στήν πορεία τοῦ Ἰσραὴλ ἐμφανίζεται ὁ προφήτης Ἡλίας τελείως ξαφνικά. Αὐτό δέν εἶναι τυχαῖο, ἀλλ' ἀποκαλύπτει τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο παρεμβαίνει ὁ Θεός στήν ἀνθρώπινη ἱστορία, στήν πορεία τῶν ἀν-

θρώπων. Πρέπει να φανεῖ ἡ παντοδύναμη καὶ ἄμεση ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ στὴν ἰστορία τῶν ἀνθρώπων. Κάνει τὴν ἐμφάνισή του ὁ προφήτης μετὰ ἀπὸ συνομιλία πού εἶχε μέ τόν Θεό. Λέγει στόν βασιλέα: «*Ζῆ Κύριος ὁ Θεός τῶν δυνάμεων ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ, ᾧ παρέστιν ἐνώπιον αὐτοῦ*». Πρὶν ἐμφανισθεῖ στόν βασιλέα, εἶχε «ἐπικοινωνία» μέ τόν Θεό. Καί ἀφοῦ ἐκτέλεσε τὴν ἐντολή, πῆρε ὁδηγίες τί νά κάνει στὴν συνέχεια. Ἐπαναλαμβάνεται ἡ φρᾶσις: «*Καὶ ἐγένετο ρῆμα Κυρίου πρὸς Ἡλιοῦ*». Ἐχει φθάσει σέ τέτοιο σημεῖο τελειότητας ὥστε ἀκούει ἄμεσα τόν Θεό, ἀλλά καί μιλάει ἄμεσα στόν Θεό.

Γιά νά φανεῖ αὐτὸ καλύτερα θά σημειώσω τίς προσευχές του, ὅσες εἶναι καταγραμμένες.

Ὅταν βρέθηκε στά Σερεπτά, μέ ἐντολή τοῦ Θεοῦ, συνέβη νά ἀσθενήσει μέχρι θανάτου ὁ υἱὸς τῆς χήρας πού τόν φιλοξενοῦσε. Τό γεγονός αὐτὸ τόν ἔκανε νά μιλήσει, νά προσευχηθεῖ στόν Θεό. «*Καὶ ἀνεβόησε Ἡλιοῦ, καὶ εἶπεν οἴμοι, Κύριε, ὁ μάρτυς τῆς χήρας, μεθ' ἧς κατοικῶ μετ' αὐτῆς, σύ κεκάκωκας τοῦ θανατῶσαι τόν υἱόν αὐτῆς*». Ἀναβῶ σημαίνει φωνάζω δυνατά. Ἔτσι μίλησε ὁ προφήτης, δυνατά. Ὅμως συγχρόνως ἀναγνωρίζει στό γεγονός τοῦ θανάτου τὴν παρέμβαση τοῦ Θεοῦ. Καί μετὰ κάνει τὴν προσευχή καὶ ἐπικαλεῖται τὴν παρουσία του. Πρῶτα φυσάει τρίς στό πρόσωπο τοῦ παιδαρίου καὶ ὑποβάλλει τό αἶτημα λέγοντας: «*Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπιστραφήτω δὴ ἡ ψυχὴ τοῦ παιδαρίου τούτου εἰς αὐτόν*». Τό ἀποτέλεσμα ἄμεσο. «*Καὶ ἐγένετο οὕτως*», σημειώνει ἡ Γραφή.

Θά βγῶ ἀπὸ τό θέμα μου, ἀλλά δέν μπορῶ νά μὴν τονίσω τὴν μεγάλη ἀλήθεια ὅτι, ἡ ψυχὴ δέν πεθαίνει, δέν χάνεται, δέν σβήνει, ἀλλά ζεῖ καὶ ὑπάρχει. Μέ τόν θάνατο ἀποχωρίζεται ἀπλῶς ἀπὸ τό σῶμα. Ἐδῶ ἔχομε τὴν μεγάλη μαρτυρία καὶ ἐπιβεβαίωση αὐτῆς τῆς ἀλήθειας τῆς πίστεώς μας.

Ὁ προφήτης μέ τὴν προσευχή του ζηταί νά ἐπιστρέψει ἡ ψυχὴ στό νεκρὸ σῶμα, λέγει: «*Ἐπιστραφήτω*». Καί ὁ Θεός ἀπάντησε ἄμεσα. Ἀνταποκρίθηκε στὴν προσευχή τοῦ προφήτου, καὶ ὅ,τι ζήτησε τοῦ τό ἔδωσε. «*Καὶ ἐγένετο οὕτως*», καὶ ἀφοῦ δηλαδή ἡ ψυχὴ ἐπέστρεψε στό σῶμα τό παιδάριον ἀναστήθηκε. Ἡ προσευχή ἐνός «ὁμοιοπαθοῦς» μέ ἐμᾶς ἀνθρώπου ἐπανεφερε στὴν ζωὴ πεθαμένο ἄνθρωπο.

Δεύτερη προσευχή τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ καταγράφεται στό περιστατικὸ τῆς θυσίας. Κατ' αὐτὴν, ἀφοῦ οἱ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης μετὰ ἀπὸ ὀλοήμερη σχεδόν προσευχή πρὸς τόν Βαάλ δέν μπόρεσε ὁ Θεός τους νά στείλει πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, μετὰ πῆρε τὴν σειρά ὁ Ἡλίας. Ἐτοίμασε τὰ τῆς θυσίας καὶ προσευχήθηκε στόν μόνο ἀληθινὸ Κύριο γιὰ νά στείλει τὴν φωτιά. Σημειώνει τό κείμενο: «*Καὶ ἀνεβόησε Ἡλιοῦ εἰς τόν οὐρανόν καὶ εἶπε: Κύριε ὁ Θεός Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰσραὴλ, ἐπάκουσόν μου, Κύριε, ἐπάκουσόν μου σήμερον ἐν πυρὶ, καὶ γνώτωσαν πᾶς ὁ λαὸς οὗτος ὅτι σύ εἶ Κύριος ὁ Θεός Ἰσραὴλ καὶ ἐγὼ δοῦλός σου καὶ διὰ σέ*

πεποίκα τά ἔργα ταῦτα. Ἐπάκουσόν μου ἐν πυρί, καί γνώτω ὁ λαός οὗτος, ὅτι σὺ εἶ Κύριος ὁ Θεός καί σὺ ἔστρεψας τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ τούτου ὀπίσω». Αὐτὰ τὰ προσευχητικά λόγια εἶπε ὁ προφήτης καί ἦρθε ἀπὸ τὸν Θεὸ ἄμεσα ἢ ἀπάντησις: «Καί ἔπεσε πῦρ παρά Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καί κατέφαγε τὰ ὀλοκαυτώματα καί τὰς σχίδας καί τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ θαλάσῃ, καί τοὺς λίθους καί τὸν χοῦν ἐξέλειξε τὸ πῦρ». Ἐπεσε φωτιά ὄχι ἀπὸ κάποιο φυσικό φαινόμενο τοῦ οὐρανοῦ π.χ. κεραυνό, ἀλλὰ ἦρθε «παρά Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ». Καί ἡ φωτιά αὐτὴν δέν ἔσβησε ὅταν κάπκαν τὰ ξύλα, οἱ σχίδακες, ἀλλὰ ἔκαψε καί τίς πέτρες τοῦ θυσιαστηρίου καί τὸ νερό ἀκόμα μέ τὸν ὁποῖο ποτίσθηκαν τὰ ξύλα καί ὅλος ὁ βωμός καί πού εἶχε μαζευθεῖ στό σχηματισθέν κοίλωμα γύρω ἀπὸ τὸν βωμό.

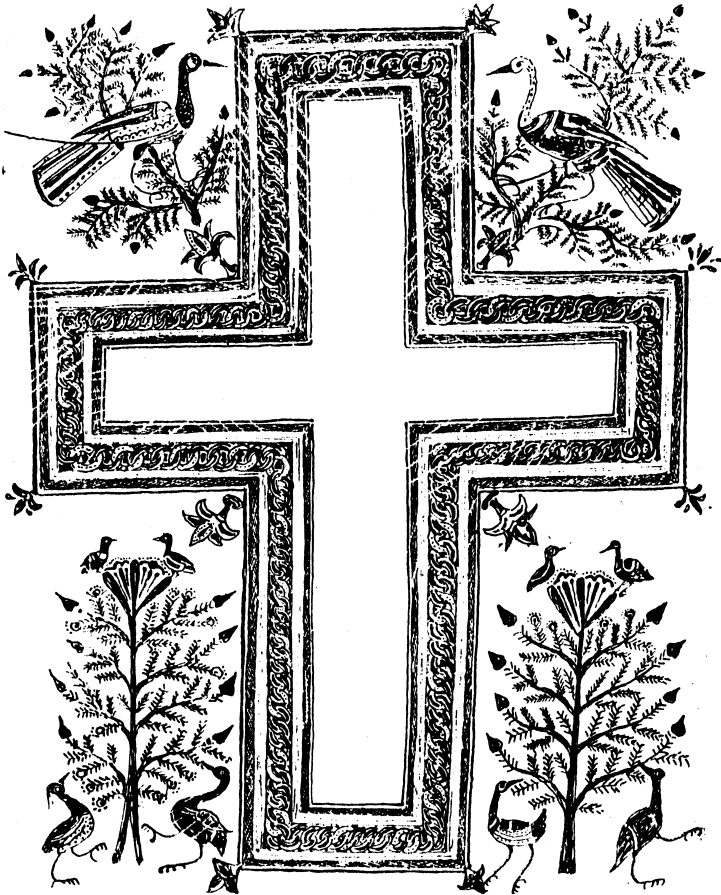
Ἡ προσευχή γίνεται ἐκφώνως καί τὴν ἀκοῦνε ὅλοι. Τό κείμενο λέγει: «Ἄνεβόησε Ἡλίου» φώναξε δυνατὰ καί ἀπευθύνθηκε στὸν Θεὸ πρὸς τὸν οὐρανό. Ὁ Θεός στὸν ὁποῖο ἀπευθύνεται εἶναι ὁ αἰώνιος Θεός, ὁ Θεός τῶν πατέρων, ὁ Θεός Ἀβραάμ καί Ἰσαάκ καί Ἰακώβ. Μέ τὴν προσευχή του εἶχε κλείσει τὸν οὐρανὸ καί μέ τὴν προσευχή του τώρα ἀνοίγει τὸν οὐρανὸ καί κατεβάσει φωτιά. Τό ἓνα γιὰ τιμωρία καί τὸ ἄλλο γιὰ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ. Λέγει: «Διὰ σέ πεποίκα τά ἔργα ταῦτα». Ὅμως τὸ θαῦμα δέν θά δόξαζε μόνον τὸν Θεό, ἀλλὰ θά μετέστρεφε τὴν διάθεση τοῦ λαοῦ. Πάλι λέγει ἡ Γραφή: «Καί γνώτω ὁ λαός οὗτος, ὅτι σὺ εἶ Κύριος ὁ Θεός». Ὁ Ἡλίας ἐμφανίσθηκε ξαφνικά σέ περίοδο μεγάλης ἀποστασίας, καί ἡ μεταστροφή καί μετάνοια τοῦ λαοῦ εἶναι τὸ ζητούμενο. Τὰ θαύματα δέν γίνονται γιὰ νά θαμπωθοῦν τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ γιὰ νά μετανοήσει ὁ ἀποστάτης λαός.

Μία τρίτη προσευχή καταγράφεται, ἡ ὁποία ἐκφράζει τὴν μεγάλη ἀπελπισία του καί ἀπογοήτευση γιὰ τὴν ὅλη κατάσταση καί ὅτι θά προτιμοῦσε καί τὸν θάνατο ἀκόμη. Αὐτὸς πού ἄνοιγε καί ἐκλείνε τὸν οὐρανὸ σέ βροχή καί φωτιά, αὐτὸς φοβήθηκε μία γυναῖκα, τὴν βασίλισσα Ἰεζάβελ, καί ἔφυγε πρὸ τὴν Ἰουδαία καί τὴν ἔρημο Φαράν. Φοβισμένος καί κατάκοπος κάπου στὴν ἔρημο κάθισε στὸν ἰσχνὸ ἴσκιό δένδρου. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κόπο καί τὸν φόβο ζεῖ τὴν ἀπογοήτευση ἀπὸ τὸν μεγάλο ἀποστασία τοῦ λαοῦ. Τότε εἶπε: «Ἰκανούσθω νῦν, λαβέ τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, Κύριε, ὅτι οὐ κρείσσω ἐγὼ εἰμί ὑπὲρ τοὺς πατέρας μου». Παραθέτω ἐδῶ σχόλιο ἀπὸ τὸν Ἰωὴλ Γιαννακόπουλο: «Ὁ Κύριος ἐπιτρέπει τὸν πειρασμόν αὐτόν τῆς ἀπογοήτευσως εἰς τὸν ζηλωτὴν προφήτην του, ἵνα διδάξῃ αὐτόν σπουδαῖα μαθήματα καί δι' αὐτοῦ ἡμᾶς, ὅτι οἱ ἅγιοι δέν ἔζων πάντοτε εἰς κατάστασιν ἐνθουσιασμοῦ καί ἠρεμίας καί τὰ θεῖα χαρίσματα δέν εἶναι μόνιμα εἰς τοὺς ἅγιους. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὡς αἰτίαν τοῦ φόβου καί τῆς φυγῆς τοῦ ἀτρομήτου προφήτου Ἡλίου θεωρεῖ πῶσιν τινὰ τοῦ προφήτου εἰς ἐγωισμόν».

Καταγράφονται τρεῖς σύντομες προσευχές τοῦ προφήτου. Καί ἐνῶ ὁ ἅγιος Ἰακώβος λέγει ὅτι προσευχήθηκε γιὰ τὴν ἀνομβρία καί γιὰ τὴν βροχή, τέτοια προσευχή δέν καταγράφεται στό κείμενο τῆς Γραφῆς.

Δέν είναι καταγραμμένες ὅλες οἱ προσευχές τοῦ προφήτου. Ἔνα εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ προφήτης Ἡλίας εἶναι προσευχόμενος ἀσκητής τῆς ἐρήμου καί τῆς μονώσεως, μέ πάμπολλα κοινά στοιχεῖα ἐνθέου βιωτῆς μέ τόν προφήτη Μωυσῆ καί τόν μέγιστο τῶν προφητῶν ἅγιο Ἰωάννη τόν Πρόδρομο. Τόν συνδυασμό καί τόν συσχετισμό τῶν τριῶν αὐτῶν προσώπων τόν κάνει ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΡΙΖΟΣ
Δρ Θεολογίας - Φιλόλογος

Χριστόφορου Ἐ. Λιναρδάκη
Η ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

προσευχή είναι ἡ ζωή τῆς ψυχῆς καί ὁ δρόμος πού μᾶς ἐνώ-
νει μέ τόν Θεό. Ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστο-
μος, «ὅποιος δέν προσεύχεται στόν Θεό καί δέν ἐπιθυμεῖ νά
ἀπολαμβάνει συνεχῶς τήν θεία συναναστροφή, εἶναι ἄψυ-
χος καί νεκρός» πνευματικά. Καί ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος
Θεολόγος, λέγει ὅτι «ὅπως τό σῶμα χρειάζεται τόν ἀέρα γιά
νά ἀναπνεύει, ἔτσι καί ἡ ψυχή χρειάζεται τήν ἀδιάκοπη μνήμη
τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τήν προσευχή». Ἐπομένως χωρίς τήν προσευχή ὁ
ἄνθρωπος πνευματικά δέν ζεῖ.

Σύμφωνα μέ τόν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος «ἡ προσευχή εἶναι ἡ
ἐνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό... Εἶναι μπετέρα τῶν δακρῶν, συγχώ-
ρηση τῶν ἁμαρτημάτων,... τοῖχος πού μᾶς προστατεύει ἀπό τίς θλίψεις.
Ἡ προσευχή εἶναι ἔργο τῶν Ἄγγέλων, εἶναι ἡ μελλοντική εὐφροσύνη,
εἶναι ἐργασία πού δέν τελειώνει, πηγή τῶν ἀρετῶν, πρόξενος τῶν χαρι-
σμάτων, τροφή τῆς ψυχῆς, φωτισμός τοῦ νοῦ, πέλεκυς πού χτυπᾷ τήν
ἀπόγνωση... διάλυση τῆς λύπης, θησαυρός τῶν ἡσυχαστῶν, καθρέπτης
τῆς πνευματικῆς προόδου,... ἀποκάλυψη τῶν μελλοντικῶν πραγμάτων»
(Κλίμαξ, Λόγος 28, 1, σελ. 355). Ἀπό τόν ὀρισμό αὐτό συμπεραίνου-
με ὅτι ἡ προσευχή εἶναι πηγή κάθε πνευματικοῦ ἀγαθοῦ καί ἀξίζει νά
ἀφιερῶθεϊ κανεῖς σ' αὐτήν.

Ὡς αἰώνιο πρότυπο τῆς προσευχῆς ἔχομε τόν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστόν, ὁ ὁποῖος καθ' ὅλην τήν διάρκεια τῆς τριετοῦς δημόσιας, δράσης
Του, ὅπως μᾶς βεβαιώνουν οἱ ἱεροί εὐαγγελιστές, ἔδωσε τό παράδειγ-
μα ὅχι μόνο στούς ἁγίους Μαθητές καί Ἀποστόλους Του, ἀλλά καί σέ
κάθε πιστό χριστιανό πού νιώθει τήν ἀνάγκη νά προσεύχεται.

Οἱ ἱεροί εὐαγγελιστές τονίζουν ὅτι ὁ Κύριος εἶχε ὡς πρωταρχικό καί
κύριο ἔργο Του τήν προσευχή. Προσευχόταν ὁ Χριστός κατ' ἴδιαν: «Καί
ἀπολύσας τούς ὄχλους, νά ἀνέβῃ εἰς τό ὄρος κατ' ἴδιαν προσεύξασθαι,
ὁψίας δέ γενομένης μόνος ἦν ἐκεῖ» (Ματθ. 14' 23). Καί ἀφοῦ διέλυσε
τά πλήθη, ἀνέβηκε στό βουνό γιά νά προσευχηθεῖ μόνος του. Καί ὅταν
βράδισσε καλά ἦταν μόνος του ἐκεῖ.

Καί ὄχι σπάνια ἀναχωροῦσε πολύ πρωῖ σέ ἔρημους τόπους γιά νά
προσευχηθεῖ: «Καί πρωῖ ἐννυχα λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε καί ἀπῆλθε εἰς
ἐρημον τόπον, κακεῖ προσύχετο» (Μάρκ. α' 35). Καί τό πρωῖ, πρὶν
ξημερώσει, ὅταν ἀκόμη ἦταν κατασκότεινα, ἀφοῦ σκώθηκε, βγήκε καί
ἐπῆγε σέ τόπο ἔρημο καί ἐκεῖ προσευχόταν.

Ἀλλά τό κατ' ἐξοχήν παράδειγμα τῆς προσευχῆς γιά ὅλους τούς
πιστούς μᾶς τό ἔδωσε ὁ Κύριος στόν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ, λίγο πρό τοῦ

σταυρικού Του πάθους. Ἐδῶ ὁ Κύριος μᾶς συγκλονίζει καί μᾶς δίδει τό τέλειο παράδειγμα τῆς προσευκῆς: «*Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τοῦτο τό ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ· πλήν μί τό θέλημά μου, ἀλλά τό σόν γενέσθω*» (Λουκ. κβ' 42). Πάτερ, ἐάν εἶναι θέλημά σου νά ἀπομακρύνεις τό ποτήριον αὐτό τοῦ θανάτου ἀπό μένα, ἀπομάκρυνέ το. Ἄς μή γίνει ὅμως αὐτό πού θέλει ἡ ἀνθρώπινη φύση μου, λόγῳ τῆς φυσικῆς ἀποστροφῆς πρὸς τόν θάνατο, ἀλλά αὐτό πού θέλεις ἐσύ. Ἐδῶ ὁ Κύριος ἐφαρμόζει πλήρως αὐτό πού μᾶς δίδαξε στήν Κυριακή προσευχή: «*Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς:.... γεννηθῆτω τό θέλημά σου*» (Μαθ. στ' 10).

Ἄπό τά χωρία αὐτά, πού ἐπιλεκτικά ἀναφέραμε, ὄλοι ἀντιλαμβανόμαστε τήν σπουδαιότητα ἀλλά καί ἀναγκαιότητα τῆς «καί' ἰδίαν» προσευκῆς. Ἐάν ὁ Κύριος, ὡς τέλειος ἄνθρωπος καί ἀναμάρτητος, ἐνιωθε τήν ἀνάγκη νά προσεύχεται «*ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκός αὐτοῦ (=στίς ἡμέρες τῆς ἐπίγειας ζωῆς του) δεήσεις τε καί ἰκετηρίας πρὸς τόν δυνάμενον σώζειν αὐτόν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καί δακρύων προσενέγκας*» (Ἑβρ. ε' 7), πόσο μᾶλλον ἐμεῖς σήμερα, πού ζοῦμε στούς ἔσχατους καιρούς τῆς ἀποστασίας καί τῆς πολυποίκιλης ἁμαρτίας καί ἀνομίας; Γί' αὐτό παραγγέλλει καί σέ μᾶς νά προσευχόμαστε: «*βλέπετε (=προσέχετε), ἀγρυπνεῖτε καί προσεύχεσθε*» (Μάρκ. ιγ' 33). Καί «*Αἰτεῖτε, καί δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καί εὕρησεται, κρούετε, καί ἀνοιγήσεται ὑμῖν πᾶς γάρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καί ὁ ζητῶν εὕρισκει καί τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται*» (Μαθ. ζ' 7-8). Καί πάλι «*Γρηγορεῖτε καί προσεύχεσθε, ἵνα μή εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν*» (Μαθ. κοτ' 42).

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης τονίζει, ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλη ἀρετή, οὔτε ὑψηλότερα οὔτε ἀναγκαιότερα ἀπό τήν ἱερά Προσευχή. Δέν ὑπάρχει ἄλλη ὑψηλότερα, διότι ὅλες οἱ ἄλλες ἀρετές, ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ καμευνία, ἡ ἄσκησις, ἡ παρθενία, ἡ ἐλεημοσύνη, κι ὄλο τό ὑπόλοιπο χρυσό γένος, καί ὁ ἐναρμόνιος χορός, καί ἡ οὐρανόπλοκος σειρά τῶν θεοειδῶν ἀρετῶν, ἄν καί εἶναι μιμήματα Θεοῦ καί κτήματα ἀναφαίρετα καί στολισμός ἀθάνατος τῶν ψυχῶν, μ' ὄλο τοῦτο, δέν ἐνώνουν τόν ἄνθρωπο μέ τόν Θεό, ἀλλά μόνο τόν κάνουν ἱκανό γιά νά ἐνωθεῖ. Ἡ ἱερά ὅμως Προσευχή, μόνη ἐνώνει καί συνάπτει τόν ἄνθρωπο μέ τόν Θεό καί, ἀντιστρόφως, τόν Θεό μέ τόν ἄνθρωπο, καί τούς κάνει ἕνα πνεῦμα ἐπειδή εἶναι μία ἄμεσος ἐνωσις καί ἕνας σφικτός σύνδεσμος τοῦ Κτίστου μέ τά λογικά κτίσματα.

Ἡ πνευματική αὐτή ἐργασία χρειάζεται πολύ κόπο, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἄββᾶς Ἀγάθων. Διαβάζουμε στό Γεροντικό: «*Μερικοί ἀδελφοί ρώτησαν τόν Ἄββᾶ Ἀγάθωνα: Πάτερ, ποιά ἀρετή ἔχει τόν μεγαλύτερο κόπο στήν μοναχική πολιτεία; Αὐτός ἀποκρίθηκε: —Συγχωρέστε με, ἔχω τή γνώμη ὅτι δέν ὑπάρχει μεγαλύτερος κόπος ἀπό τήν προσευχή πρὸς τόν Θεό. Διότι ὅταν ὁ ἄνθρωπος πρόκειται νά προσευχηθεῖ, οἱ δαίμονες ἐπιθυμοῦν καί προσπαθοῦν νά τόν ἐμποδίσουν. Γνωρίζουν πολύ καλά ὅτι ἀπό τίποτε ἄλλο δέν ἐμποδίζονται πιά ἀποτελεσματικά στήν κακία τους παρά ἀπό τήν προσευχή. Ὅποιοδήποτε ἄλλο ἔργο τῆς μοναχικῆς*

πολιτείας και ἄν ἐπιδιώξει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν τό ἐπιτύχει, ἀναπαύεται και ἡσυχάζει. Μόνο ἡ προσευχή ἀπαιτεῖ διαρκῆ ἔνταση και πρέπει ὁ ἄνθρωπος νά ἀγωνίζεται ὅσο ἀναπνέει».

Οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας τῶν ὁποίων ἡ ζωή ἦταν μία ἀδιάλειπτη προσευχή, ἀναφέρουν σχολιάζοντας τό λόγιον τοῦ Κυρίου: «*Σύ δέ ὅταν προσεύξη, εἰσελθε εἰς τό ταμιεῖον σου, και κλείσας τήν θύραν σου πρόσσευξαι τῷ Πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ*» (Ματθ. στ' 6). «Ταμιεῖον» πνευματικό εἶναι ἡ καρδιά πού ἐνώνεται μέ τόν νοῦ και γεννᾷ ὅ,τι ὁ ἅγιος Θεοφύλακτος ὀνομάζει μυστική διάνοια. Ἐκεῖ μέσα ἐπιτελεῖται, ἡ ἐσωτερική προσευχή. Δέν χρειάζεται νά κινηθοῦν τά χεῖλη, νά χρησιμοποιηθοῦν βιβλία, νά ἐπιστρατευθοῦν τά μάτια και ἡ γλῶσσα και οἱ φωνητικές χορδές· χρειάζεται ὅμως νά ἀνυψωθεῖ ὁ νοῦς πρὸς τόν Θεό και νά βυθισθεῖ μέσα σ' Αὐτόν.

Τό πνευματικό «ταμιεῖον» τῆς καρδιάς σου χωρεῖ και κλείνει μέσα του ὀλόκληρο τόν Κύριο και τήν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καθὼς ὁ ἴδιος διαβεβαίωσε: «*Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ὑμῶν ἐστίν*» (Λουκ. 12' 21). Ἡ καρδιά ἐξηγεῖ ὁ ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, εἶναι μικρό ὄργανο, ἀλλά μέσα της χωροῦν τά πάντα: ἐκεῖ ὁ Θεός, ἐκεῖ οἱ Ἄγγελοι, ἐκεῖ ἡ αἰώνια ζωή και βασιλεία, ἐκεῖ οἱ ἅγιοι, ἐκεῖ ὁ θησαυρός τῆς χάριτος. Σ' αὐτό λοιπόν τό ἐσωτερικό καρδιακό ταμεῖο νά ἀποσύρῃσαι συχνά, νά συγκεντρώνῃς, ὅλο σου τόν νοῦ, νά παρίστασαι νοερά ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ και νά ἐπικοινωνεῖς μαζί Του μυστικά, μέ πνευματική θερμότητα και ζωσά πίστη, ἀσκούμενος στή νήψη, γιά νά ἐξελιχθεῖς «*εἰς ἀνδρα τέλειον*».

Θά κλείσουμε τό ἄρθρο μας αὐτό μέ τή φωτισμένη διδασκαλία τοῦ ἁγίου Πορφυρίου τοῦ Κασσοκαλυβίτου πού ἀναφέρεται στήν κατ' ἰδίαν προσευχή. Ἡ τελειότερη προσευχή, ἔλεγε, εἶναι ἡ σιωπηλή. Δίδασκε ὁ ἀδιαλείπτως προσευχόμενος ἅγιος Γέροντας: «Ὁ τελειότερος τρόπος προσευχῆς εἶναι ὁ σιωπηλός. Ἡ σιγή «σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία» (Χερουβικό Μεγάλου Σαββάτου). Αὐτός ὁ τρόπος, τῆς σιγῆς, εἶναι ὁ πῶς τέλειος. Ἔτσι θεοῦσαι. Μπαίνεις στά μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Δέν πρέπει ἐμεῖς νά μιλάμε πολύ. Ν' ἀφήνουμε νά μιλάει ἡ χάρις. Ἔλεγα τό «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με» και νέοι ὀρίζοντες ἀνοίγαν. Δάκρυα χαρᾶς κι εὐφροσύνης κυλοῦσαν ἀπ' τά μάτια μου γιά τήν ἀγάπη και τή σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ. Λαχτάρα! Ἐδῶ κρύβεται τό μεγαλεῖο, ὁ Παράδεισος. Ἐπειδή ἀγαπᾷς τόν Χριστό, λέεις τά λόγια αὐτά, αὐτές τίς πέντε λέξεις λαχταριστά, μέ καρδιά. Καί σιγά σιγά τά λόγια χάνονται. Εἶναι τόσο γεμάτη ἡ καρδιά, πού ἀρκεῖ νά πεῖς μία λέξη, «Ἰησοῦ μου!» και τέλος καμία λέξη. Ἡ ἀγάπη ἐκφράζεται καλύτερα χωρίς λόγια. Ὅταν μία ψυχὴ ἐρωτευθεῖ τόν Κύριο, προτιμᾷ τή σιωπή και τή νοερά προσευχή. Ἡ πλημμύρα τῆς θείας ἀγάπης γεμίζει τήν ψυχὴ ἀπό χαρά και ἀγαλλίαση».

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ Ε. ΛΙΝΑΡΔΑΚΗΣ

Φιλολόγος - Θεολόγος

Μάλαμας Βέργου - Στυλιανού
ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΚΑΙ ΑΡΕΤΕΣ

έν υπάρχει άλλη ἀρετή ὑψηλότερη ἀπὸ τὴν προσευχή, γιατί μόνο αὐτή ἐνώνει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ Θεό καὶ τὸ Θεό μὲ τὸν ἄνθρωπο, κάνοντας τοὺς δύο ἕνα· τὸν Κτίστη μὲ τὰ λογικά κτίσματα. Καὶ ἀπὸ τοῦτη τὴν ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό πηγές χαρισμάτων πλημμυρίζουν «...γεννιέται ἡ πολυθρύλητη θέωση τοῦ ἀνθρώπου, πού ὄλοι τὴν ζητοῦν καὶ τὴν ποθοῦν», κατὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Θεσσαλονίκης.

Ἡ ἀπόλυτη ἀναγκαιότητα τῆς προσευχῆς φαίνεται ἀπὸ τὴ θέση πού ἔχει στὴ ζωὴ τοῦ Κυρίου σέ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς δημόσιας δράσης Του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Ἄποστολο Παῦλο, ὁ ὁποῖος ὅταν ἀναφέρεται σ' αὐτὴν χρησιμοποιεῖ ἐκφράσεις ὅπως «πάντοτε», «ἀδιάλειπτος», «ἐν παντί καιρῷ νυκτός καὶ ἡμέρας», τονίζοντας ἔτσι τὸν καθοριστικό τῆς ρόλου στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ φέρνει τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰω. 15' 5) καὶ τὴν πρακτικὴ ἀναφορά τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Ἡ καλύτερη τάξη καὶ σειρά, γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο πού ἀρχίζει ἕνα λόγο ἢ ἕνα ἔργο, εἶναι ν' ἀρχίζει μὲ τὸ Θεό καὶ στό Θεό νά τελειώνει». Ὁ ἱερός Χρυσόστομος διευκρινίζει: «Ὁ ἄνθρωπος, εἴτε εἶναι ἐραστής τῆς παρθενικῆς ζωῆς, εἴτε εἶναι πρόθυμος καὶ συνεπής ἐφαρμοστής τῆς σωφροσύνης μέσα στό γάμο, εἴτε θέλει νά συγκρατεῖ τὴν ὀργή καὶ νά ζεῖ μὲ πραότητα, εἴτε νά μένει καθαρὸς ἀπὸ φθόνο, εἴτε ὁποιοδήποτε ἄλλο ἐνάρετο ἔργο πού ἀρμόζει στὸν χριστιανό θέλει νά πραγματοποιεῖ, ὅταν προηγεῖται ἡ προσευχή καὶ προλειαίνει τὸν δρόμο τῆς ζωῆς, θά βρεῖ εὐκόλο καὶ ἴσιο τὸ δρόμο τῆς εὐσέβειας». Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τόση ἀνάγκη ἀπὸ τὴν προσευχή ὅση ἀνάγκη ἔχει ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες τὶς ἀρετὲς μαζί. Καὶ τοῦτο μᾶς τὸ βεβαιώνει πάλι ἡ πέννα τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου, ὅταν γράφει: «Πῶς θά μπορούσε κανεὶς νά ζήσει καὶ ν' ἀσκήσει τὴν ἀρετή, ὅταν δέν προστρέχει καὶ δέν γονατίζει συνεχῶς στὸν αἰώνιο χορηγό καὶ δοτήρα της; ...Ὅπως τὰ δέντρα δέν μποροῦν νά δώσουν καρπούς, δίχως νά παίρνουν νερό ἀπὸ τὴ γῆ μὲ τὶς ρίζες τους, ἔτσι κι ἐμεῖς δέν μπορούμε νά δώσουμε τοὺς πολυτίμητους καρπούς τῆς εὐσέβειας, ὅταν δέν ποτιζόμαστε μὲ τὶς προσευχές». Συμπληρώνοντας ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει: «Καλύτερα νά προσεύχεται ὁ ἄνθρωπος καὶ νά συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεό, παρά ν' ἀναπνέει...». Ἐξ ἄλλου, ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος γράφει: «χωρὶς τὴν ἀδιάλειπτη προσευχή δέν μπορεῖς νά προσεγγίσεις τὸ Θεό».

Τό χρέος τῆς προσευχῆς, εἶναι γιά ὄλους: «Εἶσαι τεχνίτης πού δουλεύει μέ τά χέρια; ψάλλε τήν ὥρα πού κάθεσαι κι ἐργάζεσαι δέν θέλεις ἢ δέν μπορεῖς νά ψάλλεις μέ τό στόμα; Μπορεῖς νά τό κάνει μέ τό νοῦ σου. Μεγάλος σύντροφός ὁ ψαλμός! Τίποτε τό κακό δέν θά σοῦ συμβεῖ, διότι θά αἰσθάνεσαι σάν νά ζεῖς σέ μοναστήρι. Διότι δέν εἶναι τόσο ἡ καταλληλότητα τῶν τόπων πού βρισκόμαστε, ὅσο ἡ ἀκριβής τήρηση τῶν τρόπων τῆς ζωῆς μας πού θά μᾶς δώσει τήν ἡσυχία τήν ὁποία χρειαζόμαστε γι' αὐτό». Καί σ' ἄλλο σημεῖο πάλι, μᾶς λέει ὁ ἴδιος: «...καί ὅταν σκωνόμαστε ἀπ' τό κρεβάτι μας νά ὑποδεχόμαστε τόν ἥλιο μέ προσευχή στό Θεό· κι ὅταν καθόμαστε στό τραπέζι ἢ εἰτοιμαζόμαστε νά πλαισιάσουμε, καί μᾶλλον τήν κάθε ὥρα καί στιγμή, νά προσφέρουμε ἱκεσία καί προσευχή στόν Θεό, γιά νά τρέχουμε τό δρόμο τῆς ἡμέρας μας δίκως ἐμπόδια καί δυσκολίες».

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας ἀπό τή μεγάλη τους πείρα σημειώνουν ὅτι ἡ πνευματική ζωή εἶναι ἐπιστήμη ἐπιστημῶν καί τέχνη τεχνῶν. Ἔτσι, λοιπόν, γιά νά μὴν καταλήγει ἡ προσευχή σέ μιά ἀπρόσωπη, κουραστική καί ἐπιδερμική ἐμπειρία, ἀλλά νά ἔναι μιά προσωπική καί καρδιακή ἔνωση μέ τό Θεό, ἀρμόζει νά ἀσκεῖται μέ ἀγαπητική διάθεση καί ἀκλόνητη πίστη ὅτι ὁ Κύριος παρίσταται ἐνώπιόν μας. Ἀπαραίτητη εἶναι ἡ ἐπιμονή, ἰδιαίτερα ὅταν δέν ἐκπληρώνεται τό αἴτημά μας, ἡ προσήλωση, ἡ ταπείνωση καί ἡ ἐπίγνωση τῆς ἀμαρτωλότητάς μας. Παράλληλα μέ τόν παραπάνω τρόπο προσευχῆς, κάθε Χριστιανός θά βοηθηθεῖ πολύ μέ τήν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, τήν γνωστή καί ὡς Εὐχή «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με». Κατέχει καταπληκτική δύναμη, μιά καί μπορεῖ εὐκόλα νά μείνει συγκεντρωμένος ὁ νοῦς στίς λέξεις, λέγεται παντοῦ, ἐνῶ στή λέξη ἕλεος περιλαμβάνονται ὅλα τ' ἀγαθά τοῦ Θεοῦ. Σάν παντογνώστης καί πάνσοφος πού εἶναι, φαίνεται μερικές φορές ὅτι δέν ἀνταποκρίνεται στά αἰτήματά μας, εἴτε γιά νά μὴν ἐπαναπαυόμαστε εὐκόλα καί ἔτσι νά προοδεύουμε πνευματικά εἴτε διότι δέν εἴμαστε ἐτοιμοί νά δεχθοῦμε τό συμφέρον τῆς ψυχῆς μας.

Ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά σταχυολογήματα γιά τό θέμα ἀπό τήν «Κλίμακα» τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτη:

Ἡ προσευχή εἶναι ἔνωση καί συμφιλίωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό, μητέρα καί θυγατέρα τῶν δακρύων, συγχώρηση τῶν ἀμαρτημάτων, γέφυρα πού σώζει ἀπό τούς πειρασμούς, τοῖχος πού μᾶς προστατεύει ἀπό τίς θλίψεις, συντριβή τῶν πολέμων, ἔργο τῶν ἀγγέλων, μελλοντική εὐφροσύνη, πηγή ἀρετῶν, πρόξενος χαρισμάτων, ἀφανής πρόοδος, τροφή τῆς ψυχῆς, φωτισμός τοῦ νοῦ, πέλεκυς πού κτυπᾷ τήν ἀπόγνωση, ἀπόδειξη τῆς ἐλπίδας, διάλυση τῆς λύπης, μείωση τοῦ θυμοῦ, καθρέπτης τῆς πνευματικῆς προόδου, σημάδι τῆς πνευματικῆς δόξας πού ἔχει κανεῖς. Ἡ προσευχή εἶναι δικαστήριο καί κριτήριο καί βῆμα τοῦ Κυρίου, πρῖν ἀπό τό μελλοντικό βῆμα.

Ὅλο τό ὕφος καί τό λεκτικό τῆς προσευχῆς ἄς εἶναι ἀνεπιτήδευτο.

Πρῶτα βάλτε στὸν κατάλογο τῆς δέσπης σου τὴν εὐλικρινῆ εὐχαριστία. Στὴν δεύτερη σειρά, τὴν ἐξομολόγηση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν συντριβὴ τῆς ψυχῆς μέ συναίσθηση. Καὶ τέλος ἀνέφερε τὰ αἰτήματά σου πρὸς τὸν Παμβασιλέα.

Πλησίασε μέ ταπεινοφροσύνη καὶ ἔτσι θά ἀποκτήσεις περισσότερη παρηγοσία.

Στὴν προσευχὴ δίνουν φτερά ἢ σωφροσύνη, ἢ ἀγνότητα καὶ τὰ δάκρυα.

Ἡ πραότητα καὶ ἡ ἀοργησία ἐλευθερώνουν τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν αἰχμηλωσία τῶν λογισμῶν.

Νά διώκονται οἱ ἐχθρικές προσβολές στὴν ἀρχὴ τους, μέ ἕναν ἀποφασιστικό λόγο.

Νά θυμᾶσαι τὴν συμβολὴ τοῦ Ἁγγέλου πρὸς τὸν Ἀπόστολο Πέτρο: *«Ζώσου τὴν ποδιά τῆς ὑπακοῆς, βγάλε ἀπὸ πάνω σου τὰ θελήματα σου, καὶ ἔτσι γυμνός πλησίασε καὶ προσευχήσου στὸν Κύριο, ζητώντας τὸ δικό Του μόνο θέλημα»* (παρ. Πράξ. 1β' 8).

Ἡ πίστη δίνει φτερά στὴν προσευχή. Χωρὶς αὐτὴν ἡ προσευχὴ δέν μπορεῖ νά πετάξει στὸν οὐρανό.

Ὅσοι εἴμαστε ἐμπαθεῖς ἄς παρακαλέσουμε μέ ἐπιμονὴ τὸν Κύριο.

Τὴν πνευματικὴ σου κατάσταση θά σοῦ τὴν φανερώσει ἡ προσευχή, ὁ καθρέφτης σου.

Μὴν ἀρνεῖσαι νά προσεύχεσαι γιὰ κάποια ψυχὴ που σοῦ τό ζήτησε, ἔστω καὶ ἂν δέν διαθέτεις καρποφόρο προσευχή.

Ἡ προσευχὴ εἶναι ἰσάξια μέ τὴν μνήμη τοῦ θανάτου.

Νά αἰτεῖς μέ δάκρυα καὶ πένθος, νά ζητᾶς μέ ὑπακοή, νά κρούεις μέ μακροθυμία.

Τὰ πάθη θά φύγουν ὅταν τοὺς μαστιγώσει ἡ προσευχὴ σάν φωτιά.

Δεῖξε ὅλη τὴν ἀνδρεία σου καὶ τὴν προθυμία σου ὅταν προσεύχεσαι, καὶ θά ἔχεις τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ διδάσκαλο στὴν προσευχὴ σου.

Δέν μπορούμε νά γνωρίσουμε μέ τὴν διδασκαλία τοῦ ἄλλου τό κάλλος τῆς προσευχῆς. Διότι ἡ προσευχὴ ἔχει ὡς διδάσκαλό της τὸν Θεό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. I. M. Παρακλήτου, Κλίμαξ, Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτη.
2. Π. Β. Πάσχου, «Τὸ πένθος καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας», σ. 15-22, ἐκδ. Ἁρμός.
3. Ἡ δράσις μας.

ΜΑΛΑΜΑ ΒΕΡΓΟΥ – ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ
Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Κωνσταντίνου Κυριακίδη

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

υστυκῶς δέν εἶχα τήν εὐλογία νά γνωρίσω προσωπικά τόν Ἅγιο καί ὡς ἐκ τούτου δέν μπορῶ νά γράψω προσωπικές ἐμπειρίες. Ὑπάρχουν ὅμως – δόξα τῷ Ἁγίῳ Θεῷ γι' αὐτό – καταγραμμένες οἱ διδαχές τοῦ Ἁγίου γέροντα ἀπό τίς μοναχές τοῦ ἱεροῦ ἡσυχαστηρίου Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Θεολόγου στή Σουρωτή Θεσσαλονίκης, ὅπως αὐτές δίδονταν στίς μοναχές ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἅγιο. Ἔτσι ἀρκεῖ νά διαβάσει κάποιος τόν σι' τόμο τῆς σειρᾶς «*Λόγοι Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, Περί Προσευχῆς*» γιά νά διαπιστώσει ἀμέσως τό πόσο ὁ Ἅγιος γέροντας, ἀγαποῦσε τήν προσευχή. Στίς διδαχές του, τόσο σέ λαϊκούς, ὅσο καί μοναχούς, πάντοτε ἔλεγε πόσο σημαντική εἶναι ἡ προσευχή στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Ἅγιος ἔβλεπε τήν προσευχή σάν τήν μεγάλη δυνατότητα πού ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο νά ἐπικοινωνεῖ μαζί Του, νά ζητᾶ τή βοήθειά Του. Γι' αὐτό καί πονοῦσε ὅταν ἔβλεπε τούς ἀνθρώπους νά ταλαιπωροῦνται ἀπό τίς θλίψεις καί τά προβλήματα τοῦ βίου τούτου ἀγωνιζόμενοι «μέ τίς δικές τους λιγοστές δυνάμεις» ἐνῶ θά μπορούσαν νά ζητήσουν τήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἐπέμενε ὅτι πρέπει νά νιώσουμε τήν προσευχή ὡς ἀνάγκη καί προσπαθοῦσε νά βοηθήσει ὅσους δέν εἶχαν μάθει νά προσεύχονται, νά βάλουν ἀρχή, νά γνωρίσουν καί νά ἀγαπήσουν τήν προσευχή. Βέβαια ὁ Ἅγιος ὡς ἐμπειρος στήν προσευχή τόνιζε πῶς γιά νά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά ἐπικοινωνήσει μέ τό Θεό, γιά νά μπορέσει ἡ προσευχή του νά «πιάζει τή συχνότητα» τοῦ Θεοῦ, κύριες προϋποθέσεις εἶναι ἡ μετάνοια καί ἡ ταπείνωση. Ὁ Γέροντας θεωροῦσε τήν προσευχή ὡς ἀσφάλεια καί ἔλεγε «Πρέπει νά βρισκόμαστε σέ συνεχῆ ἐπαφή καί «ἐν διαρκεῖ ἀκροάσει» μέ τόν Θεό, γιά νά νιώθουμε ἀσφάλεια. Εἶναι ἀσφάλεια ἡ προσευχή». Αὐτό τό θεωροῦσε βασικό γιά νά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά ἐντυφώσει στήν προσευχή. Ἄν μπορέσει νά τό συνειδητοποιήσει, τότε θά αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό. Καί κανάλι ἐπικοινωνίας δέν εἶναι ἄλλο ἀπό τή προσευχή.

Προσπαθοῦσε, λοιπόν, ὁ Ἅγιος νά ὀδηγήσει τόν κόσμο μέσα ἀπό τή δική του ἐμπειρία στήν γνήσια καί καθαρή προσευχή. Κάτι ἰδιαίτερα ἀναγκαῖο στήν ἐποχή μας. Γιατί ὁ σημερινός ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔχει τήν ἔπαρση τῆς δικῆς του δύναμης, τήν ἔπαρση τῆς τεχνολογίας, τῶν

ἐπιστημῶν καί τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, αὐτονόμισε τή ζωή του καί ἀπομακρύνθηκε ἀπό τή πνευματική ζωή πόσο μᾶλλον δέ ἀπό τήν καθαρή προσευχή. Ἔτσι οἱ διδασκῆς ἑνός Ἁγίου τῆς ἐποχῆς μας, ἑνός Ἁγίου πού διδάσκει ἐμπειρικά καί ὄχι μέ θεωρίες ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία καί βαρύτητα. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἀντιληφθεῖ ὁ ἄνθρωπος τήν ἀνάγκη πού ἔχει νά ἐπικοινωνήσει μέ τό Θεό, τήν ἀνάγκη τῆς προσευχῆς, τονίζει ὅτι γιά νά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἐπικοινωνία πρέπει ὁ ἄνθρωπος νά «συντονιστεῖ» μέ τή συχνότητα πού ἐργάζεται ὁ Θεός καί αὐτή δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τήν ταπείνωση καί τήν ἀγάπη. Τονίζει ὅτι πρέπει ὁ ἄνθρωπος νά ἀγωνιστεῖ γιά νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά πάθη πού τόν βασανίζουν, κυρίως τήν ὑπερηφάνεια πού ἐμποδίζει τήν ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό Πατέρα.

Βέβαια στίς διδασκῆς του ὁ Ἅγιος δέν θά μπορούσε νά παραλείψει τήν ἀναφορά καί στά ἐμπόδια πού συναντᾷ ὁ ἄνθρωπος στήν προσπάθεια προσευχῆς. Ἐμπόδια ὅπως ἡ ἀμέλεια, οἱ περισπασμοί καί ἡ ἀκηδία (τεμπελιά στά πνευματικά δηλαδή) εἶναι κάτι πού σίγουρα θά συναντήσει ὁ κάθε πιστός στήν προσπάθεια προσευχῆς. Καί αὐτό γιατί σέ κάθε προσπάθεια πνευματικῆς προόδου ἢ ἐπικοινωνίας μέ τό Θεό, βρίσκεται ἐμπόδιο ὁ κακός μας ἑαυτός, ἡ ραθυμία μας, οἱ μέριμνες τοῦ βίου ἀλλά καί ὁ πονηρός ὁ ὁποῖος δέν θέλει τόν ἄνθρωπο νά προκόψει πνευματικά καί προσπαθεῖ νά μᾶς ἀποσπάσει ἀπό τήν προσευχή. Καί ἐδῶ ὁ Ἅγιος δίνει ἐμπειρικές συμβουλές πῶς νά θερμανθεῖ ἡ καρδιά μας πρὸς τήν προσευχή, πῶς νά ξεπεραστοῦν οἱ δυσκολίες.

Πρῖν, λοιπόν, ἀπό κάθε προσπάθεια προσευχῆς, χρειάζεται λίγη «προθέρμανση». Ὅπως ὁ ποδοσφαιριστής δέν μπαίνει στόν ἀγῶνα χωρίς προθέρμανση, ἔτσι καί ὁ πιστός, γιά καλύτερη προετοιμασία, θά μπορούσε, λέει ὁ Ἅγιος Παῖσιος, νά κάνει λίγη μελέτη πρῖν τήν προσευχή ἢ ψαλμωδία πού καταπολεμᾷ τήν ἀκηδία ἢ κομποσχοίνι, πού εἶναι ὄπλο κατά τοῦ διαβόλου ἢ ἀκόμη καί μερικές μετάνοιες πού βοηθοῦν γιά τό ξεκίνημα τῆς πνευματικῆς μας μηχανῆς. Βέβαια, ὅπως εἶναι φυσικό ὁ Ἅγιος δέν ἔμεινε μόνο στόν τρόπο πού πρέπει νά προσεύχεται ὁ πιστός ἀλλά σέ διάφορες περιπτώσεις ἀναφέρεται καί στήν Παναγία μας, τοὺς Ἁγίους μας ἀλλά καί τόν φύλακα ἀγγελό μας, τοὺς ὁποῖους καί πρέπει νά παρακαλοῦμε γιατί εἶναι οἱ πρὸς Θεό μεσίτες καί προστάτες μας, πού ὅταν ἐπικαλούμαστε μέ πίστη καί εὐλάβεια μᾶς ἀκούνε καί πρεσβεύουν γιά ἡμᾶς πρὸς τόν Κύριο.

Ἄκόμη ὁ Ἅγιος Γέροντας, μᾶς διδάσκει καί τό περιεχόμενο τῆς προσευχῆς μας. Πρέπει, σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Παῖσιο, τά αἰτήματα τῆς προσευχῆς μας νά μὴν εἶναι ἐγωιστικά καί νά ἀφοροῦν ἀποκλειστικά τόν ἑαυτό μας ἀλλά νά ἀποτελοῦνται ἀπό αἰτήματα τόσο γιά τόν ἑαυτό μας ὅσο καί γιά τόν κόσμο ἀλλά καί γιά τοὺς κεκοιμημένους. Ἐπίσης ὁ Ἅγιος δέν παρέλειψε νά ἀναφερθεῖ καί σέ ἀπαραίτητες συμβουλές ἀναφορικά μέ τήν εὐχή καί τή νήψη (πνευματική ἐγρήγορηση, τό ἀντίθετο δηλαδή τῆς ἀκηδίας πού ταλαιπωρεῖ τόν πιστό) ἀπαραίτητα γιά νά μπορέσει νά συγκεντρωθεῖ ὁ νοῦς στή προσευχή, καθὼς ἐπίσης καί στή

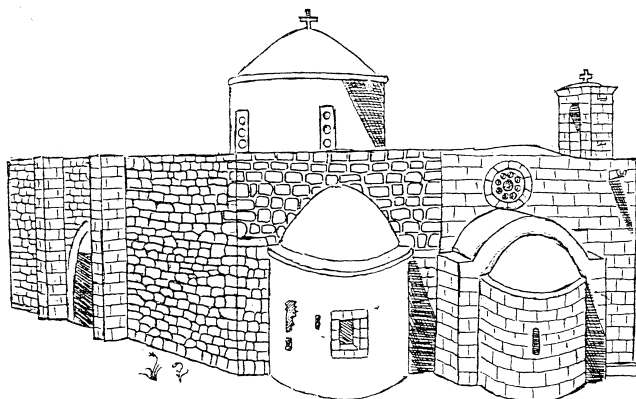
δοξολογία τοῦ Θεοῦ, γιατί ἡ προσευχή μας δέν πρέπει νά ἀποτελεῖται μόνο ἀπό αἰτήματα ἀλλά καί δοξολογία καί εὐχαριστία πρὸς τὸ Θεό.

Ὅπως ἀναφέρει ἡ μοναχὴ Φιλοθέη, καθηγουμένη τοῦ Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου στὸν πρόλογο τοῦ «Περὶ Προσευχῆς» τόμου, ὁ Ἅγιος Παῖσιος ἐπανελημμένα κάνει λόγο γιὰ τὴν ταπείνωση καί τὴ συναίσθηση τῆς ἁμαρτωλότητός μας καθὼς καί γιὰ τὴν ἀρχοντικὴ συμπεριφορά καί τὴ συμμετοχὴ στὸν πόνο τῶν ἄλλων. Αὐτὰ ἀποτελοῦσαν γιὰ τὸν Γέροντα βασικὲς ἀρχές τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴν καρδιακὴ προσευχή.

Ἀγαπητοὶ μου ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, εἶμαι σίγουρος ὅτι στὴν προσπάθεια νά προσευχηθοῦμε, ὅλοι βρήκαμε ἢ καλύτερα βρῖσκομε τὰ ἐμπόδια πού ἀναφέρει ὁ Ἅγιος. Ἄν, λοιπόν, θέλουμε νά προσοδεύσουμε στὴν προσευχή, νά νικήσουμε τὰ ἐμπόδια, νά ἀρχίσουμε μιὰ νέα προσπάθεια μέ προοπτικὴ ἐπιτυχίας, τότε ἐπιβάλλεται νά ἔχουμε ὡς ὁδηγὸ αὐτοῦς πού τὸ ἔχουν καταφέρει. Καί ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος, πού κατάφερε νά προσδέψει πνευματικὰ καί μέσα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες του καί τὴν προσευχή του νά φτάσει στὴν ἀγιότητα εἶναι καί ὁ Ἅγιος Παῖσιος. Οἱ διδασκὲς ἀποκτοῦν μεγάλη ἀξία γιατί δέν εἶναι θεωρία ἀλλὰ ἐμπειρικές συμβουλές. Εἶναι γι' αὐτὸ τὸ λόγο, λοιπόν, πού συστήνουμε ἀνεπιφύλακτα τοὺς Λόγους «Περὶ Προσευχῆς» τοῦ Ἁγίου. Ἐνα βιβλίον πού, γραμμένο σὲ ἀπλὴ κατανοητὴ γλῶσσα, προσπαθεῖ νά μεταφέρει τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου σχετικά μέ τὴν προσευχή μέ σκοπὸ νά βοηθήσει τὸν κάθε πιστὸ νά καταφέρει νά προσεύχεται σωστά, νά ἐπικοινωνεῖ μέ τὸν Θεὸ Πατέρα, νά ζητεῖ τὸ ἔλεός Του καί νά βρῖσκει παρηγοριά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Θεολόγος

Χρυστάλλας Στυλιανού

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

λῆθος πιστῶν στεφανώθηκαν μέ τό ἀμάραντο στεφάνι τοῦ μαρτυρίου κατά τήν περίοδο τῶν διωγμῶν πού ἐξαπέλυσαν οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες κατά τῶν Χριστιανῶν. Οἱ μάρτυρες μπροστά στους βασανιστές τους συμπεριφέρονται μέ τόση ψυχραιμία καί ἡρεμία, ὥστε νά σχηματίζει κανεῖς τήν ἐντύπωση ὅτι δέν γνώριζαν ὅτι θά ὑποστοῦν τό μαρτύριο.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει τήν ἄνεση, τήν καλοπέραση καί τόν εὐκόλο τρόπο ζωῆς, πού ἀποφεύγει τόν κόπο, τόν πόνο καί τή θυσία, δυσκολεύεται νά πιστέψει ὅλα τά μαρτύρια πού ἀντιμετώπισαν οἱ Ἅγιοί μας. Ἐδῶ προκύπτει ἕνα ἐρώτημα: Πῶς μποροῦσαν νά ἀντέξουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι τά φρικτά καί ἀπάνθρωπα βασανιστήρια καί μάλιστα μέ τόση εἰρήνη ψυχῆς, ἀκόμα καί μέ χαρά, τά ὁποῖα ἐμεῖς καί μόνο πού τά διαβάζουμε ὑποφέρουμε;

Ἡ ἀπάντηση σ' αὐτό τό ἐρώτημα εἶναι ἀπλή καί εὐκόλη. Τή δύναμη αὐτή τήν ἀντιλοῦσαν ἀπό τήν ἀκλόνητη ἐμπιστοσύνη πού προερχόταν ἀπό τήν ἀδιάλειπτη προσευχή πού ἔκαναν στό Θεό.

Ἡ προσευχή προσφέρει στόν ἄνθρωπο δυνάμεις καί δυνατότητες πού δέν μπορεῖ νά φανταστεῖ. Εἶναι ἀνύψωση τοῦ νοῦ στό Θεό καί συνομιλία μαζί Του, φωτισμός τῆς ψυχῆς, τείχος πού προστατεύει ἀπό τίς θλίψεις καί τίς δυσκολίες.

Οἱ ἅγιοι μάρτυρες γνώριζαν ὅτι χωρίς τή βοήθεια καί τήν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ, δέν θά μπορούσαν νά ἐπιτύχουν τίποτε. Γι' αὐτό ὅταν βρίσκονταν μπροστά σέ δύσκολες καταστάσεις ἄρχιζαν νά προσεύχονται μέ ἀγωνία, ἀλλά μέ αἰσιοδοξία καί χαρά, ζητώντας τή βοήθεια τοῦ Κυρίου στόν τραχύ ἀγώνα τους, ὥστε νά μείνουν πιστοί μέχρι θανάτου. Ἐτσι μαθαίνουμε ἀπό τό βίο τῆς Ἁγίας Τατιανῆς (12, Ἰανουαρίου) ὅτι, ὅταν τήν ὀδήγησαν οἱ εἰδωλολάτρες στό ναό τους καί τῆς ζήτησαν νά προσκυνήσει τά ἀγάλματα, ἡ Ἁγία γονάτισε καί ἄρχισε νά προσεύχεται ἐπίμονα καί ἔντονα στό Χριστό νά τήν ἐνισχύσει τήν κρίσιμη ἐκείνη ὥρα νά μείνει σταθερή καί νά μή ἐνδώσει καί νά ὑποκύψει τούς βασανιστές της. Ἀμέσως τά ἀγάλματα ἔπεσαν κάτω καί ἔσπασαν. Ἡ Τατιανή στεκόταν ἡρεμ καί γαλήνια. Ἐντρομοί οἱ εἰδωλολάτρες τήν ἔδειραν, τήν μαστίγωσαν καί τελικά τήν ἀποκεφάλισαν.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο τῆς προσευχῆς τῶν μαρτύρων εἶναι ἡ δοξολογία πρὸς τό Θεό. Δοξολογία στό Θεό σημαίνει, ὅτι εἴμαστε εἰλικρινά καί πραγματικά εὐγνώμονες γι' αὐτά πού ἔρχονται στή ζωή μας, ἀκόμη καί οἱ δυσκολίες καί τά προβλήματα ἀρχίζουν νά μοιάζουν ὡς εὐλογία στή ζωή. Οἱ μάρτυρες δοξολογοῦν καί εὐχαριστοῦν τό Θεό γιά τά φρικτά μαρτύρια πού ὑποβάλλονταν. Δέν ἀγανακτοῦν. Δέν μεμψιμοιροῦν κατά

τοῦ Θεοῦ, δέν ὑποκύπτουν, δέν φοβοῦνται, ἀλλά ἀντιστέκονται μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις καί μέ τό κουράγιο καί τήν ἐνίσχυση πού τούς παρέχει ὁ Θεός. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εἶναι ὁ μεγαλομάρτυς Γεώργιος (23, Ἰουλίου) ὁ ὁποῖος μετά ἀπό ὅλα ἐκεῖνα τά βασανιστήρια στά ὁποῖα εἶχε ὑποβληθεῖ, ὅταν τόν ὀδήγησαν στόν τόπο τῆς ἐκτέλεσῆς του, γονάτισε καί δόξασε καί εὐχαρίστησε τόν Θεό πού τόν ἀξίωσε νά ὑποφέρει γιά χάρη Του καί νά μή λυγίσει.

Χαρακτηριστικό ἐπίσης τῆς προσευκῆς εἶναι ἡ συγχώρεση πού προσφέρει. Μέ τίς προσευχές τους οἱ μάρτυρες, ἀκολουθώντας τό παράδειγμα τοῦ πρωτομάρτυρα Στέφανου, παρακαλοῦσαν τό Θεό νά συγχωρέσει τούς διώκτες τους. Στό συναξάρι τοῦ Ἁγίου Τρύφωνα (1 Φεβρουαρίου), ἀναφέρεται ὅτι οἱ βασανιστές τοῦ Ἁγίου ὅταν ἀντιλήφθηκαν τό ἀκατάβλητο φρόνημά του, τόν ὑπέβαλαν σέ ἓνα φρικτό καί ἐπίπονο βασανιστήριο. Τόν ἔδεσαν ἀπό τά πόδια σέ ἀτίθασα ἄλογα τά ὁποῖα τόν ἔσυραν σέ δύσβατες καί πετρώδεις περιοχές, μέ αἰχμηρές πέτρες. Ὁ Ἅγιος ἀντί νά ὀργιστεῖ καί νά ζητᾷ ἐκδίκηση, προσευχόταν λέγοντας: «Κύριε συγχώρησέ τους ἀπό τήν ἁμαρτία αὐτή».

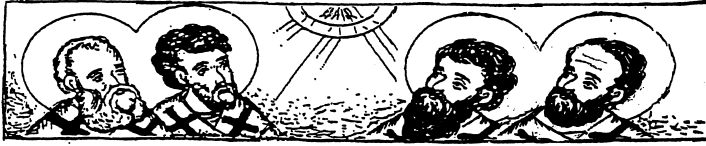
Ἀρκετές φορές οἱ μάρτυρες στήν προσευχή τους παρακαλοῦσαν τό Θεό νά φωτιστοῦν οἱ διώκτες τους καί νά πιστέψουν στόν ἀληθινό Θεό. Μερικοί πίστευαν στό Χριστό καί ζητοῦσαν νά κατηχηθοῦν καί νά βαπτιστοῦν. Ὑπῆρχαν κάποιοι ἐκεῖνη τήν ὥρα πού ὁμολογοῦσαν τήν πίστη τους στόν Χριστό, συλλαμβάνονταν καί συνόδευαν στό μαρτύριο τούς ἄλλους. Γι' αὐτή τήν περίπτωση πρέπει νά κάνουμε ἀναφορά στόν βίο τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου (15 Δεκεμβρίου). Μετά ἀπό πολλά βασανιστήρια ὁ ἑπαρχος διέταξε νά ἀνάψουν καμίνι καί νά κάψουν τόν Ἅγιο ζωντανό. Ὁ Ἅγιος προσευχόταν νά φωτιστοῦν οἱ δῆμοί του. Τότε ὁ ἑπαρχος μεταστράφηκε καί ἔτρεξε νά ὑπερασπιστεῖ τόν Ἅγιο. Οἱ εἰδωλολάτρες θύμωσαν καί ἀποκεφάλισαν τόν ἑπαρχο.

Ἡ προσευχή τῶν μαρτύρων λειτούργησε ὡς ἀκατάλυτη θεία πνοή πού ὀδήγησε στήν ἐνθάρρυνση, ἀνάπλαση, ἀναγέννηση, ἐνίσχυση, ἀνάπτυξη καί ἐξάπλωση τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία ἀντί νά σμικρύνεται μέ θανάτωση ἑκατομμυρίων μελῶν της, ἀντιθέτως παρουσίαζε καταπληκτική ἐξάπλωση σ' ὅλες τίς κῶρες τοῦ γνωστοῦ κόσμου.

Βγαίνει, λοιπόν, ἀβίαστα τό συμπέρασμα ὅτι ἡ προσευχή παρέχει στόν ἄνθρωπο τό κουράγιο καί τή δύναμη νά ἀντιμετωπίσει ὁποιαδήποτε δοκιμασία συναντήσει στήν πορεία τῆς ζωῆς του. Βασική προϋπόθεση τῆς προσευκῆς εἶναι ἡ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη καί πίστη στό Θεό. Οἱ μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας μας, πού ὑπῆρξαν οἱ κατεξοχὴν προσευχόμενοι ἄνθρωποι, μᾶς ἔχουν παραδώσει τήν ἱερή τους ἐμπειρία μέ τρόπο ἐκφραστικό καί κατηγορηματικό. Ἡ προσευχή εἶναι καθρέφτης τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καί ἐργασία πού ποτέ δέν τελειώνει.

ΧΡΥΣΤΑΛΛΑ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Βασιλείου Χαραλάμπους

Η ΝΟΕΡΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ

ταν επισκέφθηκα κάποτε τήν Ἱερά Μονή Ὁσίου Γρηγορίου τοῦ Ἁγίου Ὀρους, ἕνας γνωστός μου νέος μοναχός, σταμάτησε ἕνα γεροντάκι καί τοῦ ζήτησε νά μοῦ πεῖ ἕνα λόγο ὠφελείας. Χωρίς νά σταματήσει ἐπανελάβε περπατώντας ἀργά στό στενό διάδρομο τῆς Μονῆς, «τήν εὐχή νά λές», «τήν εὐχή νά λές».

«Θά πρέπει οἱ λαϊκοί νά ἐπηρεασθοῦν ἀπό τόν Μοναχισμό καί νά ζοῦνε καί αὐτοί, ὅσο μποροῦν, πνευματικά, διότι οἱ ἐντολές εἶναι οἱ ἴδιες γιά τούς λαϊκοὺς καί γιά τούς Μοναχοὺς, καί ὁ Παράδεισος ἕνας εἶναι» σημειώνει ὁ Ἅγιος Παῖσιος. (Γέροντος Παῖσιος Ἁγιορείτου Ἐπιστολές Ἱερών Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος» Σουρωτή Θεσσαλονίκης).

Ὅταν επισκέφθηκα κάποτε τόν Γέροντα Ἐφραίμ τόν Κατουνακιώτη στά Κατουνάκια, πῆγα στό μικρό κελί του, γιατί ὁ Γέροντας ὑπέφερε πολύ μέ τά πόδια του καί ἦταν κλινήρης καί τό πρῶτο πράγμα πού ἔκανε μετά πού πῆρα τήν εὐχή του, ἦταν νά βγάλει τό χέρι του ἀπό τό σκέπασμα τῆς κλίνης καί νά μοῦ δείξει τό κομποσχοίνι του χωρίς νά μιλήσει, διδάσκοντάς με τί πρέπει νά κάνω. Κάτι ἀνάλογο μοῦ συνέβηκε καί ὅταν επισκέφθηκα ἕνα Γέροντα Ἡγούμενο στήν Κύπρο (ὁ ὁποῖος εἶναι ἀκόμη ἐν ζωῇ), πού ἡ μόνη συμβουλή πού μοῦ ἔδωσε χωρίς νά μιλήσει, ὅταν τόν πρωτογνώρισα, ἦταν νά βγάλει τό κομποσχοίνι του, πού ἦταν κρυμμένο στό ράσο του, διδάσκοντας μέ σιωπηρά τί πρέπει νά κάνω.

Ἐρμηνεύοντας ὁ Γέροντας Αἰμιλιανός τῆς Σιμωνόπετρας τή φράση τοῦ Ὁσίου Νείλου «χαρά εὐχῶν, ὀπτασία», ἀναφέρει ὅτι τοῦτο σημαίνει «εὐχές ἐν χαρᾷ». Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Χριστιανός πού αισθάνεται τήν ἁμαρτωλότητά του μέ ταπείνωση, ἀδιαλείπτως βοᾷ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με» καί ἀναμφισβήτητα θά βρεῖ τήν ὄντως χαρά.

Ἡ μετάνοια καί ἡ ταπείνωση καθορίζουν τήν ἀσφαλῆ ὁδὸ τῆς νοερᾶς προσευχῆς. Ἀλλά ὅποσδήποτε δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε τήν ἀγάπη πρὸς τόν γλυκύτατο Ἰησοῦ, τόν Δωρεοδότη Κύριο, ἡ ὁποία κινεῖ τόν Χριστιανό, εἴτε μοναχός εἶναι, εἴτε λαϊκός, στήν ἀδιάλειπτο προσευχή πρὸς τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό.

Θά προσθέσω πρὸς τοῦτο καί ἕνα περιστατικό μέ τόν Ἅγιο Παῖσιο. «Ὅταν κάποτε πῆγα νά ἐπισκεφτῶ τόν Ἅγιο Παῖσιο στό Κελλίον Πα-

ναγοῦδα, βρῆκα τὴν πόρτα τῆς αὐλῆς κλειστή. Ἐφοῦ κτύπησα δύο-τρεις φορές τὸ μικρὸ καμπανάκι καὶ δὲν ἄνοιγε, σκέφτηκα νὰ πάω ἀπὸ τὸ πλαϊνὸ μονοπατάκι, κατὰ μῆκος τῆς περιφραξῆς, στὴν πίσω πλευρὰ τοῦ Κελλίου. Ἔτσι βρῆκα τὸν Γέροντα νὰ εἶναι στὸ ὑπαίθριο Ἄρχονταρίκι του, μὲ τοὺς μικροὺς κομμένους κορμούς, καὶ τριγύρω καθισμένους καμιά δεκαπενταριά προσκυνητές. Ὁ Γέροντας ἦταν καθισμένος στὴ μέση καὶ σιωπηλὸς ἔπλεκε κομποσχοίνι. Γιά ἀρκετὴ ὥρα δὲν μιλοῦσε καὶ ἔπλεκε κομποσχοίνι. Ἐπικρατοῦσε ἀπόλυτη σιωπή. Τὴν σιωπὴ διέκοπη μὲ ἐρώτησὴ του ἑνας ἱερέας. Ὁ Γέροντας ὀλιγόλογα τοῦ ἀπάντησε, σηκώθηκε ἀπὸ τὴ θέση του καὶ κατευθύνθηκε πρὸς ἕνα μικρὸ παιδί 10 περίπου ἐτῶν. «Πῶς σέ λένε;», τὸν ρώτησε. Ὁ μικρὸς ἀπάντησε «Γιῶργο». «Πῶ, πῶ καὶ ἤθελα ἕναν ὑποτακτικὸ νὰ τὸν λένε Γιῶργο». Καὶ γιὰ νὰ αισθανθεῖ πὸ ἄνετα ὁ μικρὸς πρόσθεσε, «Μὰ ἐγὼ δὲν θέλω ἔτσι, τὸν θέλω νὰ ἔχει βγάλει πανεπιστήμιο, νὰ ξέρει ξένες γλώσσες...».

Ἐκεῖνο ὅμως πού μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἦταν τὰ ἀποχαιρετιστήρια λόγια τοῦ Ἁγίου Παΐσιου πρὸς τὸν μικρὸ Γιῶργο. Ἐφοῦ τοῦ ἔδωσε τὸ κομποσχοίνι πού ἔπλεκε, τὸν ἔβαλε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τοῦ εἶπε: «Ἐλα μωρέ, ἐγὼ τὸν Χριστὸ θέλω ν' ἀγαπᾶς». Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια τὸν ἀποχαιρέτησε, δεικνύοντάς του αὐτὰ πού ἔχουν σημασία. Ἄν καὶ εἶναι λόγος ἐκ περισσοῦ νὰ ἐρμηνεύσουμε τὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Παΐσιου, σημειώνουμε ὅτι σημασία ἔχει νὰ ἀκολουθήσει κανεὶς καὶ νὰ ἀγαπήσει τὸν Χριστό. Καὶ καρπὸς αὐτῆς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστό εἶναι ἡ ἀδιάλειπτος εὐχὴ πρὸς τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς.

Ἄς προσέξουμε τὰ λόγια ἀπὸ τὴν εὐχὴ πού ἀναγιγνώσκει ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν Προηγιασμένη Θεία Λειτουργία: «Κύριε οἰκτίρησον καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν καὶ πρόσχεσ τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν, ποίησον μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν, ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου, τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, εὐφρανον τὰς καρδίας ἡμῶν, εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον...». Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ λόγια τοῦτα ἀπὸ τὴν εὐχὴ πού ἀναγιγνώσκει ὁ ἱερεὺς, ἀποτελοῦν καὶ διδαχὴ προσευχῆς. Ὁ ἀδιάλειπτος προσευχόμενος Χριστιανὸς, ἀδιάκοπα βοᾷ «*πρόσχεσ τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν*» (Ψαλμ. ε' 3), «*ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν*» (Ψαλμ. νδ' 2), καὶ «*ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου, τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου*» (Ψαλμ. πε' 11). Εἶναι ἡ ἀδιάλειπτος εὐχὴ, μιά ἀδιάκοπη ἐκζητήσιον τοῦ θεοῦ ἐλέους, μὰ συνάμα καὶ δοξολογία πρὸς τὸν Πανοικτίρμονα Λόγο.

«Ὁ τοῖνον θέλων τὴν ἑαυτοῦ καθαρῖσαι καρδίαν τῇ μνήμῃ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διὰ παντός διαπυρούτω αὐτὴν τοῦτο μόνον μελέτην καὶ ἔργον ἄπαυστον ἔχων», ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς. Κάθε Χριστιανὸς πρέπει «τῇ μνήμῃ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διὰ παντός διαπυρούτω αὐτὴν».

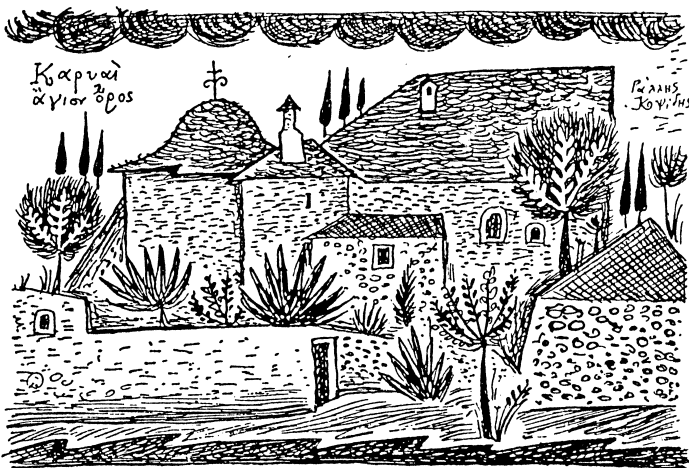
Ἐνθυμοῦμαι παλαιότερα ὅταν ζήτησα ἀπὸ Γρηγοριάτη μοναχό, νὰ

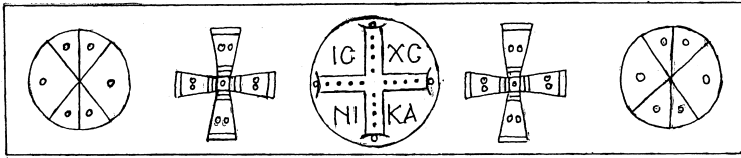
μου πεῖ κάτι ἀπό ἐκεῖνα πού τοῦ εἶχε διδάξει ὁ Γέροντάς του Ἄρχιμανδρίτης Γεώργιος Καψάνης γιά τή νοερά προσευχή, ὁ μοναχός μου τόνισε ὅτι πρέπει νά ἔχομε συνέχεια μνήμη Θεοῦ. Ἐπεξηγώντας ὁ Ἅγιος Παΐσιος τή «μνήμη Θεοῦ» ἀναφέρει ὅτι «Μνήμη Θεοῦ, σημαίνει ὅτι ὁ νοῦς εἶναι στόν Θεό, ζεῖ ὁ ἄνθρωπος τόν Θεό, ὅποτε βλέπει παντοῦ τόν Θεό». Κατά συνέπεια ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει «μνήμη Θεοῦ», ἀδιαλείπτως προσεύχεται.

Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος, ἀναφερόμενος στοὺς Ψαλμούς πού ἔχουν ἐπιγραφή «Ὡδή τῶν ἀναβαθμῶν», γράφει τά ἑξῆς: «Καί ὠδή μὲν ἡ λιγυρά μελωδία, ἀναβαθμοὶ δέ νοοῦνται πολλοί ἡ ἄνοδος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ λαοῦ πρὸς Ἱερουσαλήμ καὶ ἄνοδος ὑπὸ Χριστοῦ τῶν ἐν τῷ ἅδῃ κατεχομένων καὶ ἄνοδος ἀξίων πρὸς οὐρανόν καὶ τόν θεῖον παράδεισον». Θά μπορούσαμε νά πούμε ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ πού ἀδιαλείπτως προσεύχεται, εἶναι ἀνάβαση σέ ἀναβαθμούς σωτηρίας, πρὸς τὴν κατὰ χάρη θέωση. Δανειζόμενοι τό καταληκτικό πού ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος, «καὶ ἄνοδος ὑπὸ Χριστοῦ τῶν ἐν τῷ ἅδῃ κατεχομένων καὶ ἄνοδος ἀξίων πρὸς οὐρανόν καὶ τόν θεῖον παράδεισον», θά μπορούσαμε νά καλέσουμε τὴν ἀδιάλειπτη προσευχή, ἀναβαθμὸ πρὸς τόν θεῖον παράδεισον.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Θεολόγος

Χριστάκη Ευσταθίου

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

H

προσευχή αποτελεί κορυφαία διάσταση τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί βασικό ἴστό τῆς αὐθεντικῆς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό. Κατ' ἐπέκταση τῆς κοινωνίας του μέ τό συνάνθρωπο ἀλλά καί μέ τό περιβάλλον. Σάν προέκταση αὐτῶν, ἡ προσευχή εἶναι καί μέσο ἔκφρασης τῆς κοινωνικότητας τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ διά μέσου της ἐξέρχεται ἀπό τόν ἑαυτό του γιά ν' ἀναπτύξει μιά μορφή κοινωνίας μέ τό Δημιουργό του, τό συνάνθρωπο καί μέ τήν κτίση ὁλόκληρη.

Ἡ μεγάλη ἀξία τῆς προσευχῆς συνίσταται στό ὅτι αὐτή γίνεται τό μέσο δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Τόν εὐχαριστοῦμε πρῶτα ἀπ' ὅλα γιά τίς ἀναρίθμητες εὐεργεσίες του πρὸς ἐμᾶς καί τόν παρακαλοῦμε ἰδιαίτερα νά μᾶς ἐνισχύει στόν πνευματικό μας ἀγώνα. Δίνεται ἐπίσης ἡ εὐκαιρία στόν ἀνθρώπο νά δοξολογεῖ τόν Κύριό του, ἀλλά καί νά αἰτεῖται τήν χάρη τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐνδυνάμωσή του στήν πορεία του γιά ἐκπλήρωση τοῦ θείου προορισμοῦ του. Ἔτσι μπορεῖ κάποιος νά διακρίνει καί τά εἶδη τῆς προσευχῆς, σέ δοξολογία, εὐχαριστία καί αἴτηση. Χωρίς νά ἐξαντλοῦνται μόνο σ' αὐτά.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διαβεβαιώνουν ὅτι ἡ προσευχή εἶναι ἔργο τῶν λογικῶν καί ἐλεύθερων δημιουργημάτων. Ἐπομένως θά πρέπει νά θεωρεῖται ὡς ἓνα μεγάλο προνόμιο γιά τόν ἀνθρώπο. Ὅλη γενικά ἡ Ἁγία Γραφή, τόσο στήν Παλαιά, ὅσο καί στήν Καινή Διαθήκη, κατακλύζεται ἀπό ἀναφορές γύρω ἀπό τήν προσευχή. Ἡ Ὁρθόδοξη πίστη διαβεβαιώνει ὅτι οἱ ἄγγελοι στόν οὐρανό ἔχουν κύριο ἔργο τους νά δοξολογοῦν καί νά ὑμνοῦν χωρίς διακοπή τό ἄπειρο μεγαλεῖο καί τή δόξα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀναγκαιότητα, ἡ δύναμη καί ἡ ἀξία τῆς προσευχῆς φαίνεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἁγιασμένες μορφές ἐργάστηκαν τήν ἀρετή καί κατόρθωσαν μεγάλα ἔργα καί ἀξιώθηκαν θαυμάτων διά τῆς προσευχῆς. Ἦταν ἀκριβῶς τό πνευματικό ὄπλο πού καταξίωσε τούς ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας νά πατήσουν στίς κορυφογραμμές τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι οἱ δύο μεγάλες προφητικές μορφές τοῦ Δαβίδ καί τοῦ Δανιήλ. Ὁ μέν Δαβίδ παρόλο πού ἦταν βασιλιάς, μέ τίς πολλές καί ποικίλες μέριμνες καί ἀσχολίες του, δέν παρέλειπε ποτέ τήν προσευχή, ἀλλά ἦταν πάντοτε μέσα στίς προτεραιότητές του. Ἄφησε σάν πνευματική παρακαταθήκη καί τούς θείους Ψαλμούς του, δείγματα τέλειαις πί-

στης και ἀφοσίωσης, ἀγάπης και ἐλπίδας πρὸς τὸν Θεό. Αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς Ψαλμοὺς ἢ μητέρα μας Ἡ ἐκκλησία τοὺς ἔχει καθιερώσει ὡς μόνιμη προσευχή στὶς διαφορὲς ἀκολουθίες. Ὁ δὲ προφήτης Δανιὴλ προτίμησε νὰ ριφθεῖ στὸν λάκκο τῶν λεόντων, παρά νὰ παραλείψει τὸ ἱερό καθήκον τῆς προσευχῆς. Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ τέλειο παράδειγμα τῆς προσευχῆς, παραγγέλλει δὲ καὶ σὲ μᾶς νὰ προσευχόμαστε. Προσευχόταν ὁ Χριστὸς μόνος Του. Πολλὲς φορὲς μάλιστα διανυκτέρευε στὴν προσευχή. Καὶ ὄχι σπάνια ἀναχωροῦσε πολὺ πρῶτ' ἢ ἐρημὸς τόπους γιὰ νὰ προσευχηθεῖ. Προσευχόταν μαζί μὲ τοὺς μαθητὲς Του. Προσευχόταν καὶ στὸ Ναὸ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους. Παραγγέλλει δὲ καὶ σὲ μᾶς νὰ προσευχόμαστε: «*Βλέπετε (= προσέχετε), ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε*» (Μαρκ. ιγ' 33). Καὶ «*Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν ζητεῖτε, καὶ εὕρησθε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν, πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται*» (Ματθ. ζ' 7-8). Καὶ πάλι «*γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν*» (Ματθ. κστ' 42). Ἄλλοτε δὲ πάλι μᾶς λένε οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελιστὲς, «*Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ἐκκακεῖν*» (= νὰ μὴν ἀποκάμουν προσευχόμενοι) (Λουκ. ιη' 1). Καὶ ὄχι μόνον μᾶς παραγγέλλει ὁ Χριστὸς νὰ προσευχόμαστε, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἔδωσε τύπον προσευχῆς, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ὁποῦ ἔχουμε καθήκον νὰ προσευχόμαστε. Ὁ τύπος δὲ αὐτὸς εἶναι ἡ προσευχή τοῦ «Πάτερ ἡμῶν», ἡ ὁποία ἐπειδὴ μᾶς δόθηκε ἀπὸ τὸν Κύριον ὀνομάζεται Κυριακὴ προσευχή.

Ἡ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Ὅταν ἡ προσευχή συνδέεται εἰδικότερα μὲ τὰ παιδιά, ἀποκτᾶ τεράστια σημασία, γιατί μὲ αὐτὴν ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ κόσμου ὁσμή εὐωδίας πνευματικῆς. Γιὰ νὰ ριζώσει καὶ νὰ εὐδοκιμήσει τὸ ὀρθόδοξο βίωμα στὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν, οἱ γονεῖς θὰ πρέπει νὰ ἐνσταλάξουν στὶς ψυχὲς τοὺς εὐλογημένους συνήθειες καὶ κυρίως ἐκεῖνη τῆς προσευχῆς. Νὰ τὰ μαθαίνουν ἀπὸ μικρὰ νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν Θεό, νὰ προσεύχονται. Τὸ παιδί μπορεῖ νὰ μάθει νὰ προσεύχεται ἀπὸ πολὺ νωρὴν καὶ νὰ πλάθεται ἀπὸ τότε ἀνάλογα ἢ προσωπικότητά του. Θὰ μάθει πῶς νὰ ζητᾷ ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. Κυρίως ὅμως θὰ μνηθεῖ ἀπὸ νωρὴν στὸν εὐχαριστιακὸν τρόπο ζωῆς ἀλλὰ καὶ στὴν ἱερὴ συνήθεια νὰ δοξολογεῖ τὸν Κύριον. Κάποιοι ἴσως νὰ διερωτηθοῦν κατὰ πόσον εἶναι σὲ θέσιν ἕνα μικρὸ παιδάκι νὰ καταλαβαίνει τὴν ἔννοια τῆς προσευχῆς. Ἡ ἀπάντησις εἶναι ὅτι μπορεῖ νὰ κατανοεῖ καὶ κυρίως νὰ βιώνει ἕνα ξεχωριστὸν τρόπο ζωῆς, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει τὴν βάση τῆς διάπλασις καὶ καλλιέργειας τοῦ χαρακτήρα καὶ τῆς προσωπικότητάς του. Ἡ προσευχή σιγά - σιγά γίνεται συνήθεια ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. Μπαίνει ἀπὸ πολὺ νωρὴν στὸ κλίμα τῆς εὐλάβειας. Τὸ «Πάτερ ἡμῶν», τὸ «Θεοτόκε Παρθένε» καὶ ἄλλες σύντομες προσευχὲς θὰ πρέπει νὰ γνωρίζουν τὸ κάθε παιδάκι. Εἶναι αὐτὲς ποὺ ἐνσταλάζουν

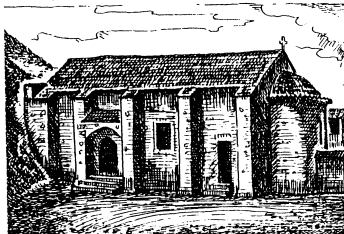
στήν ψυχή του όχι τόσο γνώσεις, αλλά βιώματα και εμπειρίες αιώνιας ἐμβέλειας. Μέ αυτές γαληνεύει ὁ ἐσωτερικός του κόσμος. Ὄταν τό παιδί προφέρει τά λόγια τῆς προσευχῆς σκέφτεται τόν Θεό, αἰσθάνεται νά τό περιλούζει ἡ ἄπειρη ἀγάπη του, νιώθει καί ἐκεῖνο τήν ἀνάγκη νά τόν ἀγαπήσει καί νά καταφύγει στίς ἀνοικτές ἀγκάλες του. Τό πόσο ἀρέσει στόν Θεό ἡ παιδική προσευχή ἐπισημαίνεται ἀπό τόν Ψαλμωδῶ: «ἐκ στόματος νηπίων καί θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον» (Ψαλμ. ν' 3).

Ἀπαραίτητη ὅμως προϋπόθεση γιά νά μνηθῶν τά παιδιά ἀπό πολύ μικρά στή ζωή καί τό ἦθος τῆς προσευχῆς εἶναι τό ἰσχυρό παράδειγμα τῶν γονέων. Μόνο ὅταν οἱ γονεῖς προσεύχονται συχνά καί μέ θέρμη, ὅταν ἡ προσευχή γίνεται στό σπίτι τρόπος ζωῆς, θά συνηθίσουν στίς θεῖες συχνότητές της καί τά παιδιά. Πρόχειρο παράδειγμα ἡ εὐλάβεια τῶν γονέων τοῦ Ἁγίου Φιλομένου. Εἶναι πολύ θλιβερό φαινόμενο νά διαπιστώνει κάποιος ὅτι ἔχει ἀποχρωματιστεῖ ἡ σύγχρονη ζωή ἀπό τήν ἀτομική, τήν κοινή, τήν οἰκογενειακή, τή λατρευτική προσευχή. Αὐτό συνιστᾷ καί μεγάλη ἀστοχία στό θέμα τῆς ἀγωγῆς. ὅταν ὅμως οἱ γονεῖς καθοδηγοῦν μέ τό παράδειγμά τους στό θέμα τῆς προσευχῆς, μεταγγίζουν στήν ὑπαρξή τους τή θεοσέβεια καί μποροῦν σάν μεγαλώνουν νά τά καμαρώνουν καί ὄχι ν' ἀναζητοῦν τίς ἀστοχίες τους στό θέμα τῆς ἀγωγῆς καί τῆς παιδείας. Ἀκόμα πιά πέρα, οἱ γονεῖς πού μαθαίνουν τά παιδιά τους ν' ἀγαποῦν τόν Θεό διά τῆς προσευχῆς, τότε νά εἶναι σίγουροι ὅτι κι αὐτά θά τούς ἀγαπήσουν αὐθεντικά καί ἀληθινά.

Ἐπομένως, ἡ διδαχή τῆς προσευχῆς στά παιδιά εἶναι ἡ πιά κατάλληλη ἐτοιμασία γιά τόν οὐρανό καί γιά τίς ἀληθινές καί αιώνιες ἀξίες τῆς ζωῆς. Ἡ προσευχή εἶναι τό πιά ἀκαταμάχητο ὄπλο καί τό πιά ἀσφαλές ὄχυρό. Γι' αὐτό ἰδιαίτερα στήν περίπτωση τῶν παιδιῶν ἀποκτᾷ μεγάλη ἀξία. Σάν κατακλείδα παραθέτουμε τήν ἀναφορά τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «πανοπλία ὡς ἀληθῶς οὐράνιος ἡ θεία προσευχή, καί μόνη δύναται φυλάττειν βεβαίως τούς δεδωκότας ἑαυτούς τῷ Θεῷ... Προσευχή δέ ἄμαχον ὄπλον καί ἀσφαλές φυλακτήριον» (Ε.Π.Ε. 31, 190). Ἀλλά καί τήν ἀναφορά τοῦ Ψαλμωδοῦ: «ἐκ στόματος νηπίων καί θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον» (Ψαλμ. ν' 3)

ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Ἄνδρέα Κυριακοῦ

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ Π. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

εμέλιο, ακροθήνιο αλλά και πυξίδα για τό Γέροντα Ἐπιφάνιο ἦταν -φυσικῶ ἰὼ λόγῳ- γιά ὅλα τά θέματα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ἡ Ἁγία Γραφή, Παλαιά τε καί Καινή, ἀλλά καί ἡ Πατερική παράδοση. Ἔτσι οἱ θέσεις του ἀλλά κι ἡ προσωπική ἀντιμετώπιση τοῦ καίριου καί πάντοτε ἐπικάιρου θέματος τῆς προσευχῆς μπορούν νά βοηθήσουν τό σύγχρονο παραπαίοντα ἄνθρωπο, πού εἴτε ἀγνοεῖ ἐντελῶς, εἴτε βρίσκεται ὑπό τό κράτος παραπληροφόρησης, σχετικά μέ βασικά σημεῖα τοῦ ὡς ἄνω ζητήματος, πού γιά τό χριστιανό δέν ἀποτελεῖ παρανουχίδα.

Εἶναι γνωστό ὅτι γιά τό Γέροντα Ἐπιφάνιο ἀποτελοῦσε μόνιμο γεγονός καί μάλιστα ἐπί καθημερινῆς βάσεως ἡ ἐπίσκεψη στούς ἀσθενοῦντες. Ὅμως παραλλήλως, ὅπως πληροφορούμαστε, ἡ ἔγνοια του γιά τούς πονεμένους δέν ὀλοκληρωνόταν μέ τήν ἐπίσκεψη. Ὅπως σημειώνει ἐνδεικτικά ὁ π. Ἱερόθεος Ἀργύρης «οἱ προσευχές του δέν σταματοῦσαν στή θεία λειτουργία, στήν ἁγία Πρόθεση καί στό κομποσκοῖνι του. Κάθε βράδυ ἔκανε εἰδικό κομποσκοῖνι γι' αὐτούς πού δοκιμάζονται ἀπό τόν πόνο» (Ἱ. Ὁρθόδοξη Μαρτυρία, τ. 55, σελ. 28).

Παράλληλα ἔδινε στά πνευματικά του τέκνα κατευθυντήριες γραμμές ἀναφορικά μέ τόν τρόπο πού ὀφείλει νά προσεύχεται κανεῖς. Σημειώνουμε ἐνδεικτικά τίς πιο κάτω παρατηρήσεις του: -«Τήν ὥρα τῆς προσευχῆς νά μὴν κάνεις ἐργασία. Αὐτές οἱ στιγμές πρέπει νᾶναι καθ' ὀλοκληρίαν ἀφιερωμένες στή συνομιλία μας μέ τόν οὐράνιο πατέρα μας. Ὅταν πηγαίνεις σ' ἓνα μεγάλο ἄρχοντα ἢ βασιλιά γιά νά μιλήσεις μαζί του γιά νά ζητήσεις κάποια χάρη στέκεσαι μπροστά του μέ σεβασμό καί εὐγένεια. Τήν ὥρα ἐκείνη δέν γυαλίζεις τά παπούτσια σου ἢ δέν σιδερώνεις τό πουκάμισό σου. Ἀντίθετα τήν ὥρα τῆς ἐργασίας μπορούμε νά κάνουμε προσευχή. Εἴτε κάνουμε σωματική ἐργασία, εἴτε διανοητική, μπορούμε νά λέμε τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ». Καί κάπου ἄλλοῦ τόνιζε: -«Ὅταν ἐργάζεσθε καί ἐπιτρέπεται καί ἐπιβάλλεται νά προσεύχεσθε, Ἄλλά ὅταν προσεύχεσθε, δέν πρέπει νά ἐργάζεσθε». Θαυμάζουμε τή διάκριση, ἀλλά καί τήν προσοχή μέ τήν ὁποία ἀντιμετώπιζε τό ὅλο ζήτημα. Ἀπό τή μιά τόνιζε ὅτι ἡ προσευχή δέν ἀποτελεῖ πάρεργο κι ἀγγαρεία, οὔτε τυπικό καθῆκον κι ἀπό τήν ἄλλη φρόντιζε οἱ ἐργασίες τῆς καθημερινότητος νά διαποτίζονται μέ τήν προσευχή.

Πρέπει να τονισθεῖ ἐμφαντικά ὅτι ὁ Γέροντας δέν ἔδινε ἀπλῶς κατευθυντήριες γραμμές ἀλλά ἦταν ὁ ἴδιος ἄνθρωπος προσευχῆς, ἀσυμβίβαστος χωρὶς δικαιολογητικά, ἀστερίσκους, κρατούμενα καί ὑποσημειώσεις. Ὅταν ἔμενε στή Μενάνδρου 4, κατάκοπος ἀπό τόν κόπο τῆς ἡμέρας ἀνεβαίνει τή νύκτα τά σκαλοπάτια γιά τό κελλί του, κρατώντας τήν κουπαστή. Ἀπαραίτητως ὅμως διάβازه τό Ἐπίδομα. Δικαιολογοῦσε τή στάση του αὐτή μέ τά πιά κάτω λόγια: -«Ἀκόμη καί ἐάν τό μυαλό μου δέν εἶναι προσπλωμένο στίς εὐχές, ὁ Κύριος ἐπιμετρᾷ τόν κόπο καί τήν προσπάθεια καί ἀναπληρώνει τά ὑπόλοιπα πού ἀπουσιάζουν, δηλαδή τήν προσήλωση καί τήν κατάνυξη».

Κάποτε ὁ Γέροντας συμμετεῖχε σέ σύναξη κληρικῶν τῆς ὁποίας τό πρόγραμμα ἦταν ἐντατικό καί κουραστικό. Στό τέλος οἱ συμμετέχοντες συμφώνησαν νά κάνουν μιά σύντομη προσευχή καί νά ἀναπαυθοῦν. Ὅμως ὁ π. Ἐπιφάνιος ἐπέμενε κατάκοπος νά διαβάσει τίς νυκτερινές Ἀκολουθίες (Ἐπίδομα Μαρτυρία, τ. 60, σελ. 39). Ἐλεγε στά πνευματικά του τέκνα: -Μήν ἀμελεῖτε ποτέ τήν προσευχή. Στό τραπέζι, τό πρωί, τό ἀπόγευμα, τό βράδυ. Ἰδιαίτερος μὴν παραλείπετε τό Ἐπίδομα γιά κανένα λόγο, ὅσο ἀπασχολημένοι καί κουρασμένοι ἄν εἴσθε. Εἶναι ζήτημα αὐτοθυσίας καί κυρίως ἀγάπης. Ὅταν σᾶς τηλεφωνήσει πολύ ἄργά τή νύκτα κάποιον ἀγαπητό σας πρόσωπο, πῶς, παρά τήν κόπωση σας, ἀγκιστρώνεσθε στό ἀκουστικό καί μάλιστα κάποτε μιά καί δύο ὥρες χωρὶς νά δυσανασχετεῖτε, ἀλλά ἀντίθετα χαίρεσθε;».

Προέτρεπε ὁ Γέροντας κάποιον πνευματικοπαῖδι του πού δούλευε μέχρι ἄργά τό βράδυ καί δέν πήγαινε στίς ἀγρυπνίες: -Παιδί μου, κοίταξε καί λίγο πάνω. Ὅχι ὅλο κάτω. Ὅλο στά γόνατα. Κοίταξε καί λίγο τή ψυχή σου. -Πάτερ, ἐπέμενε ἐκεῖνος, δέν εὐκαιρῶ, δέν προλαβαίνω. Κάποτε ἀρρώστησε ὁ νέος αὐτός καί τόν ἐπισκέφθηκε ὁ Γέροντας στό νοσοκομεῖο. Μόλις τόν εἶδε ξαπλωμένο στό κρεβάτι, ἔβαλε τό δείκτη τοῦ χεριοῦ του μέ νόημα στό κρόταφο λέγοντας του: -Θυμᾶσαι πού σου τᾶλεγα; Κι ἐκεῖνος: -Εἶχατε δίκαιο Γέροντα. -Τώρα βλέπεις ἀπάνω παρά τή θέλησή σου, συνέχισε ὁ π. Ἐπιφάνιος. Ὅταν γίνεις καλά νά κοιτᾶς μέ τή θέλησή σου».

«Ὅταν τοῦ ἔλεγες: -Πάτερ, τά πράγματα στό τάδε θέμα ἔφθασαν σέ ἀδιέξοδο. Εἶμαι πλέον στά ὅρια τῆς ἀντοχῆς μου, σου ἀπαντοῦσε: -Προσευχή, παιδί μου, πολλή προσευχή. Ὁ Θεός μπορεῖ εἶτε νά ἄρη τό σταυρό σου, εἶτε νά σου δώσει δύναμη νά τόν σηκώσεις μέχρι τέλους. Καί μὴ ξεχνᾶς. Τό ἀδιέξοδο τῶν ἀνθρώπων εἶναι τό κατ' ἐξοχὴν πεδίο δράσεως τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ εὐκαιρία τοῦ Θεοῦ. -Εὐκολο τό θεωρεῖτε νά κάνω προσευχή στήν κατάσταση πού βρίσκομαι τώρα; τοῦ ἀντέτεινε κάποτε ἕνα πνευματικοπαῖδι του. Γιά νά λάβει τήν ἀπάντηση: -Προσευχήσου γιά νά μπορέσεις νά προσευχηθεῖς» (Ἐπίδομα ζωῆς σσ. 122-123).

Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι οἱ κόποι τῆς προσευχῆς τοῦ Γέροντα δέν πήγαιναν χαμένοι, ἀλλά καρποφοροῦσαν καί μάλιστα ἄμεσα. Ὁ π. Ν.

Ἰεράκης ἀναφέρει δύο τέτοια περιστατικά, ἀπό τὰ ὁποῖα παραθέτουμε τό ἕνα: «Ὅταν ἠσθένησε πνευματικόν τέκνον τοῦ Γέροντος “παραπλησίον θανάτου” ὁ Γέροντας εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀσθενοῦς ἀνέγνωσε εἰδικήν εὐχήν εἰς ἀσθενοῦντα. Μετά τήν ἀναχώρησιν τοῦ Γέροντος ὁ ἀσθενῶν, κατὰ τρόπον θαυμαστόν, ἀνέλαβε καί ἐν συνεχείᾳ ἀπεκατεστάθη ὑγίης. Ὅλοι οἱ οἰκεῖοι τοῦ ἀσθενοῦς ἀπέδωσαν τήν θεραπείαν αὐτοῦ εἰς θαῦμα ἐκ τῆς προσευχῆς τοῦ Γέροντος. Εἰς ἐπομένην ἐπίσκεψιν τοῦ ἀσθενοῦς γενομένην ὑπό τοῦ Γέροντος συνώδευον αὐτόν. Καθ’ ὁδόν μοί ἀνέφερε τό γεγονός καί μοί εἶπεν “ὄχι ἡ σύζυγος καί οἱ συγγενεῖς του λένε πῶς ἐγώ τόν ἔκανα καλά. Εἶναι λάθος αὐτό, ὁ Θεός τόν ἔκανε καλά. Βέβαια ἐγώ τήν ὥρα πού διάβαζα τήν εὐχή ἔνοιωσα δύναμι νά βγαίνει ἀπό μέσα μου. Ἄς ἔχει δόξα ὁ Θεός πού τόν ἔκανε καλά» (Ἰεραρχ. Νικοδήμου Ἰεράκη, Ἰεραρχ. Ἐπιφάνιος Θεοδοροπούλου, πολύφωτος ἀσπὴρ καί στύλος τῆς Ὁρθοδοξίας, Ἀθήνα 2018 σ. 21). Βλέπουμε ὀφθαλμοφανῶς καί τή δύναμιν τῆς προσευχῆς ἀλλά καί τήν ταπείνωσιν τοῦ π. Ἐπιφανίου.

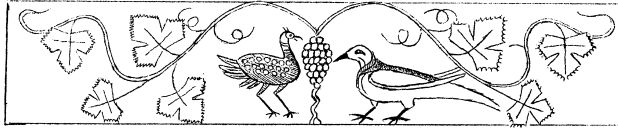
Μιά ἄλλη παράμετρος τῆς στάσεως τοῦ Γέροντος ἔναντι τοῦ θέματος τῆς προσευχῆς ἦταν καί τό αἴτημά του νά προσεύχονται οἱ ἄλλοι γι’ αὐτόν. Σημειώνει χαρακτηριστικά πνευματικό του τέκνο: «Ὅταν κατὰ τά φοιτητικά μου χρόνια θά ἔφευγα ἕνα καλοκαίρι... γιά τήν Κύπρο πῆγα νά ἐξομολογηθῶ, νά πάρω τήν εὐχή του καί νά τόν χαιρετήσω. Τήν ὥρα ἐκείνη μπαινόβγαιναν διάφοροι στό σπίτι του... Ὅταν τελείωσε μέ φώναξε στό γραφεῖο του καί μοῦ λέει: -Παιδί μου τώρα πού θά πᾶς στήν Κύπρο θά πᾶς στό Σταυροβούνι; Θά δεῖς τόν π. Ἀθανάσιο; -Ναί. -Θέλω νά σέ παρακαλέσω νά τοῦ πεῖς νά προσεύχεται γιά μένα». Κάτι παρόμοιο συνέβηκε καί σ’ ἕνα ἄλλο φοιτητή τήν ἴδια περίπου ἐποχή. Αὐτός εἶχε πάει στό Γέροντα γιά ἐξομολόγησιν. Ὅταν τελείωσε ὁ π. Ἐπιφάνιος τοῦ εἶπε ξεκάθαρα: -Παιδί μου, σέ παρακαλῶ νά προσεύχεσαι γιά μένα.

Καί τὰ δύο περιστατικά, ἐκτός ἀπό τήν ταπείνωσιν τοῦ Γέροντα φανερόνουν καί τήν ἀπόλυτη συμμόρφωσή του στήν ἀποστολική παραγγελία: «*Εὐχεσθε ὑπέρ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῆτε*» (Ἰακ. ε’ 16).

Δίνω τέλος στό λόγο μέ μία παρότρυνσή του σέ πνευματικό του τέκνο: «Προσεύχου ἀδιαλείπτως. Στήριξον τόν βίον σου εἰς τῆς προσευχῆς τά θεμέλια καί τότε εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ ζῶν θά ἀνυψωθεῖς» (Ἰεραρχ. Ἐπιφανίου Θεοδοροπούλου, Ἄρθρα, Μελέται, Ἐπιστολαί, Δ’, σ. 286).

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Παναγιώτη Τελεβάντου

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ο ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ

Ο π. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΗΣ

Ἐπιολογιώτατος Ἱερομόναχος Ἀθανάσιος Σιμωνοπετριτίης ἔστειλε ἐπιστολή στόν κ. Ἀνδρέα Κυριακοῦ, Γενικό Γραμματέα τοῦ Παγκυπρίου Συλλόγου Ὁρθοδόξου Παραδόσεως «Οἱ Φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὁρους» καί ὑπεύθυνο τῆς ἔκδοσης τοῦ περιοδικοῦ «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία», μέ τήν ὁποία διαψεύδει κατηγορηματικά ὅτι εἶναι ὁ συντάκτης τοῦ ἐπαίσχυντου πολυχρονισμοῦ τοῦ Πάπα Βενέδικτου ὅταν ἐπισκέφθηκε τό Φανάρι τό 2006.

Ἐκφράζουμε τήν πιό μεγάλη μας χαρά γιά τήν διάψευση τοῦ σεβαστοῦ μας π. Ἀθανασίου.

Στό διαδίκτυο —καί ὄχι μόνον— γίνεται —γιά πολλά χρόνια τώρα— συστηματική ἀναφορά ὅτι ὁ π. Ἀθανάσιος εἶναι ὁ συντάκτης τοῦ πολυχρονισμοῦ. Ἴσως, ἐπειδή εἶναι ὁ Ὑμνογράφος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἢ ἴσως, ἐπειδή οἱ Οἰκουμενιστές διέδιδαν τήν πληροφορία, γιά νά ἐκθέσουν τόν σεβαστό Ἱερομόναχο καί νά τόν καταστήσουν συνένοχο μέ τίς ἀβαρίες τους σέ θέματα πίστεως.

Μέ τήν διάψευση αὐτή, οἱ διαδόσεις σέ βάρος τοῦ π. Ἀθανασίου μένουν ἀστήρικτες, μετέωρες καί συκοφαντικές.

Ἴσως, ἂν ὁ σεβαστός Ἱερομόναχος διέψευδε τήν πληροφορία, πού κυκλοφοροῦσε εὐρέως στό διαδίκτυο ἀπό τό 2006, ὅταν ὁ Πάπας Βενέδικτος ἐπισκέφθη τό Φανάρι, ἡ φημολογία σέ βάρος του δέν θά ἔπαυε τότε ἔκταση.

Ἐκφράζουμε, λοιπόν, τήν ὀλόθυμη χαρά μας γιά τήν διάψευση, ἡ ὁποία ἐλπίζουμε ὅτι θά θέσει τέρμα στήν ἀνακριβῆ καί συκοφαντική φημολογία σέ βάρος τοῦ π. Ἀθανασίου.

***

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΜΟΣΧΑΣ ΥΠΕΣΚΑΨΕ ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄς δοῦμε, λοιπόν, ποιά εἶναι τά δεδομένα τῆς σύγκρουσης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Ρωσσοικῆς Ἐκκλησίας.

Τό Πατριαρχεῖο Ρωσσίας ὑπέσκαψε τήν τελευταία στιγμή τήν Σύνοδο τῆς Κρήτης καί ἀπέσχε ἀπό τίς ἐργασίες της καί ὑποκίνησε καί τό ἐμπερίστατο Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας, πού ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπό τήν Μόσχα, νά πράξει τό ἴδιο.

Τά Πατριαρχεία Βουλγαρίας καί Γεωργίας δέν παρέστησαν, επίσης, στήν Σύνοδο τῆς Κρήτης, ὅχι ὅμως ἐπειδή τά ὑποκίνησε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, ἀλλά ἐπειδή εἶναι ἀντιοικουμενιστικές Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες δέν συμμετέχουν στό «ΠΣΕ», ἡ δέ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας οὔτε στόν διάλογο Ὁρθοδοξίας καί Βατικανοῦ.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΥΠΟΣΚΑΨΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο θίχτηκε —no wonder!— ὑπέρμετρα καί θεώρησε casus belli τήν στάση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, πολλῶ μᾶλλον ἀφοῦ ὁ Πάπας Φραγκίσκος ἔδειξε, μέ πολλούς τρόπους, ὅτι τό Πατριαρχεῖο Ρωσσίας εἶναι ὁ προνομιακός συνομιλητής του στήν Ὁρθοδοξία.

Γι' αὐτό ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀνταποδίδοντας τά ἴσα ἀποφάσισε νά ρίξει πάρθιο βέλος στήν ἀκίλλειο πτέρνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, τουτέστιν νά κινήσει τήν διαδικασία γιά τήν αὐτοκεφαλοποίηση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ

Στήν ἀρχή ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας δέν ἀνυσύχνησε ἰδιαίτερα, ἀλλά στήν συνέχεια, ὅταν ἄρχισαν νά πηγαινοέρχονται στό Φανάρι πολιτικοί καί ἐκκλησιαστικοί ἡγέτες τῆς Οὐκρανίας, ἀντελήφθη ὅτι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο means business καί προσπάθησε μέ τίς περιοδεῖες τοῦ Σεβ. Βολοκολάμσκ νά μοιράσει ὑποσχέσεις καί κυρίως ἀπειλές στίς Ὁρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ὥστε νά τίς πείσει νά μὴν ἀναγνωρίσουν τήν Αὐτοκεφαλία τῆς Οὐκρανίας.

Ὅταν τό Πατριαρχεῖο Μόσχας διαπίστωσε ὅτι καί οἱ περιοδεῖες τοῦ Σεβ. Βολοκολάμσκ δέν ἦταν ἀρκετές, γιά νά ἀποτρέψουν τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀπό τήν πρόθεσή του, ἔστειλε ἀντιπροσωπεῖα τῆς κανονικῆς αὐτόνομης Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας ὑπό τόν Μητροπολίτη Ὀνούφριο στήν Κωνσταντινούπολη, γιά νά πείσει τόν Πατριάρχη Βαρθολομαῖο ὅτι οἱ σχισματικές Ἐκκλησίες τῆς Οὐκρανίας διογκώνουν τόν ἀριθμό τῶν πιστῶν, τῶν ἐνοριῶν καί τῶν μονῶν πού ἔχουν ὑπό τήν δικαιοδοσία τους, γιά νά πείσουν τόν Παναγιώτατο νά χορηγήσει Αὐτοκεφαλία στήν Οὐκρανία.

Ὅταν τό Πατριαρχεῖο Ρωσσίας ἀντελήφθη ὅτι οὔτε αὐτή ἡ κίνηση εὐδοώθηκε, ὁ Πατριάρχης Κύριλλος —τήν ἀνάγκη φιλοτιμίαν ποιούμενος— ζήτησε ἀκρόαση ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί τήν Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Τό αἴτημα —for obvious reasons— ἔγινε ἀσμένως δεκτό ἀπό τόν Πατριάρχη Βαρθολομαῖο καί τό τέλος Αὐγούστου ὁ Ρῶσσος Πατριάρχης, μέ τούς ἐπιτελεῖς του, μετέβη στήν Βασιλεύουσα.

ΤΙ ΖΗΤΗΣΕ Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ;

Τί —κατά τήν ἄποψή μας— ἐπεδίωξε ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στήν συνάντησή μέ τόν Ρώσσο Πατριάρχη;

1) Νά κόψει τά γόνατα τῆς φιλοπρωτείας τοῦ Πατριαρχείου Ρωσσίας. Θά ζητήσει ὅπωςδήποτε ἔγκριση τῶν ἀποφάσεων τῆς Κρήτης ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἀλλά καί ἐκέγγα ὅτι θά συγκληθεῖ σύντομα Πανορθόδοξη Σύνοδος μέ τήν συμμετοχή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας στήν ὁποία θά προεδρεύσει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Σέ αὐτήν οἱ οἰκουμενιστικές θέσεις τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης θά κατοχυρωθοῦν καί θά προωθηθοῦν ἔτι περαιτέρω.

2) Σέ ἀντάλλαγμα, ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος θά προθυμοποιηθεῖ νά συζητήσει πρακτικούς τρόπους ὥστε νά χορηγηθεῖ μέν Αὐτοκεφαλία στήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, ἀλλά μέ τρόπο πού θά ἐμπλακεῖ ἄμεσα καί ἐνεργά ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας. Γιά νά ἐπιτευχθεῖ αὐτό, μποροῦν νά βρεθοῦν εὐκόλα φόρμουλες. Ἄρκει νά ὑπάρχει διάθεση ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου Ρωσσίας, νά δοθεῖ —στό ἄμεσο ἢ στό ἀπώτερον μέλλον— Αὐτοκεφαλία στήν Οὐκρανία.

Μπορεῖ, ἐπί παραδείγματι, νά συμφωνηθεῖ ἡ συμπερίληψη τῶν δύο σχισματικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Οὐκρανίας στήν Αὐτόνομη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας μέ τήν ρήτρα ὅτι σέ πέντε λ.χ. χρόνια τό Πατριαρχεῖο Ρωσσίας θά συγκατανεύσει ὥστε τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως νά χορηγήσει Αὐτοκεφαλία στήν Οὐκρανία.

Κατά τήν ἄποψή μας, αὐτή ἡ κάποια παρόμοια διευθέτηση ἀποκλείεται νά γίνει ἀποδεκτή ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, γιά τούς λόγους πού θά ἐξηγήσουμε στήν συνέχεια.

ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕ ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΡΩΣΣΙΑΣ ὩΣΤΕ ΝΑ ΑΠΟΤΡΕΨΕΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ;

Ποιά εἶναι τώρα αὐτά πού —κατά τήν ἄποψή μας— πρόσφερε τό Πατριαρχεῖο Ρωσσίας στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, γιά νά ἀποτρέψει τήν χορήγηση Αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία;

1) Γενναία οἰκονομική ἀρωγή καί τήν ὑπόσχεση ὅτι ἡ Ρωσική Ὁμοσπονδία θά ὑπερασπίζεται σθεναρά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀπό τίς αὐθαρεσίες τῆς Τουρκίας καί τήν δέσμευση νά βοηθήσει ἀποφασιστικά στήν ἐπαναλειουργία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης κτλ..

2) Τό Πατριαρχεῖο Ρωσσίας δέν ἔχει τόν παραμικρό δισταγμό νά ἐπικυρώσει τό οἰκουμενιστικό διαβόητο Κείμενο 6 τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας δέν ἀπέσχε ἀπό τήν Σύνοδο τῆς Κρήτης ἐπειδή εἶναι ἀντιοικουμενιστική Ἐκκλησία, ἀλλά ἐπειδή δέν ἤθελε νά ἀναγνωρίσει τό πρωτεῖο τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

Οί Μοσχοβίτες είναι τόσο Οικουμενιστές όσο και οί Φαναριώτες. Ἐὰν τό Πατριαρχεῖο Ρωσσίας δέν ἔχει καμία ἀπολύτως δυσκολία νά ἐπικυρώσει τά Κείμενα τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης καί δὴ τό διαβόητο οἰκουμενιστικό Κείμενο 6.

Ἐὰν εἶχε εὐαισθησία ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας σέ θέματα Οἰκουμενισμοῦ, δέν θά ὑπέγραφε τήν Βατικάνειων προδιαγραφῶν Κοινή Διακήρυξη Πάπα Φραγκίσκου καί Πατριάρχη Κύριλλου στήν Ἀβάνα, ἡ ὁποία διαλαμβάνει ἀκριβῶς τά ἴδια πράγματα πού κατοχυρώνει καί τό Κείμενο 6 τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης.

Καί ἐνῶ ἡ Μόσχα δέν ἔχει τό παραμικρό ἐνδιαφέρον νά βάλει φρένο στήν πορεία οἰκουμενιστικοῦ ὀλέθρου πού ἀκολουθεῖ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἂν θέλει νά ἀποτρέψει τήν Αὐτοκεφαλία τῆς Οὐκρανίας, θά ὑποχρεωθεῖ νά ἀναγνωρίσει τήν πρωτοκαθεδρία τοῦ Κωνσταντινουπόλεως μέ τήν συμμετοχή τῆς σέ νέα Πανορθόδοξη Σύνοδο ὑπό τήν προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη.

Παράλληλα θά τῆς ζητήθηκε νά συμπεριφέρεται σάν μιά ἀπό τίς Ὁρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες καί ὄχι σάν τό συντονιστικό κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας πού αἰείποτε εἶχε τό Φανάρι.

Αὐτό δέν εἶναι καθόλου εὐκολο νά γίνει ἀποδεκτό ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἀλλά, ἂν θέλει νά ἀποτρέψει τήν αὐτοκεφαλοποίηση τῆς Οὐκρανίας, πρέπει νά εἶναι ἕτοιμο νά κάνει πολλούς καί ἐξαιρετικά ὀδυνηρούς συμβιβασμούς.

ΑΠΟΚΛΕΙΕΤΑΙ Η ΜΟΣΧΑ ΝΑ ΔΕΧΤΕΙ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ

Στό θέμα τῆς χορηγίας Αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία, ὅμως, τό Πατριαρχεῖο Ρωσσίας δέν ἔχει τήν παραμικρή διάθεση νά κάνει τήν παραμικρή ὑποχώρηση.

Ποτέ δέν θά δεχτεῖ νά χορηγηθεῖ Αὐτοκεφαλία στήν Οὐκρανία διότι τήν θεωρεῖ —καί δικαίως— ὡς τό λίκνο τῆς Ρωσσοικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Ρωσσοικοῦ ἔθνους καί τοῦ Ρωσσοικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Οὐκρανία γιά τήν Ρωσσία εἶναι ὅ,τι εἶναι τό Κόσοβο γιά τούς Σέρβους ἢ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τό Ἅγιον Ὅρος γιά τούς Ἕλληνες.

Ἐὰν ἀποκλείεται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας νά ἀνεχτεῖ —πολλῶ μᾶλλον νά συγκατατεθεῖ— νά χορηγηθεῖ Αὐτοκεφαλία στήν Οὐκρανία.

Ἐὰν, μάλιστα, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο χορηγήσει τελικά Αὐτοκεφαλία στήν Οὐκρανία, τότε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας —μεταξύ ἄλλων μέτρων— θά ἀφαιρέσει τό ὄνομα τοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου ἀπό τά δίπτυχα, τουτέστιν θά ἐπέλθει σχίσμα μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τό ὁποῖο μπορεῖ κάλλιστα νά γίνει Πανορθόδοξο Σχίσμα, ἂν ἀφαιρέσουν ἀπό τά δίπτυκά το ὄνομα τοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου καί ἄλλες Ὁρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες.

*ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΔΕΗΘΩΜΕΝ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΤΡΑΠΟΥΝ ΤΑ ΧΕΙΡΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ*

Λίαν προσεχῶς ἡ ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας θά παικτεῖ στά ζάρια τῆς φιλοπρωτείας, τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ καί τοῦ ἡγεμονισμοῦ, καί, στήν πολύ ἀπίθανη περίπτωση, πού καταλήξουν σέ συμφωνία τά δύο Πατριαρχεῖα, ἡ βέβαιη παράπλευρη ἀπώλεια θά εἶναι ἡ ἐμπέδωση καί ἡ προώθηση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Γι' αὐτό, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν

1) Γιά νά ἀποφευχθεῖ ρῆγμα στήν ἐνότητα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

2) Γιά νά βρεθεῖ ἀμοιβαία ἀποδεκτὴ λύση γιά τήν Οὐκρανία, καί

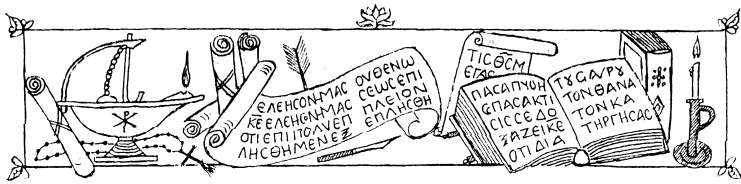
3) Γιά νά ἀποσοβηθεῖ ὁ κίνδυνος νά ἐδραιωθεῖ καί νά προωθηθεῖ ὁ Οἰκουμενισμός.

Τά εἶπαμε ὅλα ὅσα πρέπει νά εἰπωθοῦν γιά τίς σκληρές διπραγματεύσεις μεταξύ τῶν Πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως καί Ρωσσίας;

Κάθε ἄλλο, ἐπειδή ἡ ἀπόφαση γιά κορήγηση Αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπό ὑψίστα γεωπολιτικά συμφέροντα τῶν ΗΠΑ καί τῆς Δύσης γενικά, τῆς Οὐκρανίας, τῆς Ρωσσίας, ἀλλά καί τῆς Τουρκίας. Προσεχῶς θά ἀναφερθοῦμε σ' αὐτά.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΕΛΕΒΑΝΤΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ἄρχιμ. Ἐπιφανίου Θεοδοροπούλου, *Ἡ χαρά τοῦ Χριστιανοῦ*, Ἔκδ. «Ἄγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκνός», Σταμάτα 2018, σσ. 426.

χω τὴν ἐντύπωση ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀναγνωστῶν ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὸν περίφημο πίνακα τοῦ διάσημου ζωγράφου Ρέμπραντ «Μάθημα ἀνατομίας τοῦ δρ Τούλπ» καὶ μερικοὶ ἔστω τὸν ἔχουν θαυμάσει ἐπὶ τόπου. Αὐτὸ τὸ αἶσθημα θαυμασμοῦ κυριαρχεῖ ἐντός μου ὀλοκληρώνοντας τὸν παρόντα τόμο, καρπὸ τῆς ἀγάπης, τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς μεθοδικότητος τοῦ π. Ἰωάννη Κωστόφ. Ὁ Γέροντας Ἐπιφάνιος κυριολεκτικὰ ἀνατέμνει, μὲ «τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος» φυσικὰ, πάθη, ἀρετὲς καὶ πλεῖστα ὅσα σύγχρονα προβλήματα. Συνεπικουρούμενος ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν γνωστή λιπαρὰ γνώση τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Ἁγίων Πατέρων. Μεταξύ ἄλλων μὲ ἐνθουσίασαν κυριολεκτικὰ οἱ ἀνεπανάληπτες ἀναλύσεις του γιὰ τὸ ἀκαυθῶδες ζήτημα τῆς κατακρίσεως. Παραδείγματος χάριν μᾶς ξεκαθαρίζει ὅτι αὐτὸ πού σημειώνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἐλεγξον, ἐπιτίμησον» (Β΄ Τιμ. δ΄ 2) ἀρμόζει στὸν ἐπίσκοπο κι ὄχι στὸν πάσα ἕνα. Ἐπίσης τὸ «εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ» (Ματθ. ιν΄ 17) σημαίνει, κατὰ τὸν πατερικὸ λόγος, «νά τὸ πεις στὸν προεστώτα τῆς Ἐκκλησίας». Πότε, ὅμως, ἔχουμε κρίση πού δέν εἶναι κατάκριση; «Μαζευόμαστε πέντε ἄνθρωποι καὶ λέμε: Ὁ τάδε ἀδελφός μας ἔχει αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα, τί μέσα θά μετέλθουμε γιὰ νά διορθώσουμε αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα του»; «Ὅταν τὸ λέμε σέ κάποιον μὲ σκοπὸ νά τὸν προφυλάξουμε ἀπὸ τῆ βλαπτικῆ ἐπίδραση τοῦ ἀδελφοῦ πού ἔχει τὸ ἐλάττωμα αὐτό». Εἶναι τῶ ὄντι ὀστεοκλαστικὰ τὰ κτυπήματα πού ἐπιφέρει ὁ αἰδίδιμος Γέροντας κατὰ τῶν ἀρνούμενων ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ψυχοσωματικὸ ὄν «ἐξ ἄκρας συλλήψεως» (σελ. 235-237) κι ὄχι τρεῖς ὀλόκληρους μῆνες μετὰ τῆ σύλληψη, ὅπως δίδασκε κακοφρόνης κάποιος μοναχός, τὸν ὁποῖο, (ἄκουσον, ἄκουσον) ἔχουν ἐργολαβικὰ ἀνασκουμπωθεῖ μερικοὶ ἀνευθυριάστως νά ἀγιοποιήσουν!!! Μιλᾶμε πάντα γιὰ γιαιαντζί ἀγιότητα. Ὑπάρχει στὸν τόμο αὐτὸ κι ἐκτενὴς ἀναφορὰ στὴν Ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας. Λ.χ. ὁ Γέροντας μᾶς ἀναλύει μὲ ἀπαράμιλλο τρόπο, φιλολογικὰ – καὶ τὸ βασικὸ – θεολογικὰ, τὸν γνωστὸν ταῖς ἀκοαῖς, ἀλλὰ ὄχι καὶ τοῖς νοήμασι, ἱαμβικὸ κανόνα τῶν Χριστουγέννων (Ἔσωσε λαόν θαυματοργῶν Δεσπότης...).

Συμπερασματικὰ οἱ κόποι τοῦ ὀρητροῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ τόμου δέν πῆγαν χαμένοι καὶ ἀναφρονούμε ἀνευδοκίᾳ καὶ ἐν ἀγαλλίασει: – ἄξιος ὁ μισθός αὐτοῦ καὶ σ' ἄλλα μὲ ὑγεία. Τόσα χρόνια ὁ λύχνος Ἐπιφάνιος εἶχε τοποθετηθεῖ ὑπὸ τὸν μόδιον. Χαρόμαστε ὑπερβολικὰ πού τώρα ἔχει τοποθετηθεῖ ἐπὶ τὴν λυχνίαν. Ὡς νέος Μωυσῆς ποτίζει πλέον, ὄχι τὰ ἄλογα πρόβατα τοῦ Ἰοθὼρ (Ἔξοδ. β΄ 15-17), ἀλλὰ τὰ λογικὰ πρόβατα τῆς ποιήμνης τοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστήσωμεν τῶ Κυρίῳ ἐκτενῶς.

* * *

Στέλιου Παπαντωνίου, *Ἡ γειτονία μου*, Διηγήματα, ἔκδ. Χρυσοπολίτισσα, Λευκωσία 2018, σσ. 102.

Ἐπαρκῆς ἀραρότως καὶ πασιδύλως στὸ χειρισμὸ τοῦ καλῆμου ὁ συγγραφέας, παραμένει διὰ βίου ἐρωτευμένος μὲ τῆ γειτονία του, ἐκεῖ στὶς Κάτω Γειτονιὲς τῆς Λευκωσίας, στὸν Ἅγιο Κασ-

* Στὸ παρόν τεῦχος δημοσιεύουμε ὅλα τὰ βιβλία πού μᾶς στάληκαν μεταξύ 1.5.2018 καὶ 31.8.2018.

σιανό. Ὁ λόγος του πυκνός, ἔντονα ἀλληγορικός, ἐνίοτε καυστικός ἀλλά κι ἔκδηλα φορτισμένος. Ἐν πρώτοις ὁ ἀναγνώστης ἀναρωτιέται πού τό πάει, ποιά μηνύματα ἀποπειράται νά μᾶς μεταδώσει. Ἀναγκάζει τό νοῦ νά στραφεῖ (τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν) σέ μιά ἀρμαθιά ἀπό κρεμμύδια, ὅπου τό ἕνα στέλεχος πλέκεται μέ τό ἄλλο γιά ν' ἀποτελέσουν ἐν τέλει ἕνα ὄλο. Κατά τήν ἐκτίμησή μου κινεῖται ὡς φρυκτωρός ἀλλά καί μαντατοφόρος. Γιατί νά μήν μπορεῖ ὁ λόγος του νά χαρακτηριστεῖ σάν προφητικός, πλήρης ρήσεῶν τε καί αἰνιγμάτων; Ἀφετηρία του, εἶπαμε, ἦ γειτονιά του. Ὅμως, ἀφορμώμενος ἀπό πρόσωπα, στρατές καί «καντούνια» τῆς παλιᾶς Λευκωσίας, ψαχουλεύει τή σύγχρονη ἱστορία τοῦ Τόπου «τόν καιρό τῆς ΕΟΚΑ», ἀλλά καί τήν εἰσβολή τῶν Τούρκων. Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων κατέχει τό Βίο, τόν βοηθοῦν νά ξεδιπλώσει τή σκέψη του, ὥστε νά περιλάβει καί τά βάσανα καί τούς καιμούς τοῦ λαοῦ, τῆς ἐν Κύπρῳ Ρωμοσύνης. Δέν τόν ἀφήνει νά ἡσυχάσει ἡ σύγχρονη ραστώνη κι ἐπιστρατεύει ἀκόμη καί τό κεφάλι τοῦ ἥρωα Ὀνήσιλου σέ συνδυασμό, πάντοτε, μέ τή στεντόρεια κραυγή τοῦ Παντελῆ Μπχανικιοῦ. Ἡ γλώσσα του ρέουσα, πεζοτράγουδο σκέτο, σπρώχνει τό νοῦ σέ ὀλόρθο τοῖχο τῆς παλιᾶς Λευκωσίας, πού βγῆκε ἀπό τά ροζιασμένα, ἔμπειρα χέρια παλιοῦ πολιοῦ μαστόρου. Πρόχειρο δείγμα – κοψίδι τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ: «Ἐίχε κι ἄλλο σπιτάκι ὁ στρατιωτικός στό χωριό τοῦ παπποῦ, εἰς τό Βουνό ψηλά ἐκεῖ εἶν' ἔκκλησία ἐρημική, τώρα πράγματι δέν τῆς ἔχει μείνει, οὔτε σῆμαντρο, οὔτε παπάς, πέρασε ἡ λαίλαπα τῶν Ὀστρογόθων τῶν Βπαιγόθων, τῶν Βανδάλων, ἐκεῖ ὅμως μισογκρεμισμένος, μά στραπιλάντης». Ἔνα διαρκές καί χωρίς ἀνάπαυλα παιχνίδι μέ τίς λέξεις σου μεταφέρει, κατά κύματα, Βίους Ἁγίων, τή λεπτή ὁσμὴ τῆς Ὁρθόδοξης παράδοσης, ἀλλά καί τήν πορεία τοῦ τόπου μας τοῦ βασανισμένου. Κάθε του λέξη κι ἀφορμή γιά ξετύλιγμα τοῦ κουβαριοῦ τῆς ἱστορίας, τῶν δικῶν μας παθημάτων. Θά νοιόσουμε, ὅμως ἄραγε στό πεῖσι μας τά τσιμπήματα ἀπό τίς μέλισσες τοῦ Ὀνήσιλου;

* * *

Πέτρου Μπότσι, *Ὅσιος στάρες Βαρσανούφιος*, Βίος, ἐπιλεγμένες διδαχές καί ἐποικοδομητικά περιστατικά, Ἀθήνα 2018, σσ. 296.

Στήν περιώνυμον Μονή τῆς Ὀπινα τῆς Ρωσσίας, πού σήμερα ἔχει ἀναγεννηθεῖ ἀπό τίς στάκτες, μᾶς μεταφέρει νοερά μέ τό παρόν ὁ ἀκαταπόντος κ. Μπότσις. Συγκεκριμένα, μᾶς παραθέτει ψυχοτρόφον τράπεζαν, ὅπου ἐδέσματα ἀποτελοῦν ὁ Βίος, ἐπιλεγμένες διδαχές ἀλλά καί ἐποικοδομητικά περιστατικά πού σχετίζονται μέ ἕνα ἀπό τούς ὄσιους Στάρες τῆς Μονῆς, τόν π. Βαρσανούφιο. Ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ κ. Μπότσις στά Προλογικά, ἀντλήσε ἀπό τό ἐξάιρετο βιβλίον τοῦ Victor Afanisieff Elder Varsanuphius of Optina (ἔκδοσις τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Γερμανοῦ τῆς Ἀλάσκας, Καλλιφόρνια, ΗΠΑ). Ὁ κ. Μπότσις μελέτησε ἐπισταμένως τό ὄγκωδες αὐτό σύγγραμμα κι ἀποθησαύρισε τά βασικότερα, κατά τήν ἐκτίμησή του, δεδομένα του, καθιστώντας το τοιοῦτοτρόπως ἔλκυστικό καί προσιτό στό σύγχρονο ἀναγνώστη, πού ἰλιγγιά κυριολεκτικά στή θέα βιβλίων πού «τρομάζουν» μέ τόν ὄγκο καί τό πλῆθος τῶν σελίδων τους. Ἐν πρώτοις παρατίθενται βιογραφικά στοιχεία γιά τόν ὄσιο Στάρες, μέσα ἀπό τά ὁποῖα διακρίνεται ἡ ἀγιότητά τῆς ζωῆς του, ὅπου ξεχωρίζουμε τήν ταπείνωσι τῆς ἀλλά καί τό προορατικό του χάρισμα. Μιά ἀπό τίς διδαχές τοῦ Ἁγίου ἐνέχει μεγάλη σπουδαιότητα σήμερα στίς δύσκολες μέρες πού ζοῦμε, καί ἰδίως μετά τό Κολόμβριο καί τήν ἀναγνώριση τῶν αἰρετικῶν ὡς «έτεροδόξων Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν»!!! Ποιά ἡ θέση τοῦ Ὀσίου στό θέμα αὐτό; «Οἱ ἄνθρωποι πού ἀνήκουν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία προορίζονται γιά τή Βασιλεία τῶν Ὁρανῶν, ἀλλά φτάνουν ἐκεῖ ἀπό τό σωστό δρόμο. Ταξιδεύουν στή θάλασσα τῆς ζωῆς μέσα σέ πλοῖο σταθερό, ὅπου καπετάνιος εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Ἐκεῖνοι ὅμως πού βρίσκονται ἐκτός Ἐκκλησίας προσπαθοῦν νά διασχίσουν τή θάλασσα πιασμένοι σέ μιά σανίδα...». Συγκλονιστική εἶναι ἐπίσης ἡ διήγησις τοῦ Στάρες γιά τόν Τούρκο μοναχό τῆς Ὀπινα, Νικόλαο, ὁ ὁποῖος εἶχε ὑποφέρει τά πάνδεινα ἀπό τούς ὁμοεθνεῖς του, γιατί ἀρνήθηκε τή μάταιή τους θρησκεία. Ὅταν τόν πλάνεψε γιά νά τό κηδεύσουν οἱ πατέρες ἀποδείχθηκε ὅτι τό σῶμα του ἦταν γεμάτο οὐλές ἀπό τά βάσανα πού ὑπέφερε ἀπό τούς μαρμαθανούς γιά ἄπνο τοῦ Χριστοῦ! Κοντολογίς, ὁποῖος μελετήσῃ τό παρόν θά διαπιστώσῃ ἰδίως ὁμμασι ὅτι ὁ ἐπιμελητής καί μεταφραστής παραθέτει στήν ψυχοτρόφον τράπεζά του τροφήν πού βοηθάει τόν ἀναγνώστη νά ὀρθοποδήσῃ πνευματικά, ἀλλά καί νά νοιώσῃ τήν ἐξ ὕψους παρηγορία, πράγμα τόσο βασικό

στους δύσκολους καιρούς πού ζούμε.

* * *

Ἄνδρέα Ν. Παπαβασιλείου, *Τά θυρανοίξια τῆς καρδιάς μου*, Ἐννοιολογική, κοινωνιολογική καί θεολογική προσέγγιση, ἔκδ. Κέντρου Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, Λευκωσία 2018, σσ. 684.

Στό πάντα ἐπίκαιρο θέμα τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς ἔχει ἐγκύψει ὁ κ. Ἄ. Παπαβασιλείου ἀφιερώνοντας σ' αὐτό ἀναρίθμητες ὥρες μελέτης. Ὅντως μέγα τό ἐγχείρημα, γνωστοῦ ὄντος ὅτι μιλάμε γιά θέμα κολοσσιαίων διαστάσεων. Ὁ συγγραφέας θέλησε νά παρουσιάσει τό θέμα σφαιρικά, ἀλλά τελικά κλίνει πρὸς τή θεολογική προσέγγιση τοῦ ζητήματος. Τά τρία πρῶτα κεφάλαια εἶναι ἀφιερωμένα ἀντίστοιχα στήν ἀξιολογική ἀνατομία τῆς καρδιάς, στήν καρδιά στόν πεζο καί τόν ἔμμετρο λόγο, ἐνῶ τό τρίτο τιλοφορεῖται: «Ἡ λαϊκή μούσα καί ὁ στοχασμός τῶν διανοουμένων ὀριοθετοῦν τήν καρδιά».

Καί μόνο τό γεγονός ὅτι στή βιβλιογραφία παρατίθενται 73 βιβλία φανερώνει τό ἐπίμονο κι ἐπίπονο τοῦ ρέκτου συγγραφέως. Ἀπό τήν ἄλληλ ἢ χρήση τοῦ πολυτονικοῦ συστήματος στήν ἐποχή τῆς ἰσοπεδώσεως τῶν πάντων δέν μπορεῖ νά περάσει ἀπαράτηρητη. Ἀπό τό δ' κεφάλαιο ὡς τό ἔνατο ὁ συγγραφέας προσεγγίζει τό ζήτημα κατά τήν Ἁγία Γραφή καί τόν πατερικό λόγο. Ἀναλύει πρωτίτως τήν ἔννοια τῆς καρδιάς μέ βάση τό Ψαλτήριο, τόν παροιμιστή, τό σοφὸ Σειράχ κ.ο.κ., ἀλλά καί παρουσιάζει ἐπαρκῶς καί ἀναλυτικά τήν καινοδιαθηκική διδασκαλία. Θετικώτατο τό γεγονός ὅτι ἀφιερώνεται πλῆθος σελίδων στήν πατερική γραμματεία. Ἰδιαίτερος παρουσιάζονται οἱ θέσεις τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἐπὶ τοῦ θέματος. Σημειώνει ἐπ' αὐτοῦ τά ἐξῆς ὁ συγγραφέας: «Ὁ ἱερός Χρυσόστομος δέν ἀσχολήθηκε βέβαια μέ τήν καρδιά σέ εἰδικό ἔργο του... ὥστόσο ὅσα ἐξέθεσε γι' αὐτήν ἀπό ἀποψη πνευματική εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέροντα, ὥστε ἀνεπιφύλακτα νά τοῦ ἀποδώσουμε τόν χαρακτηρισμό τοῦ ἐγκυρότερου πνευματικοῦ καρδιολόγου». Τά δύο τελευταῖα κεφάλαια εἶναι ἀφιερωμένα στίς θέσεις τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν. Ἐκεῖ βλέπει κανεῖς (ὅπως καί σ' ὅλα τὰ πατερικά συγγράμματα) τήν κατάθεση ἐμπειρίας ἀγιασμένων ἀνθρώπων κι ὄχι ἀπλῶς ψελλίσματα ἀνθρώπινης σοφίας. Δίνω πέρασ στό λόγο σημειώνοντας ὅτι ὁποῖος θά θελήσει νά ἀσχοληθεῖ μέ τό πάντα φλέγον θέμα τῆς μελέτης τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς δέν μπορεῖ, ἀναντιλέκτως, νά παρακάμψει, οὔτε νά ἀγνοήσει τό ἀξιόλογο αὐτό σύγγραμμα.

* * *

Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, τόμος ν', ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Μπούρα, Ἀρκαδία 2017, σσ. 652.

Δύο προσωπικότητες κολοσσιαίων διαστάσεων παρουσιάζει ὁ παρών τόμος τῆς Φιλοκαλίας. Μιλάμε γιά τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Σιναῖτη καί τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμά, ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης. Οἱ ἀδελφές τοῦ ἱεροῦ Κοινοβίου τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου συνεχίζουν ἀπόπτες κι ἀκούραστες τό ἀξίειαινο κι ἀξιάγαστο ἔργο πού ἀνέλαβαν. Τοιουτοτρόπως μᾶς παραδίδουν τόν ὄγδοο τόμο τῆς Φιλοκαλίας, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, περιλαμβάνει τό πρωτότυπο κείμενο ἀλλά καί γλαφυρή νεοελληνική μετάφραση. Ἡ ἐπιβλεψη τῆς ὅλης ἐργασίας ἀπό τό διαπρεπῆ ὁμότιμο Καθηγητή τοῦ ΑΠΘ κ. Δημήτριο Τσελεγγίδη ἀποτελεῖ ἀναντιλέκτως ἐγγύηση τῆς ποιότητος τοῦ ἐπιτελουμένου ἔργου.

Παραθέτουμε ἀρχικῶς ἕνα ἀπόσπασμα ἀπό τό κείμενο τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Σιναῖτη: «Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ζητεῖ [νά ἐμβαθύνει εἰς τούς λόγους τῶν ἐντολῶν] χωρίς νά [ἐργάζεται] τίς ἐντολές καί ἐπιθυμεῖ νά ἐπιτύχῃ μέ τή μάθηση ἢ τήν ἀνάγνωση εἶναι ὅμοιος μέ ἐκεῖνον πού φαντάζεται ἀντί τήν ἀλήθεια τήν σκιά της. Ἐπειδή οἱ λόγοι τῆς ἀληθείας γίνονται μεθεκτοί [μόνον] ἀπό τούς μετόχους τῆς ἀληθείας» (Κεφάλαια πάνυ ὠφέλιμα). Δέν ἀποτελοῦν τά πιά πάνω κανονικό μαστίγωμα τῆς ἀκαδημαϊκῆς θεολογίας καί τῶν μετόχων της, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδή μάζεψαν κάμποσα καρτιά παρά τούς πόδας κακοδόξων δασκάλων, νομίζουν ὅτι κατέχουν τό πλήρωμα τῆς ἀληθείας ἐνῶ εἶναι, τῆ ἀληθεία, «τυφλοὶ ὁδηγοὶ τυφλῶν»; Τί νά πεῖ κανεῖς γιά «τά

ζωηρά λόγια» του ἔν ἁγίοις Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης; Παραθέτουμε μικρό ἀπόσπασμα: «Ἐν, σύμφωνα μέ τίς φλυαρίες τῶν ἀντιθέτων καί τῶν ὁμοφρόνων τους, δέν διαφέρει καθόλου ἡ θεία ἐνέργεια ἀπό τή θεία οὐσία [τότε] καί τό δημιουργεῖν, πού εἶναι [ιδιότης] τῆς ἐνεργείας, δέν θά διαφέρει σέ τίποτε ἀπό τό γεννᾶν καί τό ἐκπορεύειν, τά ὅποια ἀνίκουν στήν οὐσία» (Κεφάλαια φυσικά, θεολογικά, ἠθικά τέ καί πρακτικά ρν'). Ἰδού τό μέγα χάσμα μεταξύ ὀρθοδόξου θεολογίας καί Παπισμοῦ τό ὁποῖο «κάλυψαν» οἱ συλλεθόντες πρό διετίας στό Κολυμβάριο μέ τό κακόφρον κείμενο περί «ἐτεροδόξων Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν»!!! Ὅμως οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας ἄλλως φρονοῦν. Ποιούς νά πιστέψουμε; Τούς Κολυμβαριστές ἢ ἐκείνους; Εὐχαριστοῦμε τίς φιλόπρονες ἀδελφές τοῦ καλοῦ Κοινοβίου καί εὐχόμεσθε καλή δύναμη. Τό ὄντι κοπιῶδες, ἀλλά συνάμα θεοφιλές, τό ἔργο πού ἀνέλαβαν.

* * *

Ἄρχιμ. Νικοδήμου Γ. Ἀεράκη, Ἄρχιμ. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος, Πολύφωτος ἀσπίρ καί στύλος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἔκδ. Νεκτάριος Δ. Παναγόπουλος, Ἀθήνα 2018, σσ. 95.

Εὐγνωμόνως ἀφιερῶναι τό παρόν ὁ π. Νικόδημος στό Γέροντα Ἐπιφάνιο, χαρακτηρίζοντάς τον «φιλόστοργο πατέρα, ἀπλανή ὁδηγό, διακριτικό πνευματικό, θαυμαστό νυμφαγωγό, γνήσιο ποιμένα, ἄριστο παιδαγωγό, πανάρετο ἀσκητή, τέλειο διδάσκαλο, ἀκαταγώνιστο ὑπέρμαχο τῆς ἀληθείας καί τῆς κανονικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας, νεοφανῆ μεγάλο Πατέρα τῆς Ὁρθοδοξίας». Ὁ γράφων δέν ἔχει κανένα πρόβλημα στό νά ἐνστερνισθεῖ τούς ἀνωτέρω χαρακτηρισμούς, ἀφοῦ καί Ἅγιοι σάν τόν Ἰουστίνο Πόποβιτς καί τόν Παῖσιο τόν Ἀγιορείτη, τόν εἶχαν ἐπαιnéσει. Ὅσον ἀφορᾶ τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου πρόκειται γιά δέκα ὀμιλίες τοῦ π. Νικοδήμου πού ἐκφωνήθηκαν σέ ἰσάριθμα μνημόσυνα τοῦ π. Ἐπιφανίου. Ἡ πρώτη ἐκφωνήθηκε στά 1990 κι οἱ ὑπόλοιπες ἀπό τό 2009 μέχρι τό 2017. Ὁ συγγραφέας, μέσω τῶν ὡς ἄνω ὀμιλιῶν, βρῆκε τήν εὐκαιρία νά παρουσιάσει τίς ἀρετές πού κοσμοῦσαν τό Γέροντα, ἀλλά καί τίς θέσεις του γιά τά διάφορα ζητήματα πού ταλανίζουν σήμερα τήν Ἐκκλησία. Ἀναφορικά μέ τή συμμετοχή τῶν Ὁρθοδόξων στό κάτ' εὐφημισό Π.Σ.Ε. ὁ π. Νικόδημος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ ἀοιδίμος Γέροντας ἔγραφε στά 1958: «Ἀντιτάχθημεν (εἰς τήν συμμετοχήν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος) διότι ἐπιστεῦομεν ὅτι οὐδέν καλόν ἐμελλεν ἐκ τῆς τοιαύτης συμμετοχῆς νά προκύψῃ, μᾶλλον δέ βλάβη διά τήν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν... Πῶς εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ καί ἡ πλέον ἀμυδρά ἐλλίψ ἐνώσεως ὅταν ὁ Προτεσταντισμός δέν δύναται νά κατορθώσῃ ἰδίαν ἔνωσιν»; Αὐτά διεκλήρυτε ὁ μακαριστός Γέροντας τό 1958. Τί θά ἔλεγε ἂν ἔβλεπε τίς κακόφημες ἀποφάσεις τοῦ Πόρτο Ἀλλέγκρε ἢ τοῦ Πουσάν, ἢ τοῦ Χαράρε; Τί θά ἔλεγε ἂν ἔβλεπε τό τραγελαφικό γεγονός τοῦ συναγελασμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων μετά τῶν κακοδόξων Μονοφυσιτῶν στό «Π.Σ.Ε.», ὅπου ὀνομάζονται πλέον ἀμφότεροι Ὁρθόδοξοι; Πῶς θά ἀντίκρυζε τήν κακόφημη ἀπόφαση τοῦ Κολυμβαρίου τοῦ 2016, ὅπου σύμψας ὁ ἐσμός τῶν Προτεσταντῶν (μαζί μέ τούς Παπικούς καί τούς Μονοφυσίτες) ὀνομάσθηκαν πανηγυρικῶς, παρά τή σωρεία τῶν κακοδιδασκαλιῶν τους, «ἐτεροδόξες Ἐκκλησίες καί Ὁμολογίες»;

* * *

Ἐπιφανίου Ἰ. Θεοδωροπούλου, Ἀρχιμανδρίτου, Ἄρθρα, Μελέται, Ἐπιστολαί, τόμος Δ', Σταμάτα 2018, σσ. 348.

Ὁ καλός ἐπιμελητής τῆς ἐκδόσεως π. Ἰωάννης Κωστώφ μᾶς παρέδωσε καί τόν δ' τόμο τῶν Ἄρθρων, Μελετῶν καί Ἐπιστολῶν τοῦ πατρός Ἐπιφανίου. Στόν παρόντα τόμο περιλαμβάνονται πλεῖστες ὅσες ἐπιστολές τοῦ Γέροντος πρός ἐπισκόπους, καθηγητάς, δημοσιογράφους, ἀλλά καί ἄσπρους ἀνθρώπους. Σ' αὐτές φαίνεται ἡ εὐγένεια, ἡ ὀξύνοια, ἀλλά καί ὁ τρόπος μέ τό ὁποῖο ἀντικρούει τόν συνομιλητή του καί ὑπερασπίζεται τίς θέσεις του. Ἡ φαρέτρα του εἶναι πλήρης ἐπιχειρημάτων ἀπό τήν θύραθεν παιδεία. Ἀποκαλύπτεται ἀπό τήν ἄλλη ἡ λιπαρά θεολογική του παιδεία, καρπός τῆς διά βίου μελέτης τῆς Γραφῆς καί τῶν Πατέρων. Ἐντυπωσιάζει ὁ ὑπ' αὐτοῦ ὀρισμός τῆς Ἐπιστήμης: «Ἐπιστήμη εἶναι τό ἄγνωστον τῆς χθές, τό ἀληθές τῆς σήμερον καί τό ψευδές τῆς αὔριον». Ἀπό τήν ἄλλη σέ ἐπιστολή τοῦ πρός τόν Καθηγητή Γεωργούλη, Γενικό Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἀπορρίπτει τήν τριετή ὑποτροφία γιά τήν Ἀ-

μερική πού τού εἶχε προσφέρει. Οἱ λόγοι πού προβάλλει εἶναι κυρίως λόγοι πεποιθήσεως. Τονίζει ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία δέν μανθάνεται παρά τούς πόδας Ρωμαιοκαθολικῶν καί Προτεσταντῶν Καθηγητῶν ἀλλά παρά τούς πόδας τῶν Ἁγίων Πατέρων. Τονίζει μεταξύ ἄλλων: «Θεωρῶ ταπεινωτικόν... διά τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν... τό νά μεταβαίνωσι Ὁρθόδοξοι θεολόγοι εἰς ἑτεροδόξους Σχολάς τῆς Δύσεως καί νά γίνονται μαθηταί τοῦ Α΄ ἢ Β΄ σοφοῦ μέν ἴσως –κατά κόσμον– ἐπιστήμονος ἀλλά ἔλεινοῦ πολλῆς ὕβριστοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας». Ἐκεῖνο πού ἐλκύει ἰδιαίτερα τόν ἀναγνώστη εἶναι τά μικρά θεολογικά ἄρθρα του, ὅπου μέ τί γνωστή του σαφήνεια τοποθετεῖ τά θέματα καί τά ἀναλύει μέ ἐπάρκειαν οὐ τήν τυχοῦσαν, ὅπως γιά παράδειγμα στό θέμα τοῦ ἄν πρέπει νά ἀνεγείρονται ἀνδριάντες γιά ἀποθανόντας ἐπισκόπους τῆς Ἐκκλησίας. Γνωρίζοντας τήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύει τό ἄποστον τοῦ πράγματος ἀφοῦ οὔτε ὁ Μ. Ἀθανάσιος καί ὁ Μ. Βασίλειος ἀξιώθηκαν τέτοιας τιμῆς, ὅτι ο ἡ χρυσορρήμων Ἰωάννης. Καί σημειώνει ἐμφαντικῶς: «Ὅταν δέ μετά τήν πάροδον ὀλίγων ἡ πολλῶν ἐτῶν... ἡ Ἐκκλησία κατέτασε τούς ποιμένας αὐτούς μεταξύ τῶν Ἁγίων ἀνήγειρον εἰς αὐτούς οὐκί προτομάς καί ἀνδριάντας καί ἄλλας τοιαύτας κοσμικές ματαιοφροσύνας ἀλλά ἱερούς ναούς πρὸς δόξαν καί λατρείαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ...».

* * *

Δημητρίου Χ. Καππαῖ, *Τό Πραστεῖό (Αὐδήμου) καί τά ἐκκλησιαστικά του μνημεῖα*, ἔκδ. Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Πραστεῖοῦ (Αὐδήμου), Λεμεσός 2018, σσ. 133.

Σ' ἓνα ἀκόμη ὁμορφο χωριό τῆς Κύπρου μᾶς μεταφέρει ὁ ἀκούρατος κ. Δ. Καππαῖς στήν προσπάθειά του νά μᾶς φέροι κοντά σέ ἄγνωστα, ἐν πολλοῖς, ἐκκλησιαστικά μνημεῖα τῆς Νήσου. Αὐτή τή φορά ἀσχολεῖται μέ τό Πραστεῖό Αὐδήμου, τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ. Μέ γλώσσα γλαφυρή καί ἀπλή μᾶς περιγράφει τό χωριό ἱστορικά ἀλλά καί γεωγραφικά. Παρουσιάζει τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τά σχολεῖα, ἀλλά καί ἀξιόλογα κτίσματα πού συναντᾶ ὁ ἐπισκέπτης στό πέρασμά του.

Εἶναι φανερό ὅτι δίνει ἰδιαίτερη σημασία στίς ἐκκλησίες τοῦ χωριοῦ. Πρωτίστως αὐτό πού ἐντυπωσιάζει τόν ἐπισκέπτη εἶναι ἡ μεσαιωνική ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου Διακινούσης. Πρόκειται γιά κτίσμα πού πῆρε τήν τελική του μορφή τό 15ο αἰώνα. Ὁ ναός εἶναι μονόκλιτη βασιλική χωρῆς τρουῖλλο, μέ γοθτικές προσθήκες στό δυτικό του τμήμα, ἐνῶ δύο τρουλλαῖα παρεκκλήσια βρίσκονται ἐκατέρωθεν τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ὁ ναός ἦταν κατάγραφος ἀπό τοικογραφίες τοῦ 15ου αἰῶνος. Δυστυχῶς σήμερα μόνο τμήματά τους διακρίνονται, λόγω μιᾶς πυρκαγιᾶς πού συνέβη τά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλά κι ἄλλων παραγόντων. Σέ σχετικά καλή κατάσταση διακρίνεται ἡ Πλατυτέρα στό ἱερό βῆμα καί μορφές ἱεραρχῶν. Ὁ συγγραφέας δέν παρουσιάζει τήν ἐκκλησία μόνο ἀρχιτεκτονικά, σάν ψυχρός ἐρευνητής, ἀλλά βρίσκει τήν εὐκαιρία νά ἐξηγήσει τό συμβολισμό τοῦ ναοῦ κατά τήν πίστη μᾶς, ἀλλά καί τήν ἀξία τῶν ἱερῶν εἰκόνων καί τί σημασία τους στή ζωή τῶν χριστιανῶν. Πληροφοροῦμαστε ὅτι ἡ ἐκκλησία αὐτή ἦταν καθολικό Μονῆς πού ἤκμασε κάποτε. Στή συνέχεια μᾶς ξεναγεῖ στή σημερινή ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ πού εἶναι κτίσμα τοῦ 1905 ἀλλά καί δέν παραλείπει νά μᾶς παρουσιάσει κι ἐρειπωμένα παρεκκλήσια τῆς κοινότητος, ὅπως αὐτό τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τῆς Ἁγίας Ἐλένης, τοῦ Ἁγίου Θεράποντος, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀλλά καί τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου. Τό τελευταῖο, πού βρίσκεται στά σύνορά του χωριοῦ μέ τήν κοινότητα τῆς Πάχνας γίνονται προσπάθειες νά ἀναπαλαιωθεῖ. Κλείνουμε μέ μιᾶ ἀξιοπρόσεκτη παρατήρηση τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου, τοῦ μητροπολίτου Πάφου κ. Γεωργίου: «Σημαντικό στοιχεῖο τῆς ταυτότητάς μᾶς εἶναι... ἡ Ἱστορία μᾶς. Καί εὐνοηθήκαμε ἀπό τό Θεό νά διαθέτομε ἓνα ἐλληνικό ἱστορικό βάθος τριανταπέντε αἰῶνων πού διαθέτει τούς τελευταίους εἴκοσι αἰῶνες καί τά χριστιανικά χαρακτηριστικά».

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

